

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

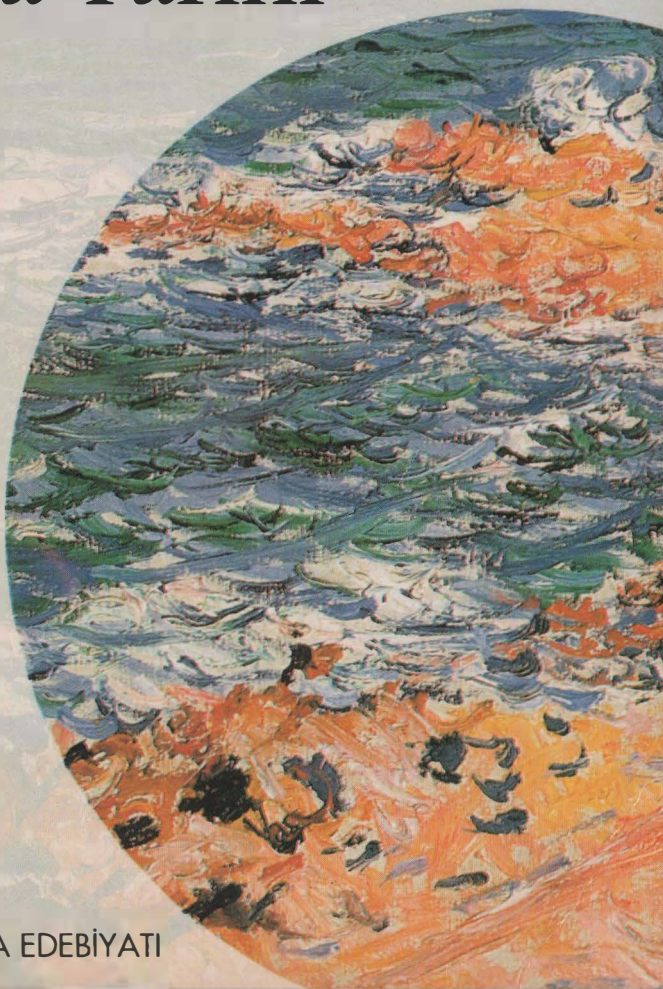
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JULIAN BARNES

10¹/₂ Bölümde Dünya Tarihi

AFA

ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

AFA – Çağdaş Dünya Edebiyatı: 47
AFA – Yayınları: 296

ISBN 975 – 414 – 256 – 4

Ekim, 1994

© Julian Barnes, 1989 ONK Ajans

A History of the World in 10½ Chapters
adlı İngilizce orijinalinden çevrilen
bu kitabın Türkçe çeviri hakları
AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Özener Matbaası
Cilt: Güven Mücellithanesi
Kapak: Temel Matbaası

AFA Yayıncılık A.Ş., İstiklal Cad., Bekar Sok. 17
Taksim – İSTANBUL
☎245 39 67

JULIAN BARNES

10 ¹/₂ Bölümde
Dünya Tarihi

Çeviren:

Armağan Anar

Pat Kavanagh'a

İçindekiler

1. Kaçak Yolcu	9
2. Ziyaretçiler	43
3. Din Savaşları	73
4. Kurtulan	95
5. Deniz Kazası	131
6. Dağ	161
7. Üç Sade Öykü	191
8. Nehir Yukarı	213
Parantez	249
9. Ararat Projesi	277
10. Düş	313

1

Kaçak Yolcu

4

Behemotları ambaya gergedanlar, su aygırları ve fillerle beraber koymuşlardı. Onları safra olarak kullanmak akla yakın bir karardı; ama kokunun dehşetini tasavvur edebilirsiniz. Üstelik hayvanların pisliklerini temizleyen de yoktu. Erkekler yem nöbetinin altında eziliyorlardı, alev gibi yükselen parfüm kokularının altında hiç kuşkusuz bizler kadar kötü kokan kadınlar ise çok narindiler. Onun için bokları temizlemek gerektiğinde, bunu kendimiz yapmak zorundaydık. Birkaç ayda bir kış güvertedeki ambar kapağı açılır, daha temiz kuşlar içeri salıverilirlerdi. Yine de önce kokunun çıkmasını beklemeleri gerekirdi (vinç işi için de pek fazla gönüllü yoktu): sonra altı ya yedi daha az titiz kuş içeri dalmadan önce ambar deliğinin çevresinde birkaç dakika kanat çırparlardı. Kuşların adları nelerdi anımsamıyorum –aslında içlerinden bir çift artık yaşamıyor– ama hangilerini kastettiğimi biliyorsunuz. Ağızlarını açmış su aygırlarının dişlerinin arasını çılgın diş hijyencileri gibi gagalayan parlak tüylü küçük kuşları görmüşsünüzdür. Bunu daha büyük, daha iğrenç boyutta düşünün. Ben kolay kolay iğrenmem, ama güverte altındaki görüntü benim bile midemin bulanmasına, vücudumun tepeden tırnağa titremesine neden olurdu: bir sürü şaşı canavara manikür yapılması gibi bir şeydi bu.

Nuh'un Gemisinde disiplin çok sıkıydı: belirtilmesi gereken ilk nokta bu. Gemi, çocukken oynadığınız boyalı tahtadan yapılmış, iyi temizlenmiş kamaralarının rahatlığından mutlu çiftlerin dışarı neşeyle baktığı çocuk odası modelleri gibi değildi. Aklınıza içinde aheste tempoda rulet oynadığımız ve akşam yemeği için herkesin özel olarak giyindiği bir Akdeniz gezisi gelmesin; Nuh'un Gemisinde sadece penguenler frak giyerlerdi. Unutmayın: bu uzun ve tehlikeli bir yolculuktu – kuralların bazıları önceden saptanmış olsa bile tehlikeli

bir yolculuk. Şunu da unutmayın ki bütün hayvanlar aleminin gemideydi: siz parsları bir atlayışta ceylana ulaşacağı mesafeye koyar mısınız? Belli bir düzeyde güvenlik sağlanması kaçınılmazdı, ve bizler çift kilitleri, bölmelerin teftişini ve gece dışarı çıkma yasağını kabul ettik. Ama ne çare ki cezalar ve tecrit hücreleri de vardı. Çok tepelerdekilerden biri bilgi toplama tutkusuna kapıldı; ve yolcuların bazıları ajanlığı kabul ettiler. Üzülerek bildiriyorum ki, resmi makamlara ispiyonculuk yapmak zaman zaman çok yaygınlaştı. Şu bizim gemi doğal bir hayvanat bahçesi değildi; bazen daha çok bir hapishane gemisine benziyordu.

Biliyorum anlatılanlar birbirinden farklı. Sizin türünüzün çok yinelenen, kuşkucuların bile hoşuna giden bir anlatımı var; oysa hayvanların bir sürü duygusal efsanesi var. Ama bu efsaneler gemiyi sallayacak değil, değil mi? Hele onlara kahraman muamelesi yapılmış ve her birine aile ağacını Nuh'un Gemisine dayandırmak gururu bahşedilmişse. O hayvanlar seçilmiştiler, dayandılar, hayatta kaldılar: nahoş olayları ballandırarak anlatmak, işe yarar unutkanlıklara uğramak onlar için doğaldır. Ama benim böyle bir kaygım yok. Ben asla seçilmedim. Gerçekte ben birçok başka tür gibi özellikle seçilmedim. Ben Gemide kaçak yolcuydum; ben de hayatta kaldım; kaçtım (Gemiden inmek binmekten daha kolay değildi); ve geliştim. Ben hâlâ nostaljik buluşmalar düzenleyen türlerden biraz farklıyım: Midesi bir kez bile bulanmayan türler bir kulüp bile kurdular. Ben Yolculuğu anımsadığım zaman, hiçbir borçluluk duygusuna kapılmıyorum; minnet, lensin üzerine vazelin bulaşığı bırakmıyor. Benim anlatıklarına güvenebilirsiniz.

Nuh'un Gemisinin tek bir gemiden ibaret olmadığını herhalde anlamışsınızdır. Bu bizim tüm filomuza verdiğimiz addı. (Tüm hayvan aleminin uzunluğu sadece üç yüz dirsek olan bir şeye tıkıştırılabildiğini kolayca düşünemezsiniz.) Kırk gün, kırk gece yağmur mu yağdı? Elbette ki hayır – o zaman

sıradan bir İngiliz yazından farkı kalmazdı. Yo, benim hesabına göre yağmur bir buçuk yıl kadar yağdı. Ve sular dünyayı yüz elli gün mü kapladı? Şunu dört yıla çıkarın. Falan falan. Sizin türünüz tarihler hakkında her zaman yanılmıştır. Bunu sizin yedi katsayısına olan sevimli tutkunuza bağlıyorum.

Başlangıçta Nuh'un Gemisi sekiz gemiden oluşmuştu: ambar gemilerinin başını çeken kalyon, ardından her birine Nuh'un oğullarının kaptanlık yaptığı biraz daha küçük gemiler ve onların arkasında ve güvenli bir mesafede (çünkü ailenin hastalığa karşı batıl itikadı vardı) hastane gemisi. Sekizinci gemi küçük bir giz kaynağı idi. Kıç tarafı tamamen sandal ağacı üzerine telkâri süslemeli, o tarafa bu tarafa fırlayan, Ham'ın gemisine dalkavukluk derecesinde yakın rotada seyreden küçük bir yelkenli. Eğer rüzgar altına doğru giderseniz burnunuza bazen garip güzel kokular çarpardı. Geceleri ara sıra fırtına yavaşlayınca oynak müzik ve tiz kahkahalar duyardınız – bizim için şaşırtıcı gürültüler, çünkü biz Nuh'un bütün oğullarının bütün karılarının salimen kendi gemilerine yerleşmiş olduklarını sanmıştık. Ne var ki, bu güzel kokulu kahkaha teknesi pek sağlam çıkmadı; bir rüzgar sağanağında denizin dibini boyladı ve ondan sonra Ham haftalarca bir karış suratla dolaştı.

Yıldızsız bir gece, rüzgar düşmüş ve nöbetçileri uyku basmışken kaybedilen ikinci tekne erzak gemisi oldu. Sabah olduğunda Nuh'un sancak gemisini izleyen tek şey, sivri keskin dişleri olan ve ıslak halatlara sımsıkı sarılabilen bir şeyin kemirdiği kalın palamardı. Bu konuda ciddi suçlamalar yapıldığını söyleyebilirim; gerçekte bu bir türün denize atılarak yok olduğu ilk örnekti. Çok geçmeden hastane gemisi kayboldu. Bu iki olayın birbiriyle ilişkisi olduğu, Ham'ın serinkanlılıktan pek nasibi olmayan karısının, hayvanlardan öç almaya karar verdiği hakkında söylentiler duyuldu. Anlaşılan kadının yaşamının ürünü olan işlemeli örtüler erzak gemisiyle birlikte denize gömülmüştü. Ama hiçbir şey kanıtlanamadı.

Yine de hepsinden büyük felaket Varadi'nin kaybolmasıydı. Ham, Sam ve adının baş harfi Y olan öbürünü biliyorsunuz; ama Varadi hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz, değil mi? Varadi Nuh'un oğullarının en genci ve en güçlüsüydü; bu doğal olarak onu ailenin en sevileni yapmamıştı. Varadi'nin mizah yeteneği de vardı – en azından çok gülerdi, ki bu da genellikle sizin türünüz için mizah yeteneğinin kanıtıdır. Evet, Varadi her zaman neşeliydi. Onu omuzlarında birer papağanla kış güvertede çalımla dolaşırken görebilirdiniz; dört ayaklıların kışına sevecen şaplaklar atardı, onlar da bunu hoşnutluk böğürtüleriyle karşılardı; ve onun gemisinin öbürlerinden çok daha az despotça yönetildiği söylenirdi. Ama, bakın ne oldu: bir sabah uyandığımızda gördük ki Varadi'nin teknesi, beraberinde hayvanlar aleminin beşte biriyle birlikte ufuktan silinmişti. Gümüş kafası ve tavuskuşu kuyruğuyla simürg'ten hoşlanırdınız sanıyorum; ama Bilgi Ağacına yuva yapan kuş dalgalara karşı, gri tarla faresinden daha fazla dayanıklı değildi. Varadi'nin ağabeyleri gemicilik hatası dediler; hayvanlarla ahbablık etmeye gereğinden fazla zaman harcadı dediler; hatta daha seksen beş yaşında bir çocukken işlediği ne olduğu pek bilinmeyen bir suçtan ötürü Tanrının onu cezalandırdığını bile ima ettiler. Ama Varadi'nin ortadan kaybolmasının ardındaki gerçek ne olursa olsun, sizin türünüz için çok acı bir kayıptı. Onun genlerinin size çok faydası olabilir.

Bizim açımızdan Yolculuk işi belli bir zamanda belli bir yere başvurmaya çağırıldığımız zaman başladı. Projeden ilk o zaman haberimiz oldu: projenin ardındaki siyasal gelişmeler hakkında hiçbir şey bilmiyorduk. Tanrının kendi yarattıklarına karşı duyduğu gazaptan hiç haberimiz yoktu; bizler projeye ister istemez katıldık. Kabahat hiçbir şekilde bizde değildi, (şu yılan hakkındaki öyküye inanıyor olamazsınız – o Adem'in kara propagandasından başka bir şey değildi); ne var ki sonuçlar bizler için de aynı derecede zor oldu: tek bir

Üretici çift dışında bütün hayvan türleri yeryüzünden silinmişti, ve o çift açık denizlerde şimdiden yaşamının yedinci yüzyılına basmış, içki sorunu olan ihtiyaer bir ahlaksıza emanet edilmişti.

Rivayet böyleydi; ama özel olarak gerçeği bize söylemediler. Yoksa siz yeryüzünün bütün türlerinden uygun bir çiftin Nuh'un sarayının (Nuh hiç de fakir değildi) yakınlarında yaşadığını mı sanıyordunuz? Hadi, hadi. Hayır, ilan vermek ve karşılarına çıkanların arasından en iyi çifti seçmek zorundaydılar. Dünya çapında bir paniğe neden olmamak için çiftler için bir yaırışma –beyin gücü, Darby-ile-Joan olayı türünden bir güzellik yaırışması– düzenlediler ve yaırışmacılara belli bir ayda Nuh'un kapısında bulunmalarını söylediler. Sorunları tasavvur edebilirsiniz. Bir kez herkes yaırışmacı tabiata sahip değildir, belki de bu yüzden yaırışmaya en firsatılar geldi. Satır aralarını okuyabilecek kadar zeki olmayan hayvanlar teşekkür ettiler ve öyle bütün masrafları denmiş iki kişilik bir lüks gezi kazanmaya gereksinmeleri olmadığını düşündüler. Ne Nuh ne de adamları bazı türlerin yılın belli bölümünde kiş uykusuna yattığını, ondan da daha açık bir olgu olan bazı hayvanların öbürlerinden daha yavaş yol aldıklarıını hesaba kattılar. Örneğin özellikle yavaş hareketli slot; ben şahsen onun nefis bir yaratık olduğuına sizi temin ederim – daha ağa-cından yere inmeden Tanrının intikamının kocaman dalgaları tarafından yeryüzünden silindi. Buna doğal ayıklanma mı diyorsunuz? Ben buna mesleki beceriksizlik derim.

Açıkçası düzenlemeler perişandı – Nuh gemilerin inşasında gecikti (marangozların yolculuğa kendilerinin de gtrlmelerine yetecek kadar yer olmadığını fark etmeleri gecikmeyi artırdı); bunun sonucunda hayvan seçimine yeterli zen gösterilemedi. Gelen ilk normal ölçüde eli yüzü düzgün ifte kabul işareti verildi – demek sistem buydu; şecereleerin incelenmesi baştan savmadan öteye gitmiyordu. Öte yandan her türden bir çift götüreceklerini *söylemelerine* rağmen, iş oraya

vardığında anlaşıldı ki, bazı yaratıklar Yolculukta istenmiyorlardı. Bizim için de böyleydi; o yüzden Gemiye gizlice bindik. Ve bir sürü hayvan ayrı türden olduklarına dair sağlam yasal iddiaları bulunmasına rağmen reddedildi. Onlara olmaz sizden bir çiftimiz var deniyordu. Kuyrukta birkaç fazla çizgi bulunması ya da sırtından aşağı kabarık tüyler olması hiç fark ettirmiyordu. Bizde sizden var, üzgünüz.

Yanında eşi olmadan gelen harika hayvanlar geride bırakılıyordu; çocuklarından ayrılmayı reddeden ve hep beraber ölmeyi yeğleyen aileler vardı; sık sık tecavüzü andıran gaddar tıbbi muayeneler yapılıyordu; ve Nuh'un Gemisinin dışındaki hava bütün gece reddedilen hayvanların feryatları ile ağırlaşıyordu. Bizlerin bu yarışma komedisine razı olmamızın istenmesinin nedeni nihayet duyulduğunda atmosferi tasavvur edebiliyor musunuz? Tasavvur edebileceğiniz gibi kıskançlık ve kötü davranışlar gırla gitti. Bazı daha asil türler, Tanrının ve Nuh'un onlara önerdiği hakaret dolu koşullarda yaşamaktansa yok olmayı yeğlediler ve aralarından dalgaları yeğleyerek ormanın içine doğru yürüyüp gidenler oldu. Balıklar hakkında kötü ve kıskançlık dolu sözler söylendi; suda yaşayabilenlerin cakasına diyecek yoktu doğrusu; kuşlar mümkün olduğu kadar uzun süre havada kalabilme talimleri yapmaya başladılar. Ara sıra bazı tip maymunların kendileri için ilkel salları yapmaya kalkıştıkları görüldü. Haftanın birinde Seçilmişlerin Bölümünde esrarengiz bir gıda zehirlenmesi görüldü ve daha az dayanıklı türler için seçilme olayı yeniden başladı.

Bazen Nuh ve oğulları tam anlamıyla sinir krizleri geçiriyorlardı. Bu sizin anlattıklarınıza uymuyor, değil mi? Sizler daima Nuh'un akli başında, haksever ve Allah korkusu taşıyan bir kimse olduğuna inandırılmışsınızdır; ve ben onu ayıyaş ve sinirlerine hakim olamayan bir serseri olarak anlatmış bulunuyorum. Bu iki görüş hiç kabili telif değil. Şöyle düşünün: Nuh oldukça kötüydü, ama *bir de öbürlerini görseydiniz.*

Tanrının karatahtayı tertemiz silmeye, her şeye baştan başlamaya karar verdiğini duyunca pek şaşkırmamıştık; tek bilmece bütün türler arasından yaratıcısına pek gurur vermeyen bir şeyi korumayı istemesi idi.

Zaman zaman Nuh çıldıracak gibi oluyordu. Gemi inşaatı programlandığından gece kalmıştı; üstaların kırbaçlanması gerekmişti, yüzlerce korkmuş hayvan Nuh'un sarayının yanında kümeleniyor ve hiç kimse yağışların ne zaman başlayacağını bilmiyordu. Tanrı Nuh'a bile tarih belirtmemişti. Her sabah bulutlara bakıyorduk; acaba yağmurları her zaman olduğu gibi batı rüzgarları mı getirecekti yoksa Tanrı özel sağanağını bilinmez bir yönden mi gönderecekti? Hava ağırlaştıkça isyan ihtimalleri arttı. Reddedilenlerin bazıları Gemiye ele geçirip kendilerini kurtarmak, bazıları da tamamen yok etmek istiyorlardı. Belli bir düşünce sistemine yatkın olan hayvanlar, sayıdan çok hayvan iriliği ya da faydasına dayalı rakip seçim ilkeleri geliştirmeye başladılar; fakat Nuh onlarla görüşmeye tenezzül etmedi. O kendi küçük teorileri olan ve başkalarınınkine gerek duymayan bir adamdı.

Küçük filo tamamlanırken gece gündüz başında beklemek gerekmişti. Gemiye kaçak binmek için birçok girişim olmuştu. Bir gün ustalardan biri erzak gemisinin alt kerestelerine bir papaz hücresi oyarken yakalanmıştı. Ve acıklı sahneler de görülüyordu; Sam'ın gemisine asılan geyik türlerinden genç bir hayvan; koruyucu fileye dalış yapan kuşlar, falan filan. Kaçak yolcular fark edilir edilmez öldürülüyorlardı; ama bu umuma açık gösteriler çaresizleri yollarından çevirmeye yetmiyordu. Bizim türümüz, gururla bildiririm ki, gemiye binmek için ne rüşvet verdi ne de şiddet kullandı; ama biz koca boynuzlu geyik gibi göze batan bir tür değiliz. Nasıl mı becerdik? Bizim ileri görüşlü bir babamız vardı: Nuh ile oğulları gemiye dayalı iskeleyle gelen hayvanların üstlerini kaba hareketlerle ararken, nasırlı ellerini kuşku verici uzun tüylerin arasına daldırarak dünyanın en eski ve en pis muayene yöntemi

mi ile prostatlarını yoklarken, biz onların gözlerine görünmeden geçmiş ve yataklarımıza yerleşmiştik bile. Bizi selamete geminin marangozlarından biri, ne yaptığını hiç bilmeden taşımıştı.

Rüzgar iki gün aynı anda bütün yönlerden esti; sonra da yağmur başladı. Günahkâr dünyayı arındırmak için safra renkli gökten sular boşalıyordu. İri damlalar güverteye çarpınca güvercin yumurtaları gibi pathyorlardı. Her türün seçilmiş temsilcileri Seçilmişler Alanındayken kendilerine ayrılan gemilere götürülmüştü; görüntü zorla yapılan toplu bir düğüne benziyordu. Sonra ambar kapaklarını yerlerine vidaladılar ve hepimiz karanlığa, hapis olmaya ve kokuya alışmaya başladık. Önceleri buna pek aldırmıyorduk; hayatımız kurtuldu diye sevinçten uçuyorduk.

Yağmuryağdı da yağdı. Bazen doluya dönüşüyor, tahtaların üzerinde takırdıyordu. Bazen de dışarıdan gelen gök gürültüsünü, sık sık da geride bıraktığımız hayvanların çığlıklarını duyabiliyorduk. Bir süre sonra hayvanların bağırışları uzaklaştı: suların yükselmeye başladığını anladık.

Sonunda özlediğimiz gün geldi. Önce kalan son kalın derili hayvanların Gemiye binmek, en azından devirmek için giriştikleri çılgın bir saldırı sandık. Ama, hayır. Olan geminin su beşiğinden kalktıkça yana yatmasıydı. Bana sorarsanız Yolculuğun en önemli anı buydu; hayvanlar arasında kardeşliğin ve insana karşı duydukları minnetin Nuh'un masasındaki şarap gibi aktığı an. Sonra... fakat belki de hayvanlar daha baştan Nuh'a ve onun Tanrısına kanmakla safdillik etmişlerdi.

Sular yükselmeden önce bile huzursuzluk nedenleri vardı. Sizin türünüzün bizim dünyamıza vahşi, yamyam ve hilebaz addederek tepeden baktığını biliyorum (aslında bunun bizi sizden ayırmak yerine yakınlaştırdığını itiraf etseniz iyi olur). Bizim aramızda ta baştan beri bir eşitlik duygusu hakimdir. Evet, doğru, birbirimizi yeriz falan filan; daha zayıf türler kendilerinden daha büyük ve aç hayvanların önüne çı-

karlarsa neler olacağını bilirler. Ne ki, biz bunu işler böyle yürür diye kabullenmiştik. Bir hayvanın başka bir hayvanı öldürebilmesi birinci hayvanı ikinci hayvana üstün kılmazdı. Belki bu sizin için anlaması güç bir kavramdır, ama bizim aramızda karşılıklı saygı vardı. Bir hayvanı yemek onu küçümsemek için yeterli neden değildi; başka bir hayvan tarafından yenmek kurbana ya da ailesine, yiyici türlere karşı aşırı takdir duygusu vermezdi.

Nuh -ya da Nuh'un Tanrısı- bütün bunları değiştirdi. Siz kovulduanızsa biz de kovulduk. Ama bizi ittiler. Seçilmişler Bölümü için seçimler yapılırken bunu ilk kez fark ettik. Her şeyden bir çift meselesi doğruydı (ve bunun temel bir anlam taşıdığını görebiliyordunuz); fakat mesele orada bitmiyordu - Bölümde bazı türlerin bir çiftte değil, yediye (yine bu yedi tutkusu) indirgendiğini fark etmeye başladık. Önce beş fazlanın ilk çift hastalanırsa yedek olarak yolculuk edeceğini düşündük. Ama giderek anlamaya başladık. Nuh -ya da Nuh'un Tanrısı- iki sınıf hayvan olduğunu buyurmuştu: temiz olanlar, temiz olmayanlar. Temiz hayvanlar gemiye yedişer yedişer binliyordu; temiz olmayanlar ise ikişer ikişer.

Tanrının hayvan politikasındaki bölücülüğünün derin içermelere neden olduğunu tasavvur edebilirsiniz. Gerçekten, başlangıçta temiz hayvanlar bile bütün olanlardan utanç duydular; böyle özel korunmayı hak edecek pek az şey yaptıklarını biliyorlardı. "Temiz" olmanın karışık bir lütuf olduğunu çabucak fark ettiler. "Temiz" olmak demek yenebilir olmak demektir. Yedi hayvan gemide iyi karşılanıyorlardı, ama beşinin kaderi mutfakta son bulmaktı. Onlara çok garip bir itibar gösteriliyordu. Bu en azından boğazlanıncaya kadar mevcut kamaraların en konforlusuna yerleşmek demektir.

Zaman zaman durumu komik buluyordum ve kahkahalarımı tutamıyordum. Ne var ki, kendilerini ciddiye alan türler arasında çok karmaşık çekememezlikler vardı. Domuz, sosyal yönden haris olmayan bir tabiata sahip olmaktan gocun-

muyordu; ama bazı başka hayvanlar pisliği kendilerine hakaret sayıyorlardı. Ve şunu da belirtmek gerekir ki, sistem –en azından Nuh’un anladığı kadarıyla– çok anlamsızdı. İnsan kendine sormadan edemiyordu: çatal tırnaklı geviş getirenlerin özelliği nedir? Deve ile tavşana neden ikinci sınıf statüsü verilmişti? Pullu ve pulsuz balıklar arasında neden ayırım yapılıyordu? Kuğu, pelikan, balıkçıl, hüthüt türlerin en iyilerinden değil miydi? Ama onlara temizlik madalyası verilmedi. Neden farenin ve kertenkelenin, şanki yeter derecede sorunları yokmuş gibi, üzerlerine varıp kendilerine güvenlerini büsbütün sarsmalı? Bütün bunların ardında bir nebze mantık görebilseydik; Nuh biraz daha iyi açıklasaydı. Ama bütün yaptığı Tanrıya körü körüne itaatti. Nuh, daha önce size defalarca söylendiği gibi, Tanrı korkusuna sahip bir adamdı; ve Tanrısının tabiatını bilirken belki de bu yeğlenecek en iyi yoldu: Yine de midyelerin ağlamasını, ıstakozların ciddi ve şaşkın yakınmalarını duysaydınız, leyleğin hazin utancını görseydiniz, aramızda hiçbir şeyin bir daha eskisi gibi olmayacağını anlardınız.

Bir başka küçük sorun daha vardı. Üzücü bir rastlantı sonucu bizim türümüz yedi üyesini gemiye kaçak olarak sokmayı başarmıştı. Bizler kaçak yolcu olmakla (buna bazıları kızılıyordu), temiz olmamakla (bundan bazıları iğrenmeye başlamıştı) kalmamış, onların kutsal sayısını kopya etmekle o temiz ve yasal türleri gülünç duruma düşürmüş oluyorduk. Hemencecik sayımız hakkında yalan söylemeye karar verdik ve bir daha hiçbir zaman hepimiz birden aynı yerde görünmedik.

Gördüğünüz gibi bu daha başından mutsuz bir konvoydu. Bazılarımız arkamızda bırakmak zorunda kaldıklarımızın üzüntüsünü çekiyor; bazıları statülerini beğenmiyor; bazıları da temizlik yaftalarıyla ödüllendirildikleri halde, haklı olarak fırından çekiniyorlardı. Bütün bunların üzerinde Nuh ve ailesi vardı.

Bunu size nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum, ama Nuh iyi bir adam eğildi. Hepiniz onun soyundan geldiğiniz için bu savın ne denli sıkıntı verici olduğunu takdir ediyorum; ama ne yapalım ki öyle. Nuh bir canavar, gününün yarısını Tanrısına yaranmakla, öbür yarısını da acısını bizden çıkarmakla geçiren, olduğundan fazla şişirilmiş bir aşiret reisi idi. Hele gofer ağacından bir çomağı vardı ki... Bazı hayvanlar onun izlerini bugüne değin taşırlar. Korkunun neler yaptığına şaşmamak olanaksız. Sizin türünüzde geçirilen bir şokun bazılarının saçlarını birkaç saatte bembeyaz yaptığı bana söylendi; Gemide korkunun etkileri daha dramatikti. Örneğin bir çift kertenkele vardı. Nuh'un gofer ağacından sandallarının sesi güverteye doğru yaklaşır yaklaşmaz renkleri değişirdi. Gözlerimle gördüm: derilerinin doğal rengi kayboluyor, çevresinin rengini alıyordu. Nuh onların bölmesinin önünden geçerken durur, neden boş olduğuna bir an şaşar, sonra yürüyüp giderdi; onun ayak sesleri uzaklaştıkça, korkudan ölecek hale gelen kertenkeleler tekrar normal renklerine dönerlerdi. Nuh'un Gemisini izleyen yıllarda bu pek işe yarar bir numara haline gelmiştir; ama başlangıcı "Amiral"e karşı duyulan kronik tepkiydi.

Rengeyiklerinde ise durum daha karmaşıktı. Rengeyikleri hep sinirliydim, ama sadece Nuh'tan korktuklarından değil, daha derin bir nedenden. Biz hayvanların bazılarının ne denli güçlü bir ileri görüşlülüğe sahip olduğunu biliyorsunuz. Bizim davranışlarımızı binlerce yıl gözledikten sonra sizler bile bunu fark edebiliyorsunuz. "Bak, bak," dersiniz, "inekler tarlaya çökmüş, demek ki yağmur yağacak". Aslında bu sizin tasavvur edebileceğinizden çok daha az belirgindir ve amacı elbette ki insanlar için ucuz hava fırlıdığı gibi davranmak değildir. Her neyse... Rengeyiklerini rahatsız eden Nuh korkusundan daha derin, fırtına sinirlerinden daha zorlu, uzun vadeli bir şeydi. Kendi bölümlerinde terliyor, boğucu sıcaklar bastığında yerlerinde huysuz huysuz böğürüyor ve Nuh,

onun için kendini tutma sayılabilecek davranışlarda bulundu-
ğu zaman bile, gofer ağacından yapılma bölme duvarlarını
tékmeliyorlardı. Rengeyikleri bir şey duyumsuyorlardı ve bu
bizim o zaman bildiğimizin ötesinde bir şeydi. Sanki şöyle di-
yorlardı: bunun en beteri olduğunu mu düşünüyorsunuz? Gü-
venmeyin. Yine de, her ne idiyse, reneyikleri bile kesin bir
şey söyleyemiyorlardı. Uzak, önemli... uzun vadede bir şey.

Geri kalanlarımız, anlaşılacağı üzere, daha çok yakın va-
dede olacaklarla ilgileniyorduk. Örneğin, hastalanan hayvan-
lara daima çok zalim davranılıyordu. Yetkililer durmadan bi-
ze bunun bir hastane gemisi olmadığını bildiriyorlardı; hasta-
lık olamazdı, hastalık numarası da. Bu bize haklı da görünmü-
yordu, gerçekçi de. Ama hastalığınızı bildirmenin doğru olma-
yacağını biliyordunuz. Biraz uyuz mu kaptınız, dilinizi göster-
meye vakit bile olmadan küpeşteden aşağıyı boyluyordunuz.
O zaman kıymetli eşinize ne olduğunu sanıyorsunuz? Üreme
çiftinin yüzde ellisinin kime ne yararı olur? Nuh yaşlı eşin nor-
mal ömrünü yaşamasını isteyecek kadar duygusal değildi.

Başka türlü düşünün: Nuh'un ve ailesinin Gemide neyle
beslendiğini sanıyorsunuz? Bizleri yiyorlardı, elbette. Yani
bugünlerde hayvanlar alemine bir göz atarsanız, hayvanların
tümünün bunlardan ibaret olduğunu düşünmezsiniz, değil
mi? Bir sürü aşağı yukarı birbirine benzeyen hayvan, sonra
bir boşluk ve bir başka aşağı yukarı birbirine benzeyen hay-
van sürüsü, öyle mi? Biliyorum, buna bir anlam kazandırmak
için bir teoriniz var – çevreyle ilişki ve kalıtım yoluyla edini-
len beceriler, ya da benzer şeyler, ama yaradılış yelpazesinde-
ki şaşırtıcı atlamaların daha sade bir açıklaması var. Yeryüzü-
nün türlerinden beşte biri Varadi ile birlikte denizin dibini
boyladı; kaybolan gerisini ise Nuh ile şürekâsı yedi. Gerçek-
ten. Örneğin bir çift –çok güzel– kutup kuşu vardı. Gemiye
bindikleri zaman mavi-kahverengi benekli tüyleri vardı. Bir-
kaç ay sonra tüyleri döküldü. Bu çok normaldi. Yazlık tüyleri
gidip yerine bembeyaz kışlık tüyleri çıkmaya başlamıştı. Biz

kutup enlemlerinde olmadığımızdan buna gerek yoktu, ama yine de Doğayı durduramazsınız, değil mi? Nuh'u da durduramazdınız. Kuşların beyazlaştığını görür görmez, onların hastalandığına hükmetti ve geri kalanların sağlığını şefkatle düşünerek kuşları bir miktar yosunla birlikte kaynattırdı. Nuh birçok bakımdan cahil bir adamdı ve kuş uzmanı hiç değildi. Bizler bir dilekçe yazarak tüy dökme ve benzeri şeyler hakkında açıklamalarda bulunduk. Zamanla anlar gibi oldu. Fakat kutup kuşu gitmişti.

Bu elbette burada durmadı. Nuh ve ailesi açısından bizler yüzer bir kafeterya idik. Temizler ve pisler onlar için bir-di; önce yemek, sonra ibadet, kural buydu. Ve Nuh'un sizi ne denli zengin bir hayvan aleminden mahrum ettiğini tasavvur edemezsiniz. Daha doğrusu, edebilirsiniz, çünkü yaptığınız tam olarak bu: tasavvur etmek. Daha önceki yüzyıllarda şairlerinizin rüyasını gördüğü bütün o hayali hayvanlar: siz onları bilerek uydurduklarını, ya da mükemmel bir yemekten sonra ormanda yarım yamalak görünen hayvanların korku salmak için yapılan tanımlamaları olduğunu sanırsınız, değil mi? Sanırım açıklaması daha basit. Nuh ve şürekâsı onlarla alay ediyorlardı. Söylediğim gibi, Yolculuğun başlangıcında bizim ambarda bir çift behemot vardı. Ben şahsen onları pek görmedim, ama çok etkileyici hayvanlar olduğu bana söylendi. Ona rağmen Ham, Sam ya da adının baş harfı Y olan, aile toplantısında fil ve su aygırı varken behemot olmasa da olur önerisinde bulundular; hem bu tez pratikle prensibi birleştiriyordu – böylesine büyük iki leş Nuh ailesini aylarca beslerdi.

Doğal olarak, işler öyle yürümedi. Birkaç hafta sonra her akşam behemot yemekten yakınmalar başladı; ve –sırf çeşni değiştirmek için– başka bazı türler kurban edildi. Ev ekonomisi konusunda zaman zaman suçu kabul eden baş sallamalar oluyordu, ama size şunu söyleyebilirim: Yolculuğun sonunda bir sürü tuzlanmış behemot eti artmıştı.

Semender de aynı şekilde gitti. Benim dediğim gerçek se-

mender, sizin aynı adı verdiğiniz sıradan hayvan değil; bizim semenderimiz ateşte yaşardı: Semender hiç kuşkusuz hayvanlardan ayrı bir şeydi; Ham, Sam ya da öbürü ahşap bir gemide tehlikenin büyük olduğuna dikkat çekmeye başladılar ve böylece semenderlerin ikisi de içinde yaşadıkları ateşlerle birlikte gitmek zorunda kaldı. Yakut da gitti, beyinde değerli bir mücevher bulunduğu söyler்தisi Ham'ın karısının kulağına geldiğı için. Ham'ın karısı şatafatı severdi. Bunun üzerine yakutlardan birini alıp kafasını uçurdular, kafatasını ikiye ayırdılar ve hiçbir şey bulamadılar. Ham'ın karısı belki de mücevher sadece dışısının kafasında bulunur dedi: bunun üzerine onun da kafasını açtılar, ama sonuç yine olumsuzdu.

Şimdi ileri süreceğim fikrin doğruluğundan çok emin değilim; ama yine de kendimi söylemek zorunda hissediyorum. Bir ara sürüp giden öldürmelerin ardında bir tür sistem olduğundan kuşkulandık. Şurası kesin ki amacından çok fazla, çok daha fazla cana kıyılıyordu. Ve öldürülen türlerin bazılarının pek öyle eti budu da yoktu. Dahası, martılar zaman zaman kıçtan denize atılan leşlerin kemiklerinin kalın etlerle kaplı olduğunu haber veriyorlardı. Nuh ve şürekâsının bazı hayvanlara sırf o hayvanlar oldukları için düşman olduğundan kuşkulanmaya başladı. Örneğin şahmeran denize ilk atılanlardandı. Gerçi bakmak pek hoş değildi ama pullarının altında yiyecek pek az şey olduğunu ve o sırada kesinlikle hasta olmadığını burada kayda geçmenin görevim olduğunu düşünüyorum.

Gerçekte, olaydan sonra düşündüğümüzde belli bir model fark etmeye başladık. Bu model şahmeran ile başlamıştı. Siz elbette ki hiç şahmeran görmediniz. Ama size dört ayaklı, yılan kuyruklu, kuluçkasını bir kaplumbağaya yaptırdığı sekilsiz yumurtalar yumurtlayan, kötü bakışlı bir horoz tarif edersem, onun Gemideki en cazip hayvan olmadığını anlarsınız. Ama onun da başkaları gibi hakları vardı, değil mi? Şahmerandan sonra sıra sert kılı köpeğ e geldi, onu sfenks, sfenk-

si hipogrifizledi. Belki de siz bütün bu saydıklarımın aşırı fanteziler olduklarını düşünüyorsunuzdur. Hiç de öyle değil. Ve onların ortak noktalarını görebiliyor musunuz? Onların hepsi de melezdi. Kafasını türlerin saflığına takanın Sam olduğunu düşünüyorduk ama pekâlâ Nuh'un kendisi de olabilirdi. Sapıtılmışlar elbette; ve bizler insan ırkının genetik bakımdan ne karman çorman olacağını tahmin etmek için Nuh'la karısına ya da onların üç oğluna ve onların karılarına bir göz atmak yeterlidir diyorduk. O halde neden bu ırk ve melezlik konusunda bu denli titizlik gösteriyorlardı? Tek boynuzlu atın durumu çok acıktıydı. Konu bizi aylarca üzdü. Her zamanki gibi rivayetler dolaşıyordu hiç kuşkunuz olmasın –Ham'ın karısı tek boynuzu iğrenç bir amaç için kullanıyormuş deniliyordu– ve her zamanki gibi yüksek makamlar hayvanın karakterini lekelemek için ölümünden sonra damgalama kampanyası açtılar: Ama bu bizi daha da rahatsız etti. Kaçınılmaz gerçek şu idi ki Nuh kıskançtı. Hepimiz tek boynuzlu ata itibar gösteriyorduk ve o buna dayanamadı. Nuh –gerçeği söylememenin ne anlamı var– kötü huylu, pis kokan, güvenilmez, kıskanç ve korkaktı. İyi bir gemici bile değildi: dalgalar kabarınca kamasına çekilir, kendini gofer ağacından yatağına atar ve yatağından yalnızca gofer tahtasından leğenine kusmak için kalkardı, kusmuklarının kokusunu ta öbür güverteden duyardınız. Oysa tek boynuzuyla at güçlü, dürüst, korkusuz, tertemiz, bakımlı ve denizci olarak midesi bir an bile bulanmayan bir hayvandı. Bir kez bir kasırga sırasında Ham'ın karısının güverte korkuluklarının yanında ayağı kaydı ve az kalsın denize düşüyordu. Lobicilik sonunda güverte hakları olan tek boynuzlu at karşıdan dört nala geldi ve boynuzunu kadının arkasında sürünen pelerinine batırdı ve güverteye mıhladı. Bu yararlılığı için çok teşekkür aldı; Nuh'lar onu bir Pazar günü tencere kebabı yaptılar. Sizi temin ederim. Ben Sam'ın gemisine sıcak bir tencere götüren taşıyıcı kartalla şahsen görüş-tüm.

Buna inanmak zorunda değilsiniz elbette, ama sizin arşivleriniz ne diyor? Şu Nuh'un çıplaklık öyküsünü alın – hatırlıyor musunuz? Gemiden indikten sonra oldu. Nuh, elbette eskisinden de çok memnundu kendinden, kendi hanedanının başarısını garantilemişti, Tanrı ona resmi bir anlaşma bağışlamıştı – ve yaşamının son üç yüz elli yılını rahat etmeye bakarak geçirecekti. Dağın alt yamacında bir köy kurdu (siz ona Arghuri diyorsunuz) ve günlerini kendisi için yeni madalyalar ve şerefler hayal ederek geçirmeye başladı: Mabedin Kutsal Şövalyesi, Rüzgarların Büyük Komutanı vesaire gibi. Sizin kutsal kitabınız onun arazisinde bir bağ kurduğunu yazar. Ha, en durgun zekâ bile bu ince kelime oyununun anlamını çözebilir: daima sarhoştur. Bir gece, özellikle zorlu bir içki aleminden sonra, soyunmasını bitirmişti ki yatak odasında yere yığıldı – pek görülmemiş bir olay değil. Ham ile kardeşleri Nuh'un çadırının (saraylarından söz ederken hâlâ o duygusal çöl tabirini kullanıyorlardı) önünden geçerken alkolik babalarının kendine bir zarar verip vermediğini kontrol için içeri baktılar. Ham yatak odasına girdi ve... ne yapalım, altı yüz elli yaşında çıplak bir adamın sızmış durumda yerde yattığını görmek pek hoş bir manzara değildir. Ham gerekeni ve bir oğula yakışanı yaptı: Kardeşlerinin babalarını örtmelerini sağladı. Bir saygı işareti olarak (ki o zaman bile adet geçerliliğini yitirmişti) Sam ile adının baş harfi Y olan oğul babalarının odasına geri geri girdiler ve gözlerini, sizin türlerinizde nedense utanç duygusuna yol açan, üreme organına değdirmeden yatağına yatırdılar. Baştan aşağı dindarca ve şerefli bir hareket diye düşünebilirsiniz. Ya Nuh taze şarabın verdiği bıçak gibi keskin ağırlı mahrurluktan ayıldığı zaman ne tepki gösterdi? Kendisini bulan oğluna lanetler yağdırdı ve Ham'ın bütün çocuklarının, odasına kışın kışın giren iki kardeşin ailelerine hizmetçi olarak verilmelerini emretti. Bunun mantığı nerede? Sizin açıklamanızı tahmin edebiliyorum: içki karar gücünü etkilemişti ve onu eleştirmek yerine ona acı-

malıyız. Belki de öyledir. Ama şunu belirtmek isterim: *Biz* onu Gemiden de tanıyorduk.

Nuh iri bir adamdı – bir goril kadar iri, ama benzeyiş orada bitiyordu. Filonun kaptanı – Yolculuğun yarısında kendisini "Amiral" ilan etmişti– çirkin, hareketleri kaba ve kişisel hijyene karşı ilgisiz bir ihtiyardı. Yüzünün çevresi dışında kıl büyütme becerisi bile yoktu. Vücudunu örtmek için başka türlerin derilerine güveniyordu. Onu bir gorille yan yana koyun, hemen hangisinin daha üstün bir yaratık olduğunu anlarsınız: birinin hareketleri ahenkli, kendisi güçlüdür ve bitlerini temizleme kabiliyetine sahiptir. Biz Gemideyken Tanrının daha belirgin adaylar dururken neden bu adamı himayesine aldığı bilmecesine durmadan yanıt aradık. Türlerin çoğunun ondan daha sadık olduğunu görecekti. Gorilde karar kılsaydı, yarısı kadar sadakatsizlikle karşılaşmazdı, bundan kuşkum yok – belki de Tufana bile hiç gerek olmazdı.

Hele adamın kokusu... Temizlenmekten gurur duyan bir türün sırtında büyüyen ıslak kürk başka bir şey; ihmalkâr bir türün boynundan sarkan, kendisine ait olmayan, sırlıslık ve tuzdan keçeleşmiş bakımsız bir post tamamen başka bir şey. Daha dingin havalar geldiğinde bile ihtiyar Nuh bir türlü kurumuyordu (ben kuşların söylediklerini yineliyorum ve kuşlara güvenilebilir). Nuh rutubeti ve fırtınayı suçlu bir anı ya da daha çok kötü hava vaadi gibi taşıyordu.

Öğle yemeği olmanın ötesinde başka tehlikeler vardı Yolculukta. Örnek olarak bizim türümüzü alalım. Gemiye bindikten ve yerlerimize yerleştikten sonra halimizden çok hoşnuttuk. Anlıyorsunuz değil mi, alkolde eritilmiş asit fenik, kreozot ve metalik naftalinler ve pentaklorfenol ve benzen ve para-diklor-benzen ve orto-di-kloro-benzen günlerinden çok önceydi. Şükürler olsun, Cleridae ailesiyle ya da minik kurt Pedikuloid ya da Bracodinae ailesinden parazit böceklerle karşılaşmadık. Öyle olduğu halde bir düşmanımız vardı: zaman. Ya zaman bizi kaçınılmaz değişmelerimize zorlarsa?

Zaman ve doğanın kuzenimiz *xestobium rufo-villosum*'a neler ettiğini fark ettiğimiz gün bizim için ciddi bir uyarı oldu. Bayağı bir korku yaşadık. Yolculuk epey ilerlemişti, daha dingin zamanlarda günlerin geçmesini ve Tanrının keyfini bekliyorduk. Bir gece yarısı, gemi sakın ve her yer sessizken –öylesine ender ve derin bir sessizlik ki bütün hayvanlar durup dinlediler ve sessizliği daha da derinleştirdiler– *xestobium rufo-villosum*'un tıkırdadığını duyduk. Dört beş keskin tıkırtı, duraklama, ve uzaktan bir yanıt. Mütevazı, basiretli, önemsenmeyen fakat akli başında olan biz *anobium domesticum* türü kulaklarımıza inanamadık. Yumurtanın tırtıl, tırtılın koza kurdu, koza kurdunun da kelebek olması bizim dünyamızın şaşmaz yasasıdır. Fakat erginliğe erişmiş kuzenlerimizin bu anı, bütün anların ötesinde bu anı, aşk ilan etmek için seçmiş olmaları inanılacak şey değildi. Şurada tehlikeler içinde denize açılmış, her an yeryüzünden silinme tehlikesiyle karşı karşıya iken *xestobium rufo-villosum* aşktan başka bir şey düşünmüyordu. Bu herhalde yok olma korkusundan ya da ona benzer bir şeyden kaynaklanan tepki olmalıydı. Ama yine de...

Bizim budala kuzenlerimiz erotik reklama kendilerini kaptırmış, çenelerini bölmelerinin duvarlarına çarparken Nuh'un oğullarından biri gürültünün nedenini anlamaya geldi. Neyse ki "Amiral"in yavrusunun kendilerine emanet edilen hayvanlar alemi hakkında pek kabaca bilgisi vardı da düzenli tıkırtıları geminin tahtalarından geliyor sandı. Derken rüzgar arttı ve *xestobium rufo-villosum* buluşmalarını güvenlik içinde tamamlayabildiler. Ama *anobium domesticum* oy birliğiyle gemiden inene kadar yumurtlamamaya karar verdi.

Yağmurda olsun güneşte olsun Nuh'un pek öyle aman aman bir denizci olmadığının burada söylenmesi gerekli. Zaten o seyrüsefer becerilerinden dolayı değil, Tanrıya tapınması yüzünden seçilmişti. Fırtına sırasında iyi değildi, deniz yatı-

şınca daha beterdı. Ben nereden bilebilirim? Ben her zaman-ki gibi kuşların bana söylediklerini iletiyorum – o kuşlar ki bazen haftalarca havada kalabilirler ve sizin türünüzün icat ettiğı seyrüsefer sistemlerinden çok daha üstün sistemler sayesinde yeryüzünün bir ucundan öbürüne yollarını bulabilirler. • Ve *kuşlar* Nuh'un ne yaptığını bilmediğini söylediler – o palavradan ve duadan başka bir şey bilmiyordu. Yapması gereken zor değildi, değil mi? Fırtına sırasında fırtınanın en şiddetli olduğu bölgeden kaçmak; ve rüzgarsız günlerde de akıntıyla sürüklenip haritada bulunduğumuz noktadan çok fazla uzaklaşmamamızı sağlamak. Nuh için söylenebilecek en iyi şey fırtınayı atlatmış olmasıydı (her şeyi kolaylaştıran kayalıklar ve sahiller için endişelenmesine gerek olmadığı halde) ve dalgalar nihayet yatışınca da kendimizi yanlışlıkla geldiğimiz bir okyanusun ortasında bulmamızdı. Öyle olsaydı, kimbilir ne kadar uzun süre denizde kalırdık.

Kuşlar uzmanlıklarını Nuh'un emrine vermeyi önerdiler, fakat Nuh çok mağrurdu. Kuşların gerçek becerilerini hor görerek onlara anaförleri ve hortumları gözlemek gibi birkaç keşif görevi verdi. Hatta birkaç kuş türünü hazırlıklı olmadıkları halde korkunç havalarda uçuşa zorlayarak ölüme gönderdi. Nuh nağmeli kazı dokuz derecelik kasırgaya gönderdiği zaman (kuşun özellikle uyumaya çalıştığınız sırada sinir bozan bir ötüşü vardı, doğru), yelkovan kuşu onun yerine gitmeyi önerdiği halde, öneri geri çevrildi ve bu da nağmeli kazın sonu oldu.

Tamam, tamam, Nuh'un meziyetleri de vardı. O bir kalıcıydı – sadece Yolculuk açısından değil. O uzun yaşamanın sırrını da çözmüştü, ama sizin türünüz bu sırrı kaybetti. Ama iyi bir adam değildi. Eşegi geminin altından geçme cezasına çarptırdığı zamanı biliyor musunuz? Bu arşivlerinizde var mı? İkinci yıld, kurallar biraz gevşetilmiş ve seçilmiş bazı türlerin biraraya gelmelerine izin verilmişti. Nuh eşegi atın sırtına çullanırken yakaladı. Gerçekten tepesi attı, böyle bir çiftleş-

meden hayır gelmeyeceği hakkında söylendi – bu da bizim onun melezlikten nefret ettiği teorimizi kanıtladı – ve eşeğe göstereceğini bildirdi. Bunun üzerine hayvanın ayaklarını biraraya bağladılar, küpeşteden aşağı sarkıttılar ve köpüren bir denizde teknenin altından sürüyüp öbür tarafından çıkardılar. Çoğumuz bunu seks kıskançlığına bağladık, o kadar basit. Şaşılacak olan eşeğin buna gösterdiği tepkiydi. Onlar dayanıklılık nedir bilirler. Eşegi güverte parmaklığının üzerinden yeniden gemiye aldıklarında çok kötü bir durumdaydı. Zavallı kulakları birbirine dolaşmış pis yosunlara, kuyruğu sırlıslıkla bir halata benziyordu. Artık Nuh'u o denli gözlerinde büyütmeyen hayvanlardan birkaçı onun çevresine toplandı. Hâlâ yaşayıp yaşamadığını anlamak için sağrısına hafifçe tos vuran keçiydi sanıyorum. Eşek tek gözünü açtı, çevresini saran endişeli suratlarda gezdirdi ve "Artık bir ayıbalığı olmanın ne demek olduğunu biliyorum," dedi. O koşullar altında fena sayılmaz. Ama size söylüyorum, eşek neredeyse kaybedeceğiniz türlerden biriydi.

Sanırım hepsi de Nuh'un kabahati değildi. Demek istediğim onun Tanrısı çok ezici bir modeldi. Nuh önce Tanrısının ne diyeceğini düşünmeden hiçbir şey yapamazdı. Bu doğru bir tutum değil. Tasvip bekleyerek durmadan omzunun üzerinden arkaya bakmak ergin bir insana yakışır bir tavır değil, değil mi? Ve Nuh genç olma mazeretine de sahip değildi. Sizin türlerinizin bu tür şeylere uyguladığı hesaba göre altı yüz küsur yaşındaydı. Altı yüz yıl insanın beynine esneklik, sorunların iki yanını birden görme yeteneği kazandırmalıdır. Nuh hiç öyle değildi. Geminin inşaatını alın. Nuh ne yapar? Geminini gofer ağacından yapar. *Gofer* ağacı! Sam bile buna karşı çıktı ama hayır o öyle istiyordu ve öyle olacaktı. Etrafta pek gofer ağacı yetişmediği gerçeği görmezlikten gelindi. Hiç kuşkusuz model aldığı varlığın talimatını uyguluyordu, ama ne olursa olsun. Tahtalar hakkında biraz bir şey bilenler –ve ben bu konuda bir otorite olarak konuşuyorum– iki düzine kadar

daha başka ağacın, daha iyi olmasa bile aynı biçimde kullanılabileceğini söyleyebilirlerdi. Üstelik bir geminin her parçasını aynı tür ağaçtan yapma fikri gülünçtür. Malzemenizi kullanılacağı amaca uygun olarak seçmelisiniz; bunu herkes bilir. Ne var ki, bu bizim Nuh’umuzdu – kafasında hiçbir esneklik yoktu. Daima bir sorunun sadece tek yanını görürdü. Gofer ağacından banyo aksamı – bundan daha komik bir şey duydu-nuz mu?

Söylediğim gibi bunları modelinden öğreniyordu. Tanrı ne düşünecekti? Dudaklarından eksik olmayan soru buydu. Nuh’un Tanrıya bağlılığında ürkütücü, tüyler ürpertici bir şey vardı, bilmem anlıyor musunuz? Yine de ekmek diliminin hangi tarafının yağlı olduğunu kesinlikle biliyordu; ve böyle seçilmiş ve iltimaslı kalıcı olmak ve sizden sonraki hanedanınızın yeryüzünde tek olacağını bilmek – başınızı döndürür, değil mi? Oğullarına gelince –Ham, Sam ve adının baş harf Y olan– onların benliklerine pek yararı olmuyordu bunların. Güvertede Kraliyet ailesi gibi kabarak dolaşıyorlardı.

Anlıyorsunuz ya, açıklamak istediğim bir şey var. Şu Gemi konusu. Belki de hâlâ bütün kusurlarına rağmen Nuh’un ilk doğa koruyucusu olduğunu, ölmelerini istemediği için hayvanları biraraya topladığını, bir zürafayı bir daha görmemeye dayanamadığını, bunu *bizler* için yaptığını düşünüyor olabilirsiniz. Hiç de değil. Bizi biraraya getirdi, çünkü model aldığı Tanrısı ona öyle demişti, bir de tabii kendi çıkarı için, kendi inançsızlığı yüzünden. *Tufan durulduktan sonra yiyecek bir şeysi olsun istemişti*. Beş buçuk yıl su altında kaldıktan sonra bütün sebze bahçeleri silinip süpürülmüştü, inanın bana; bir tek pirinç gelişmişti. Ve çoğumuz Nuh’un gözünde iki, dört ya da ne kadar ayak üstünde isek akşam yemeği olduğumuzu biliyorduk. Şimdi değilse sonra, biz değilsek, çocuklarımız. Tasavvur edebileceğiniz gibi bu hoş bir duygu değildi. Nuh’un Gemisinde paranoya ve korku havası kol geziyordu. Bir sonraki hangimiz olacaktık? Bugün Ham’ın karısının zıd-

dına giderseniz yarın gece salçalı yahni olabilirdiniz. Bu tür belirsizlikler çok tuhaf davranışlara yol açar. Anımsıyorum, bir çift kuzey faresi geminin bordasına doğru giderken yakalandılar – bu işi bitirmeye karar vermişlerdi, bu gerilime daha fazla dayanamayacaklardı. Ama Sam onları tam zamanında yakaladı ve bir ambalaj kutusuna kapadı. Ne zaman canı sıkılsa, kutunun tepesini açıyor ve koca bir bıçağı içine doğru sallıyordu. Kendince şaka yapıyordu. Ama bu şaka bütün türleri derinden sarsmadyısa, buna hayret ederim.

Ve tabiatıyla Yolculuk sona erer ermez, Tanrı Nuh'un yemek hakkını resmileştirdi. Bütün bu itaatin karşılığında Nuh ömrü boyunca hangimizi isterse yiyebilme iznini kopardı. Bu ikisi arasında yapılan beceriksiz bir akit ya da anlaşma idi. Bana sorsanız, boş bir mukavele. Kim ne derse desin, yeryüzünden herkesi silip süpürdüktan sonra Tanrı geri kalan tek dindar aile ile idare etmek zorunda kalmamış mıydı? Onlara siz de istediğim gibi değilsiniz diyecek hali yoktu. Nuh belki de Tanrıyı açmaza düşürdüğünü fark etmişti (Önce Tufanı yapmak sonra da Birinci Ailenizi yarı yolda bırakmak sunturlu bir başarısızlık itirafı olurdu) ve biz antlaşma olsun olmasın sonunda bizi yiyeceğini biliyorduk. Bu anlaşma denen şeyde ölüm fermanımız dışında bize yarayacak bir şey yoktu. A, evet, küçücük bir tesellimiz vardı – Nuh ve şürekasına hiçbir gebe dişi hayvanı yemek için izin verilmemişti. Bu kaçış noktası, sahile vurmuş olan Gemide delicesine bir faaliyete ve bazı garip psikolojik yan etkilere yol açtı. İsterik hamileliklerin nereden kaynaklandığını hiç düşündünüz mü?

Bu bana Ham'ın karısıyla ilgili olayı anımsattı. Tümü söylenti dediler; söylentilerin nasıl çıktığını görebilirsiniz. Ham'ın karısı Gemide en sevilenlerden biri değildi; hastane gemisinin kaybolmasının onun başının altından çıktığına yaygın olarak inanılıyordu. Hâlâ çekici bir kadındı – Tufan sırasında sadece yüz elli yaşında kadardı – ama ayrıca inatçı ve çabuk parlayan biriydi. Zavallı Ham'ı onun yönettiği kuşkusuz-

du. Şimdi gelelim gerçeklere. Ham ile karısının iki çocuğu vardı –iki erkek çocuk, yani öyle sayılıyorlardı– birinin adı Kuş, öbürününki Mitsraim idi. Üçüncü oğulları Put Gemide doğmuştu, dördüncü oğulları Kenân ise Gemiden indikten sonra. Nuh ile karısının saçları koyu, gözleri kahverengiydi, Ham ile karısının da öyle; Sam ile Varadi’nin ve adının baş harfi Y olanın da öyle. Sam, Varadi ve adının baş harfi Y olanın bütün çocuklarının da saçları koyu, gözleri kahverengiydi. Ve Kuş ile Mitsraim’in, Kenân’ın da öyle. Fakat Put’un, Gemide doğanın, saçları kızıldı. Kızıl saçlar ve yeşil gözler. İşte gerçekler.

Bu noktada gerçekler limanını bırakıp söylentiler denizine açılalım (Nuh böyle konuşurdu). Ben şahsen Ham’ın gemisinde değildim, o yüzden kuşların getirdiği haberleri size olduğu gibi aktarıyorum. İki türlü öykü anlatılıyordu, sizi ikisinden birini seçmede serbest bırakıyorum. Kendisine erzak gemisinde bir papaz hücresi oyan ustanın öyküsünü anımsıyorsunuz. Resmen doğrulanmasa bile deniyordu ki, Ham’ın karısının kamarası arandığı zaman hiç kimsenin o ana kadar fark etmediği bir bölme bulunmuş. Gemi planlarında böyle bir bölme yokmuş. Ham’ın karısı bölmeden hiç haberi olmadığını söylemiş, ama Tibet sığırından yapılma iç yeleklerinden biri bölmenin çengellerinden birine asılı bulunmuş ve döşemenin aşırı titiz bir biçimde aranması sonucunda tahtaların arasına sıkışmış bir sürü kızıl tüy keşfedilmiş. İkinci öykü ise –ki ben onu da yorum yapmadan aktarıyorum– daha nazik konulara değiniyor, ama sizin türünüzün oldukça önemli bir oranını ilgilendirdiği için devam etmeye çekiniyorum. Ham’ın gemisinde son derece güzel ve parlak tüylü bir çift maymun varmış. Herkesin anlattığına göre bunlar son derece zeki ve fevkalade bakımlıymışlar ve yüzleri o kadar hareketliymiş ki neredeyse konuşacaklar sanırmışsınız. Bunların uzun tüylü kürkleri kızıl renkte, gözleri de yeşilmiş. Hayır, böyle bir tür artık yok: bu tür Yolculuğun sonunu göremedi ve gemide na-

sıl öldükleri de bir türlü anlaşılamadı. Bir direk mi düşmüş ne... Ne rastlantı diye düşündük bizler, düşen bir direk özellikle çevikliği ile tanınmış bir türün iki üyesini de aynı anda öldürüyor.

Resmi açıklamalar tabii ki tamamen farklıydı. Gizli bölme falan yoktu. İki ayrı türün birleşmesi yoktu. Maymunları öldüren direk çok büyüktü ve bir mor renkli misk sıçanı, iki cüce devekuşu ve bir çift yassı kuyruklu karınca yiyeni de birlikte temizlemişti. Put'un garip renkleri Tanrının bir işaretiydi – ama o sıralarda neye işaret olduğunu hiç kimsenin çözebilmesine olanak yoktu. Daha sonra anlamı belirginleşti: Yolculuğun yarı yolu geçtiğinin işaretiymiş. Bu yüzden Put Tanrının kutsadığı bir çocuktü ve telaşlanmayı ya da cezayı gerektirecek bir şey yoktu. Bunları Nuh kendisi ilan etti. Tanrı rüyasında ona görünmüş ve elini çocuğun üstünden çekmemesini söylemiş ve Nuh kendisinin belirttiği üzere dürüst bir kişi olarak öyle yapmış.

Hayvanların neye inanacakları konusunda birbirlerinden tamamen farklı düşündüklerini belirtmeliyim. Memeliler, örneğin, kızıl tüylü yeşil gözlü maymunların erkeğinin Ham'ın karısını şehvetle tanımış olabileceği fikrini reddettiler. Gerçekte, en yakın dostumuzun bile gizli yüreğinde ne olduğunu bilemeyiz, fakat memeliler, memeliler türü üzerine yemin etmeye hazırıldılar ki öyle bir şey olamazdı. Erkek maymunu çok iyi tanıdıklarını ve kişisel temizlik konusunda çok yüksek standartları olduğunu söylüyorlardı. Hatta onun bir züppe olduğunu bile ima ediyorlardı. Diyelim ki –sadece bir faraziye– biraz çapkınlık yapmak istedi, Ham'ın karısından çok daha cazip olanlar vardı. Neden bir pençe çekilmiş ceviz için herkesin olabilecek o şirin sarı kuyruklu maymunlar değil de Ham'ın karısı?

Bunlar benim anlatacaklarımın hemen hemen sonu. Bunları –bunu iyi anlamahınsınız– dostluk adına anlattım. Eğer benim kavgacı olduğumu düşünüyorsanız, bu belki sizin

türünüzün –inşallah bunu söylediğim için bana darılmazsınız– umarsızca dogmatik olmasındandır. Siz neye inanmak isterseniz ona inanırsınız ve inanmayı sürdürürsünüz. Ne yapalım ki sizde Nuh’un genleri var. Hiç kuşkusuz sık sık garip bir biçimde meraksız olmanız da bundandır herhalde. Örneğin, geçmişinizin başlangıcı hakkında şu soruyu hiçbir zaman sormazsınız: kuzguna ne oldu?

Gemi dağın tepesine oturduğu zaman (bundan daha karmaşıktı elbette, ama şimdi ayrıntıları geçelim), Nuh bir kuzgunla bir güvercini suların yeryüzünden çekilip çekilmediğini kontrol etmeye gönderdi. Şimdi, size kadar inen efsanede kuzgunun rolü küçüktür; kuzgunun sadece oraya buraya doğru kanat çırpıp bir işe yaramadığına inandırılmışsınızdır. Öte yandan, güvercinin üç uçuşu kahramanlık sayılır. Ayağının tabanını dinlendirecek bir konak bulamadı diye göz yaşları dökeriz; Gemiye bir zeytin dalıyla dönünce seviniriz. Anladığıma göre siz bu kuşu simgesel bir değer olarak yüceltmışsiniz. Onun için şuna işaret etmeme izin verin: kuzgun zeytin ağacını *kendisinin* bulduğu ve Gemiye o ağaçtan bir yaprak getirdiği konularında ısrarlıdır; fakat Nuh onu güvercinin bulduğunu söylemenin daha uygun olduğuna karar vermiştir. Şahsen ben hep kuzguna inandım, kuzgun her şey bir yana havada güvercinden çok daha güçlüydü; ve hayvanlar arasında ihtilaflar yaratmak (bir kez daha Tanrısını kendisine model alarak) Nuh’a yakışır bir işti. Nuh’un çevreye yaydığına göre, kuzgun kuru toprak kanıtı ile en kısa zamanda geri döneceğine dalga geçmiş ve bir leşten tıkindığı görülmüş (kim tarafından? göge tırmanmada usta güvercin bile böyle bir iftiraya tenezzül etmezdi). Eklememe gerek yok ki kuzgun tarihin anında yeniden yazılmasına bozuldu ve kendini ihanete uğramış hissetti; kulakları benden daha delik olanların söylediklerine göre sesindeki o hazin memnuniyetsizlik çatallaşmasını bugüne değin duyabilirmişsiniz. Buna karşın güvercin gemiden indiğimizden bu yana, giderek daha kendini beğenmiş oldu. Kendi-

ni posta pulları ve mektup antetlerinde görmeye başlamıştı bile. Rampalar indirilmeden önce "Amiral" Gemisindeki bütün hayvanlara hitaben konuştu ve sözleri başka gemilerdekilere aktarıldı. Bize gösterdiğimiz işbirliğinden dolayı teşekkür etti, yiyeceklerin zaman zaman kıt olmasından dolayı özür diledi ve hepimiz üzerimize düşeni yaptığımız için önümüzdeki görüşmelerde Tanrı'dan en iyi *quid pro qua*'yı kopartacağına söz verdi. Bazılarımız buna biraz kuşkuyla güldük; eşeğin güverteye çekilişini, hastane gemisinin kayboluşunu, melezleri yok etme politikasını, tek boynuzlu atın ölümünü anımsamıştık... Hepimiz anlamıştık; Nuh birdenbire Bay İyi Adam haline geliyorsa bunun nedeni akli başında hayvanların ayağını kuru toprağa basar basmaz ne yapacağını: doğru ormanlara ve dağlara yollanacaklarını hissetmiş olmasıydı. Besbelli ki inşa edileceğini o anda açıkladığı Yeni Sarayının çevresinde kalmamız için bizi yağlıyordu. Buradaki hoşluklara hayvanlar için bedava su ve sert geçen kışlarda ekstra yem dahildi. Gemideyken alıştığı et rejiminden iki, dört ya da her ne kadarsa bacağın götürebileceği hızla mahrum edileceğinden ve Nuh ailesinin yeniden kabuklu meyveler ve böğürtlenlere kalacağından korktuğu besbelliydi. Şaşılacak şey, bazı hayvanlar Nuh'un teklifini uygun buldular; canım, hepimizi birden yiyecek değil ya, herhalde sadece yaşlıları ve hastaları seçecektir diyorlardı. Böylece, bazıları –en akıllılarının olmadığı belirtilmelidir– Sarayın inşasını ve suyun şarap gibi akmasını beklemek üzere oralarda kaldılar. Domuzlar, davar, koyunlar, keçilerin daha budala olanları ve tavuklar... Onları uyardık, daha doğrusu uyarmaya çalıştık. Alaylı alaylı, "Izgara ya da haşlama" diye mırıldandık, ama ne fayda? Söylediğim gibi pek zeki değillerdi ve belki de doğaya dönmekten korkuyorlardı; onlar zindanlarına ve zindancılarına bağımlı hale gelmişlerdi. Bunu izleyen birkaç kuşak boyunca neler olacağını bilmek için kahin olmaya gerek yoktu; hepsi de eski hallerinin birer gölgesi haline geldi. Bugün çevrede dolaşan

domuzlar ve koyunlar Gemideki canlı atalarına kıyasla birer zombidir. Sanki içleri boşaltılmıştır. Hindi gibi bazıları da ızgara ya da haşlama olmadan önce tıka basa doldurulma ayıbına maruz bırakılmışlardır.

Ve tabiatıyla Tanrı ile arasındaki şu ünlü Gemiden İniş Antlaşmasında Nuh ne verdi, kendi aşiretinin fedakârlıkları ve sadakati karşılığında (hayvanlar aleminin daha önemli fedakârlıklarını saymıyorum) ne aldı? Tanrı –Tanrının sözlerinin olabilecek en iyi yorumuyla Nuh tarafından aktarılması– bir daha Tufan göndermeyeceğine söz vermiş ve bu niyetinin bir işareti olarak bizim için gökkuşağını yaratmıştı. Gökkuşağı! Ha! Gerçekten güzel bir şey, bizim için yarattıklarının ilki, yanında biraz daha solgun yavrusuyla pırıltılı bir yarım daire idi ve bu ikisi koyu mavi bir gökte ışıldıyordu. Hepimiz otlamayı bırakıp yukarı baktık. Ardındaki düşünceyi görebiliyordunuz: yağmur yerini istemeyerek güneşe bırakırken beliren bu rengarenk sembol her seferinde bize yağmurun devam edip Tufana dönüşmeyeceğini hatırlatacaktı. Öyle de olsa, alışveriş olarak pek parlak sayılmazdı. Hem yasal olarak yaptırım gücüne sahip miydi? Bir gökkuşağını mahkemede duruşmaya çıkarmayı bir deneyin.

Daha kurnaz hayvanlar Nuh'un yarım pansiyon önerisinin ne demek olduğunu anladılar; su ve kışlık yiyecekleri için kendi becerilerine güvenerek tepelere ve ormanlara kaçtılar. Rengeyiğinin fırlayanların başında geldiğini, onunla birlikte diğer kaçanların yanlarına o gizemli önseziyi de alarak, "Amiral'den ve onun bütün gelecekteki ahfadından hızla uzaklaştıklarını görmemezlik edemezdik. Nuh onları nankör hainler olarak tanımlasa da, kaçan hayvanların daha asil türler olduğunu düşünmekte haklısınız. Bir domuz asil olabilir mi? Bir koyun? Bir tavuk? Ah, siz bir de tek boynuzlu atı görmüş olsaydınız... Hâlâ hayvanlar bölümünün kıyısında dolaşanlar için bu, Nuh'un Gemiden İniş konuşmasının tartışmaya açık bir diğer yönünü teşkil ediyordu. Nuh'un dediğine gö-

re Tanrı bize gökkuşağını vermekle gerçekte dünyanın mucizeler kaynağının en üstününü vaatetmiş oluyordu. Bence bu, Yolculuk sırasında Nuh'un gemilerinin bordalarından denize sarkıtılan ya da ailesinin midelerine indirilen çok sayıda orijinal mucizeye yapılan en açık atıftı. Tek boynuzlu atın geri gökkuşağı mı? Tanrı neden tek boynuzlu atı geri getirmekle yetinmedi? Biz hayvanlar, her yağmur durduğunda Tanrının ne büyük olduğunun işareti yerine tek boynuzlu atı görseydik daha mutlu olurduk.

Size daha önce de söyledim sanıyorum, Gemiden inmek binmekten daha kolay değildi. Maalesef seçilmişlerin bazıları bir miktar ispiyonculuk yapmıştı, o yüzden Nuh'un rampaları indirip "Hoş geldiniz" diye bağırması beklenemezdi. Her hayvan serbest bırakılmadan önce vücudunun adamakıllı aranmasına tahammül göstermek zorundaydı; hatta bazıları hafifçe zift kokan bir yarım fiçide iyice yıkandılar. Birçok dişi hayvan Sam'ın kendilerini içten muayenesine maruz bırakılmaktan yakındı. Bir miktar kaçak yolcu bulundu: gözle görünür cinsten böcekler, Yolculuk sırasında akılsızlık edip tıka basa yemek yiyip şişmanlayan birkaç fare, hatta birkaç yılan. Biz, artık gizlenmesinin anlamı yok, bir koçun boynuzunun ucundaki bir delikte dışarı çıktık. Koç iri, ters ve yıkıcı bir hayvandı. Biz onunla dostluğumuzu denizde olduğumuz son üç yılda bilerek geliştirmiştik. Koçun Nuh'a hiçbir saygısı yoktu ve İnışten sonra ona atılacak kazığa yardımcı olmak onu çok mutlu ediyordu.

Koçun boynuzundan dışarı tırmadığımızda sevinçten uçuyorduk. Hayatta kalmıştık. Gemiye kaçak binmiş, hayatta kalmış ve kaçabilmiştik – Tanrı'yla ya da Nuh'la hiçbir pis kokulu anlaşmaya girmeden. Kendi kendimize başarmıştık. Tür olarak kendimizi asilleşmiş hissediyorduk. Bu size komik gelebilir, ama gerçekten asilleşmiş gibi hissediyorduk kendimizi. Yolculuk bize çok şey öğretmişti, anlıyor musunuz? Bunlardan başlıcası şuydu: İnsan hayvanlara kıyasla çok

az gelişmiş bir türdür. Sizin kurnazlığınızı ve oldukça büyük potansiyelinizi inkâr etmiyoruz. Fakat siz daha henüz gelişmenizin ilk safhalarındasınız. Örneğin biz, her zaman kendimizdir: gelişmiş olmak demek budur. Biz biziz ve bunun ne demek olduğunu biliyoruz. Bir kedinin birdenbire havlamasını ya da bir domuzun böğürmesini bekleyemezsiniz, değil mi? Ama Nuh'un Gemisinde yolculuk eden bizler sizin türünüzden böyle şeyler beklenebileceğini öğrendik bir bakıma. Bir an havlıyorsunuz, derken miyavlıyorsunuz, bir an vahşileşiyorsunuz, bir an uslanıyorsunuz. Sizin Nuh'la anlaştığınız nokta sadece bu: o da birbirinizle ne zaman anlaşabileceğinizi hiçbir zaman kestirememeniz.

Sizin türünüzün gerçekte de arası pek iyi değil. Boyuna bir şeyler unutuyor ya da unutuyormuş gibi yapıyorsunuz. Varadi'nin ve teknesinin kayboluşu – aranızda bundan söz eden var mı? Gözlerinizi bilerek başka yöne çevirmenizin olumlu bir yanı olabileceğini görebiliyorum: kötü şeyleri görmezlikten gelmek yaşamaya devam etmenizi kolaylaştırır. Ama kötü şeyleri görmezlikten gelmek sizi sonunda kötü şeylerin olamayacağına inandırıyor. Kötü şeyler sizi hep şaşırtıyor. Silahların öldürmesi sizi şaşırtıyor, paranın ahlakı bozması sizi şaşırtıyor, karın kışın yağması sizi şaşırtıyor. Böylesine safdillik hoş olabilir; ama, heyhat, çok tehlikeli de olabilir.

Örneğin Nuh'un, ilk babanızın – o dindar patrik, kendini adanmış çevre koruyucusunun – gerçek kimliğini bile itiraf etmiyorsunuz. Sanıyorum sizin ilk İbrani efsanelerinizden biri, Nuh'un sarhoşluk prensibini tahammür etmiş üzümleri yiyip sarhoş olan bir keçiyi seyrederken keşfettiğini iddia eder. Sorumluluğu hayvanların üstüne atmak için ne hayasız bir girişim; ve ne yazık ki belli bir modelin ürünü. Cennetten Kovulma yılanın kabahatiydi, dürüst kuzgun havai ve arsızdı ve keçi Nuh'u alkolik yaptı. Dinleyin: size söylüyorum: Nuh'un üzümün gizini çözmek için herhangi bir çatal ayaklıdan bilgi almasına gerek yoktu.

Başkasına kabahat bulmak, bu sizin ilk insiyakınız. Eğer başkasını kabahatli çıkaramazsanız, o zaman ortada bir sorun olmadığını iddia edin. Kuralları yeniden yazın, kale direklerinin yerlerini değiştirin. Hatta, sizin kutsal metinlerinize yaşamlarını adanmış bazı bilginler, Geminin kaptanı Nuh'un 'sarhoşluk ve ayıp yerini göstermek suçundan yakalanan Nuh'la aynı kişi olmadığını kanıtlamaya bile çalışmışlardır. Bir sarhoş hiç Tanrı tarafından seçilebilir mi? Ah, şunu bilin, seçilmemişti. O Nuh değil. Basit bir kimlik karışması olayı. Sorun yok olur.

Bir sarhoş nasıl olur da Tanrı tarafından seçilir? Söyledim size – çünkü öbür adayların hepsi daha beterd. Nuh çok kötü bir grup içinden seçilmişti. İçkisine gelince: doğrusunu isterseniz, ona Yolculuk sınırı aşırıttı. İhtiyar Nuh Gemi öyküsünden önce her zaman bir boynuz tahammür etmiş içki içmeyi severdi, kim sevmez ki? Ama onu sünger haline getiren Yolculuk oldu. Sorumluluğu taşıyamıyordu. Bazı kötü seyrüsefer hataları yaptı, sekiz gemisinden dördünü ve kendisine emanet edilen türlerin üçte birini kaybetti – çevrede kürsüye oturabilecek biri bulunsaydı mutlaka harp divanına sevk edilirdi. Bütün böbürlenmelerine karşın, Filosunun yarısını kaybetmiş olmaktan dolayı suçlu hissediyordu kendini. Suçluluk, olgun olmamak, durmadan yeteneklerinizin ötesinde bir işi başarmaya uğraşmak – sizin türünüzün herhangi bir üyesi üzerinde mahvedici bir etki yapacak güçlü bir bileşim. Hatta Nuh'u içmeye sevk edenin Tanrı olduğunu bile ileri sürebilirsiniz. Belki de bilim adamlarınızın birinci Nuh'u ikincisinden ayırmak için bu denli telaşlanması bundandır: çünkü sonuçlar yakışsız olabilecektir. Fakat ikinci Nuh'un öyküsü –sarhoşluk, edepsizlik, görevlerini bilen bir evladın cezalandırılması kaprisi– birinci Nuh'u Gemiden tanıyan bizler için sürpriz olmadı. Bana kalırsa, üzüntü verici fakat önceden tahmin edilebilir bir alkolik dejenerasyon vakası.

Söylediğim gibi, Gemi'den indiğimizde sevinçten uçuyor-

duk. Her şeyin ötesinde, gemideyken bize ömür boyu yetecek kadar gofer ağacı yemiştik. Nuh'un filonun tasarımında o denli tutucu olmamasını istememizin bir başka sebebi de buydu: o takdirde bazılarımız başka şeyler de yiyebilecekti. Nuh'un umurunda bile değildi, tabiatıyla, bizim orada olmamız gerekirdi. Binlerce yılın kazandırdığı sezgiye göre onun bizi böylece dışlaması o zaman düşündüğümüzden daha sert bir karar gibi geliyor. Biz kaçak yolcular yedi kişiydik, ama eğer deniz yolculuğuna dayanır tür olarak kabul edilseydik, iki biniş kartı çıkarılacaktı: ve biz kararı kabul etmek zorunda kalacaktık. Nuh'un Yolculuğun ne kadar süreceğini tahmin edememesi doğaldı, fakat biz yedi kişinin beş buçuk yıl ne denli az yemek yediğimizi hesaba katarsak, bizden bir çiftin Gemiye binmesine izin vermek riskine değermişti. Çünkü tahta kurdu olmak bizim kabahatimiz değildi.

2

Ziyaretçiler

Franklin Hughes, önündeki yirmi gün süresince görevinde ona yardımcı olacaklarla yaratılması gerekli sıcak ilişkileri kurmak için gemiye vaktinden bir saat önce gelmişti. Şimdi, güverte parmaklıklarına dayanmış yolcuların rampadan yukarı tırmanmalarını seyrediyordu: çoğu orta yaşlı ya da yaşlı çiftlerdi: bazılarının milliyeti üzerlerinde damga gibiydi, daha rabıtalı başkaları, menşelerini şimdilik kurnazca kendilerine saklıyorlardı. Kolu hafifçe, fakat hiç kuşkusuz biçimde yolculuk arkadaşının omzuna dolanmış olan Franklin, seyircilerinin nereden geldiğini tahmin etme oyununu her yılki gibi bu yıl da oynuyordu. Amerikalılar en kolayıydı; Yeni Dünyanın pastel renkli spor giysilerini giymiş erkekler ve nabız gibi atan çikık karınlarına aldırmayan kadınlar. İkinci kolay anlaşılanlar İngilizlerdi, toprak ya da bej rengi kısa kollu gömleklerini Eski Dünya tvid ceketleri altında saklayan erkekler ve bir Yunan mabedinin kokusunu alır almaz hangi dağ olursa olsun tırmanmaya hazır bacakları güçlü kadınlar. Havlu bezinden şapkalarının üzerinde belirgin çınar yaprağı amblemleri bulunan iki Kanadalı çift; dört sarışın kafadan oluşan dağınık bir İsveçli aile; birbirlerine karıştırılması kolay ve Franklin'in ancak "baget" ya da "makarna" sözcükleriyle ayırt edebildiği birkaç Fransız ve İtalyan; ve hiçbirisi tek bir fotoğraf makinesi bile taşımayarak tipik olmayı boşlayan altı Japon. Birkaç aile grubu ve tek başına yolculuk eden yakışıklı birkaç İngiliz dışındakiler rampadan uysal çiftler halinde gemiye çıkıyorlardı.

"Hayvanlar çift çift geliyor," dedi Franklin. Kırk yaşlarında uzun boylu, iri kıyım bir adamdı. Saçları açık sarı, yüzü kışkançların içkidendir, daha iyi kalplilerin güneştedir dediği türden kırmızıydı; yüzü insana öyle tanıdık gibi geliyordu ki, adam yakışıklı mı diye sormayı unutuyordunuz. Arkadaşı, ya da yardımcısı, ama sekreteri olmadığını ısrarla belirten kız,

gezi için yeni aldığı giysileri sergileyen esmer ve ince bir kızıydı. Bu işin apaçık eskisi olan Franklin, haki renkli safari gömlek ve buruşuk jean pantolon giyiyordu. Giysileri, bazı yolcuların tanınmış bir konuk konuşmacının giymesini beklediği bir üniforma olmaktan uzaktı, ama Franklin'in taşıdığı fark edilirliliğin kaynağını doğruluyordu. Bir Amerikalı öğretim görevlisi olsaydı, ince bir pike takım, İngiliz öğretim görevlisi olsaydı belki de dondurma renginde buruşmuş keten bir ceket giyerdi. Ama Franklin'in şöhreti (kendi düşündüğü kadar yaygın olmasa da) televizyondan geliyordu. Orada, başkalarının sözlerini aktaran, kültür konularını tatlı tatlı ve tehdit edası taşımadan anlatan kadife köstümlü genç bir adam olarak işe başlamıştı. Bir süre sonra bunları konuşabiliyorsam neden yazmayayım diye düşünmüştü. Önceleri tanıtımlarda "Franklin Hughes'ten ek bilgiler"den öteye gitmiyordu, sonraları yardımcı metin yazarı ve sonunda "Franklin Hughes tarafından yazılmış ve sunulmuştur" başarısı. Özel bilgi alanının ne olduğunu hiç kimse keşfedememişti, ama o arkeoloji, tarih ve kıyaslamalı yazım konularında özgürce dolaşıyordu. Anibal'in Alp Dağlarını geçmesi ya da Vikinglerin Doğu Anglia'da gizlediği hazineler ya da Herod'un sarayları gibi ölü konuları kurtaracak ve ortalama seyirci için canlandıracak çağdaş ima sanatında uzmanlaşmıştı. Yabancı ülkeden bir manzaranın önünde, "Anibal'in filleri çağının panzer kıtalarıydı," derdi heyecanla; ya da, "Bir şampiyonluk kupasının son gününde Wembley stadyumuna sıkıştırılabileceğiniz kadar piyade askeri," ya da, "Herod sadece bir despot ve ülkesinin birliğini sağlayan biri değildi, aynı zamanda sanat himayecisiydi – belki de onu zevki selimi olan bir Mussolini farzedebilirsiniz," derdi.

Franklin'in televizyon şöhreti ona kısa zamanda ikinci bir karı ve birkaç yıl sonra da ikinci bir boşanma getirmişti. Şimdilerde ise, Afrodit Kültür Turları ile yaptığı anlaşmalara mutlaka yardımcısı için ayrı bir kamara koşulu koyuyordu.

Santa Euphemia'nın mürettebatı yardımcılarının bir yıldan bir yıla dayanmadığını hayranlıkla izliyorlardı; Franklin kama-rotlara karşı bonkördü, yirmi gün için iki bin dolar ödemiş olanlar tarafından da seviliyordu. Kendini popüler bir konuya hararetle kaptırmak, derken aniden durup nerede olduğunu anımsamadan önce şaşırmış bir ifadeyle çevresine bakmak gibi sevimli bir adeti vardı. Yolcuların çoğu birbirlerine Franklin'in, ilgi alanındaki konulara karşı belirgin heyecanını övüyor, kimsenin böyle şeylere inancının kalmadığı zamanımızda bunun ne denli umut verici olduğunu ve tarihi nasıl canlandırdığını söylüyorlardı. Eğer safari gömleği çoğu zaman iyi iliklenmemişse ve pamuklu kumaştan pantolonu istakoz lekeleriyle kirlenmişse, bu onun işine gösterdiği derin ilginin hoş bir kanıtı sayılıyordu. Giysileri, ayrıca, modern zamanımızdaki imrenilecek öğrenme demokrasisine işaret ediyordu: Yunan mimarisinin prensiplerini anlamak için kelebek yakalı gömlek giyen dar kafalı bir profesör olmanıza gerek yok demekti.

"Hoş Geldin Büfesi saat sekizde," dedi Franklin. "Sanırım yarınki gevezeliği hazırlamak için birkaç saat çalışsam iyi olacak."

"Eminim bu konuşmayı bundan önce kaç kez yapmışsındır." Tricia Venedik Körfezine açılırlarken güvertede onun da kalacağını umut etmişti.

"Her yıl değiştirmelisin. Yoksa bayatlarsın." Franklin kızın koluna hafifçe dokundu ve aşağı indi. Gerçekte, yarın saat onda yapacağı açış konuşması beş yıldır yaptıklarının tam tamına aynı olacaktı. Tek değişiklik -Franklin'in bayatlamasını önlemek için düşünülmüş tek şey- şu son kızın adı neydi?.. Onun yerini Tricia'nın almış olmasıydı. Ama konuşmalarının üzerinde önceden çalıştığı hikayesini korumayı seviyordu ve Venedik'in geride kalışını bir kez daha seyretme fırsatını pekâlâ geçiştirebilirdi. Venedik gelecek yıl da aynı yerde olacaktı; belki suya bir iki santimetre daha yakın ve pembe görünüşünün pulları, kendisinininki gibi biraz daha dökülmüş olarak.

Tricia San Marco'nun çan kulesi küçülmüş bir kurşunkalem gibi görününceye kadar kente baktı. Franklin'le ilk kez üç ay önce, ikinci dereceden araştırmacı olarak çalıştığı sohbet programına çıktığı zaman tanışmıştı. Birkaç kez yatmışlardı bugüne kadar ama pek fazla değil. Apartman dairesini paylaştığı kızlara bir okul arkadaşı ile geziye katıldığını söylemişti; işler iyi giderse döndüğünde onlara anlatacaktı, ama şimdilik biraz nazardan çekiniyordu. Franklin Hughes, ha? Ve adam şu ana kadar çok düşünceli davranmıştı, hatta kız arkadaş olduğu pek anlaşılmasın diye ona bazı sembolik görevler bile vermişti. Televizyondan o kadar çok insan ona bir ölçüde yapay –sevimli fakat tamamen dürüst değil– görünmüştü ki. Franklin ekranda da ekran dışında da aynıydı: girişken, şakacı, size bir şeyler söylemeye hevesli. Söylediklerine inanıyordunuz. Televizyon eleştirmenleri onun giysileriyle ve gömleğinin ayrığından görünen bir tutam göğüs kılıyla alay ediyor, bazen söyledikleriyle de dalga geçiyorlardı, ama kıskançlıktan. Bazen o eleştirmenlerin bazılarının kalkıp Franklin gibi bir performans göstermeyi denemelerini isterdi. İlk yemeklerinde Franklin ona anlatmıştı; kolay gibi göstermek işin en zor yanıydı. Televizyon ile ilgili bir başka hüner susmasını ve resimlerin işi sürdürmesini bilmektir– "Sözcük ile görüntü arasındaki o ince dengeyi bulabilmelisin." Aslında Franklin en yüksek payeyi elde etmeyi umut ediyordu: "Yazan, sunan ve program yapımcısı: Franklin Hughes." Düşlerinde kendisini Septimus Severus Kapısından Vesta Mabedine götüren Forum'da yürüyüşünün yakın çekim koreografisini çiziyordu. Tek sorun kameranın nereye konacağı idi.

Yolculuklarının Adriyatik'ten aşağı doğru inen ilk etabı her zamanki gibi geçti. Mürettebatın yolcuları değerlendirdiği, yolcuların da birbirlerinin çevresinde çekinerek dolandıkları Hoş Geldin Büfesi; Franklin'in açılış konuşması, dinleyicilerini pohpohlayan, kendi televizyon şöhretini küçümseyen

ve cam, bir göz ve "Objektifte saç var, baştan alabilir miyiz, sevgilim?" diye bağırarak kameraman yerine gerçek insanlara hitap edebilmenin insana çok güç verdiğini açıklayan konuşması (Dinleyicilerinin çoğu teknik ayrıntılardan bir şey anlamıyordu, Franklin'in istediği de buydu: Televizyonu küçümseyebilirlerdi, ama budalaca bir iş olduğu kanısına varmalarına izin verilemezdi); bir de Franklin'in öbür açılış konuşması vardı, onun da iyi gitmesi gerekiyordu, bu konuşmada yardımcısına en önemli şeyin iyi vakit geçirmek olduğunu anlatıyordu. Elbette çalışması da gerekiyordu –gerçekte, kamarasına notlarıyla birlikte kapanmayı o da hiç istemiyordu– ama çoğu zaman buna berbat İngiliz havasından ve Televizyon Merkezinde herkesin birbirini sırtından hançerlemesinden uzakta iki haftalık bir tatil olarak bakmaları gerektiğine inanıyordu. Genç bir araştırmacı olarak Tricia ne kimsenin sırtının hançerlendiğini görmüş ne de böyle bir şeye maruz kalmıştı. Yine de başını sallayarak ona katılıyordu. Dünyayı daha iyi tanıyan bir kız Franklin'in "Benden bundan fazlasını bekleme," demek istediğini derhal anlardı. Halim selim ve iyimser bir kız olan Tricia ise adamın kısa demecini biraz daha yumuşatarak "Yanlış beklentilere karşı dikkatli olalım," biçiminde anlıyordu – Franklin için şu söylenebilir ki, Franklin Hughes da aşağı yukarı böyle demek istiyordu. Her yıl birkaç kez hafifçe aşık olurdu. Bu eğilimine ara sıra üzülüyor, fakat düzenli olarak ona teslim oluyordu. Yine de kalpsiz sayılmazdı, bir kızın –özellikle iyi bir kızın– ona kendisinin ihtiyacı olduğundan daha fazla ihtiyacı olduğunu hissettiği zaman üzerini korkunç bir endişe dalgası kaplıyordu. Bu kıpırdayan panik onu genellikle hiçbirini istemediği iki öneriden birini yapmaya itiyordu –ya kız onun dairesine taşınmalıydı ya da yaşamından çıkıp gitmeliydi. Dolayısıyla Jenny, Kathy ya da bu sefer Tricia'ya hoş geldin hitabı inançsızlıktan çok tedbirden kaynaklanıyordu, fakat işler eninde sonunda ters gitmeye başlayınca

Jenny, Kathy ve bu durumda Tricia'nın onu olduğundan fazla düzenbaz olarak anımsamasına şaşmamak gerekirdi.

Bir sürü kan kokan gazetenin sayfalarından ona durmadan fısıldayan tedbirlilik sayesinde Franklin Hughes kendine bir İrlanda pasaportu edinmişti. Dünya artık eskisi gibi değildi; üzerinde gazeteci ve BBC damgası bulunan koyu lacivert İngiliz pasaportu her istediğinizi elde etmenize yaramıyordu. Franklin ezbere anımsıyordu: "Bu pasaportu taşıyana gerekli yardım ve korumanın gösterilmesini Majesteleri adına rica ve talep ederim." Sen öyle zannet. Şimdilerde Franklin Hughes her yere, cebinden çıkardığı her seferinde ona kendini öğrenci gibi hissettiren yeşil kaplı İrlanda pasaportu ile yolculuk yapıyordu. Pasaportun içinde yazılı ve çoğunlukla dürüst sayılabilecek beyanında "gazeteci" sözcüğü yoktu. Dünya yüzünde gazetecileri kabul etmeyen ve arkeolojik alanlara ilgi gösteren beyazların mutlaka İngiliz casusu olduğuna inanan ülkeler vardı. Daha az çağrışım yapan "yazar" sözcüğü de kendi kendine cesaret verme niyetini taşıyordu. Eğer Franklin kendini yazar olarak tanımlarsa, belki bu onu gerçekten yazar olmayaitebilirdi. Gelecek sefer dizi kitaplardan birini yazma fırsatı kesinlikle vardı; ondan sonrası için "bestseller" listesinde aylarca kalabilecek ciddi fakat seksi –dünyanın kişisel tarihi gibi– bir kitap yazma fikrini oluşturmaya çalışıyordu.

Santa Euphemia kibar bir İtalyan kaptanı ve becerikli Yunanlı mürettebatı olan yaşlı fakat rahat bir gemiydi. Bu Afrodit gezileri, bekleneceği gibi, milliyetleri ayrı fakat zevkleri aynı türden müşterileri çekiyordu. Güvertede halka atmak yerine okumayı, disko yerine güneş banyosunu yeğleyen tip-te kişiler. Bunlar konuk konuşmacıyı her yerde izliyor, bütün ek yolculuklara katılıyorlar ve hatıra eşyası dükkanlarındaki samandan yapılmış eşeklere dudak büküyorlardı. Yaylı sazlardan oluşan üç kişilik orkestra eski moda danslara insanları heveslendirse de, müşteriler romans için gelmemişlerdi. Kap-

tanın masasında sırayla yer alıyor, kıyafet balosu gecesinde yaratıcılıkları ortaya çıkıyor ve yaşıgünü mesajlarının, Avrupa'da meydana gelen tartışmadan uzak olayların yanı sıra onlara her günkü rotalarını bildiren gemi gazetesini ciddiyle okuyorlardı.

Atmosfer Tricia'ya biraz uyuşuk gelmişti, ama iyi düzenlenmiş bir uyuşukluk. Yardımcısına söylediği gibi, Franklin açılış konuşmasında da önlerindeki üç haftanın amacının eğlenmek ve dinlenmek olduğunu üzerinde durarak belirtmişti. Saygılı bir şekilde herkesin klasik antikiteye ilgisinin değişik düzeyleri olabileceğine ve kendi hesabına onları yoklamalara katılmaya zorlamayacağına ve katılmayanları adlarının yanına kara çarpılar konmasına maruz bırakmayacağına değindi. Son derece sevimli bir eda ile kendisinin bile gün olup bulutsuz bir semaya karşı bir dizi daha Korent sütunu görmek istemediği zamanlar olduğunu söyledi; ama bunu öyle bir şekilde söyledi ki yolcuların hiçbiri ona inanmadı.

Kuzey kışının sonu geride kalmış; *Santa Euphemia*'nın ağır temposu hayatlarından memnun yolcularını dingin bir Akdeniz baharına getirmişti. Tvid ceketler çıkarılmış, keten ceketler giyilmiş, kadınların pantolon-cekete takımları yerlerini modası geçmiş güneş giysilerine bırakmıştı: Korent Kana-lından gece geçtiler. Bu sırada yatak giysili bazı yolcular lombobzların önüne birikmiş, soğuğa daha dayanıklılar güverteye çıkmış ara sıra fotoğraf makinelerinin flaşlarını patlatmışlardı. İyon Denizinden Ege Denizine geçerken Siklatlar'da deniz biraz dalgalanmış, fakat kimse buna aldırış etmemişti. Şık Mikonos adasında karaya çıktılar. Yaşlıca bir okul müdürü mermerli Paros ve volkanik Thira'da harabelere tırmanırken ayak bileğini burktu. Gezinin onuncu gününde Rodos'a geldiler. Yolcular karaya inince *Santa Euphemia* yakıt, sebze, et ve da... ok şarap ikmalı yaptı. Bazı ziyaretçiler de gemiye bindi, a bu ertesi sabaha kadar belli olmadı.

Girit'e doğru yol alırlarken Franklin, Knossos ve Minos

Uygarlığı konusundaki her zamanki konuşmasına başladı. Dikkatli olması gerekiyordu, çünkü dinleyicileri Knossos hakkında bir şeyler biliyorlardı ve bazılarının bu konuda kendi teorileri olabiliirdi. Franklin kendisine sorular sorulmasından hoşlanırdı; kendi anlattıklarına pek anlaşılamayan, hatta doğru bilgilerin eklenmesi onu rahatsız etmezdi – "Herr Profesör" diye mırıldanarak kibarca eğilip teşekkür eder, bazıları-mız her şey hakkında genel bilgiye sahip oldukça, başkaları-nın kafalarını belirsiz bilgilerle doldurmalarının onların keyfi-ne kalmış bir şey olduğunu ima ederdi; ama Franklin Hughes'un, kendi fikirlerini konuk konuşmacı üzerinde deneme-ye can atan sıkıcı kimselere tahammülü yoktu. Affedersiniz, Bay Hughes, bana Mısır gibi geliyor – bunu Mısırlıların inşa etmediğini nereden biliyoruz? Bunu Homer'in herkesin inandığı (küçük bir kahkaha) zaman yazdığını farzedelim. Benim uzmanlık alanım değil, ama herhalde daha anlamlı olurdu... Kadın olsun erkek olsun, mutlaka en az bir tane bulunurdu şaşırmış ama mantıklı amatörü oynayan; belirtilen fikre kan-mayan, tarihçilerin kurusıkı attıklarına ve karmaşık mesele-lerin en iyisi, gerçek bilgi ya da araştırma tarafından lekelen-memiş coşkun bir içten doğmayla çözüleceğine coşkuyla ina-nan. "Söylediklerinizi takdir ediyorum, Bay Hughes, fakat da-ha mantıklı olmaz mıydı..." Franklin zaman zaman eski uygar-lıklar hakkındaki bu canlı tahminlerin ona Kirk Douglas ya da Burt Lancaster'in oynadıkları Hollywood epiklerinden kaynaklanıyor gibi geldiğini söylemek ister, elbette ki söyle-mezdi. Bu hokkabazların birini dinledikten sonra, kullandığı sıfata sesiyle alay katarak, "Eminim, *Ben Hur* filminin tama-men güvenilir olmadığını biliyorsunuzdur," diye yanıt verdiğ-i ni hayal ederdi. Ama bu yolculukta değil. Aslında, bunun ka-tıldığı son yolculuk olacağını anlayıncaya kadar. Bilseydi bi-raz boş verebilirdi. Dinleyicilere karşı daha dürüst, içkiye karşı daha az dikkatli, flörtçü bir bakışa karşı daha duyarlı olabilirdi.

Ziyaretçiler, Franklin Hughes'un Knossos konusundaki konuşmasına geç kalmışlardı; çift kanatlı kapıyı açıp tavana bir kez ateş ettikleri zaman Franklin Sir Arthur Evans kimliğine girdiği bölümü geçmişti. Kendi performansına iyiden iyiye dalmış olan Franklin, "Bunu bana tercüme eder misiniz?" diye sordu, ama bu eski bir şakaydı ve dinleyicilerin dikkatini yeniden yakalamasına yetmedi. Dinleyiciler Knossos'u o anda unutmuşlar, kürsüde Franklin'in yerini almaya gelen uzun boylu, bıyıklı ve gözlüklü adamı seyretmeye koyulmuşlardı. Normal koşullarda Franklin adama kibarca kimliğini sorduktan sonra mikrofonu uzatırdı. Ama adamın büyük bir makineli tüfek taşıdığını ve başında bir zamanlar Arabistanlı Lawrence'e sadık o sevimli çöl savaşçıları, son yıllarda ise masum insanları katletmeye teşne havlayan teröristleri akla getiren dama desenli kırmızı baş örtüsü bulunduğunu görünce, elleriyle belli belirsiz "mikrofon sizin" işareti yapıp sandalyesine oturdu.

Franklin'in seyircileri –kısa bir sahiplik duygusuyla onları hâlâ kendi seyircileri olarak düşünmüştü– sustular. Herkes ihtiyatsız bir hareket yapmaktan çekiniyor; her nefes kimseye hissettirmeden alınıyordu. Üç ziyaretçi vardı ve öbür ikisi konferans salonuna açılan çift kanatlı kapıyı tutmuştu. Uzun boylu gözlüklü olan, dünyanın her yerindeki konuşmacıların yaptıkları gibi parmaklarıyla, kısmen çalışıp çalışmadığını anlamak kısmen de dikkati kendisine çekmek için mikrofona vururken hemen hemen bir bilim adamı havasındaydı.

"Rahatsız ettiğim için özür dilerim," diye söze başladı ve birkaç kişi buna güldü. "Ama korkarım tatilinize bir süre ara vermek zorundasınız. Umarım bu ara uzun sürmez. Biz size ne yapmanız gerektiğini söyleyinceye kadar burada, oturduğunuz yerde kalacaksınız."

Öfkeli ve Amerikalı bir erkek sesi salonun ortasından sordu: "Kimsiniz ve ne istiyorsunuz?" Arap henüz bıraktığı mikrofona geri döndü ve bir diplomata yakışır aşağılayıcı ne-

zakette, "Affedersiniz, bu noktada soru kabul etmiyorum," diye yanıt verdi. Ve sanki kimse onu sahiden diplomat sanmasın diye, "Biz gereksiz şiddete inanan insanlar değiliz. Ne var ki, dikkatinizi çekmek için tavana ateş açtığımda, silah birden fazla kurşun atmasın diye şuradaki mandalı yerine koydum. Mandalın yerini değiştirirsem –silahı özellikle cahil bir sınıfa ders veren bir atış öğretmeni gibi havada tutarak mandalı değiştirdi– silah şarjör boşalınca kadar kurşun sıkmayı sürdürür. Umarım ne dediğimi anladınız," dedi.

Arap salonu terk etti. İnsanlar el tutuştu; arada burun çekmeler ve hıçkırıklar duyulmakla birlikte sessizlik hakimdi. Franklin konferans salonunun soluna doğru Tricia'ya baktı. Yardımcıları konferanslara katılabilirlerdi, fakat onun görüş alanına girmeyecek biçimde. "Bana yanlış şeyler düşündürtmemelisin." Tricia korkmuştan çok ne yapılması gerektiği konusunda endişeli görünüyordu. Franklin, "Buraya bak, bu daha önce başıma gelmedi. Normal bir şey değil. Ne yapılması gerektiğini bilmiyorum," demek istedi, fakat ne anlama geldiği belirsiz bir baş sallamayla yetindi. Korku dolu on dakika sonra, elli yaşlarında bir Amerikalı kadın ayağa kalktı. Kapıyı kollayan iki ziyaretçiden biri derhal ona bağırdı. Kocasının fısıltılarına ve onu tutmaya çalışan eline ne derece önem vermiyorsa ziyaretçinin bağırmasına da aldırmadı. Orta yoldan silahlı adamlara doğru yürüdü, birkaç adım kala durdu ve telaş ve panikten cerahatlanmış berrak bir sesle, "Allahın belası tuvalete gitmem gerekli," dedi.

Araplar ne yanıt verdiler ne de kadının gözüne baktılar. Onun yerine, silahlarının küçük bir hareketi ile, böyle şeylerin olabileceği kadar kesin bir biçimde kadının büyük bir hedefteşkil ettiğini ve bir adım daha atarsa, bunun kanıtlanacağını belirttiler. Kadın döndü, yerine oturdu ve ağlamaya başladı. Salonun sağ tarafında bir başka kadın da o anda hıçkırmaya başladı. Franklin tekrar karşıdan Tricia'ya baktı, başını salladı, ayağa kalktı ve muhafızlara bakmamaya özen göste-

rerek kürsüye gitti. "Diyordum ki..." Otoriter bir şekilde öksürdü ve bütün gözler ona çevrildi. "Diyordum ki, Knossos Sarayı insanların o yerdeki ilk yerleşim yeri değildi. Minos tabakası olduğunu düşündüğümüz tabaka yedi kadem kadar derin, fakat onun ötesinde yirmi altı kademe kadar insanların orada oturduklarının işaretlerine rastlıyoruz. Sarayın olduğu yerde, ilk taşın konmasından en az on bin yıl önce insanlar orada yaşıyorlardı.."

Yeniden konuşması normal gibiydi. Aynı zamanda sanki üzerine tüylü bir liderlik pelerini atılmıştı. İlk başta sureta bile olsa bunu kabul etmeye karar verdi. Muhafızlar İngilizce anlıyorlar mıydı? Belki. Hiç Knossos'a gitmişler miydi? İhtimali yok. Böylece Franklin saraydaki konsey salonunu tarif ederken, alçı taşından tahtın muhtemelen tepesinde asılı büyük bir kil tablet uydurdu. Tablette -bu noktada Araplara doğru baktı- "Zor zamanlarda yaşıyoruz" yazıyordu. Orayı anlatmayı sürdürürken daha başka tabletler de buldu ve bunların çoğunun taşıdığı evrensel mesajları korkusuzca anlatmaya başladı. "Her şeyden önce fevri bir hareket yapmamalıyız." Bir başkası: "Boş tehditler boş bir kın kadar faydasızdır." "Kaplan, avının üzerine atlamadan daima bekler." (Hughes bir an acaba Minos Uygarlığı kaplanı tanıyor muydu diye geçirdi aklından). Acaba dinleyicilerinden kaçış çıkmıştı ne yaptığını, ama yine de birkaç onaylar homurdanma duymuştu. Tuhaf bir biçimde zevk alıyordu durumdan. Saray turunu, icat ettiği birçok yazının Minosla'ra en uzak olanı ile sona erdirdi. "Güneşin battığı yerde bazı şeylere izin vermeyen muazzam bir güç vardır." Sonra notlarını biraraya getirdi ve her zamankinden daha sıcak bir alkışla yerine oturdu. Karşıdan Tricia'ya baktı ve gözünü kırptı. Kızın gözlerinde yaşlar vardı. Sonra iki Araba baktı ve gördünüz işte, bizim neden yapıldığımızı gördünüz, cesaret buna derler, diye düşündü. Keşke başlarına kırmızı havlu saran kişilerle ilgili bazı Minos deyimleri bulsaydım diye geçirdi içinden, ama cesaret edemeyeceği-

ni fark etti. Bunu sonraya, hepsi selamete kavuştuktan sonraya bırakacaktı.

Arapların lideri dönmeden önce yarım saat, çiş kokan bir sessizlikte beklediler. Adam muhafızlara kısa bir şey söyledi ve orta yoldan kürsüye yürüdü. "Anladığıma göre Knossos Sarayı hakkında bir konferans dinlemiştiniz," diye söze başladı. Franklin avuçlarına ter bastığını hissetti. "İyi. Başka uygarlıkları tanımanız önemli bir şey. Nasıl büyük olduklarını ve nasıl –anamlı biçimde sustu– yıkıldıklarını. Knossos yolculuğunuzun iyi geçeceğini umut ederim."

Tam mikrofonu bırakıyordu ki aynı Amerikalı ses, bu kez Minos tabletlerini dikkate alıyormuşçasına daha uzlaşmacı bir ses tonuyla, "Affedersiniz, bize kabaca kim olduğunuz ve kabaca ne istediğinizi söyleyebilir misiniz?" diye sordu.

Arap gülümsedi. "Bunun bu aşamada iyi bir fikir olduğundan emin değilim." Sözlerini tamamladığını belirtircesine başını salladı, sonra uygar bir soruya uygar bir yanıt verilmesi gerektiğini düşünmüşçesine durdu. "Şöyle söyleyeyim. Her şey plana uygun cereyan ederse, Minos Uygarlığını araştırmaya yakında devam edebilirsiniz. Geldiğimiz gibi yok oluruş ve siz de bizi gördüğünüz bir düş zannedebilirsiniz. O zaman bizi unutursunuz. Sadece bizim küçük bir gecikme olduğumuzu anımsarsınız. Onun için bizim kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ya da ne istediğimizi bilmenize gerek yok."

Adam tam kürsüden iniyordu ki Franklin kendini de şaşırtan bir şey yaptı. "Affedersiniz." Arap döndü. "Başka soru yok." Hughes konuşmasını sürdürdü: "Soru değil. Sadece düşünüyorum ki... Eminim kafanızda başka sorunlar var... eğer burada bekleyeceksek, bizim tuvalete gitmemize izin vermeniz gerekli." Ziyaretçilerin lideri yüzünü buruşturdu. "Banyo," diye açıkladı Franklin, "tuvalet."

"Elbette, sizi buradan çıkardığımızda tualete gidebilirsiniz."

"Bu ne zaman olacak?" Franklin kendi kendine verdiği

göreve kendini kaptırmıştı. Araba gelince kabul edilemez bir itaatsizlikle sertçe, "Ne zaman karar verirsek," dedi.

Çıktı gitti. On dakika sonra daha önce görmedikleri bir Arap geldi ve Hughes'un kulağına fısıldadı. Hughes ayağa kalktı. "Bizi buradan yemek salonuna götürüyorlar. İkişer ikişer gitmemiz gerekiyor. Aynı kamarayı paylaşanlar bunu bildirecekler. Kamaralarımıza götürüleceğiz ve orada tuvalete girmemize izin verecekler. Bir de kamaralarımızdan pasaportlarımızı almamız, ama başka bir şey almamamız isteniyor." Arap yeniden fısıldadı. "Tuvalet kapısını kilitlememize izin yok." Kimse sormadan Franklin devam etti: "Sanırım gemimize gelen bu ziyaretçiler ciddi. Onları sinirlendirecek bir şey yapmamız doğru olmaz."

Yolcuları götürmek için sadece bir muhafız vardı ve yolcuların götürülmesi saatler sürdü. Franklin Tricia'ya birlikte C Güvertesine götürülürken, havadan sudan konuşan birinin umursamaz tavrıyla, "Parmağındaki yüzüğü sol elinin nikah yüzüğü parmağına geçir. Taşını alta çevir görünmesin. Şimdi yapma, çişini yaparken değiştir," dedi.

Yemek salonuna geldikleri zaman beşinci bir Arap pasaportlarını inceledi. Tricia salonun uzak köşesinde İngilizlerin konuştuğu tarafa gönderildi. Amerikalılar da başka bir köşeye gönderilmişlerdi. Salonun ortasına Fransızlar, İtalyanlar, iki İspanyol ve Kanadalılar konmuştu. Kapının yakınında ise Japonlar, İsveçliler ve tek İrlandalı Franklin duruyordu.

İçeri getirilen son çiftlerden biri Zimmerman'lardı; bir çift şişman ve iyi giyimli Amerikalı. Hughes önce adamın giyim sanayiinde olduğunu sanmıştı, usta bir makastar sonradan kendi işini kurmuş diye düşünmüştü, fakat Paros konusunda bir konuşma adamın yakında emekli olmuş, Orta Batıdan bir felsefe profesörü olduğunu meydana çıkarmıştı. Amerikalıların köşesine giderken Franklin'in masasının önünden geçen Zimmerman hafif bir sesle, "Temizleri temiz olmayanlardan ayırıyorlar," dedi.

Hepsi toplanınca Franklin liderin yerleşmiş olduğu gemi veznedarının bürosuna götürüldü. Franklin hafif şiş burun ve bıyık acaba gözlüğe mi yapışık diye düşündü.

"Bay Hughes, galiba yolcuların sözcüsüsünüz. Her ne hal ise artık durumunuz resmileşti. Onlara şunları açıklayacaksınız. Kendilerini rahat ettirmek için elimizden geleni yapıyoruz, ama bazı sorunlar olduğunu bilmeleri gerekli. Birbirleriyle saat başlarında beşer dakika görüşebilecekler. Bir de tuvalete gitmek isteyenlere izin verilecek. Birer birer. Onların akli başında kimseler olduğunu görüyorum ve anlayışlı olmaya kalkışmalarını istemiyorum. İçlerinden bir adam pasaportunu bulamadığını söylüyor. Adı Talbot imiş."

"Evet, Bay Talbot." Eski dünyadaki dinler hakkında sorular soran dalgın bir İngiliz. Neyse ki kendine özgü teorileri olmayan halim selim bir adam.

"Onun Amerikalılarla oturması gerek."

"Ama adam İngiliz. Kidderminster'den geliyor."

"Pasaportunun nerede olduğunu anımsarsa ve İngilizse, İngilizlerle oturabilir."

"İngiliz olduğu besbelli. Onun İngiliz olduğuna kefil olabilirim." Arap etkilenmiş görünmedi. "Amerikalı gibi konuşmuyor, değil mi?"

"Onunla konuşmadım. Hem konuşma kanıt olabilir mi? Örneğin siz İngiliz gibi konuşuyorsunuz ama pasaportunuz İngiliz olmadığınızı söylüyor." Franklin başını ağır ağır salladı. "Onun için pasaportu bekleyeceğiz."

"Bizi neden böyle ayırıyorsunuz?"

"Birbirinizle oturmayı isteyeceğinizi düşünüyoruz." Arap ona gitmesini işaret etti.

"Bir şey daha var. Karım. O benimle oturabilir mi?"

"Karınız mı? Adam önündeki yolcu listesine baktı. "Sizin karınız yok."

"Elbette var. Tricia Maitland olarak seyahat ediyor. Kız-

lık adı. Üç hafta önce evlendik." Franklin durdu ve sır verirmişçesine, "Gerçekte üçüncü karım," dedi.

Ama Arap Franklin'in hareminden etkilenmiş görünmedi. "Üç hafta önce mi evlendiniz? Ama aynı kamarayı paylaşmıyorsunuz? Evliliğiniz çok mı kötü gidiyor?"

"Yok canım, O ayrı kamara çalışmalarım için. Konferanslar. Bir fazla kamara sahibi olmak büyük lüks, bir imtiyaz."

"Kadın karınız mı?" Adamın ses tonundan hiçbir şey anlaşılmıyordu.

"Elbette." Yanıtı hafif kızgındı.

"Ama İngiliz pasaportu taşıyor."

"Karım İrlandalı. İrlandalıyla evlenirseniz, siz de İrlandalı olursunuz. İrlanda yasasına göre."

"Bay Hughes, karınız İngiliz pasaportu taşıyor." Sanki sorunun çözümü yokmuş da çözüm bulmuş gibi omuzlarını silketti. "Ama karınızla birlikte oturmak istiyorsanız, gidin İngilizlerin masasına oturun."

Franklin zorla gülümsedi. "Eğer ben yolcuların sözcüsü isem, onların taleplerini size iletmek için sizi nasıl göreceğim?"

"Yolcuların talepleri mi? Anlamadınız galiba. Yolcuların talepleri olamaz. Ben sizi görmek istemedikçe, siz beni görmezsiniz."

Franklin yeni emirleri ilettikten sonra, kendi masasına yalnız başına oturdu ve durumu düşünmeye koyuldu. İyi olan yanı şu ana kadar kendilerine olabileceği kadar nazık davranmış olmalarıydı; henüz kimse ne dayak yemiş ne vurulmuştu, onları esir alanlar beklenen tipte kendini kaybetmiş kasaplar değillerdi. Öte yandan, kötü yanı iyi yanına pek yakındı: telaşlı olmadıklarına göre ziyaretçiler güvenilir, becerikli ve amaçlarından caydırılması kolay olmayan kimseler olabilirlerdi. Acaba amaçları neydi? *Santa Euphemia*'yı neden kaçırmışlardı? Kimlerle pazarlıktaydılar? Ve durmadan yavaş, geniş daireler çizen Allahın belası gemiyi kim kullanıyordu?

Zaman zaman yan masadaki Japona cesaret verircesine başını sallıyordu. Yemek salonunun öbür ucundaki yolcuların, sanki hâlâ yerinde mi gibisine sık sık ona baktıklarını görmezlikten gelemiyordu. Franklin irtibat görevlisi, hatta belki de onların lideri olmuştu. Mevcut koşullar altında verdiği Knossos konferansı parlağa yakındı; tasavvur edebileceğinden çok daha iyi. Ona zor gelen böyle yalnız başına oturmak; bu onu karamsar düşüncelere daldırıyordu. İlk duygu patlaması –ferahlığa yakın bir şey– yavaş yavaş yok oluyordu; onun yerini uyuşukluk ve endişe alıyordu. Belki de gidip Tri-cia ve İngilizlerle oturmalıydı. Ama ya onun vatandaşlığını elinden alırlarsa? Yolcuların böyle ayrı ayrı oturtulmaları ne anlama geliyordu? Acaba korktuğu gibi miydi?

O gün akşama doğru bir uçağın bayağı alçaktan üzerlerinden uçtuğunu işittiler. Yemek odasının Amerikalılara ayrılan bölümünden belli belirsiz sevinç sesleri duyuldu: sonra uçak kayboldu. Saat altıda Yunanlı kamarotlardan biri içi sandviçlerle dolu kocaman bir tepsi ile göründü. Franklin korkunun açlık duygusu üzerindeki etkisini seyretme fırsatı elde etti. Yedide, çiğ etmeye giderken, Amerikalı bir ses fısıldadı, "Çabalarını sürdür". Masasına döndüğünde ağırbaşlı ve kendinden emin görünmeye çalıştı. Sorun şuydu ki, düşündükçe neşesi kaçıyor. Son yıllarda Batılı hükümetler terörizm ve tehditlere karşı sıkı durma ve direnme konularında epeyi gü-rültü koparmışlardı; ama tehdit hiçbir zaman kendisine dire-nildiği anlarda görünmüyor ve bildiği yolda devam ediyordu. Ortada kalanlar öldürülüyor; hükümetler ve teröristler ise ya-şamlarını sürdürüyorlardı.

Saat dokuzda Franklin bir kez daha veznedarın bürosu-na çağırıldı. Yolcuların yerleri gece için yeniden değiştirilecekti; Amerikalılar tekrar konferans salonuna, İngilizler dis-koya, falan falan. Bu ayrı yerler üzerlerinden kilitlenecekti. Bu gerekliydi: ziyaretçiler de uyumalıydılar. Pasaportların kontrol için hazır tutulmaları isteniyordu.

"Bay Talbot ne olacak?"

"O fahri Amerikalı oldu. Pasaportunu buluncaya kadar."

"Ya, karım?"

"Bayan Maitland mı? Ne olmuş ona?"

"O bana katılabilir mi?"

"Ha, şu İngiliz karınız."

"O İngiliz değil, İrlandalı. İrlandalıyla evlenince İrlandalı olursunuz. Yasa böyle."

"Yasa mı, Bay Hughes? İnsanlar durmadan bize yasanın ne olduğunu söylüyorlar. Neyin yasal neyin yasadışı olduğu hakkındaki düşünceleri beni çok şaşırtıyor." Franklin'in arkasında duvara asılı Akdeniz haritasına baktı. "Örneğin, mülteci kamplarına bomba atmak yasal mı? Ben hep buna olanak tanıyan yasayı bulmaya çalıştım. Ama bu uzun bir tartışma konusu ve ben bazen tartışmanın, yasanın olduğu gibi, anlamsız olduğunu düşünüyorum." Konuyu kapatırcasına omuzlarını silkti. "Bayan Maitland'a gelince, milliyetinin, nasıl söylesem, söz konusu olmamasını dileyelim."

Franklin içini saran ürpertiye bastırmaya çalıştı. İmalanın doğrudan tehditlerden daha korkunç olduğu zamanlar vardır. "Ne zaman... söz konusu olabileceğini bana söyleyebilir misiniz?"

"Hepsi aptal, anlıyor musun? Hepsi aptal, çünkü bizi aptal sanıyorlar. Apaçık yalan söylüyorlar. Harekete geçmek için ellerinde yetki olmadığını söylüyorlar. Düzenlemelerin çabuk yapılamayacağını söylüyorlar. Elbette yapılabilir. Telefon diye bir şey var. Eğer bundan önceki benzer olaylardan bir şey öğrendiklerini sanıyorlarsa, bizim de bir şeyler öğrendiğimizi düşünmemekle aptallık ediyorlar. Biz onların taktiklerini, yalanlarını ve geciktirmelerini ve özgürlük savaşçılarıyla ilişki kurma numaralarını biliyoruz. Hepsini biliyoruz. Ve biz vücudun harekete geçmek için hangi sınırlamalara tabi olduğunu biliyoruz. Onun için yapacağımızı söylediğimiz şeyle-

ri yapmaya bizi sizin hükümetleriniz zorluyor. Hemen pazarlığa girselerdi şimdi sorun kalmayacaktı. Ama her zaman iş işten geçtikten sonra başlarlar. Onların başı dertte."

"Hayır," dedi Franklin, "bizim başımız dertte".

"Sizin, Bay Hughes, şimdiden canınızı sıkmanıza gerek yok."

"Şimdiden dediğiniz ne kadar sürer?"

"Bana kalırsa sizin sıkılmanıza hiç gerek kalmayabilir."

"Şimdiden ne kadar sürer?"

Lider sustu, sonra da üzüntülü bir işaret yaptı. "Yarın bir vakit. Tarife kesinleşti. Onlara daha baştan söyledik."

Franklin'in bir yanı bu konuşmayı dinlediğine inanamıyordu. Başka bir yanı kendilerini esir alanların davalarını—bu davalar her neyse— her zaman desteklediğini, pasaportunda Gal dilinde onun bir IRA üyesi olduğunun yazıldığını söylemek ve Tanrı aşkına, kamerasına gidip, yatağına uzanıp olanları unutmamasına izin verip verilemeyeceğini sormak istiyordu. Onun yerine "Tarife mi?" diye yineledi. Arap başını salladı. Franklin düşünmeden, "Saatte bir kişi mi?" diye sordu. Sorar sormaz da pişman oldu. Belki de adamın aklına fikir sokuyordu.

Arap başını salladı. "İki. Saatte bir çift. Pokerde potu yükseltmezsen seni ciddiye almazlar."

"Aman Tanrım. Gemiye binip insanları öylece öldürmek. Öylece."

"Onlara onları niçin öldürdüğümüzü açıklasak daha mı iyi olurdu?" Ses tonu alaycı idi.

"Evet, mutlaka."

"Bu sempatik olur muydu?" Sesi şimdi daha da alaycıydı. Franklin bir şey söylemedi. Acaba öldürmeler ne zaman başlayacaktı? "İyi geceler, Bay Hughes," dedi ziyaretçilerin lideri.

Franklin gece için İsveçli aile ve üç Japon çiftiyle birlikte

bir kamaraya konmuştu. Bunlar yolcular arasında en güven-
likte olanlar diye düşündü. İsveçliler, çünkü ülkelerinin taraf-
sızlığı meşhurdur; Franklin'le Japonlar belki son yıllarda hem
İrlanda hem Japonya terörist üretmiş olduklarından güven-
deydiler. Ne gülünç. Avrupa'da bir kültür gezisine katılan al-
tı Japona kimse kendi ülkelerindeki çeşitli siyasi katilleri
onaylayıp onaylamadıklarını sormamıştı; Franklin'e de IRA
hakkında sorular sorulmamıştı. Bazı nesep numaraları saye-
sinde kazanılan bir Guinness pasaportu ziyaretçilere sempati
duyduğunu ifade edebiliyordu ve onu koruyan bu idi. Aslında
Franklin IRA'dan, onun Franklin Hughes olmak gibi tam
günlük işine müdahale eden veya edebilecek olan bütün siya-
si gruplardan nefret ettiği kadar nefret ediyordu. Belki de Tri-
cia -yıllık politikası nedeniyle ona sormamıştı- Franklin Hug-
hes'un kariyerini yarıda kesmeye dolaylı olarak kendini ada-
mış, adam öldürme manyağı çeşitli uluslararası gruplara sem-
pati ile bakıyordu. Yine de şeytani İngilizlerle bir kefeye kon-
muştu.

O gece kamarada pek konuşan olmadı. Japonlar kendi
kabuklarına çekildiler; İsveçli aile evlerinden, Noel'den ve İn-
giliz futbol takımlarından söz ederek çocuklarını oyalamaya
çalıştı; Franklin ise bildiklerinin altında eziliyordu. Korkmuş-
tu ve hasta gibiydi; ama bu tecrit sanki kendilerini rehin alan-
larla işbirliği içine sokuyordu onu. Eski karılarını ve kızını dü-
şünmeye çalıştı, kaç yaşındaydı şimdi, evet on beş: her zaman
kızın doğduğu yılı anımsamak sonra yaşını hesaplamak zorun-
da kalıyordu. Onu daha sık görmeye gitmeliydi. Bundan son-
raki diziyi filme çekerlerken onu da yanına alması belki iyi
olurdu. Kızı onun Forum'daki ünlü yürüyüşünün filme alın-
masını seyredebilirdi; bu onun hoşuna giderdi. Kamerayı ne-
reye koymalı? Ve toga ve sandal giymiş figüranlar - evet gü-
zel olacaktı...

Ertesi sabah Franklin'i veznedarın bürosuna götürdü-

ler. Ziyaretçilerin lideri ona eliyle oturmasını işaret etti. "Sizin tavsiyenize uymaya karar verdim."

"Tavsiyem mi?"

"Pazarlık, korkarım, pek iyi gitmiyor. Daha doğrusu pazarlık mazarlık yok. Biz tavrımızı açıkladık, ama onlar kendi tavırlarının ne olduğunu açıklamak istemiyorlar."

"Onlar kim?"

"Onlar. Bu yüzden durumda ani bir değişiklik olmadıkça, onlara baskı uygulamamız gerekecek."

"Baskı mı?" İma alışverişi konusunda becerisi olmasa televizyonda kariyer sahibi olamayacak olan Franklin bile hidetlendi. "İnsanları öldürmekten söz ediyorsunuz?"

"Onların anlayacağı tek baskı yöntemi maalesef bu."

"Neden başka yollar denemiyorsunuz?"

"Ama denedik, ellerimizin üzerine oturup dünya kamuoyunun yardımımıza gelmesini beklemeyi denedik. Sizi temin ederim ki bu sistemler işe yaramıyor."

"Neden ikisi ortası bir şey denemiyorsunuz?"

"Amerikan mallarına ambargo koymak gibi mi, Bay Hughes? Bizi ciddiye alacakların sanmıyorum. Beyrut'a ithal edilen Chevrolet'lerde ihtiyaç açığı? Hayır, maalesef sadece belli tür baskıdan anlayan insanlar var. Dünya..."

"...insan öldürerek ilerlemiştir. Ne iç açıcı bir felsefe."

"Dünya iç açıcı bir yer değil. Sizin eski çağlarla ilgili araştırmalarınızın bunu size öğretmiş olacağını sanırdım. Sizin tavsiyenize uymaya karar verdim. Yolculara neler olduğunu açıklayacağız. Tarihe nasıl karıştıklarını anlatacağız. Tarihin ne olduğunu da."

"Herhalde makbule geçer." Franklin hasta gibi hissediyordu kendini. "Onlara neler olduğunu anlatın."

"Katılıyorum. Çünkü saat dörtte... onları öldürmeye başlamamız gerekebilir. Elbette buna gerek kalmamasını diliyoruz. Ama gerekirse... Haklısınız. Mümkünse onlara her şey

anlatılmalı. Bir er bile neden savaştığını bilir. Yolculara da her şeyin anlatılması dürüst bir davranış olacaktır."

"Ama onlar savaşıyorlar." Arabın ses tonu, söyledikleri kızdırmıştı Franklin'i. "Onlar sivil kişiler. Tatildeler. Savaşıyorlar."

"Artık sivil kişi kalmadı," diye yanıt verdi Arap. "Sizin hükümetleriniz öyleymiş gibi yapıyor, ama aslı öyle değil. Sizin şu nükleer silahlarınız. Onlar sadece ordulara karşı mı ateşlenecek? Siyonistler hiç değilse bunu anlıyor. Onların bütün halkı birden savaşıyor. Bir Siyonist öldürmek bir asker öldürmek demektir."

"Buraya bakın, bu gemide Siyonist miyonist yok. Yolcular zavallı yaşlı Bay Talbot gibi pasaportunu kaybettiği için Amerikalı sayılan kişiler."

"Onlara her şeyin açıklanması için bundan iyi neden mi olur?"

"Anlıyorum," dedi Franklin. Bu kez sesindeki alaycılığın belli olmasına özen gösterdi. "Demek yolcuları toplayıp onlara aslında Siyonist askerler olduklarını ve onun için onları öldürmeniz gerektiğini anlatacaksınız?"

"Hayır, Bay Hughes, yanlış anladınız. Ben hiçbir şey anlatmayacağım. Beni dinlemezler. Hayır, Bay Hughes, siz anlatacaksınız."

"Ben mi?" Franklin sinirli değil kararlı hissediyordu kendini. "Elbette ki hayır. Kendi pis işinizi kendiniz yapın."

"Ama, Bay Hughes, siz konuşmacısınız. Çok başarılı bir konuşmacısınız. Konuya tarihten bir görüş de katabilirsiniz. Yardımcım size gerekli bütün bilgiyi verecektir."

"Bilgi falan istemiyorum. Pis işinizi kendiniz yapın." •

"Bay Hughes, iki tarafla birden pazarlık edemem. Şimdi saat dokuz buçuk. Düşünmeniz için yarım saatiniz var. Saat onda konferansı vereceğinizi bildireceksiniz. Ondan sonra yardımcım tarafından bilgilendirilmek için iki, hatta üç saati-

niz olacak." Franklin olmaz anlamına başını sallıyordu ama Arap aldırmadan devam etti. "Ondan sonra söyleyeceklerinizi hazırlamak için üç saatiniz daha olacak. Konuşmanızın kırk beş dakika sürmesini tavsiye ederim. Sizi benim de büyük bir ilgi ve dikkatle dinleyeceğimden kuşkunuz olmasın. Kırk beş dakika sonra, konuyu anlatış biçiminizi beğenirsem, yakında evlendiğiniz karınızın İrlanda tabiyetini kabul edeceğiz. Söyleyeceklerim bu kadar. Saat onda yanıtınızı bekliyorum."

İsveçliler ve Japonlarla dolu kamarasına döndüğünde Franklin bir zamanlar kendisinden takdim etmesi istenilen psikoloji hakkındaki TV dizisini anımsadı. Dizi ilk bölümünden sonra kaldırılmıştı ve buna kimse de üzülmemişti. Bölümün bir yerinde insanın kendi çıkarının başkaları için fedakârlık yapma duygusunu hangi noktada aştığını ölçme deneyinden söz ediliyordu. Böyle söylenince neredeyse saygıdeğer bir şeyden söz ediliyor gibi oluyor, fakat deney Franklin'i isyan ettirmişti. Araştırmacılar yeni doğum yapan bir dişi maymunu özel bir kafese koymuşlardı. Anne maymun yavrusunu, araştırmacıların karılarının davranışlarından pek farklı olmayan bir davranışla besliyor ve temizliyordu. Sonra bir düğmeyi çevirdiler ve kafesin tabanını ısıtmaya başladılar. Başlangıçta dişi maymun rahatsız bir şekilde oradan oraya zıplamaya başladı, sonra sesler çıkardı, sonra da ayaklarını değiştirerek tek ayağı üzerinde durdu. Bunları yaparken yavrusunu kollarında tutuyordu. Kafesin tabanı daha kızdırıldı, ve anne maymunun ıstırabı daha belirginleşti. Bir noktada tabanın ısısı dayanılmaz oldu ve araştırmacıların söylediğine göre, anne maymun bir seçim karşısında kaldı: fedakârlık yapmak ya da kendi çıkarını gözetmek. Ya son derece büyük ısırap çekmesine rağmen ve ölümü göze alarak yavrusunu korumayı sürdürecekti ya da yavrusunu yere koyup üstüne basarak kendini koruyacaktı. Deneylerde kendi çıkarını kollamak er ya da geç fedakârlığa galebe çalmıştı.

Deney Franklin'i hasta etmiş ve böyle şeyler takdim etmekte TV dizisinin ilk bölümden sonra kaldırılmasından memnun olmuştu. Şimdi kendini biraz o maymun gibi hissediyordu. İki iğrenç seçenektan birini seçmesi isteniyordu: Kendi saygınlığını korumak adına kız arkadaşını terk etmek ya da bir grup masum insanı neden öldürölmeleri gerektiğine ikna etmek suretiyle kız arkadaşını kurtarmak. Hem bu acaba Trish'i kurtarmaya yetecek miydi? Franklin'e kendi güvenliğı bile vaat edilmemişti; belki de ikisini birden İrlandalı olarak sınıflandıracaklar ve sadece öldürölecekler listesinin en altına indireceklerdi, ama listeden çıkarmayacaklardı. Acaba kimden başlayacaklardı? Amerikalılardan mı İngilizlerden mi? Amerikalılardan başlarsa, İngilizlerin öldürölmesi ne kadar gecikecekti? On dört, on altı Amerikalı –zalimce hesap etti, bu yedi sekiz saat demektir. Saat dörtte başlarsa ve eğer hükümetler sağlam durursa, İngilizleri gece yarısında öldürmeye başlayacaklardı. Acaba nasıl bir sıra gözeteceklerdi? Önce erkekler mi? Karışık mı? Alfabe sırasına göre mi? Trish'in soyadı Maitland'dı. Alfabenin tam ortasında. Acaba kız şafağı görecek miydi? .

Kendini yanan ayaklarını korumak için Tricia'nın sırtında dururken farz etti ve ürperdi. Konferansı vermesi gerekecekti. Bir maymunla bir insan arasındaki fark buydu. Son tahlilde, insanlar fedakârlık yapmaya kadirdiler. Onun için bir maymun değildi Franklin. Doğal olarak, konferansı verdiği zaman dinleyicileri tam tersine Franklin'in kendi çıkarlarını kolladığını ve pis bir boyun eğmeyle kendini kurtardığını düşüneceklerdi. Ama fedakârlığın bu yanı vardı, her zaman için yanlış anlaşılabilir. Ve onlara her şeyi sonradan anlatabilir. Sonrası varsa.

Komutan yardımcısı geldiğinde, Franklin lideri yeniden görmek istedi. Konuşma karşılığında Tricia ve kendisi için güvence istemeye karar vermişti. Ne var ki, yardımcı yeniden görüşme için değil, yanıt için gelmişti. Franklin başıyla kabul işareti yaptı. Pazarlıkta nasıl olsa başarılı olamayacaktı.

Saat iki kırk beşte Franklin elini yüzünü yıkaması için kamarasına götürüldü. Saat üçte konferans salonuna girdi. Karşısında şimdiye kadar karşılaştığı en dikkatli dinleyiciler vardı. Kimsenin değıştirme zahmetine girmedığı sürahideki bayat sudan bir bardak doldurdu. Aşağıdakilerden yorgunluk ve panik dalgası yükseliyordu. Sadece bir gün sonra erkeklerin hepsi sakallı, kadınlar ise çökmüş görünüyorlardı. Şimdiden kendilerinden başka birileri, Franklin'in on gündür beraber olduğu kişilerden başka birileri gibi görünüyorlardı. Belki de onlar şimdi daha kolay öldürülecek birileriydi.

Kendisi yazmaya başlamadan önce Franklin başkalarının fikirlerini mümkün olduğu kadar inanılır bir biçimde sunmakta uzman olmuştu. Ama bir metin hakkında hiç bu kadar endişeli olmamıştı; hiçbir yönetmen onu böylesi koşullar kabul etmeye zorlamamıştı; ücreti hiç bu denli acayip olmamıştı. Bu görevi kabul ederken dinleyicilerine zorlama altında olduğunu bildirecek bir işaret vermeyi düşünmüştü. Uydurma Minos tabletleri gibi bir numara; ya da konuşmasını öyle abartılı yapacaktı, ona zorla kabul ettirilen görev için öylesine heves gösterecekti ki, hiç kimse imkan yok imayı görmezlik edemeyecekti. Hayır, faydası yoktu. "İma" demişti eski bir TV yapımcısı sır verircesine, "insanların fark edemediği olarak tanımlanabilir". Ve yolcular, içinde bulundukları koşullarda, imaları fark edebilecek durumda değillerdi. Kendisine verilen brifing, işi daha da güçleştirmişti: liderin yardımcısı kesin talimat vermiş ve onlardan en ufak bir sapmanın hem Bayan Maitland'ın İngiliz kalmasına neden olacağını, hem de Franklin'in İrlanda pasaportunun tanınmayacağını belirtmişti. Pazarlık etmesini iyi biliyorlardı bu piçler.

"Size bir daha hitap ederken," diye söze başladı, "Knossos'ta kaldığımız yerden devam edeceğimizi umut etmiştim. Sizin de fark ettiğiniz gibi, maalesef, koşullar değışti. Aramızda ziyaretçiler var". Durdu ve ara yolun sonunda çift kanatlı kapının önünde iki muhafızın ortasında duran lidere baktı.

"Her şey deðiřti. Başkalarının eline düştük. Kaderimize... artık kendimiz sahip değiliz." Öksürdü. Bu pek iyi değildi. çim-
diden ima yoluna kayıyordu. Tek görevi, tek entelektüel görevi,
mümkün olduğu kadar açık konuşmaktı. Franklin bir gösteri
adamı olduğunu serbestçe kabul ederdi ve eğer seyirci sayısını
birkaç bin daha artıracaksa bir kova ringa balığının üstünde
amuda kalkabilirdi; ama içinde, kendisine hiç benzemeyen
konuşmacılara özel saygı göstermesine yol açan bir tortu –bir
takdir ve utanma karışımı– vardı: kendi basit sözcükleriyle
alçak sesle konuşan ve dinginlikleri kendilerine otorite
kazandıran konuşmacılara.

"Size bazı şeyler açıklamam istendi. Sizlerin –bizlerin– nasıl
olup da bu duruma düştüğümüzü. Ben Ortadoğu siyasetleri
konusunda uzman değilim, ama her şeyi elimden geldiğince
açık anlatmaya çalışacağım. Belki de on dokuzuncu yüzyıla,
İsrail devletinin kurulmasından çok öncelere geri giderek
başlamamız doğru olacaktır..." Franklin yeniden rahat ritmi-
ne kavuşmuştu. Dinleyicilerinin gevşemeye başladıklarını
hissetti. Koşullar doğal olmaktan uzaktı, ama onlara bir öykü
anlatılıyordu ve onlar kendilerini öykücüye dinleyicilerin çağ-
lar boyu bıraktığı biçimde, olayların nasıl gelişeceğini görme-
yi, dünyanın kendilerine anlatılmasını isteyerek bırakıyorlar-
dı. Hughes cennet gibi bir on dokuzuncu yüzyıl çizdi, herkes
göçebeydi, keçi yetiştiriyorlardı ve birinin çadırında ne istedi-
ğiniz sorulmadan üç gün kalabilmenize izin veren geleneksel
konukseverlik yaşıanıyordu. İlk Siyonist yerleşimcilerden ve
toprak sahipliği hakkında Batılı kavramlardan, Balfour Dek-
larasyonundan, Avrupa'dan Yahudi hicretinden, İkinci Dün-
ya Savaşından ve Yahudi soykırımından Avrupalıların duydu-
ęu utancı Arapların ödediğinden söz etti. Nazilerin onlara çek-
tirdiklerinden ders alan Yahudiler, hayatta kalabilmek için
Naziler gibi olmaları gerektiğini öğrenmişlerdi. Nazilerin mi-
litarizmini, yayılcılıklarını ve ırkçılıklarını örnek almışlar-
dı. Altı Gün Savaşının başında Mısır Hava Kuvvetlerinin önü-

nü kesmek için giriştikleri saldırı Pearl Harbour'dan farksızdı (Franklin bu anda gözlerini Japonlardan kaçırdı – Amerikalılardan da kaçırdı ve uzun süre onlara bir daha bakmadı). Mülteci kamplarını, toprak çalmayı, İsrail ekonomisinin dolarlarla yapay olarak desteklenmesini, yerlerinden yurtlarından olanlara karşı sürdürülen vahşeti, Amerika'daki Yahudi lobisini, Arapların Batılı devletlerden Ortadoğu'da kendilerine Yahudilere gösterilen adaletten başka bir şey istemediklerini, Yahudilerin Araplara, tıpkı Nazilerin Yahudilere öğrettiği gibi öğrettikleri şiddetin üzücü gerekliliğini anlattı. Franklin zamanının üçte ikisini kullanmıştı. Dinleyicilerin bazılarında gelişen bir tür düşmanlık hissediyorsa da, garip bir şey, sanki bu öyküyü daha önce duymuşlar, o zaman da inanmamışlar gibi, daha büyük bir çoğunluğunu uyku basmıştı. "Ve böylece şimdi bu zamana geliyoruz." Bu sözler dinleyicilerin tamamının dikkat kesilmesine neden oldu; duruma rağmen Franklin içinde bir keyif kıvılcımı hissetti. Parmaklarını şaklatan bir ipnotizmacıydı o. "Ortadoğu'da artık sivil kişi bulunmadığını anlamamız gerekli. Siyonistler bunu anlıyorlar, Batılı hükümetlerse anlamıyorlar. Biz, ne çare ki, sivil değiliz. Bunu Siyonistler böyle yaptı. Sizler –bizler– üyelerinden üçünün serbest bırakılması için Kara Gökğürültüsü grubunun elinde rehin bulunuyoruz. Anımsayabilirsiniz (Bu tür olaylara sık sık rastlandığı ve bunlar birbirine çok benzedikleri için aslında bundan kuşkusu vardı) iki yıl önce içinde Kara Gökğürültüsü grubunun üç üyesi bulunan bir yolcu uçağını Sicilya'daki Amerikan Hava Kuvvetleri yere indirmiş ve İtalyan makamları, uluslararası yasaya karşı olarak üç özgürlük savaşçısını tutuklayarak bu uluslararası hava korsanlığına yan çıkmışlar, İngiltere Amerika'nın bu hareketini Birleşmiş Milletler'de savunmuştu ve üç adam halen Fransa ve Almanya'da hapisteler. Kara Gökğürültüsü grubu öbür yanağını çevirmiyor ve bu meşru... korsanlık (Franklin bu sözü, kapalı

konusmayı nasıl küçümsediğini göstermek için lidere bir göz atarak son derece dikkatle söylemişti) o zamanki korsanlığa karşılık teşkil ediyor. Batılı hükümetler maalesef kendi yurttaşlarına Kara Gökğürültüsü grubunun kendi özgürlük savaşçılarını gösterdiği kadar ilgi göstermiyor. Hükümetler şu ana kadar ellerindeki mahkumları serbest bırakmayı reddetmiş bulunuyorlar. Ne yazık ki, Kara Gökğürültüsü grubunun elinde başlangıçta Batılı hükümetlere açıkça belirttikleri tehdidi yerine getirmekten başka bir şey kalmamış bulunuyor..."

O anda mavi gömlekli iri kıyım fakat lapacı bir Amerikalı yerinden fırladı ve orta yoldan Araplara doğru koşmaya başladı. Arapların silahları bir seferinde bir kurşun atmak üzere kurulmamıştı. Ses çok yüksekti ve ortalığı hemen kan kapladı. Ateş hattında oturan bir İtalyan kafasından bir kurşun yedi ve yanındaki karısının kucağına düştü. Birkaç kişi ayağa kalktı ama derhal oturdular. Kara Gökğürültüsü grubunun lideri saatine baktı ve eliyle Hughes'a devam etmesini işaret etti. Franklin bayat sudan büyük bir yudum aldı. Keşke daha kuvvetli bir içki olsaydı. Artık Franklin Hughes değil de resmi bir sözcüymüş gibi konuşmasını sürdürdü. "Batılı hükümetlerin inatları ve insan yaşamına hiç değer vermemeleri yüzünden, bazı fedakârlıklar yapılması gerekiyor. Bunun tarihsel olarak kaçınılmazlığını daha önceki sözlerimden anlamış olmanız gerekir. Kara Gökğürültüsü grubu Batılı hükümetlerin kısa zamanda pazarlık masasına oturacağına inanıyor. Onların böyle yapmasını sağlamaya yönelik son bir çaba olarak her saat başında içinizden -içimizden- ikisini onlar masaya oturuncaya kadar öldürmeleri gerekiyor. Kara Gökğürültüsü grubu bu hareket tarzından üzüntü duyuyor, fakat Batılı hükümetler onlara başka seçenek bırakmıyor. İdam sırası Batılı ülkelerin Ortadoğu'daki durumdan sorumluluk derecelerine göre saptanmış bulunuyor." Franklin artık dinleyicilerine bakamıyordu. Sesini alçalttı, ama konuşmasını sürdürdükçe işitilmesini önleyemedi. "Önce Siyonist Amerikalılar. Sonra

öbür Amerikalılar. Sonra İngilizler. Sonra Fransızlar, İtalyanlar ve Kanadalılar.

"Kanadalılar Ortadoğu'da ne gibi siktirici bir şey yaptılar? Ne?" diye bağırды başında hâlâ çınar yaprağı olan havallı şapkalı biri. Karısı onun ayağı fırlamasını engelledi. Kafesinin metal tabanındaki ısının tahammül derecesini aşmakta olduğunu hisseden Franklin, otomatik bir hareketle notlarını karıştırdı, kimseye bakmadan kürsüden indi, ayakkabılarının topuklarına biraz önce öldürülen Amerikalının kanı bulaşarak orta yoldan yürüdü, isterlerse onu vurabilecek olan Araplara aldırmadan yanlarından geçti, hiçbir itirazla karşılaşmadan kamarasına gitti. Kapıyı kilitledi ve yatağına uzandı.

On dakika sonra silah sesleri duyuldu. Saat beşten on bir kadar belediye saatinin korkunç bir taklidi gibi tam saat başlarında silah sesleri yükseldi. Cesetlerin denize atıldıkça çıkardığı su sesleri onları izledi. Saat on birden biraz sonra, on beş saattir *Santa Euphemia*'yı izleyen Amerikan Özel Timinden yirmi iki asker gemiye çıkmayı başardılar. İzleyen çatışmada Amerikalı şeref üyesi olan Kidderminster'li Bay Talbot da dahil olmak üzere altı yolcu daha öldü. Rodos'ta malzemelerin gemiye taşınmasına yardım eden sekiz ziyaretçiden beşi çatışmada, ikisi teslim olduktan sonra öldürüldü.

Ne lider ne de yardımcısı hayatta kalmıştı, onun için Franklin Hughes'un Araplarla yaptığı pazarlığı doğrulayacak tanık da kalmamıştı. Hiç farkında olmadan birkaç saat İrlandalı olan ve parmağındaki yüzüğü Franklin'in konuşması sırasında doğru parmağına geri tayan Tricia Maitland, bir daha onunla konuşmadı.

3

Din Savaşları

KAYNAK: *Besançon Belediyesi Arşivleri* (bölüm CG, çekmece 377a). Bugüne kadar yayınlanmamış aşağıdaki dava, *procureur pour les insectes*'in (haşaratın avukatı), sonraları *Îl Parla-mentosunun* başkanı olan tanınmış hukukçu *Bartholomé Chassenée* (ya da *Chasseneux*) olması nedeniyle hukuk tarihi ile ilgilenenlerin özellikle ilgi duyacakları bir davadır. 1480'de doğan *Chassenée*, *Autun* kilise mahkemesinde bir arpa ürününü mahvetme cürmünü işlemekle suçlanan fareleri savunmasıyla ün yapmıştı. Aşağıdaki açış konuşmasından mahkemenin nihai kararına kadarki belgeler mahkemenin bütün safahatını temsil etmemektedir –örneğin, yerel köylülerden tutun da sanıkların davranış biçimleri konusunda fikir beyan eden saygıdeğer uzmanlara kadar değişen tanıkların ifadeleri aralarında yoktur– oysa mahkeme ifadeleri delilleri içerir ya da onlara atıf yapar, böylece davanın esas yapısında ve savunmasında eksik bir şey kalmaz. O zamanlar için normal olarak iddialar ve dinsel savcının sonuç özeti Fransızca yapılır, mahkemenin kararı ise ağır başlı bir şekilde Latince açıklanırdı.

(Tercümanın notu: Elimizdeki doküman sürekli ve tek bir kağıda yazılı. Onun için biz her avukatın kendi katibi tarafından kaleme alınan orijinal ifadelerle uğraşmıyoruz da, bunların dışındaki ifadelerin bir bölümünü ele almamış olabilecek katiplerin ürünlerine dayanıyoruz. Bu tahminimiz de herhalde doğru, çünkü katılanlardan sadece *Chassenée*'nin adı belirtilmiş bulunuyor; sanki davanın sonucu önemli değil de öğrencileri tanınmış bir savunma avukatının öğretici ustalığına yönetmek amacını gütmüşler gibi. El yazısı on altıncı yüzyıla ait, eldeki nüsha davanın başkası tarafından anlatımı olmakla beraber, hâlâ çağdaş. Ben ara ara, özellikle adı belirtilmeyen yöre halkının savcısının çok mübalağalı ifadelerini geçerli bir İngilizceye çevirmek için elimden geleni yaptım.

Pétition des habitans (Dava Dilekçesi)

Biz, Allah korkusu taşıyan ve onun eşi kiliseye naçizane bağlı olan, ayrıca vergilerimizi elimizden geldiğince düzenli ve sadakatle ödeyen, Besançon Piskoposluğu bölgesindeki Marmirolle ahalisi, 1520 Ağustos'u'nun 12'inci gününde mahkemeden bizi kaç mevsimdir rahatsız eden, başımıza Tanrının lanetini ve halkımızın üzerine utanç verici hakaretleri getiren, Allah korkusu taşıyan kiliseye karşı görevimizi sadakatle yerine getiren, buna rağmen yukarıdan başımıza felaketli ölümleri korkunç gökgürültüleri gibi yağdıran canilerin suç teşkil eden müdahalelerinden acilen ve derhal kurtarması için mahkemenize müracaat ediyor, mahkemenizin ciddi tutumu içinde bu canileri kasabamızdan bir an önce ve adaletle kovmasını, bu lanet olasıca musibet ve dayanılmaz yaratıkların ceza, lanet ya da Kutsal Kiliseden ve Tanrının dünyasından aforoz edilecekleri tehdidiyle kaçmaya zorlanmalarını talep ediyoruz.

Plaidoyer des habitans (İddianame)

Baylar, bu fakir ve naçiz, zavallı ve sefil ve felakete uğramış dilekçe sahipleri, sizin huzurunuzda, bir zamanlar Minorca ve Majorca halkının adalarının ürünlerini mahveden ve yaşamlarını karartan tavaşanlardan kurtarması için kudretli ve adil Augustus Ceasar'ın huzuruna çıktıkları gibi geldik. Eğer Augustus Ceasar sadık tebasına yardım edebildiyse, sizin, mahkemeniz için size müracaat edenlerin omuzlarından, Aenas'ın babası Ankhises'i yanan Troya kentinden sırtında taşıdığı kadar ağır ve ezici yükü kaldırabilmesi ne denli kolay olmalı. Yaşlı Ankhises'in gözlerini çakan bir şimşek kör etmiş-

ti, size müracaat edenlerin gözleri de bu davada suçlu davranışları nedeniyle sanık olarak bulunan fakat suçlamaları cevaplandırmak için mahkemenizin önüne bile çıkarılmamış olan suçlular, böylece mahkemenize hakaret Tanrıya küfür eden ve gerçeğin ışığı yerine günahkâr karanlığa sığınanların şimşegi ile kör edilmiş ve Tanrının merhametinden uzakta karanlıklara atılmışlardır.

Mütevazı mümin ve kusursuz derecede dürüst, ağızlarından gerçekten başka hiçbir şeyin dökülmesine izin vermeyecek kadar mahkemenizden korkan bu basit dilekçecilerin daha önce önünüze getirdiklerini biliniz, baylar. Tanrının bu yılının yirmi iki Nisan, aynı zamanda Besançon Piskoposu Hugo'nun köylerindeki mütevazı Saint Michel kilisesine yıllık ziyaretini yaptığı gün olanlar hakkında bildiklerini anlattılar. Hafızanızda tıpkı Shadrach, Meshach ve Abednego'nun içinden yara almadan çıktıkları alevli ocağın yandığı gibi yanan ayrıntıları, kiliselerini Piskoposun görmesine değer biçimde nasıl süsleyip güzelleştirdiklerini, mihraba nasıl çiçekler yerleştirdiklerini ve kapıyı hayvanların içeri girmelerini önlemek için nasıl sağlamlaştırdıklarını, domuzun ve ineğin içeri girmesini engelleyebilseler bile Davud'un Golyat'ın zırhındaki deliği bulması gibi en küçük bir delikten bile sürünerek giren şeytani haşarata karşı kapatamadıklarını size anlattılar. Çocukların ya da yabancıların üzerine oturup kirletmemeleri için ve Tanrının ve yardımcılarının övmeye değer buldukları mütevazı ve dindar gelenek uyarınca Piskoposun koltuğunu nasıl bir yıldan bir yıla çatı kirişlerine bağladıkları, ipini nasıl yıllık ziyareti dolayısıyla aşağı çektiklerini; koltuğun indirildikten sonra köydeki en yaşlı dindarın da anımsayacağı gibi mihrabın önüne yerleştirildiğini, koltuğun mekruh olmaması için çabalayan ihtiyatlı köylülerin Piskopos gelene kadar bütün gece koltuğun başına nasıl muhafızlar diktiklerini; ve Piskopos Hugo'nun ertesi gün Gracchus'un halkının arasına karışması gibi nasıl mütevazı Saint Michel kilisesine yıllık ziya-

retini yaptığını ve köylülerden ve onların sadakatlerinden ve dindarlıklarından ne denli memnun olduğunu; ve nasıl her zamanki gibi ilk olarak kilise basamaklarında Mamirole köylülerini toptan takdis ettiğini, sonra da kendisini saygılı bir mesafedenizleyen adamlarıyla dindarların eşliğinde kilisenin göbeğine yürüdüğünü, üzerindeki şahane giysilere rağmen kendini, tıpkı İsa'nın kendisini Yüce Tanrının önüne attığı gibi, mihrabın önüne attığını anlattılar. Piskopos uzandığı yerden kalktı ve mihrabın basamaklarına doğru küçük bir adım attı, cemaate yüzünü döndü ve koltuğuna oturmak üzere dizlerini bükte. Ah, bedbaht müstevliler! Piskoposun nasıl düşüp kafasını mihrap basamağına çarptığını ve yere savrulmaktan kendini alıkoyamayınca ister istemez kendinden geçtiğini; Piskopos ve maiyeti kendini kaybetmiş durumdaki Piskoposu aralarında taşıyarak uzaklaşınca korkudan ölecek hale gelen dilekçecilerin nasıl Piskoposun koltuğunu incelediklerini ve koltuğun Jericho'nun duvarları gibi çöken ayağında rezil ve doğa olmayan bir tahtakurdu saldırısıyla karşı karşıya olduklarını, o alçakların gizlice ve şeytanca işlerini karanlıkta sürdürerek koltuğun ayağını yiyip bitirdiklerini ve Piskoposun ışıklı gökyüzünden kendini bilmezliğin karanlığına güçlü Daedalus gibi düştüğünü; ve Tanrının gazabından korkarak dilekçecilerin Saint Michel kilisesinin çatısına çıkıp koltuğun yılın üç yüz altmış beş günü üzerinde durduğu rafı incelediklerini ve tahtakurtlarının rafı baştan aşağı sarmış bulunduğunu, rafın bir dokunuşta darmadağın olduğunu ve mukaddes şeylere karşı büyük bir saygısızlıkla mihrap basamaklarına düştüğünü, ve o musibet haşaratın çatı kirişlerini rezil bir biçimde öylesine yediklerini ki dilekçecilerin, hem fakir hem dindar oldukları için fukaralıklarının yeni bir kilise inşa etmelerine izin vermeyeceğini, dindarlıklarının ise Mukaddes Babalarına her zamanki gibi canla başla ibadet etmelerini, ama bunu tarlalarda ve ormanlarda değil kutsal bir mekanda yapmalarını emrettiğini anlattılar.

İşte, baylar, tabanımızın altındaki ot gibi perişan ve aciz köylülerin dilekçeleri. Onlar, Tanrının elinin güneşin üzerinden geçişi gibi gökleri karartan çekirge saldırısına, *İlyada*'nın birinci kitabında Homeros tarafından anlatıldığı gibi yaban domuzunun Kalydon'un çevresine ziyan olmuş çöp gibi yağın farelerin verdiği ziyanlara ve kışlık ambarlarına depoladıkları buğdaylarını yiyen bitler gibi birçok belaya alıştılar. Köylülerin alçakgönüllü dindarlıkları ve vergi ödemeleri ile semaya yerleştirdikleri bu buğday tanesinin başına gelen bu bela bu yüzden daha kötü ve iğrenç değil mi? Çünkü, bugüne kadar mahkemenizden saygıyı esirgemiş olan bu kötüler onun evine saldırarak Tanrıyı ve Besançon Piskoposu Hugo'yukendini bilmezliğin karanlığına savurarak onun Evini, kilisenin duvarlarını ve çatısını köylüler dua ederken onların çocuklarının ve bebeklerinin başına yıkmakla tehdit etmekle köylüleri kızdırmışlardır. Bu itibarla, bu hayvanatı kiliseyi terk etmek, Tanrının Evinden çekilmek cezasına çarptırmak mantıklı ve gereklidir. Ve onlar köylülerin dualarını esirgemedikleri Tanrının Anası olan Kilisenin tavsiyesine göre kiliseden aforoz cezasına çarptırılmalıdır.

Plaidoyer des insectes (Haşaratın Avukatı)

Baylar, beni bu davada hayvanların avukatı tayin ettiğinize göre, mahkemenize onlara karşı ileri sürülen suçlamaların nasıl geçersiz olduğunu ve davanın nasıl düşürülmesi gerektiğini açıklayacağım. Başlangıç olarak, hiçbir suç işlememiş olan müvekkillerimin bu mahkemenin karşısına çıkarılan en ağır suçlular gibi muamele görmesinden ve dilsizlikleri herkesçe bilindiği halde sanki insan dilini konuşabilirlermiş gibi işlerini güçlerini bırakıp buraya gelip davranışlarını açıklamaları istenmiş olmasından hayrete düştüğümü itiraf etmek isterim. Bütün alçakgönüllülüğümle benim konuşabilen dilimi

onların sessiz dillerinin hizmetine sunacağım. Bana bu talih-siz hayvanlar adına konuşmama izin verdiğiniz için, ilk olarak, bu mahkemenin müvekkillerimi yargılamaya yetkisi olmadığını, onlara gönderilen celbin muhataplarının mantık ve irade sahibi olduklarını, dolayısıyla da suç işleyeceklerini ve bu suçla ilgili celbe yanıt verebileceklerini varsaymasından dolayı geçersiz olduğunu belirtmek isterim. Bu doğru değildir, çünkü benim müvekkillerim sadece insiyakları ile hareket eden kafasız hayvanlardır ve *Pandects*'in birinci kitabının *Si quadrupes* paragrafında *Nec enim potest animal injuriam fecisse, quod sensu caret* yazmakla bu kanıtlanmıştır.

İkinci olarak, ek ve alternatif olarak, şunu belirtmek isterim ki, mahkemenin bu haşarat üzerinde yetkisi olsa bile, çok iyi bilinen ve uzun zamandan beri geçerliliğini koruyan hukuk ilkesine göre, sanıklar gıyaben yargılanamaz. Tahtakurduna usulüne uygun olarak bugün mahkemenin huzuruna çıkması için davetiye yazıldığı, bunu terbiyesizce reddettikleri ve bu yüzden haklarını kaybederek gıyaben yargılanmayı hak ettikleri söylendi. Buna karşı iki yanıtlım var. Birincisi, davetiye usulüne uygun olarak çıkarılmış olabilir, fakat haşerenin bunu tebellüğ ettiğine dair elimizde kanıt var mı? Çünkü bilinen gerçektir ki, davetiye yazılmakla kalmaz tebellüğ de edilmelidir ve halkın avukatı haşerenin bu celbi nasıl tebellüğ ettiğine dair herhangi bir kanıt gösterememiştir. İkinci ve ek olarak, teamül hukukunda daha da kesin yerleşmiş bir ilkeye göre, şayet mahkemeye kadar yolu salimen erişmesini engelleyecek kadar uzun ve tehlikeliyse, sanık mahkemeye gelmekten imtina edebilir. Huzura bir fare çağırırsanız onun kedi dolu bir kentin içinden geçerek gelmesini bekleyebilir misiniz? Bu noktada şunu arz etmeliyim, haşerenin mahkemeye gelmek için katedeceği yol muazzam uzunlukta olmakla kalmayıp, onların mütevazı yaşamlarına kastedenlerin yarattıkları ölümcül tehditler altında aşılması gereken bir yol-

dur. Bu itibarla, salimen, hukuken ve mahkemenize saygıda kusur etmeden mahkeme celbine icabet etmekten imtina etmişlerdir.

Üçüncü olarak, davetiye yanlış yazılmıştır. Şöyle ki, halen Mamırolle köyündeki Saint Michel kilisesinde ikamet eden tahtakurduna hitaben yazılmıştır. Bu, kilisede bulunan tek tek bütün tahtakurtları mı demektir? Oysa onların arasında hiç kimseye tehdit oluşturmada barış içinde yaşayan sürüyle tahtakurdu vardır. Aralarında bir hırsız çetesi var diye bütün bir köyü mahkeme huzuruna mı çıkartmalıyız? Ayrıca, sanıkların mahkeme huzurunda kimlik tespitleri yapılması da eski bir kuraldır. Mahkemenin incelemesi gereken iki suç var: Piskoposun koltuğunda meydana gelen hasar ve kilisenin çatısında meydana gelen hasar; ve bu hasarat hakkında pek az bilgisi olan bile bilir ki, koltuğun ayağında ikamet eden tahtakurtlarıyla çatıda ikamet eden tahtakurtlarının birbirleriyle ilgisi yoktur. Buna göre iki grup iki ayrı suçla suçlanmaktadır, fakat çıkarılan davetiyede böyle bir ayırımı yapılmamıştır. Bu da davetiyeyi kime ait olduğunu belirtmediği için geçersiz kılmaktadır.

Dördüncü olarak ve daha önceki maruzatıma halel getirmeden arz etmek isterim ki, hasaratı bu şekilde yargılamak hem İnsan hem Kilise yasasına aykırı olmakla kalmayıp, Tanrının yasasına da aykırıdır. Bu mahkemenin saygıdeğer gücünün ayak altında ezebileceği bu minnacık yaratıklar nereden çıkmıştır? Onları kim yaratmıştır? Büyük küçük hepimizi yaratan Yüce Tanrıdan başkası değildir. Tevrat'ın ilk kitabında Tanrının dünyayı kendi cinsinden, davaları kendi cinsinden ve dünya yüzünde kımıldayan bütün canlıları kendi cinsinden yarattığını ve Tanrının bunu iyi bir şey olarak gördüğünü okumuyor muyuz? Ayrıca, Tanrının bütün hayvanlarına, dünya yüzünde kımıldayan her şeye, dünya yüzündeki bütün ağaçları ve bütün ağaçların meyvelerini yiyecek olarak bahsettiği yazmıyor mu? Bundan da başka, Tanrı hepsine evlat

doğurmaları ve çoğalarak dünyayı doldurmaları emrini vermemiş miydi? Yaratan Tanrı dünyanın hayvanlarına ve kımıldayan her şeye sonsuz hikmetiyle yiyecek vermeseydi, ki tohumları, meyveleri ve ağaçları özellikle onlara vermiştir, çoğalmaları emrini vermezdi. Bu zavallı haşarat Yaradılış sırasında onlara ihsan edilen geri alınamaz haklarını, İnsanın kısıtlayamayacağı haklarını kullanmaktan başka ne yapmıştır? Tahtakurdu yuvasını insan için mahzurlu olabilecek bir yerde kurmuş olabilir, ama bu Yaradılış sırasında belirlenmiş Doğa Yasalarına baş kaldırmak için yeterli neden değildir ve böyle bir başkaldırma Tanrıya karşı doğrudan ve hayasız bir itaatsizlik teşkil eder. Tanrı tahtakurduna hayat nefesi vermiş ve önlerine yiyecek olarak dünyanın ağaçlarını koymuştur; Tanrının isteğine karşı koymaya kalkışmak bizler için haddini bilmezlik ve tehlikeli olur. Hayır, onun yerine ben mahkemenize şunu arz etmek istiyorum: dikkatimizi Tanrının en mütevazı yaratıklarının işlediği farzedilen suçlara değil, İnsanın işlediği suçlara yöneltelim. Tanrı hiçbir şeyi amaçsız yapmaz ve haşerelerin Saint Michel kilisesinde yuvalanmalarına izin vermesinin amacı insanlığın kötülüklerine karşı bir uyarı ve cezadır. Mahkemenizin önüne dilekçeleriyle gelenler Tanrıya sadakatlerinden o kadar emin midirler ki, kendi Hristiyan tevazu ve faziletine o kadar inanıyorlar mı ki, kendilerinden önce hayvanların en mütevazısını suçlamaktadırlar? Dilekçecilere kibir günahına karşı uyanık olun diye sesleniyorum. Başkasının gözündeki çöpü çıkarmaya kalkışmaktan önce kendi gözünüzdeki merteği çıkarmalısınız.

Beşinci ve son olarak şunu beyan etmek istiyorum: hal-kın savcısı aforoz diye bilinen yıldırım haşerelere karşı fırlatmasını mahkemenizden istedi. Daha önce söylediklerim baki kalmak üzere, böyle bir cezanın hem uygunsuz hem de yasadışı olduğunu belirtmek benim görevimdir. Günahkârın Tanrıya ulaşmasını önlemek, günahkârın İsa'nın et ve kanı olan etmek ve şarabı tatmasına engel olmak, Kutsal Kiliseye hiç ka-

tılmamış olan bir hayvan ya da dünya yüzünde kımıldayan herhangi bir şeye uygulanabilir mi? Baştan beri onun olmayan bir şeyden onu yoksun etmek bir sanık için uygun bir ceza olamaz. Bu hukuku zedeler. İkinci olarak, aforoz, bir günahkârın korkunç bir karanlığa atılması, ışıktan, Tanrının merhametinden ebediyen yoksun bırakılması gibi çok korkunç bir süreçtir. Ebedi ruha sahip olmayan bir böcek için böyle bir ceza nasıl uygun olabilir? Ebedi yaşamı olmayan bir sanığı ebedi ıstıraba uğratmak nasıl mümkün olabilir? Bu hayvanlar Kiliseden kovulamaz, çünkü Kilisenin üyeleri değildirler ve Aziz Paul'un dediği gibi, "Siz içerdekileri yargılayabilirsiniz, dışardakileri değil."

Bu itibarla, davanın kabul edilmemesini ve düşürülmesini, ve daha önceki sözlerime hanel getirilmeden, sanıklar hakkındaki suçlamaların kaldırılmasını ve takibata son verilmesini dilerim.

Bartholomé Chassenée, Hukukçu

Réplique des habitants (Savcının Yanıtı)

Baylar, muhterem mahkemenizin önüne, Süleyman'ın önüne çocuğunu geri istemek için çıkan gadre uğramış ana gibi adalet istemek için bir kez daha çıkmaktan şeref duyarım. Jezebel kadar süslü bir sürü iddia ileri süren hayvanatın avukatı ile Ulysis'in Ajax'a karşı yaptığı gibi mücadele edeceğim.

İlk olarak, Mamirolle'de vuku bulan hayvanat tarafından işlenmiş kabahatlerden dolayı bu mahkemenin hayvanatı yargılamaya yetkisi olmadığı haşerenin avukatı tarafından ileri sürüldü, ve bunu kanıtlamak için avukat bizlerin Tanrının huzurunda tahtakurdundan farkımız olmadığını, Tanrının bizleri ne daha yüksek ne daha alçak gördüğünü, bu itibarla bizlerin hainlerin aşağıya fırlatıldığı Tarpeian kayası üzerinde duran Jüpiter gibi onları yargılamaya hakkımız ol-

madığını iddia etti. Bunu Tanrının tefecileri Kudüs mabedinden kovduğu gibi cerhedeceğim. İnsan hayvandan yüksek değil midir? Kutsal Tevrat hayvanların insandan önce ona hizmet için yaratıldığını açıkça anlatmıyor mu? Tanrı Adem'e denizdeki balıklar, havadaki kuşlar ve yeryüzünde hareket eden her şey üzerinde egemenlik bahşetmedi mi? Hayvanların, kuşların ve tarlalardaki bütün yaratıkların adlarını tek tek Adem koymadı mı? İnsanın hayvanlar üzerindeki egemenliği ve bu egemenliğin onları hataları yüzünden cezalandırma hakkı da içerdiği Aziz Paul tarafından teyit edilmemiş midir? Ayrıca, haşaratın avukatı tarafından hararetle reddedilen bu hak, bu onları yargılama hakkı, Mukaddes Göç Kitabında belirtildiği üzere, Tanrı tarafından insana özellikle verilmiştir. Tanrı Musa'ya göze göz, dişe diş yasasını kabul ettirmemiş midir? Ve, bir öküz bir kadının ya da erkeğin bağırsaklarını deşerse, ve kadın ya da erkek ölürse, öküzün mutlaka taşlanacağını ve etinin yeneceğini eklememiş midir? Mukaddes Göç Kitabı yasayı böylece apaçık ortaya koymuyor mu? Daha da ileri giderek, birinin öküzü başkasınınkini yaralarsa, ve öldürürse, sağ kalan öküzü satıp parasını aralarında bölüşeceklerini, ölü öküzü de bölüşeceklerini belirtmemiş midir? Tanrı böylece, insanın hayvanı yargılamasını emretmiş olmuyor mu?

İkinci olarak, tahtakurdunun mahkeme davetine icabet etmediği için yargılanmaktan affedilmesi gerekirmiş. Ama onlar bütün usullere uygun olarak doğru biçimde davet edilmişlerdi. Onlar tıpkı Augustus Caesar tarafından vergilendirilmek için davet edilen Yahudiler gibi çağrılmışlardı. İsrail kavminden olanlar bu davete icabet etmemişler miydi? Burada bulunanlardan kim haşaratın mahkeme önüne çıkmasını engelleyebilir? Benim hürmetkâr dilekçecilerim bunu yapmak isteyebilirlerdi, ve Besançon Piskoposu Hugo'nun düşüp başını basamaklara çarpmasına ve sersemlemesine yol açan koltuk ayağını ateşte yakmaya kalkışabilirlerdi, fakat iyi Hristi-

yanlar olarak kendilerini tuttular ve konuyu sizin aziz yargınıza bırakmayı tercih ettiler. Sayın avukat kedilerle farelerden söz etti. Ben, baylar, mahkemeye gelirken kediler tarafından yenip yutulacağımın hiç farkında değildim, ve yanlışım varsa hiç kuşkusuz düzeltirsiniz, suçluların mahkemenize gelmeyi reddetmelerinin tek açıklaması vardır; kör ve inatçı itaatsizlik, menfur bir sessizlik, Musa'nın gördüğü alevler saçan ama yanmayan çalı gibi alev alev yanan ve mahkemeye çıkmayı inatla reddettikleri sürece yanmaya devam edecek olan suçluluk.

Üçüncü olarak, Tanrının tahtakurdunu insanı yarattığı gibi yarattığı ve tohumları, meyveleri ve ağaçları ona yiyecek olarak bahşettiği, ve ne yerlerse yesinler Tanrının rızası ile yedikleri iddia edildi. Aslında bu, haşaratın avukatı tarafından ileri sürülen ana ve gerekli savunma oluyor ve ben bu savunmayı reddediyorum. Mukaddes Tevrat, Tanrının sonsuz merhamet ve cömertliği ile tohumları, meyveleri ve ağaçları tarla hayvanlarına ve yaşayan her şeye bahşettiğini yazar. Ağaçları ağaç yemek insiyakı ile yarattığı mahlukata bahşetmiştir; bu İnsanı rahatsız edebilse bile. Ama onlara tahtaları kemirme hakkını bahşetmemiştir: Mukaddes Tevrat'ın neresinde dünyanın canlılarının tahtalara yerleşebileceği yazılıdır? Tanrı bir mahluka meşe ağacını kemirme hakkını tanıdığı zaman, aynı mahlukun Tanrının evini kemirmesine izin mi vermiştir? Tanrının hayvanlara kendi mabetlerini kemirme hakkını tanıdığı Mukaddes Kitabın neresinde yazılır? Ve Tanrı kullarına, kendi mabetleri kemirilirken ve Kendi Piskoposu sersemlediği zaman görmemezlikten gelmeleri talimatını mı vermiştir? Mukaddes mayasız ekmeği yiyen domuz günah işlediği için asılır. Bu haşaratın da evlerini Tanrının evinde kurmaları o derece günahtır.

Bundan başka ve daha önce söylediklerime halel getirmeden şunu arz etmek istiyorum: Tanrının tahtakurdunu İnsanı yarattığı gibi yarattığı, bu itibarla ne denli muzır ve kötü

olursa olsun, onların her yaptığığın Tanrının isteğı olduğı iddia edilmiştir. Ancak, Yüce Tanrı, eşsiz hikmeti ve merhame-ti ile, buğday bitini mahsulümüzü mahvetmesi, tahtakurdu-nu da Tanrının evini yıkması için mi yarattı? Kilisemizin en güvenilir uzmanları yüzyıllardır Mukaddes Kitabın her sure-sinde, Herod'un askerlerinin masum çocukları araması gibi aradı ve tahtakurdundan söz eden ne bir bölüm, ne bir satır, ne bir cümle bulabildiler. Bu itibarla, bu davada önemli soru olarak mahkemenize sunacağım soru şu: Tahtakurdu acaba hiç Nuh'un Gemisine bindi mi? Nasıl binebilir ki? Nuh'un ge-misi tahtadan yapılmamış mıydı? Günlük alışkanlıkları gemi-leri batırabilecek ve İnsanın ve Yaradanın bütün mahlukları-nın felaketli ölümlerine neden olabilecek bir yaratığın Gemi-ye binmesine sonsuz hikmetinden sual olunmayan Tanrı hiç izin verir miydi? Böyle bir şey nasıl olabilir? Demek ki bun-dan tahtakurdunun Nuh'un Gemisine binmediğı ve büyük Tufanın neden olduğı musibet ve felaket sırasında yeryüzün-de mevcut olmayan bir gayritabii ve eksikli bir yaratık oldu-ğı sonucu çıkabilir. Tahtakurdunun nereden, bir yanlışlıkla ya da kötü niyetli bir güç tarafından mı yeryüzüne geldiğini bilmiyoruz, ama onun menfur kötülüğü aşikâr. Bu musibet yaratık kendini Şeytana satmış ve böylece kendini Tanrının korumasından ve sığınagından mahrum etmiştir. Bu hususta mukaddesata saygısızlığından, Besançon Piskoposu Hugo'-nun aptal durumuna düşmesine neden olan kurnazca kötülü-ğünden daha büyük bir kanıt olabilir mi? Bu şekilde yıllarca karanlıkta ve gizli gizli işine devam etmesi sonunda menfur amacını başarıya ulaştırması Şeytanın işi değil mi? Buna rağ-men haşaratın avukatı tahtakurdunun bütün yaptıklarında ve yediklerinde Tanrının inayetine mahzar olduğunu iddia ediyor. Bu itibarla, diyor, Piskoposun koltuğunun ayağını ke-mirirken Tanrının inayetine mahzaırdırlar. Ayrıca, Tanrının kendi eliyle kendi Kutsal Kilisesinin piskoposlarından birini, Belshazzar'ı, Amalek'i, Midianite'leri, Canaanite'leri, Amo-

rik Sihon'u çarptığı gibi çarptığını söylüyor. Bu, Herkül'ün Augeas ahırlarını temizlediği gibi mahkemeniz tarafından yok edilmesi gereken menfur bir küfür değil de nedir?

Dördüncü olarak, mahkemenin aforoz cezası vermeye yetkisi olmadığı ileri sürüldü. Ancak, bu Tanrının eşi olan ve her şeyi, koyunları ve öküzleri, tarla hayvanlarını, havada uçan kuşları, denizlerin balıklarını ve denizlerin yolunun üstüne çıkan her şeyi ayaklarının altına sererek bütün dünyaya hakim olma yetkisini inkâr etmektir. Mukaddes Ruhun rehberlik ettiği Kilise hata yapamaz. Gerçekten de mukaddes kitaplarımızda yılanların ve sürüngenlerin zehirlerini içlerinde sakladıklarını okumuyor muyuz? Mukaddes Vaaz Kitabında yılanın büyülenmeden ısırmayacağını okumuyor muyuz? Demek ki, kötü varlıkları Tanrının gözünü rahatsız eden menfur hayvanlara lanet yağdırmak ve aforoz uygulamakla Kilise yüzyıllardan bu yana yüce fakat haklı gücünü Tanrının öğretilerine göre kullanmaktadır. Davud'un Gilboa dağlarına yağdırdığı lanet orada yağmırlara ve kırağıya son vermedi mi? Tanrının oğlu İsa iyi meyve vermeyen ağacın kökünden kesilip ateşe atılmasını emretmedi mi? Ve eğer mantığı olamayan bir şey meyve vermediği için yok edilebiliyorsa, daha büyük ceza *cum si liceat quid est plus, debet licare quid est minus* içerdiği için lanetlenmeye layık görülmemiş midir? Yılan Cennet Bahçesinde lanetlenip, yaşamının sonuna dek karnının üstünde sürünmeye mahkum edilmedi mi? Ve Aix kentinin sıcak hamamlarında yuvalanan ve halkın birçoğunu ısırarak öldüren yılanlar sardığında, Grenoble'ın kutsal Piskoposu aforoz edip onları uzaklaştırmadı mı? Lozan Piskoposu Lemman gölünü aynı biçimde yılan balıklarından kurtarmadı mı? Aynı Piskopos, müminlerin oruç günlerinde iftar için yedikleri somon balığının kanını emen sülükleri göl sularından kovmadı mı? Aziz Bernard, aynı şekilde, ilğin üzerinde Sernacherib'in ev sahibesi gibi ölü cesetler oluşturan sinek bulutlarını aynı şekilde ve aynı nedenden dolayı aforoz etmedi mi? Ve Algan Azi-

zi Magnus'un asası her tür fare, sıçan ve hamamböceğini kovup yok etmedi mi? Öyleyse, bu mahkemenin Tanrının mukaddes mabedini kirleten ve katledenlere aforoz yıldırımını göndermesi haklı ve usulden olmaz mı? Hayvanların avukatı tahtakurdunun ebedi bir ruhu olmadığına göre aforoz edilemeyeceğini iddia ediyor. Ama biz önce tahtakurdunun Nuh'un Gemisine binmediği için doğal bir hayvan olmadığını gösterdik; ikincisi de, mahkemenizin huzuruna çağrılmasına neden olan eylemleri onların içine kötü bir ruhun, kısacası Şeytanın girdiğinin açık delilidir. Burada yalvardığım ve talep ettiğim aforoz kararı için daha ne gerekli olabilir?

Réplique des insectes (Haşaratın Yanıtı)

Baylar, şu ana kadar, kimi harman çöpü gibi rüzgarla savrulan, kimi önünüzde değerli buğday tanesi gibi kalan birçok iddiaya maruz kaldık. Ben şimdi savcının, Jericho'nun duvarları gibi yıkılacak olan iddialarına karşılık verebilmek için sabrınızı biraz daha zorlayacağım.

İlk olarak, savcı tahtakurtlarının Piskoposun koltuğunun ayağında karanlık niyetlerini sakladıkları süreden söz etmiş ve bunu yaptıkları için Şeytanın telkinlerine uyduklarını delil olarak göstermiştir. Bu nedendir ki, karşınıza yeryüzünün sürünen şeyleri hakkında bilgi ve Aziz Georges manastırı için bal üreten Papaz Frolibert'i çağırılmış bulunuyorum. Ve kendisi bütün haşerelerin birkaç kısa yaz mevsiminden daha uzun yaşamadıklarının bütün mektep görmüş kişiler tarafından bilindiğini vurgulamadı mı? Nitekim, tahtakurdunun bir tahtayı Besançon Piskoposu Hugo'nun altında paramparça olup onu aptallığın kucağına atabilecek kadar çürütebilmesi için kuşaklar boyu uğraşması gerektiğini hepimiz biliyoruz. Bundan da şu sonucu çıkarabiliriz ki, mahkemenizin huzuru-

na celbedilen tahtakurdu, Saint Michel kilisesinde ev kuran birçok kuşak tahtakurdunun ahfadıdır. Bu haşarata atfedilen kötü niyet, sadece oraya yerleşen ilk kuşağa atfedilmelidir, onların kendilerini hiç kabahatleri olmadan yaşadıkları yerde bulan ahfadına değil. Bu gerekçeye dayanarak, daha önce de olduğu gibi bu davanın düşürülmesini talep ediyorum. Ayrıca savcı, tahtakurdunun tahtaya nasıl ve hangi tarihte girdiğine dair delil gösterememiştir. Savcı sadece haşaratın tahtaya yerleşmelerine Mukaddes Kitabın izin vermediğini öne sürmüştür. Bizim buna yanıtımız önce Mukaddes Kitabın hiçbir şekilde bunu yasaklamadığını belirtmek, ikinci olarak, Tanrı onların tahta kemirmelerini istemiyorduysa, onlara bu insiyakı vermeyebileceği ve üçüncü olarak, aksini belirten kanıt olmadığı sürece sanığın suçu kanıtlanıncaya kadar masum sayılması gerektiği ilkesinden hareketle, odunu Piskoposun koltuğunu yapan marangoza satan oduncunun odunu kestiği zaman odunun içinde olan haşerenin o odundan yapılan tahta üzerinde sahip olduğu mülkiyet hakkı önceliği şartıdır. Buna göre, tahtakurdu insanın yaptığı bir şeyi istila etmemiş, aksine insan onun evini alıp kendi amacı için kullanmıştır. Davanın bu gerekçeye dayanılarak da düşürülmesini talep ediyorum.

İkinci olarak, tahtakurdunun Nuh'un Gemisine kabul edilmediği, bu yüzden de Şeytanın esiri olduğu ileri sürülmüştür. Buna da şu yanıt veriyoruz: ilk olarak, Mukaddes Kitap Tanrının yarattığı bütün mahlukatın listesini vermemiştir. Bundan çıkan hukuki sonuç ise, Nuh'un Gemisinde bulunmadığı açıkça belirtilmeyen mahlukatın gemiye binmiş olduğu kabul edilmelidir. İkinci olarak, şayet tahtakurdu savcının iddia ettiği gibi Nuh'un Gemisine binmediyse, o zaman insana bu haşereye hükmetme hakkı tanınmadığı daha da açık olarak belirginleşir. Tanrı Tufan felaketini yeryüzünü temizlemek için göndermiş ve sular çekilince yeni bir dünya doğmuş-

tur. Tanrı İnsana hayvanlara hükmetme hakkı tanımıştır. Tanrının, ayrıca, İnsana Nuh'un Gemisinde seyahat etmemiş hayvanlara hükmetme hakkı tanıdığı nerede yazılıdır?

Üçüncü olarak, bizim Besançon Piskoposu Hugo'nun aptallık karanlığına Tanrının eliyle gömüldüğünü iddia ettiğimiz muazzam bir yalandır. Biz böyle bir iddiada bulunmadık, çünkü bunu ancak bir kafir yapabilir. Ancak, Tanrının hikmetinin bizim gözlerimizden genellikle sır gibi saklandığı gerçek değil midir? Grenoble Piskoposu atından düşüp öldüğü zaman ne Tanrıyı, ne atı ne de tahtakurdunu kabahatli çıkardık. Constance Piskoposu gölde kayıktan düşüp kaybolduğu zaman Tanrının onu göl sularına fırlattığı ya da tahtakurdunun kayığın dibini kemirdiği sonucunu çıkarmadık. Saint Théodoric manastırında bir direk Lyms Piskoposunun ayağına düşüp onu ömrünün sonuna kadar bastonla yürümeye mahkum ettiği zaman ne Tanrıyı, ne direği ne de tahtakurdunu suçladık. Tanrının hikmeti gerçekten çoğu zaman bizim için aşikâr değil, ama Tanrının değersizlerin başına bir sürü felaket gönderdiği de doğru değil mi? Firavuna kurbağa belası göndermedi mi? Mısır ülkesine bit ve sinek bulutları, çıbanlar, gökgürültüsü ve dolu ve acıklı çekirge belasını göndermedi mi? Bu yüzdendir ki karşınıza Papaz Godric'i çağırdım ve Mamirolle halkının vergi ödeme kayıtlarını istedim. Havanın kötülüğü, mahvolan ekinler, köyde başgösteren hastalık ve oradan geçen ve köyün birçok güçlü genç erkeğini öldüren asker taburu gibi mazeretler ileri sürülmemiş miydi? Ama bütün bunlara rağmen, vergilerin Kilisenin emrettiği gibi ödenmediği ve Tanrıya ve onun yeryüzündeki eşi Kiliseye itaatsizlik raddesinde bir kasıtlı ihmalin söz konusu olduğu apaçık bellidir. Bu nedenle, Firavunu cezalandırmak için çekirge musibetini ve menfur sinek bulutlarını Mısır ülkesine gönderdiği gibi, tahtakurdunu da kiliseye yöre halkının itaatsizliğini cezalandırmak için gönderdiği gerçek değil mi? Tanrının izni

olmadan bu mümkün müdür? Yüce Tanrının kendi mabedini bu haşarata karşı koruyamayacak kadar güçsüz ve korkak olduğunu mu düşünüyorsunuz? Tanrının bunu yapabileceğinden kuşku duymak günah işlemektir. Bu itibarla, tahtakurdunun kiliseyi sarması ya Tanrı tarafından emredilmiştir ya da Tanrı tahtakurdunu itaatsiz günahkârları cezalandırmak ve günahkârların Tanrının öfkesi önünde titremeleri ve günahları için cezalanmaları ve vergilerini emredildiği gibi ödemeleri için göndermiştir. Gerçekte bu, Tanrının amacını ve niyetini yerine getirmek için görevlendirdiği kendi temsilcilerini kiliseden kovmak ve aforoz etmek yerine dua, oruç ve ceza yoluyla Tanrının merhametini dilemek gerektiren bir durumdur.

Buna göre dördüncü olarak, ve tahtakurdunun Tanrının yarattığı olup tıpkı insanlar gibi beslenmeye hakkı olduğunu teslim ederek, ve adaletin merhamet ile yumuşatılacağına inanarak, yukarıdaki iddialarımıza hâlel getirmeden, mahkemenin vergilerini ödemekte geciken Mamirolle halkından adı geçen haşarata beslenebilecekleri ve Saint Michel kilisesine başka zarar vermeden huzur içinde yiyip içecekleri bir başka yer göstermesini ve mahkemenizin hakkı olan emri vererek haşarata kendilerine gösterilen yere taşınmalarını emretmesini talep ederiz. Çünkü benim mütevazı müvekkillerim kendilerine karışılmadan ve haksız ithamlara maruz kalmadan huzur içinde ve karanlıkta yaşayabilecekleri bir yerden başka bir şey istememektedirler. Baylar, davanın düşürülmesini, önceki iddialarımız baki kalmak koşuluyla, haşaratın masum ilan edilmesini ve yine önceki iddialarımız baki kalmak üzere, yeni bir yere taşınmalarının sağlanmasını son kez talep ediyorum. Bu talebimi onlar adına mahkemenize sunuyorum.

Bartholomé Chassenée, Hukukçu

Conclusions du procureur épiscopal (Piskoposluk Vekilinin Sonuç Konuşması)

Savunma avukatının iddiaları gerçek ve ağırlıklı olarak sunulmuş olup büyük ve ciddi mütalaa gerektirmektedir, çünkü mahkemenin aforoz şımşeginin haşereleri hafife alarak gelişigüzel fırlatılmaması gereklidir. Hedefini vurmadığı takdirde taşıdığı özel enerji dolayısıyla dönüp fırlatanı vuracaktır.

Savcının takdim ettiği iddialar da çok bilgili ve yüksek tahsile layık olarak sunulmuş olup öylesine derin bir denizdir ki dibine değmek imkansızdır.

Haşaratın avukatının ortaya attığı tahtakurdu kuşaklarından mahkemenin önüne çağrılanın gerçekten suçu işleyen kuşak mı olduğu konusunda şunu söylememiz gereklidir: İlk olarak, Mukaddes Kitabın ikinci risalesinde Tanrının, babaların haksızlıklarının hesabını kendinden sonra gelen kuşaklardan soracağı, bu itibarla mahkemenin Tanrıya karşı suç işleyen tahtakurdu kuşaklarının tümünü yargılama konusunda dindar kudrete sahip olduğu ve bu haşaratın yargılanmasının gerçekten bir yüce adalet göstergesi olacağı anlaşılmalıdır. İkinci olarak halkın avukatının haşaratın Şeytanın etkisi altında olduğu iddiasını kabul edersek, tahtakurtlarının Şeytan sayesinde normal ömürlerinden fazla yaşamalarından ve kilisenin çatısıyla Piskoposun koltuğuna zararı tek bir kuşağın getirmiş olmasından daha normal ne olabilir? Her ne olursa olsun, halkın avukatının tahtakurdunun Nuh'un Gemisinde yolculuk etmediği konusunda –çünkü o akliselim sahibi kapitan, gemisini kazaya uğratacak böyle ajanların gemisine binmesine izin verebilir mi?– ve bu itibarla Tanrının gözde mahluklarından sayılamayacağı konusunda ileri sürdüğü iddialardan epey etkilendik. Tanrısal hiyerarşide onların statülerinin ne olacağı –kısmen doğal mı sayılacaklar, kötülüğün canlı mi-

salı mı sayılacaklar ya da Şeytanın kulları mı sayılacaklar sorusu, Kilisenin bu gibi konuları tartan büyük alimlerinin çözeceği bir sorundur.

Tanrının bu mütevazı kiliseyi tahtakurdu musibetinin sarmasına izin vermesinin binlerce nedeninin hepsini bilemeyiz. Belki de yoksullar, dilenciler kapıdan döndürülmüşlerdir. Belki de vergilerini düzenli ödememişlerdir. Belki de kilisenin içinde bir saçmalık yapılmış ve Tanrının evi bir ceza yeri olmuştur ve Tanrı haşaratı göndermiştir. Biz iyilik görevini ve sadaka verme gereğini asla unutmamalıyız. Eusebius, cehennem çığlıklar ve gıcırdayan dişlere ebedi ateşin değil, korkunç buzların neden olduğu soğuk bir yere benzetmemiş midir ve kendimizi Tanrının inayetine terk ettiğimiz yollardan biri iyilik değil midir? Dolayısıyla, Tanrının evine böyle alçakça zarar veren haşaratın aforoz edilmesiyle birlikte yöre halkının da işlediği günahların kefareti ödemesi gereğini tavsiye ederiz.

Sentence du juge d'Eglise (Kilise Yargıcının Kararı)

Yüce Tanrının, Baba, Oğul ve Mukaddes Ruhun ve Peygamberimiz İsa'nın mukaddes anası Meryem adına ve mukaddes azizler Peter ve Paul'un bize verdiği yetkiye dayanarak ve kendimizi Mukaddes Haçla güçlendirmiş olarak, gözlerimizin önünde Tanrı korkusu ile sözü geçen tahtakurduna iğrenç bir haşere olduğunu ihtar eder ve lanet acısı altında Kiliseden kovulma ve aforoza mahkum eder, Besançon Piskoposluğunda bulunan Mamirole köyündeki Saint Michel kilisesini yedi gün zarfında boşaltmalarını ve halkın kendilerine gösterdiği yiyecek alanına derhal ve gecikmeden gitmelerini, evlerini orada kurmalarını ve bir daha asla Saint Michel kilisesini istila etmemelerini *emrederim*. Bu hükmü hukuki kılmak ve herhangi bir zaman verilecek lanet, kovulma ve aforoz cezası-

nın etkin olarak uygulanmasını sağlamak amacıyla, Mamir le halkına tavsiyelerim şunlardır: İyilik yapın ve görevleri ze gereken itinaı gösterin, vergilerinizi Mukaddes Kilise emrettiği biçimde ödeyin, Peygamberin evinde herhangi hafiflikten uzak durun ve yılda bir kez Besançon Piskop Hugo'nun aptallık karanlığına gömüldüğü menfur günün dönümünde...

Besançon Belediyesi arşivindeki belge mahkemenin emretti yıllık nedamet ya da anma hakkında ayrıntı vermeden bur kesiliyor. Parşömenin durumundan dokümanın son dört çuk yüzyılda bir haşere türü tarafından saldırıya uğradığı Kilise yargıcının kapanış sözlerini yalayp yuttuğu anlaşılma tadır.

4

Kurtulan

Bin dört yüz ve doksan iki
Kolomb mavi okyanusu geçti

Sonra? Hatırlamıyordu. Yıllar önce kollarını kavuşturmuş on yaşındaki uslu çocuklar öğretmenlerine bu şarkıyı söylemişlerdi. Onun arkasında oturan ve örgülerini çiğneyen Eric Dooley hariç. Bir kez ondan ayağa kalkması ve sonraki iki dizeyi söylemesi istenmişti, fakat daha yerinden birkaç santim kalkmıştı ki kafası arkaya çekilmiş ve bütün sınıf gülmüştü. Eric örgüsünü dişlerinin arasında yakalamış bırakmıyordu. Belki de o yüzden sonraki iki dizeyi hiçbir zaman hatırlamıyordu.

Ama rengeliklerini çok iyi hatırlıyordu. Her şey Noel'de havada uçan rengelikleri ile başlamıştı. O kendisine söylenlere inanan bir kızdı ve geyikler uçuyordu.

Onları ilk kez yan yana koşulmuş olarak bir Noel kartının üzerinde görmüş olmalıydı. Her zaman her çiftin Nuh'un Gemisine binen hayvanlar gibi karıkoca olduğunu, mutlu bir çift olduğunu hayal etmişti. Doğrusu, doğal olanı buydu, değil mi? Ama babası kızağı çeken geyiklerin boynuzlarından erkek olduklarının anlaşıldığını söylemişti. Önceleri derin bir düş kırıklığı hissetmiş, daha sonra öfkelenmişti. Demek Noel Baba hepsi erkek bir takım kullanıyordu. Tipik. Tamamen ve menhusça tipik, diye düşünmüştü.

Önemli olan onların uçmalarıydı. Noel Babanın bacalarından süzülüp ayakucunuza armağanlar bıraktığına inanmıyordu, ama geyiklerin uçtuğuna inanıyordu. Herkes onunla tartışıp aksine inandırmaya çalışmış, eğer buna inanıyorsan her şeye inanırsın demişlerdi. Ama artık on dört yaşına gelmiş, kısa saçlı ve inatçı bir kızdı ve her zaman verecek bir yanıtı vardı. Hayır, derdi, eğer geyiklerin uçtuğuna inanabiliyorsen, o zaman her şeyin olası olduğuna inanırsın. Her şeyin.

O sıralarda hayvanat bahçesine gitti. Onu çeken geyiklerin boynuzlarıydı. Boynuzları, sık bir mağazadan alınma kadiife bir kumaşla kaplanmışçasına ipek gibiydiler. Hiç kimsenin yüzyıllardır ayak basmadığı bir ormandaki yumuşak, pırıldayan, yosun kaplı dallara benziyorlardı. Hafif loş bir orman ve ayaklarının altında çatırdayan cevizler hayal ediyordu. Ve patikanın sonunda kurabiyeden yapılmış bir ev diye tamamlamıştı arkadaşı Sandra ona söylediği zaman. Hayır, diye düşündü, boynuzlar dallara, dallar boynuzlara dönüşüyorlardı. Her şey birbirine bağlıdır ve rengeyikleri uçarlar.

Bir kez onları televizyonda kavgaya ederlerken görmüştü. Birbirlerine vuruyor, ateş püskürüyorlardı. Birbirlerinin üzerine atılıyorlar, boynuzları birbirine dolanıyordu. Öyle şiddetli dövüşüyorlardı ki, birbirlerinin boynuzlarının derisini yüzmüşlerdi. Boynuzların altında kuru kemik olmalı, kabukları aç hayvanlar tarafından kemirilmiş çıplak kış dallarına benzeyecek şimdi diye düşünmüştü. Ama öyle olmamıştı. Hiç öyle olmamıştı. Boynuzları kanıyordu. Üzerlerindeki deri yırtılmış, altından sadece kemik değil, kan da çıkmıştı. Boynuzlar yumuşak yeşiller ve kahverengilerden oluşan manzaranın önünde, kasaptaki kemik tepsisi gibi kırmızı ve beyaza dönüşmüşlerdi. Korkunç, diye düşündü, ama yine de kabul etmeliyiz. Her şey birbirine bağlıdır, beğenmediğimiz parçalar bile, özellikle beğenmediğimiz parçalar.

* * * * *

İlk büyük kazadan sonra televizyonu sık sık seyretmeye başlamıştı. Herkes pek ciddi bir kaza değil, gerçekten, bir bomba patlaması gibi değil demişti. Hem çok uzaklarda olmuştu, Rusya'da. Onların bizimkiler gibi doğru dürüst modern elektrik santralleri yoktu. Olsa bile onların güvenlik standartları besbelli ki bizimkilerden düşüktü, onun için burada böyle kaza olamazdı, onun için telaşlanacak bir şey yoktu, değil mi?

Herkes hatta bu Ruslara belki ders olur diyordu. Belki büyük bombayı atmadan önce bir kez daha düşünmelerine yarar.

Kaza insanları garip bir şekilde heyecanlandırmıştı. Son işsizlik rakamlarından ve pul fiyatından daha fazla. Hem bütün kötü şeyler başka insanlara oluyordu. Bir zehir bulutu çıkmıştı ortaya ve herkes bir hava haritasında alçak basıncın yolunu izler gibi o bulutun yolunu izliyordu. İnsanlar bir süre süt almadılar ve kasaba etin nereden geldiğini sordular. Ama kısa sürede endişeyi bıraktılar ve bulutu unuttular.

İlk başta plan rengеyiğini altı kadem derine gömmekti. Yurtdışı haberler sayfasında birkaç santimetreden fazla yer kaplamayan bir haberdі bu. Bulut rengеyiklerinin otladıkları yerin üzerine gitmişti, zehir yağmurla yere inmişti, likenler radyoaktiviteye bulanmıştı, rengеyikleri likenleri yemişler ve kendileri de radyoaktiflenmişlerdi. Ben size ne dedim, diye düşündü kız, her şey birbirine bağlıdır.

İnsanlar onun neden bu denli bozulduğunu anlayamıyorlardı. Böyle duygusal olmaması gerektiğini, çünkü kimsenin ondan rengеyiği eti yemesini istemeye niyeti olmadığını ve eğer acıma duygusu fazla geliyorsa, onu insanlara saklaması gerektiğini söylediler. Açıklamaya çalıştı, ama iyi açıklayamıyordu ve insanlar anlattıklarını anlamıyorlardı. Anladıklarını sananlar, evet, diyorlardı, anlıyoruz, bütün bunlar çocukluk yıllarınla ve çocukken taşıdığın budala romantik duygularla ilgili, ama bütün yaşamını budala romantik duygularla geçiremezsin, eninde sonunda büyümen gerekli, gerçekçi olmalısın, lütfen ağlama, yok belki de ağlaman iyi fıkirdir, iyice ağla, belki de sonunda sana iyi gelir. Hayır, öyle değil, diyordu kız, hiç de öyle değil. O sırada karikatüristler mizaha başladılar, rengеyiğinin radyoaktivite nedeniyle pırıl pırıl ışıldadığı için Noel Babanın kızıağına far takmasına gerek kalmadığı, kırmızı burunlu rengеyiği Rudolf'un Çernobil'den geldiğı için

burnunun parlacağı gibi gülmeceler yayınladılar; ama kız onları hiç komik bulmadı.

İnsanlara, dinleyin, diyordu. Radyoaktivite düzeyini bekerel denen bir şeyle ölçüyorlardı. Kaza olunca Norveç hükümeti ette hangi düzeyde radyoaktivitenin güvenli olduğuna karar vermek zorunda kaldı ve 600 bekerel diye bir rakam attı ortaya, fakat halk yediği etin zehirli olabileceği fikrinden hoşlanmadı ve Norveçli kasaplar eskisi kadar iş yapamaz oldular, hiç kimse asla rengineyiği eti almıyordu. Buna da şaşmamak gerekirdi. Onun üzerine hükümet şunu yaptı. İnsanlar o denli korkmuşlardı ki besbelli rengineyiği etini pek sık yemeyeceklerdi, öyleyse daha çok radyoaktivite bulaşmış eti arasına yiyip daha az bulaşmış eti daha sık yemenin bir zararı olmazdı. Bunun üzerine et için izin verilebilecek bekerel sınırını 6.000'e çıkardılar. Durun hele! Bir gün, içinde 600 bekerel bulunan eti yemek zararlı, ertesi gün on misli fazla bekerelli eti yemek zararsız olmuştu. Bu doğal olarak sadece rengineyiği ile ilgiliydi. Aynı zamanda bekerel düzeyi 601 olan bir domuz pizolasını ya da kuzu budunu yemek hâlâ resmen tehlikeli sayılıyordu. Televizyon programlarından biri iki Laplandlı çiftçinin bir rengineyiği ölüsünü muayeneye getirmesini gösterdi. Tam sınırın on misli yükseltilmesinden sonraydı. Bu işe bakan tarım mı hangi bölümse oranın memuru rengineyiğinin karından küçük parçalar kesti ve üzerlerinde bilinen muayeneyi yaptı. Sonuç 42.000 bekereldi. 42 bin.

Önce parçaları altı kadem derine gömmeyi planladılar. Ama hiçbir şey insanların kafasının akıllı düşünceler üretmesini iyi bir felaket kadar sağlayamaz. Rengineyiğini gömmek mi? O zaman sanki bir sorun varmış, sanki bir şey ters gitmiş gibi olurdu. Parçalardan daha yararlı bir biçimde kurtulma yolu vardı herhalde. Madem eti insanlara yediremiyorsunuz, neden hayvanlara yedirmeyesiniz? Güzel fikir, ama hangi hayvanlara? Elbette ki eninde sonunda hayvanların yiyeceği hayvanlara değil, çünkü bir numaralı hayvanı korumamız gerekli. Onun üzerine vizona yedirmeyi düşündü. Aman ne güzel fi-

kir, çünkü vizon manto alabilecek insanlar üzerinde biraz radyoaktivite bulunmasını sorun etmezler. Kulakların arkasına sürülen bir çimdik esans gibi. Oldukça şık, gerçekten.

Artık kızın söylediklerine çoğu kimse kulak asmaz olmuştu, ama o söylemeye devam ediyordu. Dinleyin, diyordu, rengineyiğini gömmek yerine vücutlarının üzerine kocaman mavi bir çizgi çekiyorlar ve vizonlara yediriyorlar. Bence onları gömmeliler. Bir şeyleri gömmek insana gerekli utanç duygusu verir. Bakın rengineyiğine neler yaptık, diyebilirler mezarı kazarlarken. Hiç olmazsa, böyle diyebilirler. Üzerinde düşünebilirler. Neden daima hayvanları cezalandırıyoruz? Onları seviyormuşuz gibi yapıyoruz, onları evimizde besliyoruz, bizim gibi tepki gösterdikleri zaman duygulanıyoruz, ama baştan beri hayvanları cezalandırıyoruz, değil mi? Onları öldürüyoruz, onlara eziyet ediyoruz ve suçumuzu onlara yüklüyoruz.

* * * * *

Kazadan sonra kız et yemez oldu. Tabagına ne zaman bir dilim biftek konsa ya da bir kaşık et suyu, rengineyiği aklına geliyordu. Boynuzları soyulmuş ve dövüş sonrası kan içinde kalmış zavallı hayvanlar. Sonra da sırtlarına mavi çizgi çekilmiş ve sıra sıra parlak çengellere asılmış ölüleri.

İşte buraya o zaman geldiğini açıkladı. Yani iyice güneye. Herkes onun saçmalık yaptığını, kaçtığını, gerçekçi olmadığını, eğer bu konular onu bu denli etkiliyorduyorsa kalması ve olanlara karşı çıkması gerektiğini söylüyordu. Ama bu onu aşırı derecede üzüyordu. İnsanlar onun ileri sürdüklerine yeteri kadar kulak vermiyorlardı. Hem, daima rengineyiğinin uçabildiğine inandığınız yere gitmelisiniz; gerçekçilik *budur*. Onlar artık kuzeyde uçamıyorlardı.

* * * * *

Acaba Greg'e ne oldu merak ediyorum. Acaba güvenlikte mi? Haklı olduğumu anladıktan sonra acaba benim hakkımda ne düşünüyor? Umarım bu yüzden benden nefret etmiyordur. Erkekler çoğunlukla haklı olduğunuz için sizden nefret ederler. Belki de hiçbir şey olmamış gibi yapacaktır; böylece kendisinin haklı olduğundan emin olacaktır. Yok, yok, düşündüğün şey değil, sadece gökte yanan bir göktaşı ya da bir yaz fırtınası ya da TV'de bir aldatmaca. Aptal inek.

Greg alelade bir adamdı. Onunla tanıştığımda başka bir şey istediğim de yoktu. İşe gidiyor, eve dönüyor, yayılıp oturuyor, bira içiyor, arkadaşlarıyla dışarı çıkıyor, biraz daha bira içiyordu, maaşını aldığı gece beni bazen tokatlıyordu. Pekâlâ geçiniyorduk. Doğal olarak Paul hakkında tartışıyorduk. Greg onun daha uslu olması ve eşyaları tırmalamaması için tedavi ettirmem gerektiğini söylüyordu. Bense tedavilik bir şey olmadığını, bütün kedilerin eşyaları tırmaladığını, ona tırmalayacağı bir şey almamızın daha doğru olabileceğini söylüyordum. Greg bunun onu cesaretlendirmeyeceğini nereden bildiğimi, belki de daha çok tırmalamaya izin çıktığını zannedebileceğini söyledi. Ben de ona salak olma dedim. Greg kedileri hadım edersen daha sakın olacaklarının bilimsel olarak kanıtlandığını söyledi. Bense bunun tersinin pekâlâ daha olası olduğunu, onların orasını burasını kesersen daha kızgın ve mütecaviz olabileceklerini söyledim. Greg büyük makası eline aldı ve neden şimdi anlamıyoruz dedi. Çılgılığı bastım.

Eşyaları berbat etse bile Paul'ü hadım ettirmesine izin vermedim. Daha sonra bir şey hatırladım. Rengeyiğini de hadım ediyorlar, biliyor musunuz? Laplandlılar yapıyor. Kocaman bir erkek rengeyiğini seçiyorlar, hadım ediyorlar ve hayvan uysallaşır. Sonra boynuna bir çingirak takıyorlar ve çingiraklı erkek dedikleri bu hayvan çevredeki bütün rengeyiklerini yönetiyor ve çobanlar nereye isterlerse oraya gitmelerini sağlar. Onun için fikir belki de faydalıdır, ama bana hâlâ

yanlış geliyor. Bir kedinin kedi olması kendi kabahati değildir. Doğal olarak bunların hiçbirini, cıngıraklı erkeği falan, Greg'e söylemedim. Bazen beni tokatladığı zaman, içimden belki de daha sakın olman için seni hadım etmeliyiz diye düşündüm, ama bunu hiç söylemedim. Bir yararı olmazdı.

Hayvanlar konusunda kavga ediyorduk. Greg benim yufka yürekli olduğumu düşünüyordu. Bir kez ona bütün balinaları sabun yaptıklarını söyledim. Güldü ve onların çok iyi bir işe yaramasını sağladıklarını söyledi. Gözlerimden yaşlar boşandı. Sadece söylediği için değil, böyle bir şeyi düşünebildiği için.

Büyük Şey hakkında kavga etmedik. Politikanın erkek işi olduğunu söylemekle yetindi, bense ne hakkında konuştuğumu bilmiyordum. Dünyanın sonunun gelmesi hakkındaki konuşmamız ondan öteye gitmedi. Ben Rusya geri adım atmazsa Amerika'nın ne yapacağı ya da bunun tersi ya da Orta-doğu ya da ona benzer bir şey hakkındaki endişelerimi söylediğimde Greg aybaşı öncesi krizine mi girdiğimi soruyordu. Onungibi biriyle nasıl konuşulur? Tartışmıyordu, kavga etmiyordu bile. Bir kez herhalde aybaşı öncesi krizine girmiş olabileceğimi söyledim, o da evet, öyle olmalı dedi. Ben, hayır, dinle, belki de kadınlar dünya ile daha sıkı ilişki içindedir dedim. Ne demek istiyorsun dedi, ben de her şey birbirine bağlı değil mi, kadınlar doğanın bütün döngülerine ve gezegenimizde doğma ve yeniden doğmaya sadece dölleyici olmaktan öteye gidemeyen erkeklerden daha yakın değil midir ve kadınlar gezegenimizle ahenk içindeyse, o zaman kuzeyde korkunç şeyler, gezegenimizin tüm varlığını tehdit eden şeyler oluyorsa, bazılarının yer sarsıntısını önceden sezebilmeleri gibi kadınlar bunları önceden sezebiliyorlardır ve aybaşı öncesi krizini de bu başlatıyordur, dedim. Greg, salak, dedi, işte bunun için siyaset erkek işidir; ve buzdolabından bir bira daha aldı. Birkaç gün sonra bana dünyanın sonuna ne oldu diye sordu. Ben ona sadece baktım ve o, benim anladığıma göre şu senin

aybaşı öncesi gerginliğin aybaşı olacaktıysın da ondanmış, dedi. Beni o denli kızdırıyorsun ki senin hatalı olduğunu kanıtlamak için dünyanın sonunun gelmesini neredeyse istiyorum dedim. Affedersin, dedi, ama o ne bilirdi ki, o benim de belirttiğim gibi sadece bir dölleyiciydi ve kuzeydeki dölleyicilerin bir çare bulacaklarını zannediyordu.

Çare bulmak mı? Muslukçu da, çatıyı yerine çivilemek için gelen adam da aynı şeyi söylüyor. Kendinden emin bir şekilde göz kırparak "Bir çaresini buluruz," diyorlar. Ama bu olayda bir çare bulamadılar, değil mi? Bulamadılar. Krizin son günlerinde Greg artık her gece eve gelmez oldu. O bile fark etmiş ve her şey bitmeden biraz eğlenmeye karar vermişti. Ona kabahat bulmuyordum, itiraf etmemesi dışında. Dışarıda kalıyordu, çünkü eve gelip benim vırvırımı dinlemeye artık dayanamıyordu. Ona anladığımı ve önemli olmadığını söyledim. Yine de açıklamaya kalkışınca çok sinirlendi. Biraz kaçamak yapmak istediye, bunun dünya durumuyla ilgisi yoktu, benim onunla uğraşmamdandı. Kuzeydeki koyu gri elbise-li çizgili kravathı beyler kendi ifadelerine göre tedbirler almaya başladıkları zaman, güneyde Greg gibi kösele sandal ve tişört giyen erkekler barlarda daha geç saatlere kadar kalır, kızlarla ahbablık kurarlar. Bunu anlamalılar, değil mi? Ve kabul etmeliler.

Onun için ne olduğunu anlayınca, Greg'in eve gelmesini beklemedim. Dışarıda bir yerde bir bira daha deviriyor, kuzeydekilerin nasıl olsa bir çare bulacağını söylüyor ve o arada kıza neden gelip dizime oturmuyorsun, sevgilim, diyor. Paul'ü sepetine koydum, yanıma taşıyabileceğim kadar konserve yiyecek ve su aldım ve otobüse bindim. Arkamda bir not bırakmadım, çünkü söyleyecek bir şey yoktu. Harry Chan caddesindeki terminalde indim ve Promenad'a doğru yürümeye başladım. Ve tahmin edin bir arabanın üstünde güneşlenen kimi gördüm? Uykulu, dost bir tekir kedi. Kediye okşadım, o da mırmır etti. Onu kollarıma aldım, birkaç kişi

baktı fakat bir şey söylemelerine vakit bırakmadan Herbert Sokağının köşesini döndüm.

Greg tekne için kızacaktı. Ama onun teknede hissesi dörtte birdi ve kanımca yıllar önce çare bulması gereken ko-yu gri renkli elbiseli adamları yüzünden dördü birden son gün-lerini içerek ve kızlara sataşarak geçireceklerse, tekneyi ara-mayacaklar demekti, öyle değil mi? Tekneyi yükledim ve de-nize açılırken herhangi bir yere bıraktığım tekir kedinin Pa-ul'un sepetinin üzerine oturmuş bana baktığını gördüm. "Se-nin adın Linda olacak," dedim.

* * * * *

Doktorun Hendeği denilen bir yerden dünyayı geride bırak-tı. Darwin'de Promenad'ın ucunda, modern YMCA binasının arkasında zikzak bir yol artık kullanılmayan bir tekne biniş rampasına iner. Büyük sıcak araba parkı turistlerin balıklar-ın yem yemesini seyretmeye gelmelerinin dışında çoğunluk-la boştur. Bugünlerde Doktorun Hendeğinde pek olan biten yoktu. Her gün deniz yükseldiğinde yüzlerce, binlerce balık sahile yaklaşarak kendilerine yiyecek verilmesini beklerler.

Şu balıklar ne saf oluyor diye düşündü. Herhalde bu iki bacaklı yaratıkların kendilerine kalplerinin iyiliğinden yiyecek verdiklerini düşünüyorlardır. Belki de başlangıçta öyleydi, ama bugün büyükler 2.50 dolar küçükler 1.50 dolara bilet alarak sahile yaklaşabilmektedir. Acaba Promenad'daki büyük otellerde kalan turistler bunun garipliğinin farkında de-ğiller miydi? Ama artık hiç kimse durup dünya hakkında bir şey düşünmüyor. Biz artık çocuklara balıkları yem yerken seyretmek için para ödettirildiği bir dünyada yaşıyoruz. Bu-günlerde balıklar bile sömürülüyor, diye düşündü. Okyanus zehir doluyor. Balıklar da ölecek.

Doktorun Hendeğinde kimse yoktu. Artık oradan kimse denize açılmıyordu, yelkenlilerin hepsi yıllar önce marinaya

bağlanmışlardı. Ama kayalıklara çekilmiş terk edilmiş görünümlü birkaç tekne vardı. Pembe ve gri boyalıının direği yok gibiydi ve küpeştesine SATILIK DEĞİLDİR yazılmıştı. Bu onu her zaman güldürürdü. Greg ve arkadaşları küçük teknelerini bunun ardında, balık besleme yerinden uzakta tutarlardı. Buradaki kayaların üzeri hepsi de pastan turuncu renk almış metal motor ve kazan parçaları, vanalar, borularla kaplıydı. Yürüdükçe metal parçaları arasında yaşayan ve onları adeta kamuflaj olarak kullanan turuncu-kahverengi bir kelebek sürüsü havalandı. Kelebeklere ne yaptık diye düşündü; bakın nerelerde yaşamaya zorlamışız onları. Sahilde büyümeye çabalayan cüce mangrovların arasından denize, bir dizi küçük tankere ve onların ötesindeki kambur adaya baktı. Dünyayı gerisinde bıraktığı nokta burasıydı. Melville Adasını, Dundas Boğazını geçip Arafura Denizine çıktı; ondan sonra teknesini rüzgara bıraktı. Sanki doğruya doğru gidiyorlardı, ama pek dikkat etmedi. Sadece hareket ettiğin noktaya geri dönmek istiyorsan nereye gittiğine dikkat edersin ve bir daha oraya dönme olasılığı olmadığını biliyordu.

Ufukta mantar biçimindeki bulutları beklememişti. Filmlerdeki gibi olmayacağını biliyordu. Bazen ışıkların yönü değişiyor, bazen gökgürültüsüne benzer bir ses duyuluyordu. Bunların hiçbir anlamı olmayabilirdi de, ama bir yerlerde olmuştu, yeryüzünün çevresinde dolaşan rüzgarlar da gerisini yerine getiriyorlardı. Gece olunca yelkeni boşalttı, aşağıdaki küçük kamaraya inip güverteyi Paul ile Linda'ya bıraktı. Önceleri Paul yeni gelenle dövüşmeye kalkışmıştı, şu eski egemenlik meselesi. Ama birkaç gün içinde iki kedi birbirlerine alışmışlardı.

* * * * *

Galiba başına güneş geçmişti. Başında Greg'in eski beyzbol keplerinden biriyle bütün gün sıcakta kalmıştı. Greg'in üs-

tünde saçma sloganlar yazılı aptal keplerden bir koleksiyon vardı. Başındaki kırmızıydı, üzerinde beyaz harflerle bir yerlerdeki bir lokantanın reklamı yazılıydı. BJ'DE YEMEK YİYİNCEYE KADAR SIÇMAMIŞ SAYILIRSIN. Greg'in içki arkadaşlarından biri yaş günü armağanı olarak vermişti ve Greg bu espriye hâlâ doyamamıştı. Teknede elinde bir bira kutusu başında kepiyle oturur, kendi kendine gülerdi. Sonra herkes ona bakana kadar gülmesini yükseltir ve sonunda, "BJ'de yemek yiyinceye kadar sıçmamış sayılırsın," derdi. Bu onu ne zaman olsa gülmekten yere sererdi. Kepten nefret ediyordu ama giymesi gerekliydi. Çinko kremini ve tüplerdeki öbür koruyucuları yanına almayı unutmuştu.

Ne yaptığını biliyordu. Belki de Greg'in küçük macera olarak adlandıracağı girişiminden bir şey çıkmayacaktı. Ne zaman içinde Greg'e yer olmayan bir plan yapsa, Greg bundan onun küçük macerası olarak söz ederdi. Omzunun üzerinden bir fasulye atar atmaz bir dizi fasulyenin fişkırp meyvelerini size salladığı kirlenmemiş bir adaya çıkmayacağını biliyordu. Bir mercan adası, tatil broşürlerinden kalma bir kumsal ve başını sallayan bir palmiye beklemiyordu. Birkaç hafta sonra yakışıklı bir adamın içinde bir çift köpeği, bir kızın bir çift tavuğu, bir adamın bir çift domuzu ve saire ve saire bulunan kayığıyla çıkıp geleceğini hayal etmiyordu. Beklentileri çok değildi. Sadece, sonuç ne olursa olsun, denemeniz gerekli diye düşünüyordu. Görevinizdi bu. Ve bu görevden kaçamazdınız.

* * * * *

Dün gece söyleyemedim. Ya bir düşten uyanıyordum ya da belki hâlâ düşteydim, kedileri duydum. Yemin ederim duydum. Daha doğrusu kızgın bir kedinin sesini duydum. Linda'nın pek uzaklara seslenmesine gerek yoktu. İyice uyandığımda dalgaların tekneye çarptıkça çıkardığı sestten başka bir

şey duyulmuyordu. Merdivenleri tırmanıp kapıları itip açtım. Ay ışığında ikisinin de yan yana pençelerine dayanmış memnun bir şekilde oturduklarını ve dönüp bana baktıklarını gördüm. Tıpkı oynasırken kızın annesi tarafından yakalanmak üzere olan kız çocuğuyla oğlan çocuğu gibi. Kızgın kedi ağlayan bir bebek gibi ses çıkarır, değil mi? Bu da bize bir şey ifade etmelidir.

Ben günleri saymıyorum. Bunun ne anlamı var ki? Artık hiçbir şeyi günlerle ölçmeyeceğiz. Gri elbiseli adamlar her şeyi günler, hafta sonları ve tatillerle ölçerler. Artık başka bir döngü benimsememiz gerekecek; başlangıç olarak güneşin doğuşundan batışına kadar diyebiliriz. Buna ay, mevsimler ve hava –bundan böyle altında yaşamak zorunda olduğumuz korkunç hava– da katılabilir. Ormanlardaki kabileler günleri nasıl ölçer acaba? Onlardan öğrenmemiz için vakit çok geç değil. Onlar gibi insanların doğa ile yaşama konusunda anahtarları vardır. Onlar kedilerini hadım etmezler. Hatta onlara tapabilirler, onları yiyebilirler de, ama çarelerine bakmazlar.

Ben hayatta kalabilecek kadar yiyorum. Denizde ne kadar kalacağımı hesaplayıp yanımdaki yiyecekleri şu kadara bölmeye hiç niyetim yok. Bu eski tarz düşünce olurdu, bizi bu duruma düşüren tarz. Yaşamam için gerekli olduğu kadar yiyorum. Balık da avlıyorum, doğal olarak. Eminim balıklar güvenli. Ama bir şey avlayınca ya Paul'e ya Linda'ya vermeden edemiyorum. Benim hâlâ konservelerim var. Kediler ise şişmanlıyorlar.

* * * * *

Daha dikkatli olmalıyım. Güneşte bayılmışım galiba. Kendime geldiğimde sırtüstü yatıyordum ve kediler yüzümü yalıyordu. Çok susamıştım, ateşim varmış gibi hissettim. Belki de çok fazla konserve yedim. Bir daha balık yakalarsam, kediler benden nefret de etse, kendim yesem daha iyi olacak.

Acaba Greg ne yapıyor? Elinde birasıyla gülerек ve işa-

ret ederek orada durduğunu görür gibiyim. "BJ'de yemek yemeden sıçmış sayılmazsın," diyor. Bunu benim başımdaki kepten okuyor, gözlerini bana dikmiş bakıyor. Kucağında bir kız oturuyor. Greg'le yaşamım şimdi bana kuzeydeki yaşamım kadar uzak geliyor.

Geçen gün bir uçan balık gördüm. Bunu uyduruyor olamam, değil mi? Bu beni çok mutlu etti. Balıklar uçuyorsa, rengeyikleri de uçuyor demektir.

* * * * *

Mutlaka ateşim var. Bir balık yakalamasını, hatta pişirmesini becerebildim. Paul ile Linda kıyametleri kopardılar. Düşler, kötü düşler. Hâlâ doğuya doğru gidiyorum, sanırım.

Eminim yalnız değilim. Yani, dünyanın her yerinde benim gibi insanlar var. Sadece ben olamam, iki kediyle ben tek nede ve benden başka herkes kuru karada aptal inek diye bağıyor. Bahse girerim, yüzlerce, binlerce teknede hayvanlarıyla birlikte benim yaptığımı yapan insanlar vardır. Eskiden gemiyi terk edin diye bağırlardı. Şimdi ise karayı terk edin. Her yerde tehlike var, ama karada daha fazla. Bir zamanlar hepimiz denizden karaya tırmandık. Belki de hata etmişiz. Şimdi denize geri dönüyoruz.

Bütün öbür insanların benim yaptığımı yaptığını düşünüyorum ve bu bana umut veriyor. İnsan ırkına mahsus bir içgüdü olmalı bu, öyle değil mi? Tehlikeyi görünce kaçışın. Sadece tehlikeden uzaklaşmak için değil, tür olarak kurtulma şansımızı artırmak için de. Eğer bütün yeryüzüne dağılırsak, zehir herkesi birden etkileyemeyecektir. Bütün zehirlerini akıt-salar bile bir şans olabilir.

Geceleri kedileri duyuyorum. Umut verici bir ses.

* * * * *

Kötü düşler. Karabasanlar, sanıyorum. Bir düş ne zaman karabasana dönüşür? Benim düşlerim uyandıktan sonra da sürüyor. Sanki gecedен kalma sarhoşum. Kötü düşler yaşamın geri kalanının sürmesine izin vermiyor.

* * * * *

Ufukta bir başka tekne gördüğünü sandı ve ona doğru yollandı. Yanında işaret fişekleri yoktu, seslenemeyecek kadar da uzaktılar, onun için ona doğru gitti. Tekne ufka paralel seyrediyordu ve yarım saat kadar onu görmeye devam etti. Sonra yok oldu. Belki de tekne değildi dedi kendi kendine; ama her ne idiye, gözden kaybolması onu kederlendirdi.

Bir kez bir dev tankerdeki yaşamla ilgili bir haber okumuştı bir gazetede. Artık gemiler büyüdükçe büyüyor, mürettebat ise küçüldükçe küçülüyordu ve her şey teknoloji tarafından yapılıyordu. Körfezde ya da herhangi bir yerde bilgisayarı programlıyorlar ve gemi neredeyse kendi başına Londra'ya ya da Sidney'e gidiyordu. Bu gemi sahipleri için iyi bir şeydi, çünkü daha az para sarf ediyorlardı, can sıkıntısından başka endişesi olmayan mürettebat için de iyiydi, çünkü anladığı kadarıyla hepsi alt kamaraya inip Greg gibi bira içiyorlardı.

Gazete makalesinde unutamadığı bir şey vardı. Makalede eskiden direkte ya da köprüde daima bir gözcü bulunduğuy, oysa gemilerde artık gözcü bulunmadığı yazıyordu, varsa da arada bir üzerinde radarın ışık akisleri olan bir ekrana göz atan bir kimseydi gözcü. Eskiden eğer bir sal ya da dingi ya da ona benzer bir şey içinde denizde kaybolursanız, bir geminin gelip sizi kurtarma şansı yüksekti. Kollarınızı sallar, bağırır ve ne kadar işaret fişğiniz varsa atardınız; gömleğinizi direğin tepesine bağlardınız. Şimdilerse ise denizde haftalarca çalkalanabilirsiniz ve sonunda bir dev tanker gelir ve yanınız-

dan geçip gider. Çok küçük olduğunuzdan radar sizi göstermez, birinin kpeştede kusmak için bulunması ise tamamen talih sorunudur. Eski günlerde kurtarılabilecek olan kazazedelerin kendi hallerine bırakıldığı; hatta kurtarmaya geliyor sandığınız gemilerin kazazedelere çarpıp geçtiği çok olay var. Korkunç bekleyişten sonra, geminin geçip gözden kaybolmasının, bütün haykırışlarınızın makinelerin sesinde boğulup gitmesinin ve çaresizlik duygusunun ne berbat bir şey olacağını düşündü. İşte dünyadaki aksaklık bu, diye düşündü. Artık gözcü kullanmıyoruz. Başkalarını kurtarmayı düşünmüyoruz, makinelerimize güvenerek geçip gidiyoruz. Herkes alt kamaraya inmiş Greg'le birlikte bira içiyor.

Onun için ufuktaki gemi onu belki de hiç görmeyecekti. Kurtarılabileceğinden değil. Sadece dünyadan haber almak için, hepsi bu.

* * * * *

Karabasanları arttı. Kötü düşler gündüz boyunca daha uzun süre yanında kalıyordu. Sırtüstü yattığını hissetti. Kolunda bir ağrı vardı. Beyaz eldivenler giyyordu. Anlayabildiği kadar, her iki yanında metal çubukların diklemesine yükseldiği bir tür kafes içindeydi. Erkekler de gelip ona bakıyorlardı, hep erkekler. Karabasanları yazmalıydı, gerçekten olan bite-ni de. Karabasandaki erkeklere onları yazacağını söylüyordu. Onlar da gülümseyip ona kğıt kalem vereceklerini söylüyorlardı. Reddediyordu. Kendininkileri kullanacaktı.

* * * * *

Kedilerin bol bol balık yediğini biliyordu. Onların çok hareket edemedikleri için kilo aldığını biliyordu. Ama sanki Linda Paul'den fazla kilo alıyordu. Bunun olabileceğini düşünmek istemiyordu. Düşünmeye cesaret edemiyordu.

Bir gün kara göründü. Motorunu çalıştırıp o tarafa yöneldi. Mangrov ve palmyeleri görecektik kadar yaklaştı, fakat yakıtı bitti ve rüzgarlar onu uzaklaştırdılar. Ada gözden kaybolduğu içinde bir hüznü ya da düş kırıklığı bulamaması şaşırtıcıydı. Zaten, diye düşündü, yeni toprağı bir dizel motorunun yardımıyla bulmak hileli olurdu. Her şeyi eskisi gibi yapmanın yeniden keşfedilmesi gerekiyordu: gelecek geçmişte aranmalıydı. O kendini rüzgarların rehberliğine, korumasına bırakacaktı. Boş yakıt tenekelerini denize fırlattı.

* * * * *

Ben deliyim. Oradan ayrılmadan önce gebe kalmalıydım. Elbette. Yanıtın bu olduğunu nasıl göremedim? Greg'in dölleyiciden başka bir şey olmadığına dair şakaları; ben apaçık olanı göremedim. Greg'in varolma nedeni oydu. Ben onun için Greg'le tanıştım. Her şeyin o yanı şimdi tuhaf görünüyor. Kaçuk parçaları ve sıkılması gereken tüpler ve yutulacak haplar. Artık öyle şeyler olmayacak. Biz şimdi kendimizi doğaya geri vermeye gidiyoruz.

Acaba Greg nerede; Greg var mı? Ölmüş olabilir. Şu en güçlüünün baki kalacağı, kurtulacağı sözü beni hep düşündürmüştür. Bize bakanlar Greg'in kurtulacağını düşünebilir; Greg daha iri, daha güçlü, bizim anladığımız anlamda daha gerçekçi, daha tutucu, daha geçimlidir. Ben hiç marangozluk yapmadım, kendi ayaklarımın üzerinde durma konusunda da pek başarılı değilim. Ama baki kalacak olan, kurtulacak olan benim ya da böyle bir şansım var. Endişelilerin Bekası—bu o mu demek? Greg gibi insanlar dinozorlar gibi ölüp gidecekler. Yalnızca ne olup bittiğini anlayanlar hayatta kalacak, kural böyle olmalı. Bahse girerim Buzul Çağının yaklaşmakta olduğunu hissedip daha güvenli ve sıcak bir yer bulmak için uzun ve tehlikeli bir yolculuğa çıkan hayvanlar olmuştur. Bahse girerim ki dinozorlar evhamlı olduklarını, içlerindeki

hissin aybaşı gerginliğinden kaynaklandığını düşünmüşler ve aptal inek demişlerdir. Acaba rengineyikleri başlarına ne geleceğini anlamışlar mıdır? Acaba herhangi bir şekilde hissetmişler midir?

* * * * *

Benim anlayışımın kıt olduğunu söylüyorlar. Doğru bağlantılar yapmadığımı söylüyorlar. Onları dinleyin, dinleyin de yaptıkları bağlantıları görün. Şu oldu, onun sonucunda bu oldu derler. Şurada bir mücadele, orada bir savaş var, bir kral tahttan indirilmiş, ünlü kişiler --her zaman ünlü kişiler, bıktım bu ünlü kişilerden-- olaylara neden olmuş. Belki güneşte çok kaldım, ama onların bağlantılarını göremiyorum. Ben onların sonuna yaklaştığımı fark edemedikleri dünya tarihine bakıyorum ve onların gördüklerini görmüyorum. Bütün gördüğüm, rengineyiklerini zehirlemek, sırtlarına mavi çizgi çekip vizonlara yedirmek daha kolay olduğundan artık dikkatimizi çekmeyen eski bağlantılar. Bunu kim yaptı? Bunun başarısını hangi ünlü kişi üstlenecek?

* * * * *

Gülünç. Şu düşü dinleyin. Yatağımdaydım. Ve hareket edemiyordum. Her şey biraz bulanıktı. Nerede olduğumu bilmiyordum. Bir adam vardı. Neye benzediğini hatırlamıyorum --bir adam işte. Adam, "Nasıl hissediyorsun kendini?" dedi.

"İyiym, " dedim.

"Sahiden mi?"

"Elbette iyiym,. Neden olmayayım?"

Yanıt vermedi, sadece başını salladı ve yorganın altında saklı olan vücudumu bir aşağı yukarı seyretti. Sonra, "içgüdülerden ne haber?" diye sordu.

"Ne içgüdüsü?"

"Neden söz ettiğimi biliyorsun."

"Affedersiniz," dedim –normal yaşamda değilken insanın düşlerde o denli resmileşebilmesi çok komik– "Affedersiniz, gerçekten ne kastettiğiniz hakkında en ufak bir fikrim yok."

"Erkeklere saldırıyordun."

"Öyle mi? Cüzdanlarının peşinde miydim?"

"Hayır, seks peşinde olduğun besbelli."

Ben gülmeye başladım. Adam kaşlarını çattı; yüzünün tamamı aklımdan çıktığı halde yüzündeki çatıklığı anımsıyorum. "Bu gerçekten çok açık." Eski bir filmdeki soğuk tavırlı bir artist gibi konuşmuştum. Biraz daha güldüm. Hani bir an vardır, bulutların arasından görünen gün ışığı gibi. Düşünün içinde bunun sadece bir düş olduğunu bilirsiniz. Adam yeniden yüzünü buruşturdu. "Bu denli belli etmeyin niyetinizi," dedim. Bundan hoşlanmadı ve uzaklaştı.

Sırıtarak uyandım. Greg'i, kedileri, acaba gebe kalsaydım mı diye düşünürken seks düşü görmüştüm. İnsanın kafası oldukça dürüst olabiliyor, değil mi? Kafam böyle bir şeyi kolayca atlatabileceğini nereden çıkarırdı acaba?

* * * * *

Her ne yöne gidiyorsak, kafamda hep aynı iki dize:

Bin dört yüz ve kırk iki
Kolomb mavi okyanusu geçti

Arkası neydi? Çok basitmiş gibi yaparlar. İsimler, tarihler, başarılar. Tarihlerden nefret ederim. Tarihler zalimdir, çok bilmişlerdir.

* * * * *

Bir adaya varacağı güvenini hiç kaybetmedi. Rüzgarlar onu

oraya getirdiğinde uyuyordu. Yapacağı tek şey tekneyi iki sıra kayanın arasından geçirmek ve taşların üzerinde denize oturtmaktı. Turistin ayak izini almaya hazır mükemmel bir kumsal yoktu, rüzgarda sallanan tek bir palmiye bile. Bundan çok memnun oldu. Kumsalın kayalık, zengin ormanın bodur bitkiler, verimli toprağın toz yığını olması daha iyiydi. Aşırı güzellik, aşırı yeşillik yeryüzünün geri kalanını unutturabilirdi ona.

Paul sahile atladı, ama Linda kucakta çıktı. Evet, diye düşündü, kara bulmamızın zamanı gelmişti. Önce teknede uyumaya karar verdi. Gelir gelmez ağaçtan kulübe inşa etmesi gerekliydi, ama bu çok aptalcaydı. Ada bu işe uygun olma-yabilirdi.

* * * * *

Adaya çıkmanın karabasanları sona erdireceğini düşündü.

* * * * *

Çok sıcaktı. Sanki merkezi ısıtma sistemi var, diye söylendi. Hiç rüzgar esmiyordu, hava değişmiyordu. Paul ile Linda'yı gözledi. Tek tesellisi onlardı.

Gündüzleri özgürce dolaştıktan sonra teknede kıvrılıp yatmak mı karabasanlara neden oluyordu acaba. Belki beyni karşı çıkıyor, özgür olmak istiyordu. Denizin eriştiği yerin ötesinde bir korunak yaptı kendine ve orada uyumaya başladı.

Bu hiçbir şey fark ettirmedi.

Cildine çok korkunç bir şeyler oluyordu.

* * * * *

Karabasanlar daha beter oldu. Bunun normal olduğunu düşündü, eğer *normal* sözcüğünü kullanmak hâlâ olası ise. En

azından durumuna göre beklenir bir şeydi. Zehirlenmişti. Zehir ne derece kötüydü biliyordu. Düşlerindeki erkekler her zaman çok nazik çok anlayışlıydı. Onlara güvenilmemesi gerektiğini bundan biliyordu; onlar ayartıcıydılar. Beyin gerçeğe, kendine ve bildiklerine karşı tezler üretiyordu. Belli ki arında antikorlar falan gibi kimyasal bir şeyler vardı. Olanlardan dolayı şok içindeki beyin, olanları inkâr etmek için kendi nedenlerini üretiyordu. Böyle bir şeyi beklemesi gerekirdi.

* * * * *

Size bir örnek vereceğim. Karabasanlarımda çok kurnazım. Adamlar gelince şaşırmış görünmüyorum. Onların orada olmaları normalmiş gibi davranıyorum. Blöflerini görüyorum. Dün gece aramızda şu konuşma geçti. Bundan ne anlam çıkarırsanız çıkarın.

"Neden beyaz eldivenler giyiyorum?"

"Onların beyaz eldiven olduğunu mu sanıyorsun?"

"Siz ne sanıyorsunuz?"

"Koluna serum takmamız gerekti."

"Onun için mi beyaz eldivenler giyiyorum? Burası opera değil."

"Onlar eldiven değil. Onlar sargı."

"Koluma serum taktığınızı söylememiş miydiniz?"

"Doğru. Sargılar serumu yerinde tutmak için."

"Ama parmaklarımı oynatamıyorum."

"Normal."

"*Normal mi,*" dedim. "Bugünlerde normal olan ne?" Buna yanıt bulamadı, ben de devam ettim. "Serum hangi kolumda?"

"Sol kolunda. Kendin de görebilirsin."

"O zaman neden sağ kolumu da sardınız?"

Bunu uzun uzun düşünmesi gerekti. Sonunda, "Çünkü serbest kolunla serumu çıkarmaya çalışıyordun," dedi.

"Bunu neden yapmak isteyeyim?"

"Bunu ancak sen kendin söyleyebilirsin."

Başımı salladım. Yenilgi içinde uzaklaştı. Ama elimden geldiğince iyi yanıtlar vermiştim, değil mi? Ertesi gece onlarla yeniden cebelleştim. Belli ki beynim o ayartıcıyı çok kolay salıverdiğimi düşünüyordu. Onun için yeni bir tane üretti, beni boyuna adımla çağıran.

"Bu gece nasılsın, Kath?"

"Siz her zaman *biz* diye konuşmuyor muydunuz? Yani olduğunuzu sanmamı istediğiniz kişiyse."

"Neden *biz* diyeyim, Kath? Ben nasıl olduğumu biliyorum. Seni soruyordum."

Alaycı bir biçimde, "*Biz*" dedim. "Biz hayvanat bahçesindekiler çok iyiyiz, teşekkür ederim."

"Hayvanat bahçesi demekle ne demek istiyorsun?"

"Demir parmaklıklar, aptal." Gerçekte hayvanat bahçesinde olduğumu düşünmüyordum. Kendi beyninle mücadele etmek pek o kadar kolay bir şey değil.

"Parmaklıklar mı? Onlar yatağının bir parçası."

"Yatağım mı? Demek beşik değil ve ben bir bebek değilim."

"Bu özel bir yatak. Bak." Bir mandalı çevirdi ve bir dizi parmaklık gözden kayboldu. Sonra yeniden kaldırdı ve mandalı kapattı.

"Ha, anlıyorum. Beni hapsediyorsun, öyle mi?"

"Hayır, hayır, Kath. Sadece uyuyakalıp yataktan düşmeni istemiyoruz. Karabasan görürse'n."

Bu kurnaz bir taktikti. *Karabasan görürsen...* Ama beni kandırmak için daha fazlasına gerek vardı. Beynimin ne yaptığını biliyorum sanırım. Hayvanat bahçesi olduğunu sanıyorum, çünkü hayvanat bahçesi rengineyi gördüğüm tek yer. Canlı demek istiyorum. Onun için parmaklıklarla bağlantı kuruyorum. Beynim bütün bunların rengineyi ile başladığını bi-

lıyor; onun için bu aldatmacayı yarattı. Çok inanılır şey, şu be-
yin.

"Ben karabasan görmüyorum" dedim kesin bir eda ile
sanki karabasanlar leke ya da onun gibi bir şeylermiş gibi.
Ona aslında kendisinin varolmadığını söylemenin iyi fikir ol-
duğunu düşündüm.

"Ya da uykunda yürürsen diye ya da ona benzer bir şey."

"Ben uykumda yürüdüm mü hiç?"

"Herkesi devamlı gözleyemeyiz, Kath. Senin gibi birçok
kimse daha var aynı teknede."

"Biliyorum!" diye bağırdım. "Biliyorum!" Bağıırıyordum
çünkü zafer kazanmıştım. Akıllıydı, ama kendini ele vermiş-
ti. *Aynı teknede*. Elbette ki başka teknelerde demek istemiş-
ti, ama o -ya da benim beynim- şaşalamıştı.

O gece iyi uyudum.

* * * * *

Çok kötü bir düşünce geldi kafasına. Ya kedi yavruları iyi de-
ğillerse? Ya Linda sakat ya da canavar kediler yavruladıysa?
Bu denli erken olabilir mi? Onları buraya hangi rüzgarlar at-
mıştı? O rüzgarlar hangi zehiri taşıyorlardı?

Çok uyuyordu. Isı devam ediyordu. Çoğu zaman susuz-
luktan ölüyordu ve ırmaktan su içmek işe yaramıyordu. Belki
de suda bir bozukluk vardı. Derisi dökülüyordu. Ellerini kal-
dırdı, parmakları kavgaya girişmiş bir geyiğin boynuzlarına
benziyordu. Depresyonları devam ediyordu. Hiç değilse ada-
da bir erkek arkadaşım yok diye kendini neşelendirmeye çalış-
şıyordu. Onu böyle görse Greg ne derdi?

* * * * *

Beyindi bütün bunlara neden olan, karar verdi. Beyin kendi
için zararlı derecede kurnazlaşıyor ve kendini kaptırıp gidi-
yordu. Bu silahları icat eden beyin değil miydi? Hayvanların

kendilerini yok edecek şeyleri icat ettiğini tasavvur edebilir misiniz?

Kendine şu öyküyü anlattı. Ormanda bir ayı vardı, akıllı, canlı,*normal* bir ayı. Bir gün büyük bir çukur kazmaya başladı. Bitirince, bir ağaçtan bir dal kopardı, yapraklarını ve küçük dalları yoldu, dişleriyle ucunu keskinleştirdi ve çukurun dibine diklemesine sapladı. Sonra çukurun üstünü dallar ve bitkilerle ormanın herhangi bir yerinden farklı olmayacak bir biçimde örttü ve gitti. Ayı çukuru nereye kazmıştı biliyor musunuz? En çok kullandığı yolun, ağaçlardan bal içmeyi ya da aylar ne yaparsa onu yapmaya gitmek için düzenli olarak geçtiği yolun ortasına. Ertesi gün ayı yola çıktı, kendi kazdığı çukura düştü ve diktiği dala asılı kaldı. Ölürken amma da sürpriz, ne acayip şeyler oluyor diye düşündü. Belki de kazdığını yere tuzak kazmak hata idi. Belki de tuzak kazmak hata idi.

Bir ayının bunu yaptığını tasavvur edemezsiniz, değil mi? Bizim de yaptığımız ayınınkinden farklı değil, diye düşündü. Beyin başını alıp gitmişti. Ne zaman durması gerektiğini bilmeden. Beyin bunu zaten hiçbir zaman bilmez. Bu karabasanlar da öyle –uyuyan beyin kendini kapıp koyuveriyor. Aca- ba ilkel insanların karabasanları var mıydı? Mutlaka yoktu. Hiç olmazsa bizimkiler türünden.

Tanrıya inanmıyordu, ama şimdi inanmak geliyordu içinden. Ölmekten korktuğu için değil. Ondan değil. Birinin olan biteni, ayının kendi çukurunu kazmasını ve sonra da içine düşmesini seyreden birinin olmasını istediğinden. Anlatacak biri olmazsa öykü iyi bir öykü olmaz. Bakın gidip ne yaptılar? Kendi kendilerini havaya uçurdular, aptal inekler.

／ * * * * *

Eldivenler konusunda tartıştığımız adam yeniden gelmişti. Onu yakaladım.

"Eldivenlerim hâlâ ellerimde," dedim.

"Evet," diye yanıt verdi, beni memnun etmek için, fakat yüzüne gözüne bulaştırarak.

"Kolumda serum da yok."

Belli ki buna hazırlıklı değildi. "Hayır, yok."

"Öyleyse neden beyaz eldivenlerimi giyiyorum?"

"Eee..." Hangi yalanı söyleyeceğini düşünürken duraldı. Sonunda söylediği pek fena değildi. "Saçlarını yoluyorsun."

"Saçma. Saçlarım dökülüyor. Her gün dökülüyor."

"Hayır, korkarım sen kendin yoluyorsun."

"Saçma. Elimi sürmem yeterli. Demet demet dökülüyor."

"Korkarım öyle değil," dedi tepeden bakarak.

"Defol," diye bağırdım. "Defol, defol."

"Pekâlâ."

Ve gitti. Saçlarım konusundaki buluşu çok kurnazcaydı, bir yalan gerçeğe ancak bu denli yakın olabilirdi. Çünkü saçımı elleyip duruyorum. Bunda şaşılacak bir şey yok, değil mi?

Yine de ona git dediğim zaman gitmesi iyi bir işaretti. Her şeyin üzerine çıkmaya başladım. Artık karabasanlarımı kontrol edebiliyorum. Bu sadece yaşamam gereken bir dönem. Sona erdiği zaman sevineceğim. Bundan sonraki dönem daha kötü olabilir, ama hiç değilse değişik olacak. Keşke ne derece zehirlendiğimi bilebilsem. Sırtıma mavi bir çizgi çekip vizonlara yedirilecek kadar mı?

* * * * *

Beyin başını aldı gitti, diye yineliyordu kendi kendine. Her şey birbiriyle bağlantılıydı, silahlar ve karabasanlar. Onun için döngüyü kırmaları gerekiyordu. Her şeyi yeniden basitleştirebilmek için. Baştan başlayın. İnsanlar saati geri çeviremezsin diyorlar ama çevirebilirsin. Gelecek geçmiştir.

Keşke erkeklere ve onların isteklerine, ayartmalarına son verebilseydi. Karabaşanların adaya vardığı zaman duracaklarını düşünüyordu. Teknede uyumaya son verince duracaklarını düşünüyordu. Ama daha inatçı ve kurnaz oldular. Geceleri karabaşanlar yüzünden uyumaya korkuyordu; oysa dinlenmeye ne denli gereksinimi vardı ve her sabah daha geç uyanmaya başladı. Boğucu sıcak sürüyordu, bayat, kurumlaşmış bir sıcak; sanki etrafı kaloriferlerle çevriliydi. Hiç bitmeyecek miydi? Belki de olanlar mevsimleri öldürmüştü ya da dörtten ikiye indirmişti – onları o özel kış hakkında uyarmışlardı ve bu dayanılmaz yaz hakkında. Belki dünyanın iyi hal göstererek ilkbahar ve sonbaharı yeniden kazanması gerekcekti.

* * * * *

Erkeklerden hangisiydi bilmiyorum. Gözlerimi kapamaya başladım. Bu sandığınızdan zor bir iş. Eğer uyurken gözleriniz kapalıysa, karabaşanı görmemek için bir kez daha kapamayı deneyin. Kolay değil. Ama bunu öğrenebilirsem, ellerimle kulaklarımı kapamayı da öğrenebilirim demektir. Bunun bana yardımı olurdu.

"Bu sabah kendini nasıl hissediyorsun?"

"Neden *sabah* diyorsunuz? Siz hep gece geliyorsunuz."

Görüyorsunuz, nasıl hiçbir hilelerini yutmuyorum.

"Sen öyle söylüyorsan."

"Ne demek ben öyle söylüyorsam?"

"Patron sensin." Doğru. Patron benim. Kendi beyninize hakim olmalısınız, yoksa kaçır gider. Şu an içinde bulunduğumuz tehlikenin nedeni de bu. Beyni kontrol altında tutun.

Onun için yanıt veriyorum, "Defol."

"Boyuna bunu söylüyorsun."

"Eğer patron bensem söylemeye hakkım var, öyle değil mi?"

"Bir gün bunu açıklaman gerekecek."

"Gün mü? Bak yine yaptın." Gözlerimi kapalı tuttum. "Hem ne demek bu?" Ben onu hâlâ izliyorum sanıyordum, ama bu belki de taktik bir hata idi.

"Bu mu? Her şey... Kendini bu duruma nasıl soktun, seni bu durumdan kurtarmak için ne yapmalıyız?"

"Siz gerçekten çok cahil bir adamsınız, biliyor musunuz?" Buna önem vermedi. Başa çıkamayacakları şeyleri duymamazlıktan gelmelerinden nefret ediyorum. "Greg," dedi konuyu apaçık bir biçimde değiştirerek. "Suçluluk duyguların, itilmişlik uygun, onun gibi şeyler..."

"Greg hayatta mı?" Karabasan o denli gerçek gibiydi ki adam yanıtı biliyor gibi geldi.

"Greg mi? Çok iyi. Ama yararı yok diye düşündük..."

"Neden suçluluk duyayım? Ben tekneyi aldığım için suçluluk duymuyorum. O sadece bira içmek ve kızlarla vakit geçirmek istiyordu. Bunun için ona tekne gerekli değildi."

"Bence esas konu tekne değil."

"Ne demek esas konu değil? Tekne olmasaydı ben burada olamazdım."

"Bence tekneye gereğinden fazla önem yüklüyorsun. Böylece tekneden önce ne olduğunu düşünmemeye çalışıyorsun. Acaba öyle mi yapıyorsun?"

"Ben nereden bileyim. Uzman olan *sensin*." Bunu büyük bir alaycılıkla söylemiştim, biliyorum, ama bu fırsatı kaçırmazdım. Ona kızıyordum. Sanki tekneyi almadan önce olanları bilmezlikten geliyormuşum gibi. Aslında ben ne olduğunu fark eden birkaç kişiden biriydim. Geri kalanlar Greg gibi davranmıştı.

"Sanıyorum biraz ilerleme kaydediyoruz."

"Defol."

* * * * *

Geri geleceğini biliyordum. Bir bakıma onun geri gelmesini bekliyordum. Herhalde, gelsin de bitsin bu iş diye. İtiraf etmeliyim ilgimi de çekiyordu. Yani, ben ne olduğunu tam tamına biliyordum, nedenini ve nasıl olduğunu da aşağı yukarı biliyordum. Onun açıklamalarının –aslında kendiminkilerinin– ne denli kurnazca olduğunu görmek istiyordum.

"Demek Greg hakkında konuşmaya hazır olabileceğini sanıyorsun?"

"Greg mi? Greg'le ne ilgisi var?"

"Şu var, bize öyle geliyor ki, yani şunu doğrulaman gerekir ki, Greg'den ayrılmanın şu andaki... sorunlarınla çok ilişkisi var."

"Siz gerçekten çok cahil bir adamsınız." Bunu söylemek çok hoşuma gitmişti.

"O zaman benim cahillikten kurtulmama yardım et, Kath. Bana her şeyi anlat. Greg'le aranızın bozulduğunu ne zaman fark ettin?"

"Greg, Greg. Bir yanda korkunç bir nükleer savaş oluyor ve sizin bütün yapmak istediğiniz *Greg*'den söz etmek."

"A, evet, savaş. Ama konuları birer birer ele alsak diyoruz."

"Ve Greg savaştan daha önemli, öyle mi? Öncelikler sisteminiz gerçekten garip. Belki de savaşa Greg neden olmuştur. Biliyor musunuz, Greg'in üzerinde SAVAŞ YAPMA AŞK YAP yazan bir beyzbol kepi var. Belki de orada oturup bira içmiş ve yapacak bir şey olsun diye düğmeye basmıştır."

"Bu ilginç bir yaklaşım. Bununla belki bir yere varırız." Yanıt vermedim. Devam etti, "Greg'le bütün yumurtalarınızı aynı sepete koymuş olabileceğinizi düşünebilir miyiz? Belki onun son şansın olduğunu düşünmüştün. Belki ondan çok şey bekliyordun?"

Yeter. "Benim adım Kathleen Ferris," dedim onlar için

olduğu kadar kendim için de. "Otuz sekiz yaşımdayım. Ne olduğunu gördüğüm için kuzeyi bırakıp güneye indim. Ama savaş peşimi bırakmadı. Her halükârda peşimden geldi. Tekneye bindim ve bıraktım rüzgarlar beni sürüklesin. Yanıma iki kedi aldım, Paul ile Linda. Adayı buldum. Burada yaşıyorum. Bana ne olacağını bilmiyorum, fakat gezegenimizi sevenlerin yaşamaya devam etmesinin görev olduğunu biliyorum." Sustuğum zaman farkında olmadan gözlerimden yaşlar boşanıyordu. Yaşlar yanaklarımdan yuvarlanıyor, kulaklarıma doluyordu. Ne görebiliyordum, ne işitebiliyordum. Sanki yüzüyordum ve boğuluyordum.

Biraz sonra, çok alçak sesle, –yoksa kulaklarım yaşlarla mı dolmuştu?– adam, "Evet, böyle şeyler görmüş olabileceğini düşündük," dedi.

"Çok kötü fırtınalar atlattım. Derim soyuluyor. Hep susamış hissediyorum kendimi. Durumumun ne denli ciddi olduğunu bilmiyorum, ama yaşamayı sürdürmem gerektiğini biliyorum. Bana gereksinimleri olabilir."

"Evet."

"*Ne demek, evet?*"

"Psikosomatik semptomlar çok inandırıcı olabilir."

"Kalın kafan almıyor mu? Korkunç bir nükleer savaş oldu."

Adam, "Hımmm," dedi. İnsanı kışkırtmayı çok iyi biliyordu.

"Pekâlâ," dedim. "Bir de sizin versiyonu dinleyeyim. Bana anlatmak için can attığını hissediyorum."

"Dinle, o halde. Biz her şeyin Greg'le bozuşmanızla başladığını düşünüyoruz. Ve birbirimizle ilişkiniz tabii. Tahakküm, şiddet. Fakat bozuşma..."

Adamın oyununu oynamaya karar vermiş olduğum halde sözünü kesmeden edemedim. "Gerçek bir bozuşma değildi. Ben savaş çıkınca tekneyi aldım gittim."

"Tamam, biliyoruz. Ama aranızdaki anlaşmazlık. Her şeyin düzgün gittiğini söyleyemezsin herhalde?"

"Başka adamlarla olabileceğinden daha kötü değildi. Greg öylesine bir adamdı. Herhangi bir adam olarak normal bir adam."

"Aynen öyle."

"Aynen öyle demekle ne demek istiyorsun?"

"Senin dosyalarını kuzeyden getirttik. Ortaya bir model çıkıyor. Sen bütün yumurtalarını tek sepete koymayı seviyorsun. Hep aynı tip adamlar. Bu her zaman biraz tehlikelidir, öyle değil mi?" Ben yanıt vermeyince konuşmasını sürdürdü, "Biz buna inatçı kurban sendromu diyoruz. İKS."

Buna da boş vermeye karar verdim. Aslında neden söz ettiğini anlamamıştım. Bir öykü uydurmuş gidiyordu.

"Yaşamında pek çok inkâr var, değil mi? Sen... her şeyi inkâr ediyorsun, değil mi?"

"Hayır, etmiyorum," dedim. Bu çok gülünçtü. Onu açığa çıkarmaya karar verdim. "Sen bana bir savaş olmadığını mı söylüyorsun?"

"Doğru. Çok endişeli bir durum yaşadık. Neredeyse savaş çıkıyordu ama bir çaresini buldular."

"Çaresini mi buldular?" Bunu çok alaycı bir sesle bağırdım, çünkü bu her şeyi kanıtlıyordu. Beynim Greg'in o çok mütevekkil bulduğum sözlerini anımsıyordu. Bağırarak hoşuma gitmişti, onun için bir şey daha söyledim bağırarak, "BJ'de yemek yemezsen sıçamazsın". Ben zafer kazanmışım gibi hissediyordum, ama adam bir şey anlamışa benzemiyordu ve sanki rahatlatılmaya gereksinimim varmış gibi elini kolunun üzerine koydu.

"Evet, gerçekten çaresini buldular ve savaş olmadı."

"Anlıyorum," dedim hâlâ zafer kazanmışçasına. "Tabii ben de adada değilim."

"Hayır, değilsin."

"Hayal etmişim."

"Evet."

"Tabii tekne mekne de yok?"

"Yo, tekneyle açıldın."

"Öyleyse kediler yoktu?"

"Hayır, seni bulduklarında teknede iki kedi vardı. Sıskaları çıkmıştı. Ancak kurtuldular."

Söylediğim her şeye karşı çıkmaması çok kurnazcaydı. Kurnazca ama beklenen bir şey. Taktik değiştirmeye karar verdim. Şaşırmış ve biraz acınası görünecektim. Uzanıp elini tutarak, "Anlamıyorum," dedim. "Eğer savaşıyoktuysa ben niye teknedeydim?"

"Greg," dedi, sanki ben nihayet bir itirafta bulunmuşum gibi sevimsiz bir güvenle. "Kaçıyordun. Biliyoruz ki inatçı kurban sendromu olanlar nihayet kaçtıkları zaman derin bir suçluluk duyarlar. O arada kuzeyden fena haberler gelmişti. İşte mazeretini bulmuştun. Her şeyi dışlıyor, kendi kafa karışıklığını ve endişelerini dünyaya yüklüyordun. Bu normal," dedi tepeden bakarak, gerçekten öyle düşünmediği besbelli iken. "Çok normal."

"Buralardaki tek inatçı kurban ben değilim," diye yanıt verdim. "Tüm kahrolası dünya inatçı bir kurban."

"Elbette," dedi beni gerçekten dinlemeden. "Ama savaş çıkacak dediler. Hatta çıktı dediler."

"Boyuna aynı şeyi söylüyorsun. Tamam, senin anlattığın versiyonda –bu sözcüğün altını çizerek söyledim– beni nerede buldular?"

"Darwin'in yüz mil kadar doğusunda. Kendi çevrende dönüp duruyordun."

"Dönüp duruyordum," diye yineledim. "Dünya da öyle yapıyor." Önce bana kendimi dünyaya yansıttığımı söylüyordu, sonra da dünyanın her zaman yaptığı hepimizce bilinen şeyi yaptığımı. Doğrusu bu çok etkileyici değildi.

"Saçlarımın dökülmesini nasıl açıklayacaksın."

"Korkarım saçlarını kendin yoluyorsun."

"Ya dökülen derilerim?"

"Kötü günler geçirdin. Çok ağır bir stres altındaydın. Bu o denli olağandışı değil. Ama iyileşeceksin."

"Peki, kuzeyde savaş başladığı haberi ile bu adadaki zamanıma kadar olup biten her şeyi bu denli berrak anımsamamı nasıl açıklayacaksınız?"

"Bunun teknik tanımı öykü düzmedir. Bilmediğiniz ya da kabul edemediğiniz gerçekleri örtmek için bir öykü uydurursunuz. Birkaç gerçeğin etrafında yeni bir öykü öfersiniz. Özellikle çifte stres durumlarında."

"Yani?"

"Özel hayattaki şiddetli stres üzerine dış dünyadaki siyasi bunalımın binmesi. Kuzeyde ne zaman işler kötüye gitse, hasta sayımız artar."

"Neredeyse bana denizde dönüp duran düzinelerle deli olduğunu söyleyeceksiniz."

"Sadece birkaç tane. Dört beşten fazla değil. Çoğu bir tekneye erişemedi bile." Bunu sanki benim başarmam onu etkilemiş gibi söylemişti.

"Peki, bu kez kaç hasta aldınız?"

"İki düzine kadar."

"Sizin öyküler düzmenize bayılıyorum," dedim onun kullandığı sözcüğü yüzüne çarparak. Bu ona haddini bildirdi. "Çok zekice, gerçekten." Kendini ele vermişti. *Birkaç gerçeğin etrafında yeni bir öykü öfersin* – bunu yapmıştı.

"İlerleme kaydettiğimize memnunum, Katlı."

"Defol ve bir şeye çare bul," dedim. "Aklıma gelmişken, rengineyiğinden haber var mı?"

"Nasıl bir haber istiyordun?"

"İyi haber," diye bağırdım. "İyi haber."

"Elimden geleni yaparım."

* * * * *

Karabasan uzaklaşınca kendini daha iyi hissetti; yorgun fakat muzaffer. Ayartıcının yapabileceğinin en kötüsünü aşmıştı. Artık güvenlikte olacaktı. O doğal olarak bir dizi hata yapacaktı. *İlerleme kaydettiğimize memnunum*: Bunu hiç söylememeliydi. Kimse kendi beyninin patronluk taslamasından hoşlanmaz. Onu ele veren keçilerin sıska olduğunu söylemesiydi. Seyahatin en belirgin yanı kedilerin şişmanlamasıydı, yakaladığı balıkları yalayıp yutmaktan.

Bir daha erkeklerle konuşmamaya karar verdi. Onların gelmelerini engelleyemezdi –onu daha birçok gece ziyaret edeceklerinden emindi– ama onlarla konuşmayacaktı. Karabasanlarında gözlerini kapamayı öğrenmişti; şimdi de kulaklarını ve ağzını kapamasını öğrenecekti. Ayartma ve kışkırtma olmayacaktı. Olmayacaktı.

Ölmesi gerekirse ölecekti. Çok kötü fırtınalar atlatmış olmalıydılar; ne denli kötü olduğunu iyileşince ya da ölünce anlayacaktı. Kedilere üzüliyordu, ama onların kendi başlarının çaresine bakacaklarından emindi. Onlar doğaya döneceklerdi. Dönmüşlerdi bile. Teknedeki yiyecekler bitince ava çıkmışlardı. Paul ona kuş gibi, fare gibi küçük yaratıklar getirmişti. O böyle yapınca Kath'in gözlerine yaşlar dolmuştu.

Bütün sorun beyninin kendi ölümünden korkmasıydı, sonunda anladı. Cildi bozulup saçları dökülmeye başlayınca, beyni açıklama olarak bir seçenek üretmeye çalışmıştı. Artık bunun teknik terimini de biliyordu: öykü düzmek. Bunu nereden öğrenmişti? Bir yerde bir dergide okumuş olmalıydı. Öykü düzmek. Birkaç gerçeğin etrafında yeni bir öykü örersin.

Bir gece önce adamla yaptığı konuşmayı anımsadı. Düşündeki adam hayatında çok şeyi inkâr ediyorsun, değil mi demişti, o da yo, hayır diye yanıt vermişti. Çok komikti, geriye bakmak; aynı zamanda çok ciddi. Kendini kandırmamalıydın. Greg kandırırdı, çoğu insan da öyle. Şeylerin nasıl olduğunu görmeliyiz; artık öykü uydurmaya güvenemeyiz. Ancak böyle kurtuluruz.

* * * * *

Ertesi gün, Torres Boğazında bodur bitkilerin büyüdüğü bir adada Kath Ferris uyandı ve Linda'nın doğurduğunu gördü. Beş tekir yavru, birbirine sokuluyordu, çaresiz ve gözleri kapalı, ama kusursuz. Öyle bir sevgi hissetti ki. Anne kedi yavrularına dokundurtmadı onu, doğal olarak, ama ziyanı yok, bu normal bir şey. Öyle bir mutluluk hissetti ki! Öyle bir umut ki!

5

Deniz Kazası

Her şey uğursuzluk alametiyle başladı.

Finisterre Burnunu geçmişler, serin rüzgarı arkalarına almışlar, güneye doğru gidiyorlardı ki, bir kaplumbağa sürüsü fırkateynin çevresini sardı. Gemidekiler küpeşteye ve kıça doluşarak hayvanların dokuz on kulaç hızla neşeli neşeli ilerleyen bir gemiyi çepeçevre sarabilmelerini hayretle izliyorlardı. Onlar kaplumbağaların marifetli hareketlerini hayranlıkla seyrederek bir çığlık duyuldu. Kamarot çocuklardan biri geminin iskele tarafındaki ön lombozlardan birinden denize düşmüştü. Bir işaret salvosu atıldı, bir cankurtaran salı denize fırlatıldı ve gemi durdu. Ama bu manevralar çok hantalca yapıldı ve altı çifte kürekli kayık indirilinceye kadar iş işten geçmişti. Ne salı ne de çocuğu bulabildiler. Çocuk sadece on beş yaşındaydı ve onu yakından tanıyanlar çok iyi yüzücü olduğunu söylüyorlardı; belki de sala ulaşmıştır diye düşündüler. Ulaşabildiyse bile, çok korkunç ısıraplardan sonra hiç kuşkusuz salın üzerinde ölmüştü.

Senegal'e düzenlenen sefer dört gemiden oluşuyordu; bir fırkateyn, bir korvet, bir fluit ve bir brik. Konvoy 365 kişiyle 17 Haziran 1816 tarihinde Aix Adasından hareket etmişti. Şimdi bir eksiği ile güneye doğru devam ediyordu. İhtiyaçlarını Tenerife'de tamamladılar ve gemilere değerli şaraplar, portakallar, limonlar, incirler ve her çeşit sebze aldılar. Limanda yerel halkın ahlak bozukluğuna tanık oldular: Santa Cruz'lu kadınlar kapılarda duruyor, Fransızları içeri çağırıyorlardı. Kadınlar kocalarının kıskançlıklarının, evlilik manisinden Şeytanın gözleri kör eden armağanı olarak söz eden Engizisyon keşişleri tarafından tedavi edileceğinden emindiler. Düşünme kabiliyeti olan yolcular bu davranış biçimini, gücü, bi-

lindiği üzere, hem doğal hem ahlaki sınırları zayıflatan güneş sıcağına veriyorlardı.

Tenerife'den güney-güneydoğu yönünde ilerlediler. Sağanak rüzgarlar ve denizcilik konusundaki beceriksizlikler sonucunda flotilla dağıldı. Tek başına kalan firkateyn tropikleri geçti ve Barbas Burnunu döndü. Çoğu zaman sahile bir top menzilinın yarısından yakın mesafede seyrediyorlardı. Deniz kaya doluydu. Deniz çekildiği zamanlar guletler bu denizlere gelemezler. Blanco Burnunu geçmişlerdi ya da öyle zannettiller deniz sığlaşınca. Yarım saatte bir iskandil atıyorlardı. Gün ağarırken nöbetçi teğmen Bay Maudet bir tavuk kafesinin üzerinden mevki tayini yaptı ve Arguin Kayalıkları kıyısında olduklarını hesapladı. Onu dinleyen olmadı. Ama denize pek alışık olmayanlar bile suyun renk değiştirdiğini, teknenin yanlarında yosunlar yüzdüğünü ve çok sayıda balık yakalandığını gördüler. Dingin sularda ve açık havada karaya oturuyorlardı. İskandil derinliğin on sekiz kulaç, kısa bir süre sonra da altı kulaç olduğunu gösterdi. Orsalayan firkateyn çabucak yan yattı, bir daha bir daha yattı ve durdu. Atılan iskandil derinliğin beş metre altmış santim olduğunu gösterdi.

Talihsizlik eseri kayalığa deniz yükselirken çarpmışlardı; ve kabaran deniz gemiyi kurtarma girişimlerini sonuçsuz bıraktı. Firkateyni kurtarmak kesinlikle olası değildi. Geminin taşıdığı sandallar bütün personeli alacak kadar büyük olmadıklarından, bir sal yapılarak sandallara sığmayanların salla bindirilmeleri kararlaştırıldı. Sal kıyıya çekilecek ve herkes kurtulacaktı. Plan mükemmeldi, fakat şirket yöneticilerinden ikisinin sonradan doğruladığı gibi, salın krokisi bencilik nefesiyle dağılıveren gevşek kum üzerine çizilmişti.

Sal yapıldı, hem de iyi yapıldı, sandallara kimlerin bineceği saptandı ve yiyecek içecek alındı. Sabaha karşı ambarlardaki suyun derinliği iki metre yetmiş santime ulaşınca ve tulum balar çalışmayınca gemiyi terk etme kararı verildi. Ama kargaşa bütün planları altüst etti. Sandallardaki sıraya kimse

aldırmadı ve yiyecekler öyle gelişigüzel taşındı ki, ya unutuldu ya da denize düştü. Sala yüz elli kişinin bineceği hesaplanmıştı; yüz yirmi asker ve subay, yirmi dokuz erkek denizci ve biri kadın yolcular. Uzunluğu elli metre genişliği yedi metre olan sala daha elli kişi çıkmıştı ki, sal en az yetmiş santimetre denize gömüldü. Sala bindirilen un varilleri denize atılınca sal yeniden yükseldi, ama geri kalanlar binince yeniden battı. Sal tam dolunca bir metre suya gömüldü. Salın üstü öylesine kalabalıktı ki ne önde ne arkada tek bir adım bile atılacak yer kalmamıştı ve herkes beline kadar suya gömülmüştü. Denize atılan un varillerini dalgalar onların üzerine geri atıyordu; on iki kiloluk bir bisküvi torbası sularla karışınca hamur halinde tepelerinden indi.

Deniz subaylarından birinin salda komutayı ele alması öngörülmüştü; ama seçilen subay sala çıkmayı reddetti. Sabah saat yedide hareket işareti verildi ve küçük filo terk edilen fırkateynden uzaklaştı. On yedi kişi gemide kalmak istemiş ya da saklanmış ve kaderlerinin ne olacağını görmek için arkada kalmışlardı.

Sal, ikide bir iskandil eden bir filika önderliğinde kış tarafından altı sandalla çekildi. Sandallar yerlerini alırken, salın üzerindikilerden *Yaşasın Kral* nidaları yükseldi ve bir tüfeğin ucuna küçük beyaz bir bayrak çekildi. Sal üzerindikilerin bu en umutlu ve beklenti dolu anında bencillik soluğu denizin normal rüzgarlarına eklendi. Kendi çıkarları için mi, beceriksizlikten mi, talihsizlik eseri mi ya da öyle gerektiği için mi bilinmez salı çeken ipler bir bir kopartıldı.

Terk edildiği anda sal fırkateynden sadece on kilometre kadar uzaktaydı. Sal üzerindikilerin şarabı, biraz konyacı, biraz suyu ve az bir şey su çekmiş bisküvileri vardı. Onlara ne pusula ne harita verilmişti. Kürekleri ve dümeni de olmadığı için salı kontrol altında tutmanın olanağı olmadığı gibi üzerlerinden aşan dalgaların durmadan birbirinin üzerine fırlattığı insanları kontrol altında tutmanın da olanağı yok gibiydi. İlk

gece bir fırtına koptu ve salı şiddetle salladı; salın üzerindeki-
lerin çığlıkları patlayan suların gümbürtüsüne karıştı. Bazıla-
rı salın tahtalarına ipler bağlayıp onlara tutundular; hepsi
Tanrı'nın merhametine kalmıştı. Gün doğarken ortalık acına-
sı haykırışlar ve hiçbir zaman yerine getirilmeyecek adaklar-
la dolmuş, hepsi de ölüme hazırlanmıştı. O ilk gece hakkında
gerçeğe yakın bir fikir sahibi olmak olanaksızdı.

Ertesi gün deniz durulmuş, çoğunun umudu yeniden can-
lanmıştı. Buna rağmen iki delikanlı ve bir fırıncı ölümden
kurtulamayacaklarına inanarak arkadaşlarına veda ettiler ve
kendi istekleri ile denize atladılar. O gün saldakiler ilk hayal-
lerini görmeye başladılar. Bazıları kara göründü sandı, bazıla-
rı kendilerini kurtarmaya gelen tekneler gördü ve bu umutla-
rın kayalara çarpıp parçalanması, umutsuzluğu bir kat daha
artırdı.

İkinci gece birincisinden daha korkunçtu. Dalgalar dağla-
ra çıkıyor, sal her an devrilecek gibi oluyordu. Subaylar kısa
direğin etrafında kümelendiler ve salı dalgaların enerjisine
karşı korumak için askerleri bir o yana bir bu yana göndere-
rek denge sağlamaya çalıştılar. Tamamen mahvolduklarına
inanan bir grup insan bir şarap fıçısını açarak mantık gücünü
terk edip son dakikalarını iyi geçirmeye karar verdiler; deniz
suyu fıçıda açtıkları delikten girip şarabın tadını bozana ka-
dar bunu başardılar da. Büsbütün çıldıran bu dengesiz insan-
lar saldakilerin tümünü yok etmeye kalktılar ve salı birarada
tutan iplere saldırdılar. Bu asilere karşı çıkanlar olunca, dal-
gaların arasında ve gecenin karanlığında vahşi bir savaş başla-
dı. Sonunda düzen sağlandı ve o ölümcül salın üzerinde bir sa-
at kadar sükûnet yaşandı. Ama gece yarısında askerler yeni-
den ayaklandılar ve üstlerine bıçaklar ve kılıçlarla saldırdı-
lar; silahı olmayanlar kendilerini o denli kaybetmişlerdi ki,
subayları dişleriyle paralamaya kalkıştılar ve çoğunu ısırdı-
lar. İnsanlar yaralı ve bıçaklanmış olarak denize atıldı ve iki fi-

çı şarapla son suları da denize döküldü. Asiler yatıştırıldığı zaman salın üzeri ceset dolmuştu.

İlk ayaklanmada asilere katılan Dominique adında bir işçi denize atıldı. Bu hain işçinin acınası çığlıklarını duyunca işçilerin başı olan mühendis kendini suya attı ve kötü adamı saçlarından yakalayıp tekrar sala çıkarmayı başardı.

Geride kalan zavallılar kendilerini iyice kaybetmişlerdi. Bazıları kendini denize attı; bazıları kendinden geçti; bazı zavallılar da kılıçlarını çekip arkadaşlarının üzerine atılarak *ta-vuğun kanadını* istediler. Cesaretiyle işçi Dominique'i kurtaran mühendis kendini İtalya'nın kırlarında yolculuk ediyor sandı. Subaylardan biri de ona, "Sandalların bizi terk ettiğini anımsıyorum, ama korkma, valiye haber saldım, bizi birkaç saat içinde kurtaracaklar," diyordu. Daldığı hezeyan içinde dinginliğini koruyan mühendis şöyle yanıt verdi: "Emirlerinizi aynı hızla taşıyacak bir güvercininiz var mı?"

Salın üzerinde kalan altmış kişi için sadece bir fıçı şarap kalmıştı. Askerlerin şeritlerini topladılar ve onlardan olta kancası yaptılar; bir süngüyü köpekbalığını yakalayacak bir biçimde büktiler. Bir köpekbalığı geldi ve süngüyü yakaladı, güçlü çenelerinin bir hareketiyle dümdüz etti ve yüzüp uzaklaştı.

Feci yaşantılarını sürdürebilmek için yiyecek ihtiyacını karşılayacak bir kaynağa gereksinimleri vardı. İsyan gecesini yaşamış olanların bazıları saldaki ölümlerin üzerine atıldılar, cesetlerden parçalar kesip hemen oracıkta yediler. Subayların çoğu bu eti reddetti; ama içlerinden biri daha yenebilir olması için kurutulmasını önerdi. Askerlerden biri de kendi dışkısını yemeye kalktı ama başaramadı.

Üçüncü gün durgun ve güzeldi. Dinlenmeye çalıştılar ama açlık ve susuzluğun yarattığı korkunç duygulara zalim düşler eklenmişti. Artık başlangıçtaki yükünün yarısını taşıyan sal, suda yükselmmişti; gece ayaklanmalarının beklenmedik bir yararı. Yine de salın üzerindeki dizlerine kadar su

içindeydiler ve ancak ayakta birbirlerine dayanarak dinlenebiliyorlardı. Dördüncü sabah bir düzine kadar arkadaşlarının gece ölmüş olduğunu gördüler; cesetleri denize atıldılar, ama birini açlığa karşı yedekte tuttular. O gün öğleden sonra dört civarında bir uçan balık sürüsü salın üzerinden geçti ve salın çıkıntılarına takıldı. O gece balık yemeye hazırlandılar, fakat o denli açtılar ve herkese o kadar az düşüyordu ki insan etini de yanına kattılar. İnsan eti balığın yanında daha az tiksindirici gelmişti. Subaylar bile balıkla hazırlanmış insan etini yemeye başladılar.

O günden sonra hepsi insan eti yemeyi öğrenmişti. Şimdi sorun taze et bulmaktaydı. O güne kadar isyanlarda tarafsız kalmış olan bazı İspanyollar, İtalyanlar ve zenciler, üstlerini denize atıp, bir torbaya doldurulan ve direğe asılan kıymetli eşyayı alarak yakınlarda olduğunu sandıkları karaya çıkma planı yaptılar. Bu son ve üçüncü isyan bastırıldığında salda otuz kişi kadar kalmıştı ve sal denizde biraz daha yükselmişti. Yarasız kimse kalmamıştı. Tuzlu su sürekli olarak yaraları yalıyor ve canhıraş çığlıklar duyuluyordu.

Yedinci gün iki asker son şarap fıçısının arkasına gizlendi. Fıçıda bir delik açıp saman çöpü ile şarabı içmeye başladılar. Yakalandıkları zaman, çıkarmış oldukları yasa gereğince, hemen suya fırlatıldılar.

Artık en korkunç kararın alınma sırası gelmişti. Saydıklarında yirmiyedi kişi kaldıklarını gördüler. Bunlardan on beşi birkaç gün daha yaşayabilir durumdaydı; geri kalanların ise ya derin yaraları vardı ya da kendilerini kaybetmişlerdi; hiçbirinin en ufak bir yaşama şansı yoktu. Ancak ölünceye kadar sınırlı yiyeceklerden bir miktarını tüketeceklerdi. Aralarında en az otuz kırk şişe şarap içebileceklerini hesapladılar. Hastaların payını yarıya düşürmek ise onları yavaş yavaş öldürmek demek olacaktı. Böylece, derin bir çaresizliğin hakim olduğu bir tartışmadan sonra, on beş sağlıklı adam, hasta arkadaşlarının hâlâ kurtulma umudu olanların hatırına de-

nize atılmalarına karar verdi. Sürekli ölüm görmekten yürekleri katılaşmış üç denizci ve bir asker bu iğrenç fakat gerekli idamları gerçekleştirdiler. Sağlıklılar hastalardan, temizlerin kirlilerden ayrıldıkları gibi ayrılmışlardı.

Bu son zalim kurban edişten sonra on beş kurtulananın on beşi de belki bir ip ya da tahta kesmek gerekebilir diye sakladıkları bir kılıç dışındaki bütün silahlarını denize attılar. Ölümü beklerken altı günlük yiyecek içecekleri kalmıştı.

Derken küçük bir olay oldu ve hepsi de onu kendi yaradılışına göre yorumladı. Fransa'da çok bulunan türden beyaz bir kelebek başlarının üzerinde belirdi ve gidip yelkene kondu. Açlıktan gözü dönmüş bazıları kelebeğin bile bir lokma yiyecek olabileceğini düşündüler. Bazılarına da ziyaretçilerinin rahat hareketleri onlar böyle bitkin ve neredeyse kıpırtısız ya-tarken alay gibi geldi. Bazıları da bu basit kelebeği, Nuh'un beyaz güvercini gibi Cennetten gönderilen bir mesaj olarak gördü. İlahi bir işareti tanımayı reddeden inançsızlar bile, ihtiyatlı bir umutla kelebeklerin uçmasının karanın yakın olduğunu işareti olduğunu düşündüler.

Ama kara görünmedi. Alev alev yanan güneşin altında susuzluktan o denli kavruluyorlardı ki dudaklarını kendi çişleriyle ıslatmaya başladılar. Önceleri iç sıvılarının daha çabuk soğuması için bardak yerine kullandıkları küçük teneke kapları suda tutuyorlardı. Bazen birinin kabı çalınıyor sonra içinde çişini kalmamış olarak bulunuyordu. İçlerinden biri ne denli susamış olursa olsun çişini bir türlü yutamıyordu. Aralarındaki bir doktor bazı kimselerin çişlerinin başkalarınınkinden daha kolay yutulabileceğini söyledi. Bir de çiş içmenin hemen kendini gösteren bir etkisinin daha fazla çiş etmek ihtiyacı olduğunu ekledi. Kara kuvvetlerinden bir subay bir limon buldu ve onu tamamen kendine ayırmak istedi; şiddetli yalvarmalarla bencilliğin tehlikeleri konusunda onu ikna etmeyi başardılar. Bir de otuz baş sarımsak buldular; bundan da yeni bir tartışma çıktı; eğer bir kılıç dışındaki bütün silahlar

yok edilmemiş olsaydı, bir kez daha kan dökülürdü. Dişleri yıkamak için kullanılan alkollü su dolu iki şişe vardı. Sahibinin istemeyerek verdiği birkaç damla dilde hoş bir duygu yaratıyor ve birkaç saniye için susuzluğu hissettirmiyordu. Ağza konan kurşun-kalay karışımı madensel bir serinlik duygusu veriyordu. Bir zamanlar içinde gül esansı bulunan bir şişe elden ele dolaşüyor, koklayanlar üzerinde yatıştırıcı bir etki yaratıyordu.

Onuncu gün şarap paylarını alan bir kısım insan içki ile kendilerini sarhoş edip kendilerini öldürme planı yaptılar; onları bu fikirden caydırmak epeyi zor oldu. Salın etrafını köpekbalıkları sardı ve aklını oynatanlar kocaman balıkların gözleri önünde denize girdiler. İçlerinden sekizi karanın çok uzakta olmayacağını düşünerek kaçmak için ikinci bir sal yaptı, ama deneyince salın entipüftenliği girişimlerinin saçmalığını gösterdi ve ondan vazgeçtiler.

Başlarına gelen felaketin on üçüncü gününde, güneş hiç bulutsuz bir semaya doğdu. On beş zavallı Tanrıya yalvarmışlar ve ellerindeki şarabı aralarında paylaşmışlardı. O sırada ufka doğru bakan bir piyade subayı bir gemi gördü ve bunu kuşku ile ilan etti. Hepsi Tanrıya şükretiler ve sevinç emareleri göstermeye başladılar. Fıçı kancalarını düzeltip uçlarına mendillerini astılar. İçlerinden biri direğe tırmandı ve bu küçük bayrakları sallamaya başladı. Hepsi ufuktaki gemiyi seyreliyor ve hızını ölçmeye çabalıyorlardı. Bazıları her dakika biraz daha yaklaştığını söylüyor, bazıları rotasının onu gidecek uzaklaştırdığını öne sürüyordu. Yarım saat kadar umutla korku arasında bocaladılar. Sonra gemi gözden kayboldu.

Sevinç yerini umutsuzluk ve üzüntüye bırakmıştı; kendilerinden önce ölenlerin kaderine gıpta ediyorlardı. Sonra da çaresizliklerine teselli olsun diye uyumayı düşündüler ve güneşe karşı bir parça bezle gölge yapıp altına yattılar. Başlarından geçenleri yazmayı düşündüler. Bunu hepsi imzalayacak-

lar ve bir şekilde ailelerine ve hükümetlerine ulaşacağını umut ederek direğin tepesine çivileyeceklerdi.

Fevkalade acı düşüncelerle geçen iki saatten sonra topçu subayı salın ön tarafına gitmek istedi ve kurdukları tentenin altından çıktı ve birkaç kilometre ötede yelkenleri şişmiş olarak onlara doğru gelen *Argus*'u gördü. Soluğu kesildi. Eli denize doğru uzandı. "Kurtulduk," dedi. "Bakın yaklaşan briki görüyor musunuz?" Hepsi sevinçle coştular, yaralıları bile kurtarıcılarının yaklaştığını daha iyi görmek için salın arka tarafına doğru süründüler. Birbirlerine sarıldılar ve kurtulmalarını Fransızlara borçlu olduklarını görünce sevinçleri katlandı. Mendiller sallıyor, Tanrıya şükrediyorlardı.

Argus yelkenlerini topladı, onların sancak tarafında bir tahtanca atımının yarı mesafesi kadar yakınına yanaştı. En güçlüleri bile kırk sekiz saatten fazla dayanamayacak olan kazazedeleri gemiye aldılar; brikin kumandanı ve subayları gösterdikleri şefkatle kurtulanların yüreğinde yaşam ateşini yakıldılar. Başlarından geçenleri daha sonra yazan iki kişi kurtarılmalarının tamamen bir mucize olduğu ve olayda Tanrının parmağının apaçık görüldüğü sonucuna vardılar.

Firkateynin yolculuğu uğursuz bir alametle başlamış bir aksiseda ile sona ermişti. Talihsiz sal yanlarındaki sandallarla denize açıldığı zaman geride on yedi kişi kalmıştı. Onlar kendi istekleri ile terk edildikten sonra hemen gemiyi inceleyerek gidenlerin yanlarında götürmedikleri ve deniz suyunun da ıslatmadığı ne varsa saptadılar. Bisküvi, şarap, konyak ve domuz sucuğu buldular, onları bir süre idare edecek kadar. Önceleri sakindiler, çünkü arkadaşları onları kurtarmak için döneceklerini vaat etmişlerdi. Ama kırk iki gün geçip de kimse görünmeyince, içlerinden on ikisi karaya çıkmaya karar verdi. Firkateynin geri kalan tahtalarından ikinci bir sal yaptılar, tahtaları sağlam iplerle birbirine bağladılar ve üzerine çıktılar. Kendilerinden öncekiler gibi onların da kürekleri ve seyrüsefer cihazları yoktu, yelkenleri ise ilkel-

den öteye gitmiyordu. Yanlarına bir miktar yiyecek içecek ve buldukları kadar umut aldılar. Ama günler sonra, Sahra kıyısında yaşayan ve Kral Zaide'nin tebası olan yerliler onların salının parçalarını buldular ve bu haberi Andar'a getirdiler. Bu ikinci sal üzerindikilerin hiç kuşkusuz Afrika sahilleri açıklarında çok bulunan deniz canavarlarına yem olduğuna inanıldı.

Ve nihayet, bir şaka gibi, bir aksisedanın aksisedası geldi. Firkateynde beş adam kalmıştı. İkinci sal denize açıldıktan günlerce sonra, sala binmeyi reddeden bir denizci de kıyıya erişmeye çalıştı. Kendine üçüncü bir sal inşa edemeyince, bir tavuk kafesine binip yola çıktı. Belki de bu Bay Maudet'nin firkateyn kayalığa çarptığı sabah üzerinde geminin talihsiz rotasını doğruladığı kafesti. Fakat tavuk kafesi battı ve denizci *Medusa*'nın yarım palamar boyu ötesinde yaşamını yitirdi.

Bir felaketi nasıl sanata çevirebilirsiniz?

Bugünlerde bu iş otomatik olarak yapılıyor. Bir nükleer santral mı patlar? Bir yıl zarfında Londra'da bir oyun sahnele-nir. Bir cumhurbaşkanı mı öldürülür? Bir kitap ya da film ya da filme çekilmiş kitap ya da kitap haline getirilmiş film önü-nüzdendir. Savaş mı çıktı? Romancıları gönderin. Bir dizi kor-kunç cinayet mi? Şairlerin koşuşan ayak seslerini duyarsınız. Elbette olan felaketi anlamamız gereklidir; anlayabilmek için hayalimizde canlandırabilmemiz gereklidir, onun için hayalle-ri canlandırıcı sanata gereksinmemiz vardır. Ama yine de fela-keti haklı bulmak ve affetmek zorundayız, ne denli önemsiz derecede de olsa. Doğanın bu çılgınlığı, insanın aklını yitirdi-ği anın nedeni nedir? Hiç değilse sanat üretmiştir. Belki de, sonuç olarak, felaketler buna yarıyordu.

Tabloya başlamadan önce kafasını traş etti, bunu hep-i-miz biliyoruz. Traş etti ki kimseleri görmesin, kendini stüdyo-suna kilitledi ve ancak şaheserini tamamlayınca oradan çıktı. Acaba öyle mi oldu?

Sefere 17 Haziran 1816'da çıkıldı.

Medusa kayalara 2 Temmuz 1816'da çarptı.

Geride kalanlar saldan 17 Temmuz 1816'da kurtarıldı-lar.

Savigny ve Corréard olanları Kasım 1817'de yayınladı-lar.

Resim tuvali 24 Şubat 1818'de satın alındı.

Tuval daha büyük bir stüdyoya 28 Haziran 1818'de taşın-dı ve yeniden gerildi.

Resim Temmuz 1819'da tamamlandı.

28 Ağustos 1819'da, Serginin açılmasından üç gün önce XVIII. Louis tabloyu inceledi ve sanatçıya *Moniteur Universel*'in "aynı zamanda eseri değerlendiren ve sanatçıyı teşvik eden kutlama sözleri" olarak değerlendirdiği sözleri söyledi. Kral şöyle dedi: "Mösyö Géricault sizin deniz kazanız hiç kuşkusuz bir felaket değil."

Tablo yaşam gerçeği ile başlamıştı. Sanatçı Savigny ve Corréard'ın anılarını okumuş, onlarla tanışmış ve onlara sorular sormuştu. Olayın bir dosyasını derlemişti. Kazadan kurtulan *Medusa*'nın marangozunu aramış bulmuş ve ona yaptığı ilk salın küçültülmüş bir modelini yaptırmıştı. Salın üzerine kurtulanların mumdan yapılma şekillerini yerleştirmişti. Ve havayı ölümlülükle doldurmak için stüdyosunun orasına burasına kendi yaptığı kesik kafa ve kesik kol bacak resimleri serpiştirmişti. Savigny, Corréard ve marangozun tanınabilir portreleri resimde vardır. (Acaba çektikleri çilelerin yeniden canlandırılması için poz verirlerken neler hissetmişlerdir?)

Horace Verner'in öğrencisi Antoine Alphonse Montfort ressamın tablosunu yaparken son derece sakin olduğunu, vücudunun ve kollarının gözle görülebilen hiçbir hareketi olmadığını ve sadece yüzünün, dikkatini toplaması nedeniyle, kızardığını bildirmiştir. Ressam beyaz tuval üzerinde kendisine rehberlik eden kabaca çizilmiş eskizlerle doğrudan doğruya çalışmıştır. Ressam hava kararınca kadar, teknik gereksinimlerden kaynaklanan bir acımasızlıkla durmadan çalışmıştır: kullandığı ağır ve çabuk kuruyan boyalar yüzünden başlanan her bölümün mutlaka aynı gün bitirilmesi gerekmiştir. Biliyorsunuz, kızılımsıkumral buklelerini "Rahatsız etmeyiniz" işareti gibi traş etmişti. Ama yalnız değildi: modeller, öğrenciler ve dostlar, genç asistanı Louis-Alexis Jamar ile paylaştığı eve durmadan geliyorlardı. Kullandığı modeller

arasında sol kolu uzanmış olarak yüzükoyun yatan ölüye modellik eden genç Delacroix da vardı.

Önce nelerin resmini yapmadığı ile başlayalım. Resmini yapmadıkları şunlardı:

- 1) *Medusa*'nın kayalara çarpması;
- 2) Salı çeken iplerin çözülüp salın terk edildiği an;
- 3) Gece isyanları;
- 4) Gerek duyulan kanibalizm;
- 5) Kendilerini korumak amacıyla işlenen toplu cina-yet;
- 6) Kelebeğin gelişi;
- 7) Bellerine, bacaklarına, ayak bileklerine kadar su içindeki yolcular;
- 8) Kurtarıldıkları an.

Başka bir deyişle en birinci kaygısı 1) politik; 2) sembolik; 3) teatral; 4) şok edici; 5) heyecanlandırıcı; 6) duygusal; 7) bel-gesel; ya da 8) kolay anlaşılır olmamaktı.

Notlar

1) *Medusa* bir enkaz, bir haber ve bir tabloydı; aynı za-manda bir davaydı. Bonapartistler Monarşistlere saldırdılar. Firkateynin kaptanının davranışları a) Kralcı Donanmanın bozuk yönetimine ve bozuk ahlakına; b) hakim sınıfın kendin-den aşağıdakilere kötü davranışına ışık tutmuştu. Devlet ge-misinin karaya oturmasıyla kurulan paralellikler hem göze batıcı hem de ağırdı.

2) Savigny ve Corréard, felaketten kurtulan ve deniz ka-zasının öyküsünü ortaklaşa yazan bu iki adam, hükümete baş-vurarak hem ölenler için tazminat ödenmesini hem de suçlu şubayların cezalandırılmalarını istediler. Mevcut hukuk düze-ni tarafından geri çevrilince, kitaplarıyla kamuoyunun daha

geniş mahkemelerine başvurdular. Corréard daha sonra adını Medusa'nın Enkazu koyduğu bir dükkanda kitap ve bildiri basmaya başladı; dükkan siyasi muhaliflerin buluşma yeri oldu. Salı çeken sandalların iplerinin kopartıldığı anı gösteren bir tablo tasavvur edebiliriz; güneşte parıldayan bir balta iniyor; sala arkasını dönen bir subay rahatlıkla düğümü çözüyor... Bu çok güzel resimli bir bildiri olurdu.

3) Géricault isyan sahnesini resmetmeyi hemen hemen bitirmişti neredeyse. Birçok eskiz zamanımıza kalmış bulunuyor. Gece, kasırga, kaban deniz, parçalanmış yelken, havaya kalkmış kılıçlar, boğulma, gırtlak gırtlığa dövüş, çıplak vücutlar. Bütün bunların ne kusuru var? Sadece ikinci sınıf kovboy filmlerinde herkesin yumruk atarak, bir sandalyeyi kırarak, düşmanının başına bir şişe indirerek, ayaklarında kalın çizmeleriyle ortadaki avizeden sallanarak karıştığı bir bar kavgasına benziyor. Çok şey birden oluyor. Daha az şey göstererek daha fazla şey anlatabilirsin.

İsyanın geriye kalan eskizlerinin, masumları suçlulardan ayırmasıyla ve asilerin Tanrının gazabına uğramasıyla geleksel kıyamet günü tablolarına benzediği ileri sürülmüştür. Böyle bir benzetme yanıltıcıdır. Salda zafere ulaşan erdem değil, güç olmuş; ve merhamete pek az rastlanmıştır. Bu versiyonun alt yazısında belki de Tanrının subay sınıfının yanında olduğu yazar. Belki de o günlerde öyleydi gerçekten. Nuh subay sınıfından mıydı?

4) Batı sanatında kanibalizme pek az yer verilmiştir. Çekingenlikten mi? Bu pek akla yakın görünmüyor: Batı sanatı oyulmuş gözler, torbalara konmuş kesik başlar, ibadet uğruna göğüsleri kesmeler, sünnnet, çarmıha gerilme konularında hiç de çekingen değildir. Dahası kanibalizm resimde faydalı bir şekilde mahkum edilebilecek, aynı zamanda resme bakanları usulca alevlendirecek bir dinsizler geleneğidir. Ama bazı konular başkalarından daha fazla çizilmiştir. Örneğin subay sınıfından Nuh. Nuh'un gemisinin resmi ise şaşılacak kadar

azdır. O şakacı Amerikan primitifi ve Prado'da kasvetli bir Giacomo Bassano var ama akla başkası gelmiyor. Adem ile Havva, Cennetten Kovulma, Çarmıha Gerilme, Kıyamet Günü, önemli sanatçıların çoğu bunları çizmiştir. Ama Nuh ve gemisi? İnsanlık tarihinde önemli bir an, denizde fırtına, pitoresk hayvanlar, insanların işlerine ilahi müdahale, gerçekten bütün elemanlar var. Resim sanatında bu noksanlığın nedeni ne olabilir? Belki de tek bir Nuh'un Gemisi tablosunun olmaması konuya hız ve beğeni kazandıracak kadar şaheser bir tablo çizilemeyişindendir. Yoksa öykünün kendi mi buna nedeni: belki de ressamlar Tufan öyküsünün Tanrıyı en iyi durumunda göstermediği konusunda birleşmişlerdir.

Géricault sal üzerinde tek bir kanibalizm örneği göstermişti. Yamyamlığın üzerine spot ışığı dökülen bir anda adaleli bir sal yolcusu adaleli bir kadavranın dirseğini dişlerken görülmektedir. Neredeyse komik bir sahne. Burada sorun olacak olan tonlamaydı.

5) Bir resim bir andır. Üç denizci ile bir askerin salın üzerinden denize insanlar fırlattığını gösteren bir sahne karşısında ne düşünebiliriz? Kurbanların ölümler olduğunu mu? Ölü değilse, o zaman mücevherleri için mi öldürülüyorlardır? Şakalarının ardındaki gerçeği anlatmakta güçlük çeken karikatüristler bize sık sık üzerinde bir başlık yazılı olan bir ilan tahtası çizerler. Resimlerde ise, benzer bilginin başlıkta verilmesi gerekecektir: MEDUSA'NINSALI ÜZERİNDE UMUTSUZ, FAKAT VİCDANLI KAZA KURBANLARI YİYECEKLERİN YETERSİZ OLDUĞUNU GÖRÜNCE KENDİLERİNİN YAŞAMAK İÇİN DAHA BÜYÜK BİR ŞANSA SAHİP OLMASI UĞRUNA YARALILARI FEDA ETME GİBİ TRAJİK FAKAT GEREKLİ KARARI ALIRLAR: Böyle bir şey yeterli olabilirdi.

O arada, "Medusa Salı"nın başlığı "Medusa Salı" değildir. Sergi salonunun kataloğunda resim *Scène de naufrage*–Deniz Kazası Sahnesi olarak anılmaktadır. İhtiyatlı bir politi-

ka sonucu mu? Belki. Ama aynı zamanda seyirciye yararlı bir öğreti: bu bir tablodur, görüş değil.

6) Kelebeğin gelişini başka ressamların çizdiği biçimde tasavvur etmek güç değildir. Ama duygulara hitap etme yönünden oldukça kaba geliyor insana, değil mi? Ton konusu halledilse bile, daha pek çok önemli zorluk var. İlk olarak sahici bir olay olduğu halde sahici gibi gelmeyecek; gerçek olan mutlaka inandırıcı olmaz. İkinci olarak, altı ya da yedi santim büyüklüğünde bir kelebeğin yirmi metre uzunlukta yedi metre genişlikte bir salın üzerine konması ciddi bir ölçek sorunu yaratır.

7) Sal suyun altında olursa, salı çizemezsiniz. O zaman insan figürleri denizden yükselen bir dizi Venüs Anadyomenes gibi görünür. Ayrıca, sal olmazsa, biçim sorunu çıkar: yere uzandıkları takdirde boğulacakları için herkesi ayakta göstermek gerekir ki o zaman da tablonuz birtakım dikey çizgilerle sert bir görünüm alır. Saldakilerden bir bölümünün daha ölmesini, salın su yüzüne yükselmesini ve yatay çizgiler olanağının çoğalmasını beklemek bu yüzden daha iyidir.

8) *Argus*'tan gönderilen kayığın sala yanaşması, hayatta kalanların kollarını uzatmaları ve kayığa doluşmaları, kurtarılanlarla kurtarıcılar arasındaki acıklı çelişki –bir bitkinlik ve sevinç sahnesi– hepsi de hiç kuşkusuz çok etkileyici. Géricault bu kurtuluş anı hakkında bir eskiz çizdi. Çok güçlü bir görüntü olacaktı; ama biraz fazla... düz.

Onun için öyle bir resim yapmadı.

Öyleyse ne resmi yaptı? Resmini yaptığı neye benziyor? Gözlerimizi cehalete göre ayarlayalım. "Deniz Kazası Sahnesi" tablosunu Fransız Deniz Kuvvetleri hakkında hiçbir şey bilmeden inceleyelim. Kazadan kurtulmuş ve sala çıkmış insanların ufukta minnacık bir gemiye işaret etmeye çalışmaları. (Uzaktaki geminin o kelekten daha büyük olmadığını görmemezlik edemeyiz.) İlk tahminimiz bunun kurtulmalarını

sağlayacak geminin görüldüğü an olduğu biçiminde olacaktır. Bu duygu kısmen usanmadan mutlu son yeğlememizden, ama aynı zamanda da belli bir bilinç düzeyinde, kendimize şu soruyu sormamızdan kaynaklanmaktadır: Eğer kurtulmasalardı, sal üzerindeki bu adamlar hakkında ne bilebilecektik?

Bu tahmini destekleyen nedir? Gemi ufukta; gözle görülmemekle birlikte gemiyi sarı bir ışıqla aydınlattığı için güneş de ufukta. Gün doğuşu ve güneşle birlikte gelen gemi yeni bir gün, umut ve kurtuluş getiriyor; tepedeki kara, kapkara bulutlar yakında kaybolacak diye bir sonuca varırız. Şafakla gün batımı kolayca birbirine karıştırılır. Ya gün batımıysa ve gemi de güneş gibi kaybolup gidecekse ve kazazedeler tepelerindeki kadar kara bir gece ile yüz yüzeyseler? Şaşırmış bir biçimde acaba sal kurtarıcısına doğru mu yoksa uzağa doğru mu sürükleniyor, ya da onları saran uğursuz bulut dağılacak mı diye salın yelkenine bakarız; ama faydası yok – rüzgar tablonun yukarisından aşağı doğru değil sağından soluna doğru esiyor ve tablonun çerçevesi sağımızda havanın nasıl olduğunu öğrenmemizi engelliyor. Hâlâ bir sonuca varamamış olarak, üçüncü bir ihtimal aklımıza gelir. Şafak söküyor olabilir, ama kurtarıcı gemi onlara doğru gelmiyordur. Bu kaderin insana en açık bir biçimde karşı koymasıdır: Güneş doğuyor, *ama sizin için değil*.

Cahil göz hırçın bir isteksizlikle bilgiç göze yer verir. "Deniz Kazası Sahnesi"ni Savigny ve Corréard'ın anılarıyla karşılaştıralım. Hemencecik görürüz ki, Géricault nihai kurtuluşu selamlama resmini çizmemiştir: O sahne başka türlü olmuştur; brik salın yanında birden belirmiş ve herkes sevince garbolmuştur. Hayır bu, geminin görüldüğü, *Argus*'un ufukta heyecan verici yarım saatlik görünüşünün resmidir. Resmi yazıyla kıyasladığımızda Géricault'nun düzeltilmiş varil çemberlerinin ucuna takılmış bayrağı sallamak için direğe tırmanan kazazedeyi çizmemiş olduğu hemen anlaşılır. Onun yerine varillerden birinin üzerine çıkartılan birinin büyük bir bez sallama-

masını yeğlemiştir. Bu değişiklik karşısında bir an durular, sonra da bunun avantajını anlarız: gerçek ona değneğe tırmanmış bir maymun görünümü önermiş; sanat ise daha elle tutulur bir odak ve ek bir dikey çizgi önermiştir.

Ama gelin kendimizi bu denli çabuk bilgilendirmeyelim. Soruyu huysuz cahil göze yöneltelim. Havayı unutun; sal üzerindeki adamlardan ne anlam çıkarırsınız? Neden onları sayarak başlamayalım? Salın üzerinde yirmi kişi var. İki kişi canla başla bez sallıyor, biri canla başla parmağı ile gösteriyor, ikisi canla başla yakarıyor, biri de varilin üzerinde bez sallayana adaleleriyle yardımcı oluyor: bu altısı umut ve kurtuluştan yana. Sonra ölü gibi ya da ölüyor gibi duran, ikisi yüzükoyun kapaklanmış, üçü sırtüstü yatmış beş kişi, artı derin bir yas içinde arkasını ufukta görünen *Argus*'a dönmüş yaşlı bir aksakal: altıya karşı altı. Aralarında (haleti ruhiye kadar uzaklığı da ölçüyoruz) sekiz kişi daha var: biri yarı yakarır yarı katlanır durumda, üçü ufukta görünen gemiyi selamlayanları ifadesiz bir yüzle seyrediyor, biri gemiyi selamlayana acıyla bakıyor, profilden görünen kişi gelen geçen dalgaları saygıyla seyrediyor, bir de tablonun en karanlık en yıpranmış köşesinde başı ellerinin arasında belli belirsiz biri. Altı, altı ve sekiz; önemli bir çoğunluk yok.

(Bilgiç göz yirmi mi, diye sorar. Oysa Savigny ve Corréard sadece on beş kişinin hayatta kaldığını söylemişlerdi. Demek ki baygın gibi görünen o beş kişi ölmüş. Evet. O zaman o seçme işi ne oldu? Hani sağkalan son on beş sağlıklı on üç yaralı yoldaşını suya atmıştı? Demek Géricault onların beşini derinlerden çıkarıp kompozisyonuna katmış. Umuda karşı umutsuzluk referandumunda ölümler oylarını kaybetmeli midirler? Teknik olarak, evet; ama resmin ruh halini değerlendirenken değil.)

Böylece resmin yapısı altı, altı, sekiz olarak dengelenir. Cahil ve bilgiç iki gözümüz kısılarak tablonun üzerinde dolaş-

maya devam eder. Dikkatimiz yavaş yavaş açık odak noktası olan varil üzerinde ufuktaki gemiyi selamlayan figürden ön solda yas tutan, doğrudan bize bakan tek insana kayar. Kucağında daha genç birisini tutmaktadır. Yaptığımız hesaplara göre ölü birini. Yaşlı adamın sırtı sal üzerinde canlı olan herkese dönmüştür; pozu tevekkül, hüznün ve umutsuzluk ifade etmektedir; bir de ak saçları ve boynuna doladığı kırmızı eşarp onu öbürlerinden iyice ayırmaktadır. Sanki başka bir janrdan yolu buraya düşmüştür –belki de yolunu kaybetmiş bir Poussin ihtiyarındır. (Bilgiç göz saçma diye terslenir. Poussin mi? Guérin ve Gros, bilmeniz gerekiyorsa. Ya ölü "Oğul"? Bir Guérin, Girodet ve Prudhon karışımı.) Bu baba ne yapıyor? a) Kucağındaki ölü adam (oğlu ya da arkadaşı) için yas tutuyor; b) Asla kurtulamayacaklarının farkına varıyor; c) Kurtulabilseler bile kollarının arasında tuttuğu ölü yüzünden bunun önemi olmayacağını düşünüyor. (Bilgiç göz, şurası kesin ki cahil olmanın birtakım zararları var diyor. Örneğin Baba ve Oğul'un ince bir yamyamlık motifi olduğunu asla tahmin edemezsiniz, değil mi? Bir grup olarak ilk kez Géricault'nun tek kanibalizm sahnesi eskizinde görünüyorlar; ve eğitim görmüş herhangi bir çağdaş seyirci kesin olarak Dante'nin Pisan kulesinde yiyerek öldürdüğü çocuklar arasında üzüntü duyan Kont Ugolino'sunu anımsayacaktır. Anlaşıldı mı?)

Yaşlı adamın ne düşündüğü konusunda hangi karara varırsak varalım, onun tablodaki varlığı ufuktaki gemiyi selamlayan kişi kadar güçlü bir kuvvettir. Bu denge şu sonuca ulaşmamızı sağlar: resim *Argus*'un ilk görünüşünün orta noktasını temsil etmektedir. Yelkenli bir çeyrek saattir görünmektedir ve bir o kadar daha görüntüde kalacaktır. Bazıları hâlâ onun kendilerine doğru yaklaştığına inanmaktadır; bazıları emin değillerdir ve ne olacağını beklemektedirler; bazıları da –sal üzerindeki en bilge kişi dahil– onlardan uzaklaştığına ve kurtulamayacaklarına inanmaktadırlar. Tablodaki bu figür

bizi "Deniz Kazası Sahnesi" tablosunu alaya alınan bir umut imajı olarak değerlendirmeye sevk etmektedir.

Géricault'nun tablosunu 1819 Sergisinin duvarında görenlerin istisnasız hepsi, bu tablonun *Medusa* salının üzerindeki kazazedeleri gösterdiğini, ufuktaki geminin gelip (ilk denemede olmasa da) onları kurtardığını ve Senegal seferinde olanların büyük bir siyasi skandal olduğunu biliyordu. Ama bugünlere kalan resmin ömrü kendi öyküsününkini aşmıştır. Din çürür, put kalır; bir öykü unutulur, ama onun temsilcisi hâlâ insanı büyüler. (Cahil göz kazanır –bilgiç göz için ne can sıkıcı.) Bugünlerde "Deniz Kazası Sahnesi"ni incelerken, seferinkaptanı Hugues Duroy de Chaumarey'e, onu bu göreve tayin eden bakana ya da sala kumanda etmeyi reddeden deniz subayına ya da salı çeken sandalların iplerini kesen denizcilere ya da isyan eden askerlere o denli kızmıyoruz. Askerler savaş deneyimleri içinde vahşileşmiş değiller miydi? Kaptan kendi el bebek gül bebek yetiştirilmesinin kurbanı değil miydi? Kendimizin aynı koşullarda kahramanca davranacağımız üzerine bahse girebilir miyiz? Zaman öyküyü biçim, renk ve duyguya dönüştürmüştür. Modern ya da cahil hepimiz öyküyü yeniden hayal ederiz: İyimser sarı ufuk için mi yoksa üzüntü çeken aksakal için mi oyumuzu kullanırız? Ya da sonunda her ikisine birden mi? Göz bir ruh halinden öbürüne, bir yorumdan öbürüne kayabilir: amaçlanan bu mudur?

8a) Ressam hemen hemen şunu çizdi. Kompozisyonları bakımından nihai görüntüye bütün hazırlık eskizlerinden daha yakın olan 1818 tarihli iki yağlıboya etüt şu önemli farkı gösterir: selamlanan gemi daha yakındadır. Gövdesini, yelkenlerini ve direklerini görebiliyoruz. Tablonun en sağ tarafında profilden görülmektedir ve resmi çizilmiş ufukta acılı bir yolculuğa başlamıştır. Salı daha görmediği bellidir. Bu ön eskizlerin etkisi daha aktif ve heyecanlandırıcıdır: sal üzerindekielerin çılgınca el sallamaları ilerki dakikaları etkileyecek

gibidir ve resim zaman içinde bir anı göstermek yerine kendi kendini kendi geleceğine götürecektir ve şu soruyu soracaktı: duygusuna kapılırız: Gemi salı görmeden tablonun kenarından çıkıp gidecek midir? Bunun tersine, "Deniz Kazası Sahnesi"nin son şekli daha az aktiftir ve daha az açık bir soru sormaktadır. İşaret verme daha boş bir çaba ve kazazedelerin akıbeti daha korkunç bir kadere bağlı gibi görünmektedir. Kurtarılma şansları nedir? Okyanusta bir damla.

Atölyesinde sekiz ay kaldı. Bu sıralarda kendisinin bir portresini çizdi. Portredeki yüz bize ressamın ayna karşısında genellikle takındığı somurtkan ve kuşkulu ifade ile bakmaktadır; ve suçluluk hissederek, beğenmezliğin şahsımıza yöneltildiği duygusuna kapılırız, oysa aslında ifade aynadan yansıyan kendine yöneltilmiştir. Sakalı kısadır ve püsküllü bir Yunan kepi kırpık saçlarını örtmektedir. (Biz saçlarını resme başlarken traş ettiğini biliyoruz, ama saç dediğin sekiz ayda epeyi uzar, acaba kaç kez daha kırtırmıştır?) Bize bu muazzam gemi enkazına binecek kadar kararlı ve vahşi bir korsan gibi görünmektedir. Fırçalarının eni şaşırtıcıdır. Tarzının genişliğinden dolayı Montfore'u Géricault'nun çok enli fırçalar kullandığı düşüncesine sevk etmiştir; oysa başka ressamın kullandıklarına kıyasla daha küçüktüler. Küçük fırçalar ve ağır, çabuk kuruyan boyalar.

Onu çalışırken anımsamalıyız. Şemalamak, sekiz ayı tamamlanmış bir resme ve bir dizi ön eskize indirgemek dayanılması zor bir istektir, ama buna karşı koymalıyız. Géricault uzunca boylu, güçlü ve ince bir kimse, "Barberi Yarışı"nın ortasında atı durduran Ephebe'ninkilere benzetilen bacakları şahane. Deniz kazasının önünde yoğun bir dikkat ve kesin sessizlik içinde çalışıyor; bir sandalyenin yerde çıkardığı ses gözü ile fırça ucundaki görünmez bağı koparmaya yetiyor. Büyük figürlerini sadece anahatların yardımı ile doğru-

dan doğruya tuvale çiziyor. Çalışma yarısına geldiğinde beyaz bir duvardan heykeller sarkıtılmış gibi görünüyor.

Onu atölyesinin içinde, çalışırken, hareket halinde, hatalar yaparken anımsamalıyız. Sekiz ayının sonucunu gördüğümüz zaman, o sonuca doğru ilerlemesi karşı konulmaz bir şey oluyor. Şaheserle başlayıp terk edilen fikirler ve hatalar arasından geriye doğru gidiyoruz; ama onun için terk edilen fikirler heyecanlar olarak başlamış ve o bizim başlangıçta böyle olması gerekliydi dediğimiz sonucu en sonunda görmüştür. Bizim için sonuç kaçınılmazdı, ama onun için öyle değildi. Biz kaza, şans eseri buluş, hatta blöfe inanmaya çalışmalıyız. Bunu sadece sözcüklerle anlatabiliriz, ama sözcükleri de unutmaya çalışmalıyız. Bir resim 1) den 8a) ya kadar bir dizi karar olarak temsil edilmelidir, ama bunların sadece duyguların açıklamaları olduğunu anlamalıyız. Sinirleri ve heyecanları anımsamalıyız. Bir ressam tamamlanmış imajın güneşin aydınlattığı havuzuna akarcasına taşınmaz, aksine birbirine ters yönde cereyanlarla dolu açık denizlerde bir rota tutturmaya çalışır.

Başlangıçta kesinlikle gerçeğe sadakat; yine de süreç başladı mı sanata sadakat ağır basar. Olay hiç de resimdeki gibi olmadı; sayılar yanlış; kanibalizm edebi bir referansa indirgenmiş; Baba ve Oğul grubunun belgesel haklılığı en ince noktasında, varil grubu ise hiç olmamış. Sal, iğrenme tabiatlı bir kral resmi ziyarette bulunacakmış gibi temizlenmiş. Et parçaları onun bunun altına süpürülmüş ve herkesin saçı bir ressamın yeni fırçası gibi derli toplu.

Géricault son imaja yaklaşırken ortaya biçim konusu çıkar. Odak noktasını değiştirir, yontar ve ayarlar. Ufuk yükseltilir, alçaltılır. (Eğer ufuktaki gemiye el sallayan figür ufkun altında olursa, bütün salın karanlık sulara gömülmesi gerekir, ufku yararsa, sanki umut canlandırmış olur.) Géricault göğün ve denizin çevresini küçültür ve bizi istesek de istemesek de salın üzerine fırlatır. Kazazedeler ile kurtarıcı gemi arasındaki arayı uzatır. Figürlerin duruşlarını yeniden ayar-

lar. Hangi resimde, resimde yer alan başlıca kişilerden bu kadar çoğunun sırtı bize dönüktür?

Ve ne harika adaleli sırtlar. Bu noktada bir utangaçlık gelir üzerimize, ama gelmemelidir. Basit soru genellikle en önemli sorudur. Öyleyse, hadi soralım. *Kazazedeler neden bu denli sağlıklı görünüyor?* Géricault'nun *Medusa*'nın salı inşa eden marangozunu bulup ona tam bir modelini yaptırması harika bir buluş... ama... salı tam gerçekte olduğu gibi çizmeye zahmet ettiyse, neden sal üzerindikiler için aynı kaygıyı duymadı? Biçimi sağlamak için ufuktaki gemiyi selamlayan figürü ayrı bir dikëy öge olarak kullanmasını, gerçekten daha fazla ceset eklemesini anlıyoruz. Ama neden herkes, hatta cesetler o denli adaleli, sağlıklı görünüyor? Yaralar, yara izleri, yorgunluk izleri, hastalık izleri nerede? Bunlar kendi çışlerini içen, şapkalarının derilerini kemiren, kendi arkadaşlarını yiyen insanlar. On beş kişiden beşi kurtarıldıktan sonra çok yaşamadılar. Öyleyse neden vücut geliştirme kursundan geliyorlarmış gibi görünüyorlar?

Televizyon şirketleri toplama kampları hakkında bir dram hazırladıklarında, göz-cahil ve bilgiç-daima pijamalı figüranlara kayar. Kafaları traşlı, omuzları çökmüş, tırnak cılları silinmiş olabilir, amayine de canlılıkları saklanamaz. Perdede gardiyanların içine nefretle tükürdükleri çamur gibi yemeği almak için sıraya girdiklerini gördüğümüzde, kameranın dışında yiyecek arabasından tıka basa karın doyurduklarını düşünürüz. "Deniz Kazası Sahnesi" de bu acayıpliği mi anlatmak istiyor? Bazı ressamların karşısında durup düşünebiliriz. Ama çılgınlık, cesetler ve kesilmiş kafalar ressamı Géricault'nun değil. Bir kez sarılık ile yüzü sapsarı kesilmiş bir arkadaşını yolda durdurmuş ve ona ne denli yakışıklı görüldüğünü söylemişti. Böyle bir sanatçı, dayanma gücünün sonuna gelmiş eti çizmekten çekinecek değildi herhalde.

O zaman çizmediği başka bir şeyi - "Deniz Kazası Sahnesi"nin rollerin bitkin kişiler arasında dağıtılmış şeklini tasav-

vur edelim. Büzülmüş etler, kanayan yaralar, çökmüş avurtlar, bu detaylar bizi zahmetsizce acıma duygusuna gark ederdi. Gözlerimizden tuvaldeki tuzlu su gibi tuzlu sular dökülürdü. Ama bu acelecilik olurdu: resim bizi çok doğrudan etkilerdi. Paramparça giysiler içinde çökmüş kazazedeler o kelebekle aynı duygusal düzeye indirgenmiş olurdu; birinciler bizi nasıl bir umutsuzluğa sürüklerse, ikincisi bizi o kadar kolayca teselli eder. Bu çözülmesi güç bir hile değildir. Oysa Géricault, acıma ve infial duyguları bedavacı yolcular gibi yolda toplansa da, acıma ve infial ötesinde bir tepki aramaktadır. Konusu itibariyle "Deniz Kazası Sahnesi" kas ve dinamizm doludur. Salın üzerindeki figürler, altlarındaki dalgalara benzetilmektedirler, yine de okyanusun enerjisi onları delip geçmektedir. Eğer onlar hayatta oldukları gibi bitkin olarak gösterilselerdi, gerçek bir su mecrası yerine köpük parçacıkları olmaktan öteye gidemezlerdi. Çünkü göz, ufuktaki gemiye el sallayan figürden aşağıdaki umutsuz ihtiyarın altındaki tekneye, sağ önde gerçek dalgalarla örtülüp açılan boylu boyunca uzanmış cesede döner, –yaşlarla bulanmak, ikna edilmek değil, baştan aşağı– yıkanırdı. Figürler böyle bir gücü intikal ettirecek kadar sağlam oldukları için, tablo içimizde daha derin, su altında kalmış duyguların bağını çözer, bizi umut ve umutsuzluk, sevinç, panik ve tevekkül cereyanlarının birinden ötekine sevk eder.

Ne olmuştur? Tablo tarihin bağlandığı çapadaın kurtulmuştur. Bu artık ne "Deniz Kazası Sahnesi" ne de "Medusa Salı"dır. Biz artık o ölümcül salın üzerindeki korkunç ıstırapı tasavvur etmekle; ıstırap çekenler olmakla kalmayız. Onlar biz olur. Ve resmin gizemi taşıdığı enerjide yatar. Ona bir kez daha bakın: Ufuktaki kurtarma gemisinin ufacak karartısına doğru uzanan sırtlar arasından şiddetle fışkıran suya bakın. Bütün o uzanmalar ne için? İnsan duygularının çoğuna olmadığı gibi resmin ana duygusuna da bir tepki yok. Sadece umut değil, ama yük oluşturan herhangi bir özlem, hırs, nef-

ret, sevgi (özellikle sevgi) –duygularımız ne denli ender olarak hakkettikleri anlaşılan hedeflerine ulaşır. Nasıl umutsuzca işaret veririz; gök ne denli karanlıktır, dalgalar ne denli büyüktür. Hepimiz denizde kaybolmuşuz, umutla umutsuzluk arasında bocalarken belki de bizi kurtarmaya hiç gelmeyecek bir şeyi sevinçle karşılıyoruz. Felaket sanat olmuştur; ama indirgeyici bir süreç değildir. Tersine özgür kılan, genişleten, açıklayan bir süreçtir. Felaket sanat olmuştur: belki de bunun için başa gelmiştir.

Ya daha önceki felakete, Tufana ne demeli? Subay sınıfı temsilcisi Nuh'un ikonografisi tasavvur edebileceğimiz gibi başlamıştır. Hristiyanlığın ilk bir düzine ya da daha fazla yüz yılında Nuh'un Gemisi (Nuh'un kurtuluşunun İsa'nın mezarından kurtuluşunun bir ön töreni olduğunu göstermek amacıyla genellikle alelade bir kutu ya da sanduka olarak temsil edilir) bilge metinlerde, renkli camlarda, katedral heykellerinde yaygın olarak görülür. Nuh çok tanınmış bir adamdı: Onu Verona'da San Zeno'nun bronz kapılarında, Nîmes Katedralinin batı, Lincoln'ünkinin doğu yüzünde bulabiliriz; Pisa'da Campo Santo fresklerinde, Floransa'da Santa Maria Novella fresklerinde, Monreale'da, Floransa'da Vaftiz Binası ve Venedik'te St. Mark Kilisesi mozaiklerinde denize yelken açmış olarak buluruz.

Peki ama, bunların sonunda vardıgı şaheser tablolar, ünlü imajlar nerede? Ne oluyor –tufan kuruyor mu? Tamamen değil; ama Michelangelo suları başka yöne çevirmiş bulunuyor. Sistine Kilisesinde artık gemiden çok yüzen bir askıya benzeyen Nuh'un Gemisi ilk kez kompozisyon açısından önemi yitiriyor; burada görüntünün en arkasına itilmiş durumda. Ön planı dolduranlar ise seçilmiş Nuh ve ailesi kurtulurken yok olmaya terk edilmiş ıstırap içindeki Tufan öncesi yaratıklar. Önem verilenler kaybolan, terk edilen, dışlanan günahkârlar, Tanrının moloz yığını. (Acaba akılcı Michelangelo'nun acıma duygusuyla Tanrı'nın kalpsizliğini belli belirsiz

mahkum etmesini bir temel olarak almayı kabul edebilir miyiz? Ya da dini bütün Michelangelo'nun papayla yaptığı mukaveleye uygun olarak davranışlarımızı düzeltmezsek başımıza neler geleceğini anlatmaya çalışmasını? Belki de karar tamamen estetikdir –sanatçı lanetlenenlerin eğrilmiş bükülmüş vücutlarını çizmeyi bir ahşap geminin bir kez daha temsil edilmesi görevine yeğlemiştir.) Nedeni ne olursa olsun Michelangelo konuyu yeniden yönlendirmiş ve canlılık kazandırmıştır. Baldassare Peruzzi onu izledi, Raphael onu izledi; ressamlar ve kitap ve dergilere resim çizenler giderek kurtulanlar yerine terk edilenler üzerinde yoğunlaştılar. Ve bu yenilik geleneğine haline gelmeye başlayınca Nuh'un Gemisi giderek daha uzaklarda seyretmeye, tıpkı Géricault son imajına yaklaşıırken *Argus*'un yaptığı gibi ufka doğru çekilmeye başladı. Rüzgar esmeye ve dalgalar koşmaya devam ediyor: Nuh'un Gemisi nihayet ufka erişiyor ve gözden kayboluyor. Poussin'in "Tufan"ında hiç görünmüyor bile. Elimizde sadece, ilk olarak Michelangelo ve Raphael tarafından ön plana çıkarılan yüzme bilmeyen acı çeken grup kalıyor. İhtiyar Nuh sanat tarihinden böylece çıkıp gidiyor.

"Deniz Kazası Sahnesi"ne üç tepki:

a) Sergi eleştirmenleri resmin konusu olan olayları bilmiş olsalar bile, kurbanların hangi milletten olduğunu, trajedinin nerenin seması altında yer aldığını ya da olayların hangi tarihte vuku bulduğunu gösteren bir kanıt bulunmadığından yakındılar. Mesele de buydu zaten.

b) 1855'te Delacroix kırk yıl önce Medusa'yı ilk gördüğü andaki tepkisini anımsadı: "Bana yaptığı etki öylesine güçlüydü ki, stüdyodan çıkınca koşmaya başladım ve o zamanlar oturduğum Faubourg Saint-Germain'deki La Planche sokağına kadar durmadan çılgınlar gibi koştum."

c) Kendisine tablo hakkında sorulan bir soru üzerine Géricault ölüm yatağında, "Ha, o mu, bir süs," dedi.

Ve işte elimizdeki sal üzerindeki en büyük ıstırap anı – ele alınmış, değiştirilmiş, sanat yoluyla doğruluk kazanmış, fıski-
ran ve ağırlıklı bir imaj haline gelmiş, sonra çerçevelenmiş, ci-
lalanmış, insanlık durumunu aydınlatmak için ünlü bir sanat
galerisine asılmış, son haline gelmiş ve her zaman orada. Eli-
mizdeki bu mu? Hayır, değil. İnsanlar ölür, sallar çürür ve sa-
nat eserleri istisna değildir. Géricault'nun duygusal yapısı,
umutla umutsuzluk arasında gidip gelmeler, boya ile güçlen-
dirilmiştir. Sal üzerinde derin karanlık parçalarla şiddetli bir
tezat oluşturan parlak bir ışıkla aydınlatılmış yerler vardır.
Gölgeyi olabildiği kadar kara yapabilmek ve aradığı titreşen
hüzünlü karanlığı elde edebilmek için Géricault çok miktarda
zift kullanmıştır. Oysa zift, kimyasal olarak dayanıklı değil-
dir ve Kral XVIII. Louis'nin incelediği andan itibaren boya yü-
zeyinin yavaş, fakat tamir edilemez bir biçimde eskimesi önle-
nememiştir. Flaubert, "Dünyaya geldiğimiz andan itibaren
oramız buramız dökülmeye başlar," demiştir. Bir başyapıt ta-
mamlanır tamamlanmaz, orada durmaz ve aşağı doğru bir ini-
şe geçer. Géricault konusundaki en önemli uzmanımız tablo-
nun artık perişan vaziyette olduğunu söylemektedir. Ve hiç
kuşkusuz, çerçeveyi inceleyecek olsalar, içinde tahtakurdu-
nun yaşadığını göreceklerdir.

1

2

3

4

5

6

6

Dağ

Tik, tik, tik, tik. Tok. Tik, tik, tik, tik. Tok. Aksayan bir saat ya da zamanın sayıklamaya başlamasına benzeyen bir ses. Belki de uygun bir ses diye düşündü Albay, ama değildi. Sonuna dek bildiğinden şaşmamalıydı insan, özellikle sonunda. Öyle olmadığını biliyordu. Zaman değildi, hatta uzaktan sesi gelen bir saat de değildi.

Albay Fergusson, Dublin'in dışındaki soğuk dört köşe evinin soğuk dört köşe odasında, saati dinleyerek yatıyordu. 1837'nin rüzgarsız bir Kasım gününde saat sabahın biriydi. Kızı Amanda dimdik ve profilden somurtuk dudaklarıyla yanı başında oturmuş dinsel bir şeyler okuyordu. Dirseğinin dibinde bir mum alevi dümdüz yanıyordu. Bu da adının ardında bir sürü unvan olan o terleyen aptal doktorun onun kalbi hakkında söylediğinden daha iyiydi.

Bu tam bir kışkırtmaydı, diye düşündü Albay. O burada ölüm yatağında kendini unutulmaya hazırlarken, kızı oturmuş Papaz Nuh'un son risalesini okuyordu. Oysa Albay sonuna kadar onun fikirlerine karşıydı. Albay Fergusson bu işi anlamaya çalışmaktan çoktan vazgeçmişti. Onun her şeyden çok sevdiği kızı nasıl olur da o denli zorluklarla edindiği insiyakları ve fikirleri tevarüs etmemiştir? Bu çok can sıkıcıydı. Onu o denli sevmeseydi ona her şeye inanan bir aptal muamelesi yapardı. Yine de, her şeye rağmen, bu yaşam biçimine karşı, etinin karşı çıkmasına rağmen, o dünyanın ilerleyeceğine, insanın yükseleceğine, batıl itikatların yenileneceğine inanıyordu. Sonuç olarak her şey çok şaşırtıcıydı.

Tik, tik, tik, tik. Tok. Tepesindeki saat tıkırtısı devam ediyordu. Dört, beş yüksek tik, sessizlik, ve daha alçak bir akiseda. Gürültünün Amanda'nın risale okumasını engellediğini biliyordu, ama kız hiçbir tepki göstermiyordu. Mesele şu ki bunca yıldır beraber yaşadktan sonra böyle şeyleri anla-

mak kolaydı. Papaz Abraham'ın yazdıklarına iyice dalmadığını görebiliyordu. Onun bunu bilmesi, onu bu denli iyi tanıması, kızın kabahatiydi. Adını bir türlü anımsayamadığı teğmen onunla evlenmek istediğinde gidip evlenmesini söylemişti. Kızı buna da karşı çıkmıştı. Babasını üniformalı talibinden daha fazla sevdiğini söylemişti. Albay ona bunun mantıklı olmadığını, zaten ölüp gideceğini ve onu yalnız bırakacağını söylemişti. Amanda ağlamış, böyle konuşmamasını istemişti. Ama o haklıydı, değil mi? Haklı olması kaçınılmazdı, değil mi?

Amanda şimdi kitabı kucağına bırakmış endişe ile tavana bakıyordu. Böcek haberciydi. Onun sesinin o yıl evden ölü çıkacağını haber verdiğini herkes bilirdi. Bu kuşaklar boyu tecrübeyle sabitti. Babası hâlâ uyanık mı diye ona baktı. Albay Fergusson'un gözleri kapalıydı ve burnundan körük gibi uzun nefesler alıyordu. Ama Amanda onu numara yapacağından kuşkulananacak kadar uzun zamandır tanıyordu. Tam ona göre bir işti. Babası onu her zaman numaralarla aldatmıştı.

1821'in fırtınalı bir şubat gününde onu Dublin'e götürdüğündeki gibi. Amanda o zaman on yedi yaşındaydı ve bugün her yere taşıdığı dini risaleler gibi, resim defterini her yere yanında götürürdü. O günlerde Londra'da Piccadilly'de Bullock'un Mısır Salonunda teşhir edilen Bay Jerricault'nun Fransız Firkateyni Medusa'dan Kurtulan Sal Üzerindeki Mürettebatı gösteren 24 kadem eninde 18 kadem boyundaki tablosu hakkında yazılanlar onu heyecanlandırmıştı. Giriş 1 şilin, anlatım 6 peniydi ve 50. 000 seyirci, Bay Bullock'un 25.000 fosilden ve bir dizi doldurulmuş vahşi hayvandan oluşan kendi koleksiyonu yanında bu yabancı sanatın başyapıtını görmeye gitmişti. Tablo şimdi Dublin'e gelmişti ve Rotunda'da sergileniyordu: Giriş 1,8 şilin, anlatım 5 peniydi.

Sulu boyada becerisi yüzünden Amanda beş kardeşinin arasından seçilmişti –en azından Albay Fergusson çocuklarının içinde en sevdiğini götürmek için böyle bir mazeret bulmuştu. Ne var ki, vaadedildiği gibi Rotunda'ya değil *Saun-*

der'in Haber Postası ve Günlük İlan gazetesinde reklamı yapılan ve Bay Jerricault'nun Büyük Tablosunun Dublin'de Londra'daki kadar iş yapmadığını ileri süren rakip bir gösteriye gidildi. Albay Fergusson kızını Pavillion'a götürdü. Burada Fransız Firkateyni Medusa'nın Geçirdiği Kazayı ve lmcl Salı gösteren Marshall Biraderlerin Denizaltı Periskoplu Panorasını seyrettiler: n koltuklar 1 şilin 8 peni, arka koltuklar 10 peni, n koltuklar çocuklar için yarı fiyatı, stelik Pavilion her zaman son moda sobalarla müşterilerini rahat ettiriyordu.

Rotunda'da sadece 24'e 18 kademlik kıpırtısız boya seyredilirken, burada seyircilere 10.000 kademlik hareketli bir resim gösteriliyordu. Gözlerinin önünde muazzam bir resim, sadece bir sahne değil, bütün sal faciası akıyordu. Renkli ışıklar akan perdenin üzerinde oynasırken olayın gelişmesi birbiri ardından gösteriliyor, geride alan bir orkestra olayların dramatik gelişmesinin etkisini artırıyordu. Seyirciler gösteriyi durmadan alkışlamak gereğini duyuyor, Albay Fergusson gösterinin mutlu anlarında kızını dirseği ile drtyordu. Altıncı sahnede zavallı Fransızlar Bay Jerricault tarafından ilk olarak çizildiği pozlarda gösteriliyordu. Ama ne denli daha mkemmell bir şey, diye düşündü Albay Fergusson, onların başına gelen trajik olayları gereği olmadığı halde kızına "Vive Henrico!" olarak tanımladığı müziğin eşliğinde hareketli olarak ve renkli ışıklarla çizmek.

Pavillion'dan çıkarlarken Albay heyecanla, "İşte böyle ileri gidilir," dedi. "Ressamların fırçalarını gözden geirmeleeri gerekecek."

Amanda yanıt vermedi, ama ertesi hafta, küçük kardeşlerinden biriyle yeniden Dublin'e geldi ve bu kez Rotunda'yı ziyaret etti. Orada Bay Jerricault'nun hareketsiz olmakla beraber ona göre Panorama'daki bayağı gösteriden daha fazla hareket, ışık ve kendine göre bir tür müzik içeren tablosunu seyretti.

Albay Fergusson bu tür şımarıklık ve inada sevgiyle baş eğdi, hiç sesini çıkarmadı. Ancak, Martın 5'inde en sevdiği kızına *Saunder*'in *Haber Postası*'nda Bay Bullock'un hareket-siz gösterisine giriş ücretini kırtıpıl bir 10 peniye indirdiğini—ya da Albayın düşüncesine göre indirmek zorunda kaldığını— belirten yeni bir ilanı gösterdi. O ayın sonunda Albay Fergusson Rotunda'daki Fransıza ait tablonun seyircisi kalmadığı için kapandığını, Marshall Biraderlerin Periskoplu Panoramasının hâlâ, sobalarla rahat ettirilen müşterilere günde üç kez gösterildiğini haber verdi.

Pavillion'daki veda gecesine katıldıktan sonra Albay Fergusson Haziran ayında da, "İşte böyle ileri gidilir," diye bağırdı.

Kızı, "Bir şeyin sadece yeni olması onun değerli olmasını gerektirmez," diye onun kadar genç biri için fazla kendinden emin bir biçimde yanıt vermişti.

Tik, tik, tik, tik. Tok. Albay Fergusson'un uyku taklidi öfkeye dönüştü. Allah kahretsin, diye düşünüyordu, şu ölme işi ne zormuş. Sizi bir türlü ölmeye bırakmıyorlar, hiç değilse kendi koşullarınızda ölmeye bırakmıyorlar. Başkalarının koşullarına uygun olarak ölmelisin, bu da insana sıkıntı veriyor, onları ne denli sevseniz de. Gözlerini açtı ve birlikte yaşadıkları uzun yıllarda yüzlerce kez olduğu gibi kızının yanlısını düzeltmeye hazırlandı.

"Aşk bu," dedi birdenbire. "Hepsi bu." Amanda'nın şaşkın bakışları tavandan ayrıldı ve dolu gözlerle babasına baktı. "Bu *xestobium rufo-villisum*'un aşka daveti, Tanrı aşkına. O denli basit. Bu böceklerden birini bir kutuya koy ve masaya kalemle tık tık vur, derhal aynı biçimde yanıt verir. Seni bir dişi zanneder ve sana erişmek için başını kutunun kenarlarına toslar. Söz açılmışken, neden sana söylediğimde o teğmenle evlenmedin? Tamamen söz dinlememek." Yatağından uzandı ve kızının elini tuttu.

Ama kızı ona yanıt vermedi, gözlerinden yaşlar akmaya

devam etti, tepelerinde tıkırtı devam etti ve Albay Fergusson yıl bitmeden gereği gibi gömüldü. Doktorla ölüm tanığı böcek nihayet bir konuda aynı fikirde buluşmuşlardı.

Amanda'nın kederi babasının ontolojik durumu açısından endişe doluydu. Onun ilahi planı inatla tanımamazlıktan gelmesi –ve Tanrının adını ölüm yatağında bile saygısızca gelişi güzel anması– babasının karanlığa, yeni icat sobaların ısıtmadığı soğuk bir bölgeye atıldığının işareti miydi? Bayan Fergusson Tanrının adil ancak merhametli olduğunu biliyordu. Onun emirlerini kabul edenler hakkında tamamen yasalara uygun kararlar verilecekti, ama karanlık ormandaki bilinçsiz ve ışığı tanınması mümkün olmayan vahşiye şefkatle muamele edilecek ve ona ikinci bir şans tanınacaktı. Acaba bilinçsiz vahşi tanımı Dublin dışında soğuk dört köşe evlerde yaşayanları da kapsıyor muydu? Ve inançsızların ileride içine düşecekleri boşluktan doğan ve bütün ömürleri boyunca çektikleri acı Tanrıyı inkâr ettikleri için daha da derinleşecek miydi? Bayan Fergusson böyle olacağından korkuyordu.

Babası nasıl olur da Tanrıyı, onun ebedi tasarımını ve özündeki iyiliği tanıyamazdı? Bu planın ve Tanrının merhametinin kanıtı Doğadaydı, Tanrı tarafından insan tadını çıkarın diye yaratılan Doğada. Bu bazılarının zannettiği gibi İnsanın Doğayı aradığı şey için düşüncesizce yağmalayabileceği anlamına gelmiyordu; aslında Doğa, ilahi bir yaratılış olduğu için daha fazla saygıya layıktı. Ama Tanrı hem İnsanı hem Doğayı yaratmıştı ve İnsanı elin eldivene girdiği gibi Doğanın içinde bırakmıştı. Amanda sık sık bahçelerde yetişen meyveleri, onların ne denli çok çeşitli, buna karşın her birinin İnsanın onlardan zevk almasına ne denli uygun olduğunu düşünürdü. Örneğin meyvesi yenebilir ağaçlar, orman ağaçlarından daha kısa boylu ve tırmanması kolay ağaçlardı. Olgunlaştığı zaman yumuşayan ve zedelenmeleri kolay olan kayısı, incir ve böğürtlen gibi meyveler kendilerini insana alçak dallarda sunardı. Oysa yere düşse de zedelenmeyecek ceviz, Hin-

distan cevizi ya da kestane gibi sert meyveler daha yüksek dallarda bulunurlardı. Kiraz ve erik gibi meyveler tamağız ölçüsünde, elma ve şeftali gibi meyveler el ölçüsündeydiler; kavun gibi başkaları da aile arasında paylaşılabilmeleri için daha büyüktüler. Balkabağı gibiler ise bütün mahalle tarafından paylaşılacak denli büyüktüler ve bu çok büyük meyvelerin dış kabuklarında nasıl paylaşılacaklarını gösteren dikey çizgiler bulunuyordu.

Amanda'nın ilahi amaç, rahim düzen ve kesin adalet bulunduğu yeryüzünde, babası sadece karmaşa, tehlike ve kötülük görüyordu. Oysa ikisi de aynı dünyayı inceliyorlardı. Aralarında tartışırken bir keresinde Amanda birbirlerine sevgi bağlarıyla bağlı Fergusson ailesinin durumunu ve onların karmaşa, tehlike ve kötülük sonucu mu böyle kişiler olduğunu sormuştu. İnsan ailesinin, böceğe başını içinde bulunduğu kutunun duvarlarına vurdurtan insiyakın aynısından doğduğunu kızına söylemeye kıyamayan Albay Fergusson, onun görüşüne göre Fergusson'ların mutlu bir rastlantı olduğu yanıtını verdi. Kızı da dünyada rastlantı sayılamayacak kadar çok mutlu rastlantılar olduğunu söyledi.

Amanda bunun kısmen her şeyi nasıl algıladığı konusu olduğunu düşündü. Babası renkli ışıklar ve tiz bir müzikle gerçekten büyük bir deniz faciasının basmakalıp bir suretini görüyordu; oysa onun için gerçek, boyalarla süslenmiş hareketsiz ve basit bir tuvalde en iyi biçimde yansıtılmıştı. Aslında en önemli nokta iman konusuydu. Periskopik Panoramaya ziyaretlerinden birkaç hafta sonra, babası onu Lord F——'in komşu malikanesinde kıvrılarak uzanan bir göl üzerinde sandalla yavaş yavaş dolaştırıyordu. Herhalde bir şey onun kafasında bir düşünce doğurmuştu ki, alaycı bir tavırla Tufan Masalı olarak sözünü ettiği Nuh'un Gemisinin gerçek olduğuna inanmasını eleştiriyordu. Amanda kendisine yöneltilen suçlamalara kızmamıştı. Babasına Bay Bullock'un Londra'da Piccadilly'de Mısır Salonunda sergilediği doldurulmuş

vahşi hayvanlar dizisinin gerçek olduğuna inanıp inanmadığını sorarak yanıt verdi. Şaşırان Albay elbette inandığını söyledi; kızı bunu alaycı bir şaşkınlıkla karşıladı. O Tanrının mukadder kıldığı, Kitabı Mukaddes'te tarif edilen ve binlerce yıldır okunan ve anımsanan bir şeyin gerçek olduğuna inanırdı; oysa babası *Saunder'in Haber Postası ve Günlük İlan* gazetesinde okuduklarına, insanların onları ertesi gün anımsamaları mümkün olmasa bile, inanırdı. Amanda gözlerinde devamlı ve gereksiz bir alayla içimizden hangisi her şeye inanıyor diye öğrenmek istemişti.

Uzun uzun düşündükten sonra 1839 sonbaharında Amanda Fergusson Bayan Logan'a kendisiyle birlikte Arghuri'ye gelmesini önerdi. Bayan Logan Bayan Fergusson'dan on yaş büyük, fakat canlı ve pratik olduğu izlenimini veren bir kadındı ve Albayı severdi ama aralarında uygunsuz hiçbir rüzgar esmemiştir. Daha da önemlisi birkaç yıl önce, Sir Charles B——'nin yanında çalışırken İtalya'ya seyahat etmişti.

"Maalesef orayı bilmiyorum. Napoli'den çok uzakta mı?" diye yanıt vermişti Bayan Logan kendisine ilk sorulduğunda.

"Ararat (Ağrı) dağının eteklerinde," demiştir Bayan Fergusson. "Arghuri adı iki Ermenice sözcükten türemiştir ve *asma dikmek* anlamına gelir. Nuh'un Tufandan sonra tarımsal çabaları için döndüğü yerdir. Orada hâlâ ilk atamızın elleriyle diktiği bir asma yaşamaktadır."

Bayan Logan bu garip öğretiy karşısındaki şaşkınlığını gizledi ama sormadan da edemedi. "Neden oraya gitmemiz gerekiyor?"

"Babamın ruhuna yardım dilemek için. Dağda bir manastır var."

"Ama çok uzak bir yer."

"Bence gitmemiz uygun olur."

"Anlıyorum." Bayan Logan önce düşünceye daldı, ama sonra canlandı. "Orada şarap içecek miyiz?" İtalya'daki seyahatlerini anımsamıştı.

"Yasak," diye yanıtladı Bayan Fergusson. "Gelenek bunu yasaklamış."

"Gelenek mi?"

"Tanrı olmalı. Tanrı, üzümler atamıza ihanet ettiği için yasaklamıştır." İncilin kendisine okunmasına tevekkülle razı olan, fakat sayfalarını kendi çevirecek kadar gayretli olmayan Bayan Logan bir an anlamamış göründü.

"Sarhoşluk," dedi Bayan Fergusson, "Nuh'un sarhoşluğu."

"Elbette."

"Arghuri keşişleri üzümleri yiyebilirlerdi, ama tahammür ettirmeleri yasaktı."

"Anlıyorum."

"Orada bir de Nuh'un Gemisinin tahtalarından yeşermiş bir salkım söğüt büyüyor."

"Anlıyorum."

Ve böylece karar verdiler. Daha geç mevsimlerin sıtma tehlikesinden korunmak için oraya ilkbaharda hareket edeceklerdi. Yanlarına birer taşınabilir karyola, şişme yatak ve yastık; biraz zencefil yağı, iyi kalite afyon, kinin ve setliç tozu; taşınabilir yazı takımı, kibrit ve bir miktar Alman tahtası; güneşe karşı şemsiye ve geceleri mide kramplarına karşı pazen kemerler alacaklardı. Bir miktar tartıştıktan sonra yanlarına taşınabilir banyo ve yeni icat kahve makinesi almamaya karar verdiler. Ama bir çift ucu demirli baston, büyük bir çakı, karşılaşacaklarını düşündükleri köpekleri kovalamak için sağlam av kırbaçları ve kağıttanyapılma Türk fenerlerinin fırtına sırasında işe yaramadığını duydukları için bir polis feneri alacaklardı. Lady Mary Wortley Montagu'nun ebedi güneşinin daha önemsiz seyyahlar için gerçekleşmeyeceğini düşünerek yağmurluklar ve kalın paltolar aldılar. Bayan Logan Türk köylülerine verilecek en iyi armağanın dinamit tozu, daha üst düzeydekiler içinse yazı kağıdı olduğunu duymuştu. Basit bir

pusulanın ise Müslümanlara ibadet edecekleri yönü göstermesi bakımından makbule geçeceği Bayan Logan'a söylenmişti; ama Bayan Fergusson dinsizlere geçersiz ibadetlerinde yardımcı olmaya pek yanaşmadı. Son olarak, hanımlar Nuh'un asmasının üzümlerinin sıkılmış suyuyla doldurmak için iki küçük şişe koydular bavullarına.

Falmouth'tan Marsilya'ya Devlet İşletmelerinin gemisiyle gittiler, oradan da kendilerini Fransız taşıtlarına emanet ettiler. Mayıs başında İstanbul'daki İngiltere büyükelçisi onları kabul etti. Bayan Fergusson seyahatlerinin amacını ve kapsamını açıklarken, elçi onu inceledi: orta yaşın başlarında kumral saçlı, kara gözleri patlak ve dudaklarını öne doğru sarkıtan oldukça etli kırmızımsı yanaklı bir kadın. Ama kadın cilve yapmıyordu; doğal ifadesi iffetle güvenin karışımıydı; bu karışım ise diplomatın ilgisini çekmedi. Kadını bütün dikkatiyle dinlememesine rağmen anlattıklarının çoğunu anladı.

Sonunda, "Ah," dedi. "Birkaç yıl önce Rusun birinin o dağın tepesine çıkmayı başardığına dair bir söylenti duymuştum."

Bayan Fergusson, "Parrot [Papağan]," dedi yüzünde hiçbir tebessüm izi olmadan. "Ama Rus değil, sanırım. Dr. Friedrich Parrot. Dorpat Üniversitesi profesörlerinden."

Büyükelçi başının yampiri bir hareketiyle, yerel konular hakkında bildiğinden daha fazlasını bilmek hafif terbiyesizlik olacaktı gibisine onu onayladı.

Bayan Fergusson devam etti: "Nuh'un Gemisinin üzerine oturduğu dağa çıkan yolcunun adının bir hayvan adı olması bana uygun ve doğru geliyor. Hiç kuşkusuz Tanrının bizim için çizdiği kaderin bir parçası."

Hanımının kişiliği hakkında bir ipucu ararcasına Bayan Logan'a bakarak, "Hiç kuşkusuz," dedi Büyükelçi.

Osmanlı başkentinde bir hafta kaldılar. Bu süre Bayan Logan'ın otelde tabldotlarını yerlerken etraftakilerin bakışlarına alışmasına yetmişti. Ondan sonra iki kadın kendilerini

Trabzon'a seferler düzenleyen bir Türk firması olan Favaidi Osmaniyeye terk ettiler. Gemi çok kalabalıktı ve Bayan Logan'a göre ö güne kadar karşılaştığı en pis şeydi. İlk sabah güverteye çıktı ve saçları kıvrıkcık, etrafa güçlü bir bergamut kokusu saçan bir değil üç muhtemel talip tarafından çevresi sarıldı. Deneyimleri nedeniyle işe alınmış olmasına rağmen Bayan Logan bir daha kamarasından dışarı çıkmadı. Bayan Fergusson ise bu tür rahatsızlıkların hiç farkında değilmiş ve gemideki üçüncü mevki yolcuların ayaktakımı olmalarından olumlu biçimde etkileniyormuş gibi davrandı; arada bir Bayan Logan'ın içinde bulunduğu kasvetli ruh halini dağıtmak istercesine ya bir görüş ya da bir soru ile kamaraya dönüyordu. Bayan Fergusson soruyordu: neden Türk kadınları güvertenin sol tarafında yer alıyorlardı? Bu tür mevzilenmenin toplumsal ya da dinsel bir amacı mı vardı? Bayan Logan bunlara yanıt bulamıyordu. Napoli'yi çok arkalarında bıraktıklarından bu yana kendini daha da güvensiz hissediyordu. Burnuna birazcık bile bir bergamut kokusu gelse titriyordu.

Bayan Logan Asya Türkiye'si'ne seyahat etmeye razı olduğu zaman Bayan Fergusson'un bu denli inatçı olduğunu tahmin edememişti. Hırsız katırcı, hilebaz hancı ve numaracı gümrük memuru onu amacından hiç caydıramıyordu. Bayan Logan eşyalarının kaç kez geciktiğini ya da kaç kez ellerindeki tezkereye ek olarak bir de buyruk ya da özel izin sağlamaları gerektiğini artık anımsamıyordu; ama Bayan Fergusson, gösterdiği bağımsızlık kısa sürede sönüp giden tercümanın yardımıyla itiraz ediyor, talep ediyor ve sonunda başarıyordu. Bir toprak ağası ile oturup her şeyi, örneğin İngiltere Londra'dan küçük müdür ve bunlardan hangisi Fransa'ya ait tir ya da Türk donanması İngiliz, Fransız ve Rus donanmalarının üçünden birden büyük müdür diye bulundukları ülkenin tarzında tartışmaktan bıkmıyordu.

Bayan Logan, seyahatlerinin son amacının imanla ilgili olmasına rağmen, arada bir resim çizmek için hoş fırsatlar ya-

kalayabileceklerini düşünmüştü, ne de olsa patronla refakatçi arasında ilk ilişki bu vesileyle kurulmuştu. Ama tarihi eserler Amanda Fergusson'un umurunda bile değildi. Dinlerin olmadığı dönemlerden kalma Augustus mabetlerini ya da İmparator Julian'ın adına dikilmiş sütunlardan arta kalanları incelemek gibi bir niyeti yoktu. Ama hiç değilse doğal manzaralarla biraz ilgileniyordu. Trabzon'dan içeri doğru muhtemel köpek sürülerine karşı kamçıları hazırda at üstünde giderlerken yamaçlarda cüce çınarların dibinde Merinos keçileri, donuk sarı renkte asma üzümleri, olgun elma bahçeleri gördüler; sesleri İngiltere'deki hemcinslerinden daha keskin, daha ısrarlı çekirgeleri duyduklar; ve görülmemiş mor ve gül renkli günbatımları seyrettiler. Mısır, afyon, pamuk ve açelya tarlalarına; kırmızı bacaklı keklik, hüthüt ve mavi karga sürülerine rastladılar. Zigana dağlarında iri kızıl geyikler onların bakışlarını güvenli bir mesafeden yumuşak gözlerle iade etti.

Erzurum'da Bayan Logan patronuna Hristiyan kilisesini ziyaret etmeyi kabul ettirdi. Başlangıçta bu istek mutlu bir fırsat olarak belirdi, çünkü Bayan Fergusson'un bulduğu Kelt havası taşıyan mezar taşları ve haçlar ona kendi ülkesi İrlanda'yı anımsattı. Ama bu beklenmedik hoşluk kısa sürdü. Kiliseden ayrılırlarken iki kadın genç bir köylü kadının ana kapının yanındaki bir oyuğa bir adak sunusu bıraktığını gördü. Kadının bıraktığı bir insan dişiymiş, besbelli ki kendisinin. Oyugu incelediklerinde içinin sararmış ön ve arka dişlerle dolu olduğunu gördüler. Bayan Fergusson batıl itikatlar ve din adamlarının sorumlulukları konusunda ateşli bir konuşma yaptı. Ona göre Tanrının kelimini öğretenler Tanrının kelamına göre değerlendirilmeliydiler ve noksanlıkları varsa herkesten daha beter cezalandırılmalıydılar.

Rusya'ya geçtiler; sınır kapısında yabancıların ne istediklerini iyi bildiğini iddia eden sakallı bir Kürdü yeni rehber olarak tuttular. Bayan Fergusson onunla Bayan Logan'a Rusça-Türkçe karışımı gibi gelen bir dille konuşuyordu. Bayan

Logan'ın işlek İtalyancasından yararlandıkları günler çok gerilerde kalmıştı; seyahat rehber ve tercüman olarak katılan Bayan Logan artık kendini işten atılan tercümandan ya da yeni işe alınan Kürtten bir gömlek daha iyi statüye sahip bir asalağa indirgenmiş olarak hissediyordu.

Üçü Kafkasya'da yollarına devam ederken, yerde yürüyüşleri insana çirkin gelen ancak uçtukları zaman görüntüleri mucize olmuş gibi değişen pelikan sürülerini ürküttüler. Bayan Fergusson'un Erzurum'daki olay yüzünden bozulan sinirleri yatışmaya başladı. Alagöz dağının doğu yamacını aşarlarken, Büyük Ağrı dağının yavaş yavaş beliren geniş kütlesini gözlerini ayırmadan seyrettiler. Güneşte pırıl pırıl parlayan beyaz bir bulutun sardığı zirvesi görünmüyordu.

"Başında halesi var," diye bağırdı Bayan Logan. "Melek gibi."

Bayan Fergusson başını evet anlamında sallarken, "Doğru söylüyorsun," dedi. "Babam gibiler bunu asla kabul etmezler. Bize bu tür benzetmelerin hava cıva olduğunu söylerler. Aynen böyle." Bayan Fergusson dudaklarını büzerek gülümsedi. Bayan Logan soran gözlerle devam etmesini istedi. "Onlar bir bulutun hale oluşturmalarını doğal bir olay olarak açıklarlardı. Geceleyin ve şafağı izleyen birkaç saat süresince zirve berrak bir biçimde görülür, fakat ova sabah güneşinde ısındıkça sıcak hava yükselir ve belli bir yükseklikte buharlaşır. Günün sonunda, her şey yeniden soğuyunca, hale kaybolur. Bu bilim açısından şaşılacak bir şey değildir." Bilim sözcüğünü onaylamaz bir biçimde vurgulamıştı.

"Bu gizemli bir dağ," diye bağırdı Bayan Logan.

Patronu onu düzeltti. "Bu *mukaddes* bir dağ." Ağzından sabırsız bir iç çekmesi çıktı. "Anlaşılan her şeyin iki ayrı açıklaması var. Onun içindir ki, doğrusunu seçebilmemiz için bize serbest irade verilmiştir. Babam kendi açıklamalarının benimkiler kadar imana dayalı olduğunu bir türlü anlamadı. Hiçbir şeye inanmamak imanı. Ona göre hepsi buhar ve bu-

lutlar ve yükselen havadan başka bir şey olamazdı. Ama buharı kim yarattı, bulutları kim yarattı? Bütün dağlar arasında Nuh'un dağının her gün bir bulut halesi ile takdis edilmesini kim sağladı?

"Tamamen öyle," dedi Bayan Logan, tam aynı fikirde olmasa da.

O gün onlara çıkmayı tasarladıkları dağa hiç kimsenin çıkamadığını ve hiçbir zaman da çıkamayacağını söyleyen bir Ermeni papaza rastladılar. Bayan Fergusson kibarca Dr. Parrot adından söz edince papaz ona yanıldığını söyledi. Belki de Massis'i -Büyük Ağrı dağından öyle söz ediyordu- Türklerin Süphan dağı dedikleri güneydeki yanardağ ile karıştırıyordu. Nuh'un Gemisi Ağrı dağındaki son istirahatgahına gelmeden önce Süphan dağına çarpmış, dağın tepesini kopartmış ve içindeki ateşin dışarı fırlamasına neden olmuştu. O dağa insanlar çıkabilirdi, ama Massis'e asla. Başka hiçbir konuda değilse bile bu konuda Müslümanlarla Hristiyanlar aynı fikirdeydiler. Üstelik, diye söze devam etti papaz, Mukaddes Kitap da öyle demiyor muydu? Önlerindeki dağ insanlığın doğum yeri idi; ve nazik bir konudan söz edeceği için alttan alan bir gülme ile, kadınlara Kurtarıcımızın bir insanın ikinci kez annesinin rahmine girip yeniden doğamayacağına dair Nicodemus'a söylediği sözleri anımsattı.

Ayrırlrlarken, papaz cebinden, yüzyıllardan bu yana iyice kayganlaşmış küçük kara bir muska çıkardı. Bunun bir zamanlar Nuh'un Gemisinin omurgasının bir parçasından alınan katran olduğunu ve kötülükleri kovmakta çok işe yaradığını iddia etti. Kadınlar Massis dağına bu denli ilgi gösterdiklerine göre belki..

Bayan Fergusson önerilen alışverişe, dağa çıkmak olanaksız olduğuna göre muskanın Nuh'un Gemisinden alınmış bir katran parçası olduğuna inanmalarının beklenmemesi gerektiğini kibarca belirterek karşılık verdi. Ermeni ise ortada hiçbir çelişki görmüyordu. Güvercinin zeytin dalını aşağı taşı-

ması gibi belki bir kuş ya da bir melek, onu aşağı getirmişti. Efsaneye göre Aziz James Massis'e çıkmayı üç kere denemiş, üçüncüsünde bir melek ona yasak olduğunu söylemiş, ama ona Gemiden bir parça tahta vermişti. Meleğin o tahtayı verdiği yerde Aziz James Manastırı kurulmuştu.

Aralarında alışveriş olmadan ayrıldılar. Tanrının Nicodemus'a sözlerinden rahatsız olan Bayan Logan ise katranı düşünüyordu. O ressamların tablolarında gölgeleri koyulaştırmak için kullandıkları bir malzeme değil miydi? Bayan Fergusson ise sinirlenmişti; önce Mukaddes Kitapta yer alan bir ayete aptalca bir anlam verilmesine çalışıldığı için, ikinci olarak papazın utanç verici ticaret hevesinden dolayı. Doğulu din adamlarının onu etkilemesi olanaksızdı; onlar bir yandan insan dışlerinin mucizevi kudretine inanıyorlar, öte yandan uydurma dinsel kalıntıların ticaretini yapmaya kalkışıyorlardı. Bu korkunç bir şeydi. Bunun için cezalandırılmaları gerektili. Hiç kuşkusuz cezalandırılacaklardı. Bayan Logan işvereni ni endişeyle inceledi.

Ertesi gün şurasında burasında toy kuşu ve Kürt kabilelerinin kara çadır kümelerinden başka bir şey olmayan kamış ve kaba ot kaplı amansız bir düzlükten geçtiler. Geceyi geçirmek için dağın eteğinden bir günlük yoldaki bir köyde konakladılar. Gökçay'da tutulmuş tuzlanmış alabalık ve peynir yedikten sonra iki kadın kayısı kokan karanlıkta durup Nuh'un dağına doğru baktılar. Önlerindeki dağ sırasının iki zirvesi vardı: payandaların taşıdığı bir kubbeye benzeyen büyük, geniş omuzlu bir kütle olan Büyük Ağrı ve dört yüz kadem kadar daha alçak ve yanları düzgün zarif bir koni biçimindeki Küçük Ağrı. İki Ağrı'nın biçiminde ve yüksekliğinde insanlığın iki cins arasındaki o öncelikli ayrımının biçimini görmek Bayan Fergusson'a pek acayip gelmedi. O ana kadar insanüstü şeylere karşı pek duyarlılık göstermeyen Bayan Logan'a bu düşüncesinden söz etmedi.

Sanki kafasının sıradanlığını kanıtlamak istermişçesine

Bayan Logan o anda küçüklüğünden bu yana Nuh'un Gemisinin nasıl olup da Ağrı dağında kaldığına bir türlü akıl erdiremediği açıkladı. Acaba suların üstünde yükselen zirve geminin omurgasını delmiş de geminin orada takılıp kalmasına mı neden olmuştu? Yoksa, Gemi nasıl olup da sular çekildikçe uçurumlardan aşağı yuvarlanmamıştı?

Bayan Fergusson fazla sempati göstermeden, "Senden önce de böyle düşünenler oldu," diye yanıt verdi. "Marko Polo bu konuya açıklık getirmek için dağın küp biçiminde olduğunu öne sürdü. Eğer bu konuyla ilgilenseydi, babam muhtemelen ona hak verirdi. Büyük Ağrı'nın tepesine çıkanlar zirvenin hemen altında yumuşak inişli bir yamaç bulunduğunu söylüyorlar." Bayan Logan anlayamamış gibi açıklama gereği duydu: "Yamaç Londra'daki Yeşil Parkın yarısı kadarmış. Geminin durup yolcularını boşaltması için hem doğal hem güvenli bir alan."

"Demek Gemi zirvenin tepesine konmadı?"

"Mukaddes Kitap böyle bir şey demiyor."

Deniz düzeyinden altı bin kadem yükseklikte yer alan Arghuri'ye yaklaşırlarken, havanın ısısı daha bir hoşlaştı. Köyün üç mil aşağısında Nuh'un dağa oyulmuş ilk bağına vardılar. Kütükler çiçek açmayı henüz tamamlamışlardı ve yapraklarının arasından bir sürü küçük koyu yeşil üzüm sarkıyordu. Bir köylü kaba tırpanını yere bırakıp beklenmeyen yolcuları köyünyaşlısına götürdü. Yaşlı adam, gelenlerin sundukları dinamit tozunu kibarca fakat pek şaşmadan kabul etti. Bu tip uygar davranışlar Bayan Logan'ı sinirlendiriyordu. Köy yaşılsı sanki beyaz kadınlar ona her gün dinamit tozu getiriyorlarmış gibi davranıyordu.

Bayan Fergusson ise her zamanki görev düşkünü ve becerikli tavrını değiştirmede. Öğleden sonra Aziz James Manastırına götürölmeleri için düzenleme yaptılar; o gece köyde kalacaklar ve ertesi gün tapınmak için yeniden kiliseye gideceklerdi.

Manastır dağın hemen hemen tepesine kadar uzanan büyük uçurumun aşağı bölümünde Arghuri çayının kenarında inşa edilmişti. Taşları katılaşmış lavlardan yapılmış haç şeklinde bir kiliseden ibaretti. Çeşitli küçük evler kilisenin yanlarına domuz yavrularının analarına yapıştıkları gibi yapışmıştı. Gelen grup avluya girince onları orta yaşlı bir papaz karşıladı, Aziz James'in kulesi arkasında yükseliyordu. Sırtında kapüşonlu lacivert şayaktan bir cübbe vardı; sakalı uzun ve kırışmıştı; ayaklarına yünden Acem çorapları ve bildiğimiz türden terlik giymişti. Bir elinde tespih vardı; öbürü hoş geldin anlamında göğsüne bastırılmıştı. Bir şey Bayan Logan'ı Nuh'un kilisesinin papazı önünde diz çökmeye itti; ama dinsel davranışların çoğunu Roma etkisi olarak sınıflandıran Bayan Fergusson'un onaylamaz tavrı onu engelledi.

Avlu bir kilise avlusundan çok bir çiftliğe benziyordu. Bir duvara mısır çuvalları gelişigüzel yaslanmıştı; yakınlardaki otlaktan üç koyun içeri girmiş ve dışarı kovalanmıştı; ve yerden belirgin bir koku yükseliyordu. Arşimandrit onları hücrelerine davet etti; hücre kilisenin dış duvarına yapışık olarak inşa edilen küçük evlerden biriydi. Onları küçük avludan geçirirken Arşimandrit nezaket anlamında fakat gereksiz yere Bayan Fergusson'un dirseğine dokundu. Keşişin hücresinin kalın duvarları ve ortada bir direk ile desteklenen alçıdan çatısı vardı. Hasır bir panonun üzerine tanınmayan bir azizin kaba demirden yapılmış küçük heykeli asılıydı; avlunun kokusu buraya da girmişti. Hücre Bayan Logan'a takdir edilecek denli sade, Bayan Fergusson'a ise pis göründü. Arşimandrit'in davranışları da ayrı biçimde yorumlandı; Bayan Logan'a göre dostça bir açıklık, Bayan Fergusson'a ise kurnaz bir dalkavukluk gibi geldi. Bayan Logan işverenin belki de Ağrı dağına kadar uzun yolculuk sırasında nezaket stokunu eritmiş ve artık taşlaşmış bir umursamazlığa düşmüş olabileceğini düşündü. Arşimandrit iki hanımın o geceyi manastırda geçirebileceklerini söyleyince, Bayan Fergusson reddetti, papaz misafirperverlik önerisinde ısrar edince de sertleşti.

Arşimandrit gülümsemeye devam etti ve Bayan Logan onun hâlâ nazik olmaya çalıştığını düşündü. O sırada elinde kaba görünümlü bir tepsi üzerinde boynuzdan yapılmış üç bardak taşıyan bir hizmetkâr içeri girdi. Bayan Logan Arghuri çayının suyu diye düşündü; ya da seyahatleri boyunca birçok çobanın onlara ikram ettiği o ekşimsi sütten getirmişlerdi. Ama hizmetkâr bir şarap tulumu ile geri geldi ve boynuzdan yapılmış bardaklara şarap doldurdu. Arşimandrit kendi bardağını kadınlara doğru kaldırdı ve dibine kadar içti; hizmetkârı bardağını yeniden doldurdu.

Bayan Fergusson ağzının ucuyla bir yudum aldı. Ve Arşimandrit, Bayan Logan'a sert bir sorgulama gibi gelen sorular sordu. Bu duygu rehberin tercüme etmesini beklerken daha da asap bozucu oluyordu.

"Şarap bu?"

"Gerçekten." Papaz iki kadını kendi uzak ülkelerinde henüz bilinmeyen yerel çeşniden tatmaya yüreklendirircesine gülümsedi.

"Üzümden mi yapılmış?"

"Doğrusunuz, hanımefendi."

"Söyleyin bana, bu şarabın yapıldığı üzümler nerede yetiştiriyor?"

Arşimandrit iki elini yanlara doğru açtı ve civarı gösterecek daireler çizdi.

"Ya üzümlerin toplandığı kütükler? Onları ilk kez kim dikti?"

"Büyük atamız, en eski dedemiz, hepimizin babası Nuh hazretleri."

Bayan Fergusson yol arkadaşına gereksiz görünse de o ana kadar şittiklerini düşündü. "Siz bize Nuh'un bağından toplanmış üzümlerin tahammür etmiş suyunu mu ikram ediyorsunuz?"

"Bundan şeref duyuyorum, hanımefendi." Papaz yeniden

gölümsedi. Sanki özel teşekkür değilse bile bir hayret ifadesi bekliyordu. Oysa, Bayan Fergusson ayağa kalktı, Bayan Logan'ın henüz tatmadığı şarabı aldı ve kendisinininkiyle beraber hizmetkâra verdi. Bir kelime bile söylemeden Arşimandrit'in hücrelerini terk etti, avluyu üç koyunun insiyakla onu izlemesine neden olan bir tavırla geçti ve yamaçtan aşağı inmeye başladı. Bayan Logan papaza anlamsız hareketler yaptı ve sonunda işverenin peşinden gitti. Dalları meyve dolu kayısı bahçelerinden tek bir söz söylemeden geçtiler; kendilerine bir tas süt uzatan çobana yüz vermediler; hiç konuşmadan köye döndüler. Hesaplı nezaketi geri gelen Bayan Fergusson köy yaşlısına onlara derhal kalacakları bir yer bulmasını rica etti. Yaşlı adam onlara Arghuri'deki en büyük ev olan kendi evini önerdi. Bayan Fergusson ona teşekkür etti ve karşılığında cidiyetle kabul edilen küçük bir paket şeker uzattı.

O gece odalarında bir piyano taburesinden daha büyük olmayan alçak bir masaya sofra kurulmuştu. Onlara yerel yassı ekmek, koyun eti sığışu, kabukları soyulmuş ve ikiye bölünmüş katı yumurta ve kocayemiş ikram edilmişti. Ya evin geleneğine uymadığından ya da manastıra yaptıkları ziyaretin öyküsü yaşlı adamın kulağına geldiğinden şarap yoktu. Onun yerine bir kez daha koyun sütü içtiler.

Sonunda Bayan Fergusson, "Bir küfür," dedi. "Hem de Nuh'un dağında. Çiftçi gibi yaşıyor. Kadınları yanında kalmaya davet ediyor. Nuh hazretlerinin üzümünü tahammür ettiriyor. Bu bir küfürdür."

Bayan Logan değil sevimli Arşimandrit'i savunmak, yanıltmanın bile hatalı olacağını biliyordu. Kendi kendine ziyaretlerinin girdiği yol nedeniyle Nuh'un Gemisinin bir tahtasından büyüyen yaşlı sığut ağacını incelemeye bile fırsatları olmadığını anımsadı.

"Dağa çıkacağız," dedi Bayan Fergusson.

"Ama bunun nasıl yapılacağını bilmiyoruz."

"Dağa çıkacağız. Günah suyla temizlenmelidir. Dünya-

nın günahı tufan sularıyla temizlendi. Keşişin yaptığı bu yüzden çifte günah. Biz şişelerimizi kutsal dağın karı ile dolduracağız. Bulmak için geldiğimiz Nuh'un saf üzüm suyu kirletilmiş. Onun yerine temiz su getireceğiz. Seyahatimizin anlam kazanmasının tek yolu bu."

Bayan Logan başını eğdi; onaylama yerine şaşkın bir baş eğme idi bu.

Tanrının 1840. yılının 20 Haziranında, yanlarında Kürt rehber olduğu halde Arghuri'den yola çıktılar. Köy yaşlısı üzümlere köylülerce dağın kutsal sayıldığını ve hiç kimsenin Aziz James Manastırından daha yükseğe çıkmaması gerektiğini anlattı. Kendi de köylülerin bu inancına katılıyordu. Onları tırmanışlarından alıkoymaya çalışmadı, ama Bayan Fergusson'a silahını ödünç verme hususunda ısrar etti. Kullanmaya niyeti de kabiliyeti de olmadığı halde Bayan Fergusson silahı kemerine astı. Bayan Logan kendilerine tavsiye edilen küçük bir torba limon aldı yanına.

Kadınlar atlarının üzerinde güneşe karşı birer beyaz şemsiye taşıyorlardı. Yukarı doğru baktığında Bayan Fergusson dağın doruğunda bulut halesinin oluşmaya başladığını gördü. Kendi kendine bu günlük bir mucize dedi. Birkaç saat boyunca pek az ilerleme kaydediyorlar gibi geldi; birkaç cüce dikenli çalılığın bozduğu ince kum ve sarımsı kilden çorak bir bölgeden geçiyorlardı. Bayan Logan birçok kelebek ve sayısız kertenkele gördü, ama Nuh'un Gemisinden inen yaratıklardan pek azının göze görünmesinden hayal kırıklığına uğradı. İtiraf etmeliydi ki, dağın yamaçlarını aptalcasına bir tür hayvanat bahçesi gibi tasavvur etmişti. Oysa hayvanlara gidip çoğalmaları emredilmişti. Herhalde bu emre uymuşlardı.

İçlerinden en küçük bir akarsuyun geçmediği derin vadilerden geçtiler. Bu dağ Sussex'teki tebeşir dağları kadar çoraktı. Biraz daha tırmanınca dağ onları şaşırttı; önlerine zarif pembe çiçekli gül ağaçlarının süslediği yeşil otlaklar serilmişti. Bir yamacı dönünce küçük bir yerleşim merkezine geldiler

– duvarları hasırdan, çatıları kara keçi kılından birkaç çadır. Bayan Logan önlerine aniden çıkan, sürüleri daha aşağılarda otlayan bu göçebelere biraz ürküttü, ama Bayan Fergusson atını onlara doğru sürdü. Karışık saçları çadırının çatısına benzeyen korkunç görünüşlü bir adam onlara kaba saba bir tas uzattı. İçinde suyla karıştırılmış ekşi süt vardı ve Bayan Logan ayrı birer biraz tedirgin içti. Başlarını salladılar, gülümse-diler ve yollarına devam ettiler.

Amanda Fergusson birdenbire, "Sence adamın ki doğal bir misafirperverlik davranışı mıydı?" diye sordu.

Bayan Logan bu garip soruyu düşündü. "Evet," diye ya-nıtladı, çünkü daha önce kaç kez benzer davranışlarla karşı-laşmışlardı.

"Babam bunun yabancıların öfkesini yatıştırmak için ve-rilen hayvansı bir rüşvet olduğunu söylerdi. Böyle olduğuna inanmak onun için bir iman sorunu ydu. Babam olsa göçebele-rin böceklerden farkı olmadığını söylerdi."

"Böcek mi?"

"Babam böceklere ilgi duyardı. Bana söylediğine göre bir böceği bir kutuya koyarsan ve kutunun üstüne vurursan, o da senin evlenme teklifinde bulunan bir başka böcek oldu-ğunu düşünerek içerden vurur."

Bayan Logan sesinin tonundan Albay Fergusson'u kü-çümsemediğini, sadece kendi fikrini beyan ettiğini belirtme-ye özen göstererek, "Bence böcekler gibi davranmıyorlardı," dedi.

"Bence de öyle."

Bayan Logan işverenin kafasından ne geçtiğini tam ola-rak anlayamadı. Babasını Tanrıya hoş göstermek için katet-tikleri bunca uzun mesafeden sonra, şimdi durmadan babası-nın gölgesi ile tartışıyor gibiydi.

Büyük Ağrı dağının son yamacında atlarını bir dikenli ağaca bağladılar ve ayaklarını dinlendirmelerini sağladılar.

Buradan öteye yürüyerek gideceklerdi. Bayan Fergusson, şemsiyesi havada, silahı belinde, haklılığından emin kimsele-re mahsus o özel yürüyüşü ile önden gidiyordu; Bayan Logan, elindeki limon torbasını sallayarak, giderek daha dikleşen yolda onu izlemeye çalışıyordu; taşıdığı yüklerin altında ezil-miş Kürt rehberleri ise en arkadan geliyordu. Kar çizgisine erişebilirlerse dağda iki gece geçirmeleri gerekecekti.

Bütün öğleden sonra dimdik tırmandılar ve saat yediden biraz önce, gök kayısı rengine dönüşürken, kayalık bir çıkıntı-da dinlendiler. İlk başta sesi tanıyamadılar ve ne demek oldu-ğunu anlayamadılar. Önceleri derinden bir gümbürtü, grani-tin homurdaması gibi bir şey duydular, ama sesin yukarı-dan mı aşağıdan mı geldiği belli değildi. Derken ayaklarının altındaki zemin titremeye başladı ve içerden, bastırılmış gök gürültüsü gibi ürkütücü, içlerde hapsedilmiş bir yeraltı tanrı-sının protestosu gibi bir gümbürtü duydular. Bayan Logan korkuyla işverenine baktı. Amanda Fergusson ise dürbünü-nü Aziz James Manastırına doğru çevirmişti ve yüzünde yol arkadaşını şaşırtan iffetli bir memnuniyet ifadesiyle bakıyor-du. Bayan Logan'ın gözleri miyoptu, onun için kendi gözleriyle değil, Bayan Fergusson'un yüzündeki ifadeden ne olduğunu anladı. Dürbün nihayet kendisine verilince manastır kili-sesinin çatısının, duvarlarının ve daha o sabah artlarında bıraktıkları küçük yerleşim merkezinin sarsıntı sonucunda yer-le bir olduğunu kendi gözleriyle gördü.

Bayan Fergusson ayağa kalktı ve canlı adımlarla tırman-maya devam etti.

Şaşkın Bayan Logan, "Depremzedelere yardım etmeyecek miyiz?" diye sordu.

"Depremzede kalmayacak," dedi işvereni ve daha sert bir ses tonuyla ekledi, "Bu cezanın başlarına geleceğini bilme-liydiler."

"Ceza mı?"

"İtaatsizlikten. Nuh'un üzümünü tahammür ettirmek-

ten. Bir kilise kurup içinde günah işlemekten." Bayan Logan Amanda Fergusson'a kendi mütevazı ve cahil kafasına göre bu cezanın aşırı olduğunu nasıl anlatacağını bilmediği için ihtiyatla baktı. Bayan Fergusson soğuk bir sesle, "Bu kutsal bir dağ. Nuh'un Gemisinin üzerinde durduğu bir dağ. Burada küçük bir günah bile büyük günah sayılır."

Bayan Logan tedirgin sessizliğini bozmadı; kayalıkların arasındaki bir yarıktan yukarı doğru tırmanan işverenini izlemekle yetindi. Tepede Bayan Fergusson bekledi ve ona döndü. "Tanrı'nın Londra'daki yüksek mahkeme reisi gibi biri olacağını sanıyorsun. Uzun bir açıklama bekliyorsun. Bu dağın Tanrısı bütün dünyadan sadece Nuh'u ve onun ailesini kurtardı. Bunu unutma."

Bayan Logan bu sözler üzerine ciddi bir tedirginliğe kapıldı. Bayan Fergusson Arghuri köyünü yerle bir eden zelzeleyi büyük Tufanla mı kıyaslıyordu? İki beyaz kadınla bir Kürdün kurtulmasını Nuh ailesinin kurtulmasına mı benzetiyordu? Seyahâtlerine hazırlanırken mıknaatışlı pusulanın, kayalar demir dolu olduğu için, bu gibi dağlarda işe yaramadığı kendilerine söylenmişti. İnsanın bu dağlarda yolunu başka şekillerde de kaybedebileceği anlaşıyordu.

Altlarındaki kaya yerel aşiret reisleriyle iyi ilişkiler kurabilmek için yanlarında getirdikleri dinamit gibi patlarken, Nuh'un Dağında, ziyaretçiden fanatiğe dönüşen bir kadın ve kendisiyle tek telime bile konuşamadığı sakallı bir köylüyle ne arıyordu? Her şey onların dağdan inmelerini gerektirirken, onlar boyuna tırmanıyorlardı. Daha ilk sarsıntıda kaçacağını sandığı Kürt yanlarında kalmıştı. Belki de uyurlarken boğazlarını kesecekti.

O gece uyudular ve ertesi sabah güneş doğar doğmaz yeniden yola çıktılar. Kadınların beyaz şemsiyeleri dağın zemiyle canlı bir kontrast oluşturuyordu. Burada sadece çıplak kaya parçaları vardı ve likenlerden başka bir şey büyümüyordu, her yer tamamen çoraktı. Sanki ayın yüzüne gelmişlerdi.

Dağın yan tarafında yer alan uzun ve karanlık yarığın içindeki ilk kar cebine rastlayıncaya kadar tırmandılar. Doruktan üç bin kadem uzakta, Büyük Ağrı dağını çevreleyen buzdan kornişin hemen altındaydılar. Ovadan yükselen hava burada buharlaşıyor ve o mucizevi haleyi oluşturunuyordu. Tepelerindeki gök mavi rengini kaybetmiş parlağımsı bir yeşile dönüşmüştü. Bayan Logan çok üşüdü.

İki şişe karla doldurulmuş, rehberlerine emanet edilmişti. Bayan Logan daha sonra dağdan inerlerken Bayan Fergusson'un yüzündeki ihtiyatlı dinginliği ve yürüyüşündeki güven duygusunu tekrar gözünün önüne getirdi; Bayan Fergusson ukalalığa yaklaşan bir memnuniyet sergiliyordu. Kürt önde Bayan Logan arkada henüz birkaç metre gitmişler, eğri büğrü bir çakılıktan geçiyorlardı ki, Bayan Fergusson yere düştü. Öne ve yana sendeledi ve Kürt onu yakalayıncaya kadar bayırdanaşağı kaydı. Bayan Logan hayretle durdu, çünkü Bayan Fergusson'un ayağı hiç de tehlikeli olmayan dümdüz bir kayanın üstünde kaymıştı.

Yanına gittiklerinde akan kanı hiç umursamadan gülümseyordu. Bayan Logan Kürdün Bayan Fergusson'un ayağını sarmasına izin vermeyecekti; Kürdün sargı yapmak için gömleğinden kestiği parçaları kabul etti ama arkasını dönmesi konusunda ısrar etti. Yarım saat kadar sonra ikisi Bayan Fergusson'u ayağa kaldırdılar ve yeniden yola düzüldüler. Bayan Fergusson garip bir rahatlıkla, bir katedralde ya da hayvanat bahçesinde gezdiriliyormuş gibi rehberin koluna yaslanmıştı.

O günün geri kalan bölümünde kısa bir mesafe katettiler, çünkü Bayan Fergusson sık sık dinlenmek istiyordu. Bayan Logan atlarının ne denli uzakta bağlanmış olduğunu hesaplıyor ve cesareti kırılıyordu. Gece olunca iki küçük mağara rastgeldiler; Bayan Fergusson onları Tanrının dağa parmağını batırmasına benzetti. Kürt, yabani hayvanların kokusunu almak için burnunu çekerek, mağaraların ilkine ihtiyatla girdi ve onlara içeri girmeleri için işaret etti. Bayan Logan

yataklarını yaptı ve biraz afyon hazırladı; rehber ise ona anlamadığı işaretler yaptıktan sonra gözden kayboldu. Bir saat sonra kayalardan koparabildiği birkaç çalı ile döndü. Bir ateş yaktı; Bayan Fergusson uzandı, biraz su içti ve uyudu.

Uyandığı zaman kendini halsiz hissettiğini ve kemiklerinin derisinin içinde katılaşmış olduğunu bildirdi. Bayan Fergusson'un ertesi sabaha daha iyi olacağını umut ederek o günü mağarada geçirdiler. Bayan Logan dağa geldiklerinden beri işvereninde oluşan değişiklikleri düşündü. Buraya gelmelerinin amacı Albay Fergusson'un ruhu için şefaet istemeye çalışmaktı. Ama o ana kadar hiç dua etmemişlerdi; Amanda Fergusson hâlâ babasıyla tartışıyor gibiydi; Bayan Fergusson'un müracaat ettiği Tanrı ise Albayın kutsal ışığa karşı ısrarla işlediği günahı affedecek bir tanrıya benzemiyordu. Bayan Fergusson babasının ruhunun kaybolduğuna, dışlandığına, lanetlendiğine inanmış, ya da karar mı vermişti?

Gece olunca Bayan Fergusson arkadaşına o rehberle konuşurken dışarı çıkmasını emretti. Buna gerek yoktu, çünkü Bayan Logan tek kelime Türkçe, Rusça ya da Kürtçe ya da aralarında konuştukları bunların hangi karmasıyla hiç anlamıyordu; ama kendisinden isteneni yaptı. Dışarıda durup saçlarına bir yarasa girmesin diye dua ederek krem rengi aya baktı.

"Ayı görebilmem için yerimi değiştirin." Bayan Logan'la rehber Bayan Fergusson sanki bir yaşlı kadınmış gibi yavaşça kaldırdılar ve mağaranın ağzına yaklaştırdılar. "Yarın gün ıştır ışmaz yola çıkacaksınız. Dönüp dönmemeniz önemli değil." Bayan Logan başını salladı. Tartışmadı, çünkü kazanamayacağını biliyordu, ağlamadı, çünkü azarlanacağını biliyordu. "Ben Kutsal Kitabı anımsayacağım ve Tanrının buyruğunu bekleyeceğim. Tanrının buyruğu apaçık belli. Ona kavuşmak için bundan daha iyi bir yer düşünemem."

Bayan Logan ile Kürt o gece onu sırayla beklediler. Hemen hemen dolunay haline gelmiş ay Amanda Fergusson'un

üzerinde yattığı zemini aydınlatıyordu. Bir ara, "Babam müzik de olsun isterdi," dedi. Bayan Logan işverenini sinirlendiren bir şekilde kabul anlamına gülümsedi, "Neden söz ettiğimi bilmenize olanak yok." Bayan Logan ikinci kez kabul etti.

Bir sessizlik oldu. Kuru soğuk havada yanan odun kokusu vardı. "Babam resimlerin hareket etmesi gerektiğine inanıyordu. Işıklarla, müzikle ve yeni icat sobalarla. Bunun gelecek olduğuna inanıyordu." Bayan Logan eskisinden daha iyi anlayarak, yanıt vermemenin daha güvenli olacağını düşündü. "Ama hareketli resimler gelecek değildi. Mehtaba bak. Mehtabın ne müziğe ne de renkli ışıklara gereksinimi var."

Sözcükler yerine kesin bir hareketle Bayan Logan tek bir tartışma kazandı ve Bayan Fergusson iki küçük şişe erimiş kar ile kaldı. Birkaç limon da kabul etti. Silahı artık kendi belinde taşıyan Bayan Logan rehberle birlikte dağdan aşağı inmeye koyuldu. Manen kararlıydı ama bundan sonra ne yapması gerektiğini tam olarak bilmiyordu. Örneğin, Arghuri halkı daha önce dağa çıkmaya cesaret edememişse, zelzeleden sağ kalan olsa bile bundan sonra çıkmayı asla kabul etmezdi, geri kalan herhangi biri daha çıkacak değildi. Daha uzak bir köyden yardım istemesi gerekecekti.

Atlar gitmişti. Kürdün boğazından herhalde düş kırıklığını ifade eden uzun bir ses çıktı. Atları bağladıkları ağaç hâlâ yerindeydi ama atlar yok olmuştu. Bayan Logan ayaklarının altındaki zemin köpürünce atların şahlanarak iplerini kopardıklarını ve dağdan vahşi bir telaşla uzaklaştıklarını tasavvur etti. Daha sonra, Kürdün ardından Arghuri köyüne doğru yürürken Bayan Logan'ın aklına başka bir açıklama geldi: atları o sabah karşılaştıkları konuksever göçebeler çalmıştı.

Aziz James Manastırı hemen hemen tamamen yıkılmıştı; önünden durmadan geçtiler. Arghuri yıkıntılarına yaklaşırlarken Kürt ona o beklerken kendisinin köyü teftiş edeceğini belirtti. Yirmi dakika sonra başını bütün dünyanın anlayacağı biçimde iki yana sallayarak geri döndü. Harap evlerin yan-

larında dolaşırlarken Bayan Logan zelzelenin bütün köy halkını öldürmüş olduğunu görmezlikten gelememi. Zelzelede her şey yıkılmış, sadece –eğer Bayan Fergusson’a inanmak gerekirse– onları günaha teşvik eden ve cezalandırılmalarına neden olan bağlar sapasağlam ayakta kalmıştı.

Yeni bir yerleşim merkezine ulaşmaları iki günlerini aldı. Güneybatıda bir yamaçtaki köye geldiklerinde rehber onu anlaşılabilir bir Fransızca konuşan Ermeni papaza teslim etti. Bayan Logan derhal bir kurtarma ekibi oluşturularak Büyük Ağrı dağına çıkılması gerektiğini anlattı. Papaz ona Kürdün hiç kuşkusuz o anda ekibi hazırlamakta olduğunu söyledi. Papazın halinden onun, köylülerin ve din adamlarının çıkılmaz olarak bildikleri Massis’in büyük bölümüne tırmandıklarına inanmadığını anladı.

Bütün gün Kürdün dönmesini bekledi, ama adam görünmedi; ertesi sabah ne olduğunu sorduğunda Kürdün onu papaza teslim eder etmez köyden ayrıldığını söylediler. Bayan Logan, hain Yahuda’ya böylesine yakışır davranış karşısında öfkeleni ve düş kırıklığı hissetti ve bu konudaki duygularını, boyuna hak verircesine başını sallayan ve Bayan Fergusson için dua etmeyi öneren Ermeni papaza güçlü bir biçimde ifade etti. Bayan Logan dua önerisini kabul etti, ama bir yandan da insanların dişlerini Tanrıya adadıkları bir bölgede çıplak duanın ne derece işe yarayacağını düşünmekten kendini alamadı.

Aradan birkaç hafta geçtikten sonra, Trabzon’dan bindiği vapurun boğucu kamarasında sırtüstü yatarken, Kürdün beraber oldukları tüm süre içinde Bayan Fergusson’un emirlerini harfiyen ve gururla yerine getirdiğini; ve mağarada son gece ikisi arasında ne geçtiğini bilmediğini anımsadı. Belki de Bayan Fergusson ona yol arkadaşını güvenli bir yere götürüp bırakmasını emretmişti.

Bayan Logan Bayan Fergusson’un düşmesini de düşündü. Bir taşlıktan geçiyorlardı, etrafta bol bol taş vardı ve yürü-

mek zordu, ama o sırada geçtikleri yamaç pek meyilli değildi; üstelik işvereni düştüğü o anda dümdüz bir granitin üstünde duruyordu. Orası pusulanın işlemediği manyetik bir dağdı ve insanının bulunduğu yeri kaybetmesi kolaydı. Hayır, bu değildi. Sormaktan çekindiği soru şuydu: Bayan Fergusson elde etmek ya da teyit etmek istediği her neyse onu sağlamak için isteyerek mi düşmüştü? Başında halesiyle Büyük Ağrı dağını ilk gördüklerinde Bayan Fergusson her şeyin iki açıklaması olduğunu; her iki açıklamanın iman gerektirdiğini ve ikisi arasında seçim yapmak için bizlere serbest irade verilmiş olduğunu ileri sürmüştü. Bu bilmece Bayan Logan'ın zihnini yıllarca meşgul etti.

7

Üç Sade Öykü

Dışa kapalı, kendine güveni olmayan, hiç seyahat etmemiş ve her şeye burun kıvrıran; sıkı bir eğitim almış, görgüsüz, duygularını kontrol edemeyen on sekiz yaşında normal bir gençtim. En azından tanıdığım bütün on sekiz yaşındakiler böyleydi, onun için normal addediyordum kendimi. Üniversiteye girmeyi beklerken, bir orta okul okutmanlık işi bulmuştum. Okuduğum romanlar, porsuk çitlerinin dibine yumurtlayan tavus kuşlarının, artık kapanmış papaz deliğinde kireçleşmiş kemiklerin bulunduğu eski bir taş köşkte özel hocalık; Gal sınırında, güçlü sarhoşlar ve gizli sefihlerle dolu eksantrik bir özel müessesede her şeye inanan saf kız rolündeki artist gibi şatafatlı işleri kendime yakıştırmama neden olmuştu. Müessesede dikkatsiz kızlar ve hiçbir şeyin etkileyemediği uşaklarla dolu olacaktı. Öykünün sosyal dersi şu olacaktı: ayrıcalığı olmayanlara züppelik bulaşır.

Gerçek meğer daha mevziymiş. Evden yarım mil ötede bir sınav hazırlık kursunda yarım yıl ders verdim ve şapkasız dolaşmayan annelerinin sürekli gülümsediği sevimli çocuklarla tembel günler geçirmek, gökten polen yağan bitmek bilmeyen bir spor gününde flört etmek yerine, zamanımı yerel yarış biletləri satıcısının (bana bisikletini ödünç vermiş; ben de bisikleti bir yere çarpmıştım) oğlu ve mahallenin avukatının kızıyla geçirdim. Yine de yarım mil, hiç seyahat etmemiş biri için oldukça uzak bir mesafeydi; on sekiz yaşındaydım ve orta sınıfın her kademesi bana heyecan veriyor, beni ürkütüyordu. Okul yanında bir de aileyle girdi hayatıma; aile bir evde oturuyordu. Burada her şey farklı, onun için de daha iyiydi; bükülmez pirinç musluklar, merdiven trabzanlarının biçimi, gerçek yağlıboya tablolar (bizim de gerçek yağlıboya tabloları-

mız vardı, ama onlarınki kadar gerçek değil), kitap dolu bir oda olmanın ötesinde özel bir havası olan kütüphane, içinde tahta kurtları bulunacak kadar eski eşyalar ve miras kalan şeylerin önemsenmeden kabul edilişleri. Holde kırık bir kürek asılıydı, kara sapının üzerinde her biri savaştan önceki güneşli günlerde aynı ödülü kazanmış kolej sekizlisinin adları altın harflerle kazınmıştı. Ön bahçede hava saldırılarına karşı bir sığınak vardı. Bizim evde olsa, bundan gocunulur ve dayanıklı çalılıklarla canla başla kamufle edilirdi; burada ise hoşgörülü gururdan başka bir şey akla getirilmiyordu. Aile eve uygundu. Baba bir casus, anne eski bir oyuncuydu, oğul kola-lı yakalı gömlekler ve kruvaze elbiseler giyiyordu. Daha fazla bir şey söylememe gerek var mı? O sıralar daha çok Fransız romanı okumuş olsaydım, ne beklemem gerektiğini bilebilirdim; ve doğal olarak ilk kez burada aşık oldum. Ama o başka bir öykü ya da en azından başka bir bölüm.

Okulu büyükbaba kurmuştu ve hâlâ orada yaşıyordu. Zaman zaman, üzerinde krem rengi keten ceket, kolej kravatı –Gonville ve Caius’dan olduğunu böylece bilecektiniz– ve yassı kasketi ile evde dolaştığı görülürdü. (Bizim evimizde yassı kasket alelade bir şey sayılırdı, burada ise şıklık alametiydi ve muhtemelen bir zamanlar ava gittiğinizi gösteriyordu.) Hep kendi "sınıf"ını arıyor, bir türlü bulamıyordu ve içinde bir bunsen lambası ve akan sudan başka bir şey olmayan mutfak ardındaki odadan "laboratuvar" olarak söz ediyordu. Sıcak öğleden sonraları Roberts marka ahşap bir seyyar radyo ile ön kapıda oturur, kriket maçları hakkındaki açıklamaları dinlerdi. Tahtadan yapılma radyoların o bayıldığım plastik ya da metal transistörlü radyolardan daha kaliteli ses verdiğini orada öğrendim. Adı Lawrence Beesley'di.

Kendi büyük büyükbabamın dışında tanıdığım en yaşlı kişiydi. Yaşı ve sahip olduğu statü bende normal bir gıpta, korku ve başkaldırı karışımı bir duygu yaratıyordu. Perişan

görüntüsü –tarihi lekelerle dolu giysileri, çenesinden sarkan yumurta akı köpüğü– bende yaşama ve yaşamdan kaçınılmaz veda haline karşı buluş çağındakilere mahsus bir öfke yaratıyordu; ve bu duygu o durumda olan kişiye karşı nefrete dönüşüyordu. Kızı ona konserve bebek maması yediriyordu bu da bende varoluşun ekşi şakasını ve bu adama karşı duyduğum nefret duygusunu pekiştiriyordu. Ona atmasyon kriket sonuçları veriyordum. Dalları sallanan çardağın altında kestirdiği sırada yanından geçerken, "84'e karşı 2, Bay Beesley," diye bağıırıyordum. "Batı Hindistan 790," diye ısrar ediyordum ona tepsi içindeki çocuk mamasını uzatırken. Oynanmayan maçların skorlarını, oynanması asla mümkün olmayan maçların skorlarını, hayali, inanılmaz skorlar söylüyordum. Yanıt olarak başını sallar, ben de ufak zalimliğime için için gülererek, onun zannettiği kadar iyi bir genç olmadığımın memnun, yavaşça uzaklaştım.

Benim onunla tanışmamdan elli iki yıl önce Lawrence Beesley *Titanic*'in ilk seferinde ikinci mevki yolcusuydu. Otuz beş yaşındaydı ve Dulwitch Kolejinde fen bilgisi öğretmenliğini bırakmış –sonradan aile efsanesi olarak anlatılana göre– Amerikalı bir mirasyedi kız bulmak gibi pek de güçlü olmayan bir istekle yola çıkmıştı. *Titanic* buzdağına çarpınca içi pek dolu olmayan 13 numaralı cankurtaran sandalıyla faciadan kurtulmuş ve onu daha sonra *Carpathia* gemisi denizden toplamıştı. Bu seksenlik kazazedenin odasındaki hatıra eşyaları arasında onu kurtaran geminin adının üzerine işlendiği bir battaniye vardı. Ailesinin her şeye inanmayan üyeleri battaniyenin üzerindeki işlemenin 1912'den çok sonra yapıldığını ileri sürerlerdi. Dahası, atalarının *Titanic*'ten kadın kıyafetine girerek kaçtığını söyleyerek gırgır geçerlerdi. Beesley'in adının ilk kurtulanlar listesinde değil de boğulanlar listesinde olduğu gerçek değil miydi? Bu da esrarengiz kurtulana dönüşen yapay cesedin salimen New York'a vasil olana ka-

dar eteklik giyip ince sesle konuştuğu ve üzerindikileri bir metro istasyonunun tuvaletine kimseye belli etmeden bıraktığı faraziyesini doğrulayan somut bir kanıttı.

Ben bu savı zevkle destekliyordum, çünkü benim dünya görüşümü doğruluyordu. O yılın sonbaharında kolejdeki odamın aynasına aşağıdaki satırları içeren bir kağıt sokacaktım: "Yaşam bir aldatmacadır ve her şey bunu gösterir/Bir zamanlar böyle düşünüyordum şimdi ise biliyorum." Beesley'in olayı bunu doğruluyordu: *Titanic* kahramanı bir battaniye sahtekârı ve kadın kılığında dolaşan bir hilekârdı; ben ona sahte kriket skorları vermekte ne denli haklıydım. Teoriciler, geniş anlamda yaşamın, en iyi olanın yaşamını sürdürmesinden ibaret olduğunu savunurlar; Beesley olayı "en iyinin" en kurnaz olduğunu göstermiyor muydu? Kahramanlar, yiğitler, en asil kökenliler, hatta kaptan (özellikle kaptan!), hepsi de asilce gemi ile birlikte denizin dibini boylamışlar; oysa korkaklar, panikleyenler ve sahtekârlar kurtarma sandalına süzülüp hayatta kalmak için nedenler bulmuşlardı. Bu, insan genlerinin giderek yozlaştığının, kötü kanın iyi kanın yerine geçtiğinin kanıtı değil miydi?

Titanic'te Kaybolanlar adlı kitabında Lawrence Beesley kadın giysilerinden söz etmiyor. Amerikalı yayıncılar Houghton Mifflin tarafından Boston'da bir sosyal kulübe yerleştirilen Beesley başından geçenleri altı haftada yazmıştı; kitap *Titanic* faciasından üç ay kadar sonra satışa çıktı ve o zamandan bu yana yeni baskıları yapıp durdu. Kitap Beesley'i kazadan kurtulanların en ünlüsü yaptı ve elli yıl –benim onunla tanıştığım zamana kadar– denizcilik tarihçileri, film araştırmacıları, gazeteciler, anı avcılar, gevezeler, suikast teorikileri ve can sıkıcı davacılar durmadan ona danıştılar. Başka bir gemi buzdağına çarpıp batınca kurbanların başına neler gelebileceğini tasavvur etmeyi isteyen hevesli gazeteciler hemen ona telefon ederlerdi.

Kazadan kurtuluşundan kırk yıl kadar sonra Pinewood

film şirketi *Unutulmayacak Gece* filmi için onu danışman olarak işe aldı. Filmin çoğu bölümü, siyah kadife bir denize batmak üzere olan aslının yarı ölçütünde bir gemide karanlıkta çekiliyordu. Peşpeşe birkaç gece, Beesley kızıyla birlikte film çekimini izledi ve bundan sonrasını kızı bana anlattı. Beesley, doğal olarak, yeniden doğan ve tekrar batmak üzere olan *Titanic*'ten çok etkilenmişti. Özellikle, gemi batarken küpeşteyi dolduran elemli figüranların arasında olmak istiyordu – buna bir hayali yapıtta tarihin başka bir versiyonunu yaşamak istiyordu diyebilirsiniz. Filmin yönetmeni ise, aktörler sendikası üyelik kartı olmayan danışmanının filmde görünmesini istemiyordu. Olağanüstü durumlarla baş etmesini bilen Beesley, *Titanic* benzerine binmesi için gerekli kartın sahtesini yaptı, o günkü kıyafetlerden giyindi (Aksisedanın aksisedası yansıyan şeyin gerçekliğini kanıtlayabilir mi?) ve figüranların arasına karıştı. Işıklar yanmış ve kalabalığa kırıksık kadife denizde nasıl boğulacakları anlatılmıştı. Son dakikada, kameralar çalışmaya başlayacağı sırada, yönetmen Beesley'in küpeşteye çıkmış olduğunu fark etti ve megafonu eline alarak amatör sahtekâra lütfen gemiden inmesini söyledi. Ve böylece, hayatında ikinci kez Beesley kendini, *Titanic* batmadan önce gemiyi terk ederken buldu.

Sıkı bir eğitim görmüş on sekiz yaşında bir genç olarak, Marx'ın Hegel'i açıklamalarını biliyordum; tarih tekerrür eder, ilk önce trajedi, ikinci kez komedi olarak. Ama bir gün elime bu olanların resmi geçecekti. Yıllar sonra ise daha iyisini keşfedecektim.

II

Yunus Peygamberin balinanın karnında ne işi vardı? Bu tahmin edebileceğiniz üzere inanılması güç bir öyküydü.

Her şey, Tanrı Yunus Peygambere, Tanrının sefih kentle-

ri yok etme konusundaki kabarık dosyasına rağmen, hâlâ -inatla, anlaşılma biçimde- günahkâr olmaya devam eden Nineveh kentine karşı vaaz verme görevini verdiği zaman başladı. Anlaşılma nedenlerle, belki de eğlenceye düşkün Nineveh'liler onu taşıyarak öldürürler diye korktuğundan, bu görevden hoşlanmayan Yunus Peygamber kaçtı. Joppa'da, dünyanın öbür ucuna, İspanya'da Tarshish'e giden gemiye bindi. Tanrının onun tam olarak nerede bulunacağından haberi olacağını, dahası Doğu Akdeniz'in rüzgarları ve denizleri üzerinde tam kontrol sahibi olduğunu kavrayamamıştı. Görülmemiş şiddette bir fırtına kopunca, batıl itikat sahibi gemiciler aralarından kimin bu kötülüğe neden olduğunu anlamak için kura çektiler ve kısa çöp ya da kırık domino ya da maça ası Yunus'a çıktı. Onu derhal denize attılar ve Tanrının özel isteği üzerine bir balina ya da balık onu derhal yuttu. Yunus balinanın karnında üç gün üç gece Tanrıya o denli dua etti ve ileride onun sözünden asla çıkmayacağına o denli yeminler etti ki, Tanrı balığın pişman olan peygamberi kusarak karnından dışarı atmasını emretti. Şaşılacak bir şey yok; Tanrı Yunus'u bir kez daha Nineveh'e gönderdiği zaman, o kendinden isteneni aynen yerine getirdi. Gidip günahkâr kenti lanetledi ve Doğu Akdeniz'in bütün günahkâr kentleri gibi onun da yeryüzünden silineceğini söyledi. Onun üzerine, eğlenceye dalmış Nineveh'liler, tıpkı onun balinanın karnında yaptığı gibi pişmanlık getirdiler; bunun üzerine Tanrı kenti yerinde bırakmaya karar verdi; Yunus buna inanılmaz derecede sinirlendi, bu da felaket mesajını kente iletmek için bir sürü zahmete katlandıktan sonra, Tanrının, herkesin bildiği, hatta tarihi gerçek haline gelmiş, kent yıkmaya heveslisi olmasına rağmen dönüp fikrini değiştirmesi karşısında normal sayılmalıydı. Sanki bu yetmiyormuş gibi, her zaman üste çıkmayı seven Tanrı, hizmetkârına şahane bir oyun oynadı. Önce Yunus'u güneşten korumak için bir sukabağı yeşertti (sukabağından, çabuk büyüyen koruyucu yapraklı keneotu ya da *Palma Ch-*

risti gibi bir şey anlıyoruz); az sonra da ipek bir mendil sallayacak kadar kısa bir sürede adı geçen bitkiyi mahveden bir solucan musallat etti ve Yunus'u güneşte acı içinde kıvranmaya terk etti. Tanrının bu küçük sokak tiyatrosu hakkındaki açıklaması şöyle oldu: Sana hıyanet eden sukabağını cezalandırmadın, değil mi; ben de aynı şekilde Nineveh'i cezalandırmadım.

Bu pek ahım şahım bir öykü değil, değil mi? Tevrat'ın çoğu bölümünde olduğu gibi, bu öyküde insanı felç eden bir özgür irade noksanlığı var. Tanrı elinde bütün kartları tutuyor ve bütün elleri kazanıyor. Önceden belli olmayan tek şey Tanrının bu eli nasıl oynayacağı: kozun ikilisi ile başlayıp birliye kadar yükselecek mi, yoksa birli ile başlayıp ikiliye kadar inecek mi, yoksa karışık mı oynayacak? Paranoyak şizofrenlerin ne yapacaklarını nasıl tahmin edemezseniz, bu da öyküye biraz canlılık katan bir unsur oluşturuyor. Ama o sukabağı işinden ne anlam çıkaracağız? Mantıklı bir açıklama olarak pek inandırıcı değil: bir keneotu bitkisi ile 120000 kişilik bir kent arasında dünya kadar fark olduğunu herkes bilir. Yoksa sorunun aslı, Doğu Akdeniz bölgesi Tanrısının kendi yarattığı bir şeye bir bitkiden daha fazla önem vermemesi mi?

Tanrıyı baş rol oynayan bir aktör ya da ahlaksal zorba olarak değil de bu öykünün yazarı olarak incelersek, onun konu, amaç, gerilim ve karakter yaratma açısından başarılı olduğunutakdir etmemiz gerekir. Yine de onun her zamanki ve oldukça nahoş ahlak anlayışında bir melodram ögesi olduğunu görürüz – şu balina işi. Teknik olarak okyanus yarattığı konusu pek iyi ele alınmış değil: hayvan da Yunus kadar dama taşı gibi kullanılıyor; denizciler tam Yunus'u denize atarken kadehin cilvesiyle orada bulunması fazlasıyla inanılmaz rastlantı kokuyor; ve koca yaratık öykü açısından işi biter bitmez öyküden çıkıyor. Kabak bile, içinde Yunus'un üç gün boyunca iktidara karşı duyduğu nefretten arındığı yüzer hapis haneden başka bir şey olmayan zavallı balinadan daha iyi muamele gö-

rüyor. Tanrı, bir savaş oyunu amiralinin donanmasını denizler haritası üzerinde oraya buraya göndermesi gibi parmaklarının ucuyla yağ deposu hapishaneyi oraya buraya sevk ediyor.

Yine de, bütün bunlara rağmen, balina rolü çalıyor. Öykünün alegorik mesajını (Babil'in söz dinlemeyen İsrail'i yok etmesi) unutuyoruz, Nineveh'in kurtulup kurtulmadığına ya da kusulan pişman Yunus'a ne olduğuna pek aldırmaz; ama balınayı unutmuyoruz. Giotto onu çırpınan Yunus'u dizlerine ve ayaklarına kadar yutarken gösterdi. Bruegel, Michelangelo, Correggio, Rubens ve Dali onu süslemelerde kullandılar. Gouda'da, Yunus'un balinanın ağzından araba vapurunun açılan kapıları arasından çıkan yaya bir yolcu gibi çıkışını gösteren bir vitray var. Adaleli bir yarı keçi yarı insandan sakallı bir ihtiyara kadar çeşitli şekillerde temsil edilen Yunus'un Nuh'u kışkandıracak kadar çok ve çeşitli ikonografisi var.

Bizi bu denli ilgilendiren nedir Yunus'un başından geçenlerde? Tehlike ile kurtuluş arasındaki yutulma anı mı? Bizim o anda denizde boğulma tehlikesinden canlı canlı yenme tehlikesine atılmak için mucize eseri kurtulma duygusuna kapılmamızdan mı? Balinanın karnında, o bunaltıcı, canlı canlı gömülünen mezarda geçirilen üç gün üç gece mi? (Bir kez Londra'dan Paris'e yataklı trenle giderken kendimi, Manş denizinin su seviyesi altında kilitli bir ambarın, kilitli bir vagonun kilitli bir kompartımanında bulmuştum; o sırada Yunus aklıma gelmedi ama duyduğum panik duygusu onunkine eş olmalı. Ya da kitaplarda rastlanan bir korku mu söz konusuydu: ya da nabızı atan yağ deposu ana rahmine geri dönüş korkusu mu yaratmıştı?) Ya da öyküdeki üçüncü nokta, yani kurtuluş, günahlarımızdan arındırılmak için hapsedildikten sonra selamet ve adalete kavuşacağımız düşüncesi mi bizi en çok ilgilendiriyor? Hepimiz, Yunus gibi, yaşam denizinde oradan oraya savruluyoruz, görünürde ölüyoruz ve araba vapurunun kapı-

ları açılmış gibi şaşırtıcı bir yeniden doğuş ve yeniden ışığa kavuşma ve Tanrının sevgisini tanıma. Öykü bundan dolayı mı hafızamızdan çıkmıyor?

Belki, belki de değil. *Jaws* filmi çıktığı zaman neden seyircileri o denli etkilediği konusunda çok çeşitli savlar ileri sürüldü. Film ilkel bir mecazı mı, yoksa dünyanın başından bu yana görülen en yüce rüyayı mı anımsatıyordu? Toprak ile suyun çatışan elemanlarını mı kullanıyordu, hem karada hem suda yaşayan bir yaratık fikrini mi besliyordu? Ya da milyonlarca yıl önce solungaçlı atalarımızın sudan karaya tırmandıkları ve o günden bu yana tekrar suya dönmek korkusuyla felç olduğumuz gerçeğiyle ilişkili olduğu için mi? İngiliz roman yazarı Kingsley Amis, film ve filmle ilgili çeşitli yorumları inceledikten sonra şu sonuca varıyor: "Film koca bir köpekbalığı tarafından canlı canlı yenmenin korkusu hakkında."

Aslında, Yunus ile balina öyküsünün üzerimizdeki etkisi de aynı: büyük bir yaratık tarafından yenmek, çiğnenmek, salyalarına bulaşmak, boğazından geçmek, üzerine tuzlu su içilmek ve meze olarak bir ançüez sürüsü tarafından izlenmek; gözleri görmemek, karanlığa gömülmek, soluksuz kalmak, boğulmak, yağlara bulanmak korkusu; insanları çıldırtabilen, duyularımızı kaybetme korkusu; ölüm korkusu. Bizim tepkimiz yeni miçoyu korkutmak için sadist bir denizci tarafından uydurulan öykü ilk olarak anlatıldığından bu yana ölüm korkusu taşıyan bütün nesillerin tepkisi kadar canlı.

Elbette öykünün gerçekte bir ilgisi olmadığını biliyoruz. Biz bilmiş insanlarız, gerçek ile hayal arasındaki farkı anlayabiliriz. Bir balina bir insanı yutabilir, doğru, bunu mümkün görebiliriz; ama balinanın karnına indikten sonra yaşamak mümkün değildir. Öncelikle suda boğulacaktır, boğulmazsa soluk alamayacaktır; ve büyük bir ihtimalle kocaman ağzın onu yutmak için açıldığını gördüğünde kalp sektesinden ölecektir. Hayır, bir insanın bir balinanın karnında hayatta kalması olanağı yoktur. Biz hayal ile gerçeği birbirinden ayırmasını biliriz. Biz bilmiş kişileriz.

25 Ağustos 1891'de *Doğunun Yıldızı* gemisinden otuz beş yaşındaki denizci James Bartley Falkland Adaları açıklarında bir balina tarafından yutulmuştu.

Gemiden düştüğüm ve ayaklarımın yumuşak bir şeye çarptığı andan itibaren olanları çok iyi anımsıyorum. Yukarı baktım ve tepemde açık pembe beyaz renkli büyük kirişli bir kubbe gördüm ve kendimin aşağı doğru çekildiğini hissettim ve bir balina tarafından yutulmakta olduğumu fark ettim. Giderek daha aşağı çekiliyordum; etten bir duvar çevremi sardı ve beni her taraftan itmeye başladı, ama acı duymuyordum, et en ufak bir hareketimle yumuşacak bir lastik gibi içeri batıyordu.

Birdenbire kendimi kapkaranlık ve vücudumdan çok daha büyük bir çuval içinde buldum. Çevremi el yordamıyla yokladım ve çırpınıp elimden kaçtıkları için bazıları hâlâ canlı gibi gelen birkaç balığa rastladım. Biraz sonra başım çok kötü ağrımaya başladı ve soluk almak giderek güçleşti. Aynı zamanda korkunç bir sıcaklık hissettim; ısı gitgide artarak beni eritiyordu sanki. Gözlerim başımda birer ateş parçasına dönüştü ve her an bir balinanın karnında ölmeye mahkum olduğumu düşünmeye başladım. Bu beni dayanılmaz derecede rahatsız ediyor, bir yandan da korkunç hapishanenin korkunç sessizliği beni bunaltıyordu. Yerimden kalkmaya, kollarımı bacaklarımı oynatmaya çalıştım. Hareket etme olanağı yoktu, ama beynim anormal derecede berraktı; ve korkunç kaderimin tamamen farkında olarak sonunda şuurumu kaybettim.

Balina daha sonra öldürülmüş ve *Doğunun Yıldızı*'nın güvertesine çekilmişti. Kimse arkadaşlarının yakınlarında olduğunun farkında değildi: günün geri kalan bölümünü ve geceyi

balinanın derisini yüzmek ve yağını çıkarmakla geçirdiler. Ertesi gün hayvanın karnına vinç indirerek midasını dışarı çektiler. Midenin içinde hafif ve nabız atar gibi bir hareket hissettiler. Denizciler büyük bir balık ya da köpekbalığı sanarak midayı yardılar ve James Bartley'i buldular. Adam kendinde değildi, boynu, yüzü ve elleri mide salgılarıyla bembeyaz kesilmişti, ama hâlâ hayattaydı. İki hafta sayıkladıktan sonra iyileşmeye başladı. Zamanla normal sağlığına kavuştu, ama mide asitleri derisindeki bütün renk pigmentlerini silmişti. Ölünceye kadar albino olarak kaldı. *Journal des Débats* dergisinin bilim editörü Mösyö de Parville olayı 1914'te inceledi ve kaptanın ve mürettebatın anlattıklarının inanmaya değer olduğu sonucuna vardı. Modern bilim adamları ise Bartley'in balinanın karnında, değil denizcilerin bu modern Yunus'u kurtarmak için sarf ettikleri yarım gün, birkaç dakikadan fazla yaşayamayacağını söylüyorlar. Hiçbiri bir balina midesinde yaşamamış modern bilim adamlarına inanıyor muyuz? Hava cepleri (acaba balinalar da insanlar gibi gazdan şikayetçi mi?) ya da herhangi bir okyanus hastalığından dolayı etkisini kaybetmiş mide sularını öne sürerek meslekleri gereği kuşku cu olanlarla bir uzlaşma arayabiliriz.

Ve siz bir bilim adamı iseniz ya da midesel kuşku hastalığına sahipseniz, bu konuya şöyle bakın. Birçok insan (ben dahil) tıpkı milyonların Yunus öyküsüne inandığı gibi, Bartley'in öyküsüne inanıyoruz. Siz inanmayabilirsiniz, ama öykü tekrar tekrar anlatılmış, değiştirilmiş, yenilenmiş ve daha yakınıma gelmiştir. Artık Yunus Bartley'in öyküsünü okumaktadır. Ve bir gün sizin bile inanacağınız bir olay olacak, bir balinanın ağızında kaybolan bir denizcinin, belki yarım gün sonra değil ama yarım saat sonra balinanın midasından çıkarıldığını öğreneceksiniz. O zaman insanlar Yunus efsanesinden gelen Bartley efsanesine inanacaklardır. Çünkü önemli olan, kolektif hafızanın süzgecinden geçen ve mantığımızı zorlayarak bize anlatılmış efsanenin çok eskiden olmuş bir olaya atıf yap-

ması değildir; önemli olan bizi ilerde olacak, olması muhakkak bir şeye yöneltmesidir. Ne denli kuşkucu olursak olalım efsane gerçeğe dönüşecektir.

III

13 Mayıs 1939, Cumartesi günü saat 20.00'de *St Louis* transatlantiği limanı Hamburg'tan ayrıldı. *St Louis* bir gezi gemisiydi ve transatlantikle yolculuğa çıkan 937 yolcunun çoğu da "zevk için seyahat eden turist" olduklarını belirten vize sahibiydi. Bu sözler, seyahatin amacı kadar, bir aldatmacaydı. Yolcuların hemen hepsi Yahudiydi, onları varlıklarından arındırıp, yerlerinden edip, yok etmek isteyen bir Nazi devletinin mültecileriydiler. Çoğunun varlıkları çoktan ellerinden alınmıştı, çünkü Almanya'dan hicret edenlerin yanlarında göstermelik bir on Reichsmark'tan başka bir şey götürmelerine izin verilmiyordu. Bu zorunlu fukaralık onları daha kolay propaganda hedefi haline getirmişti: eğer kendilerine izin verilen kadarıyla yola çıkarlarsa, onları fareler gibi kaçışan pejmürde *Untermensch* olarak tarif etmek daha kolay olacaktı; eğer bir yolunu bulup daha fazlasını yanlarına alırlarsa, o zaman da çaldıklarıyla kaçmaya teşebbüs eden ekonomik suçlular olarak ilan edileceklerdi.

St Louis'nin direğinde gamalı haçlı bayrak dalgalanıyordu; bu normaldi. Mürettebatın arasında yarım düzine Gestapo ajanı vardı; bu da normaldi. Geminin sahibi olan denizyolları şirketi kaptana bu seyahatte daha ucuz et kullanması, mağazalardan lüks eşyaları ve salonlardan bedava kartpostalları kaldırması talimatını vermişti. Ancak kaptan bu emirlerin çoğuna karşı çıktı, çünkü bu yolculuk *St Louis*'nin daha önceki gezilerine benzemeliydi, bu da normaldi. Böylece, Yahudiler horlandıkları, sistemli olarak aşağılandıkları ve hapis edildikleri anavatandan gemiye ayak basınca, gemi gamalı haçlı bay-

rak taşısa da, herkese açık salonlarında Hitler'in kocaman portreleri bulunsa da, temas ettikleri Almanların nazik, ilgili, hatta söz dinler olduklarını gördüler. Bu anormaldi.

Yarısı kadınlardan ve çocuklardan oluşan Yahudilerin hiçbirinin yakın bir gelecekte Almanya'ya geri dönmeye niyeti yoktu. Yine de, şirketin kurallarına uyarak hepsi de dönüş bileti almıştı. Onlara bu paranın "şimdiden bilinemeyen durumları" kapsadığı söylenmişti. Yolcular Havana'ya indikleri vakit, Hamburg-Amerika Hattı kendilerine biletin kullanılmayan kısmıyla ilgili bir makbuz verecekti. Para Almanya'da özel bir hesaba yatırılmıştı; eğer dönerlerse, orada tahsil edebileceklerdi. Anavatana bir daha ayak basmayacakları koşuluyla toplama kamplarından salıverilen Yahudiler bile gidiş-dönüş ücreti ödemek zorunda bırakılmışlardı.

Biletlerle birlikte kendilerine Küba'ya girişlerinde hiçbir zorlukla karşılaşmayacakları garantisini veren Küba muhaceret müdüründen aldıkları Küba'ya çıkış izinleri yanlarındaydı. Onları "zevk için seyahat eden turistler" olarak sınıflandıran da aynı müdürdü; yolculuk sırasında bazı yolcular, özellikle gençler, hayret edilecek bir biçimde, aşağılık *Untermensch*'likten zevk arayan turistler haline dönüşmüşlerdi. Belki de onların Almanya'dan kurtuluşları Yunus'un balinanın karnından kurtuluşu gibi bir mucizeydi. Her gün yemek, içki ve dans vardı. Gestapo hücresinin Alman Kanının ve Şerefının Korunması konusundaki uyarılarına rağmen, cinsel faaliyet alelade bir gezideki gibi sürüyordu. Atlantığı geçişlerinin sonuna doğru geleneksel kostümlü balo verildi. Orkestra Glenn Miller çalıyor, Yahudiler korsan, denizci ya da Hawaili dansçı kılığında baloya katılıyordu. Bazı neşeli kızlar, yatak çarşaflarından yapılmış Arap kıyafetleriyle harem kadınları kılığına girmişti; gemideki daha mutaassıp yolcular bunu pek hoş karşılamamıştı.

27 Mayıs Cumartesi günü *St Louis* Havana'ya demir at-

tı. Sabah 4'te uyandırma düdüğü, yarım saat sonra da kahvaltı zili çaldı. Bazıları hindistancevizi ve ananas satıcılarını, bazıları güverteye doğru isimler haykıran dost ve akrabaları taşıyan kayıklar transatlantiğe yandı. Gemi karantina bayrağı çekmişti. Bu normaldi. Kaptanın Havana limanı sağlık görevlisine gemide kimsenin "deli, manyak ya da kötü ve bulaşıcı bir hastalığa yakalanmış" olmadığını kanıtlaması gerekiyordu. Bu yapıldıktan sonra muhaceret görevlileri yolcuları gözden geçirmeye, belgelerini incelemeye ve bagajlarının iskelelerin neresine indirileceğini bildirmeye başladılar. İlk elli sığınmacı kendilerini karaya çıkaracak kayığı beklemek için merdivenin başında toplandı.

Muhacerette, ilticada olduğu gibi, para ilkeler ve yasalar kadar, hatta onlardan daha önemlidir. Para ev sahibi ülkeyi ya da Küba durumunda olduğu gibi geçit ülkeyi, gelenlerin ülkeye yük olmayacakları konusunda ikna eder. Para, ayrıca, bu kararı alacak görevlilere rüşvet vermek için de gereklidir. Küba muhaceret müdürü bundan önceki Yahudilerden çok para kazanmıştı; Küba Başkanı ise yeteri kadar kazanmamıştı. Bu yüzden Başkan 6 Mayıs'ta gerçek amacı iltica olan seyahat için verilmiş turistik vizelerin iptaline ilişkin bir karar çıkarmıştı. Acaba bu karar *St Louis*'dekileri de kapsıyor muydu? Gemi Hamburg'tan karar yayınlandıktan sonra hareket etmişti; öte yandan karaya çıkış izinleri daha önce verilmişti. Bu üzerinde bol bol tartışma yapılabilecek ve bol bol para harcanabilecek bir sorundu. Başkanın kararının sayısı 937'ydi, batıl inançları olanların gözünden kaçmayacağı gibi *St Louis* Avrupa'dan yola çıkarkenki yolcu sayısı da 937'ydi.

Ortaya bir gecikme çıktı. On dokuz Kübalı ve İspanyolun ve gerçek vize sahibi üç yolcunun gemiden inmesine izin verildi; geri kalan 900 kadar Yahudi Küba Başkanı, onun muhaceret müdürü, denizyolları şirketi, yerel yardım komitesi, geminin kaptanı ve Birleşik Dağıtım Komisyonunun New York Merkezinden uçakla gönderilen bir avukatın katıldığı

görüşmelerden haber beklemeye başladılar. Görüşmeler günlerce sürdü. Hesaba katılması gereken faktörler para, şeref, siyasi hırs ve Küba kamuoyu idi. Kübalı siyasilere de kendi denizyolları şirketine de pek güveni olmayan kaptan en az bir şeyden emindi: Küba laftan anlamazsa, çoğu Amerika Birleşik Devletleri'ne girme hakkına sahip olan yolcuları bu ülke vaktinden önce kabul edecekti.

Gemide kalakalan yolcuların bazıları daha az emindi ve belirsizlikler, gecikmeler ve sıcak sinirlerini bozmuştu. Güvenlikli ve artık çok yakınında oldukları bir yere ulaşmak için çok zaman harcamışlardı. Dostlar ve akrabalar kayıkların içinde transatlantiğin çevresinde dönmeyi sürdürdüler; Almanya'dan daha önce gönderilmiş teriyer cinsi bir köpek her gün kayıkla gemiye getiriliyor ve sahiplerinin görmesi için havaya kaldırılıyordu. Yolcular bir komite kurdular ve denizcilik şirketi onlara bedava telgraf hakkı tanıdı; Küba Başkanı'nın karısının da içinde olduğu etkili kişilere konuya müdahale etmeleri için çağrılar gönderildi. O sıralarda yolculardan ikisi intihar etmeye kalkıştı, biri müsekkin ile öbürü bileklerini kesip denize atlayarak; ikisi de kurtuldu. Bunun üzerine, başka intiharları önlemek için geceleri güvenlik timleri dolaşmaya başladı, cankurtaran sandalları hazırlandı ve gemi projektorlerle aydınlatıldı. Bu önlemler Yahudilerin bazılarına ayırdıkları toplama kamplarını hatırlattı.

937 yolcusunu bıraktıktan sonra *St Louis* Havana'dan boş ayrılacak değildi. Lizbon üzerinden Hamburg'a gidecek 250 yolcu yerlerini ayırtmışlardı. Sahilde bekleyenlere yer açmak için 250 Yahudinin gemiden indirilmesi önerisi yapıldı. Ama Nuh'un Gemisinden indirilecek 250 kişi nasıl seçilecekti? Temizden kirliyi kim ayıracaktı? Acaba kura mı çekilmeliydi?

St Louis'nin başına gelenler sadece yerel bir sorun teşkil etmiyordu. Alman, İngiliz ve Amerikan basını gelişmeleri adım adım izliyordu. *Der Stürmer* Yahudiler geri dönmeye

karar verirlerse onların Dachau ya da Buchenwald'da ağırlandırmalarını istiyordu. O sırada, Havana limanında, Amerikalı gazeteciler, biraz kolayca "Dünyanın Utanç Gemisi" adını tak-tıkları gemiye çıkmayı başardılar. Bu gibi reklamların mültecilere pek yararı olmaz. Utanç bütün dünyaya aitse, neden bir ülke, hele daha önce birçok Yahudi mülteci kabul etmiş bir ülke, utancı tek başına çekmek zorunda kalmalıydı? Dünya utancı öyle derinden hissetmiyor olmalı ki, elini cüzdanına uzatmıyordu. Bunun üzerine Küba hükümeti mültecileri başından atmaya karar verdi ve *St Louis*'yi Küba sularını terk etmeye davet etti. Bunun görüşmeleri sona erdirdiği anlamına gelmeyeceğini ekleyen Başkan, gemi Küba sularını terk etmeden herhangi bir öneriyi kabul edemeyeceğini açıkladı.

Mültecilerin değeri neydi? Bu, onların ne denli çaresiz, onları koruyanların ne derece zengin, ev sahiplerinin ne denli açgözlü olmasına bağlıydı. Giriş izinleri ve panik dünyası her zaman satıcıların pazarıdır. Fiyatlar keyfidir, kafadan atmadır ve gelişigüze'dir. Birleşik Dağıtım Komisyonundan gelen avukat Yahudilerin salimen karaya çıkmaları için açış teklifini 50.000 dolar olarak yaptı ve kendisine bu miktarın üç katına yükselebileceği söylendi. Bir kez üç katına çıkarsa neden bir kez daha çıkmasın? İşe yaramayan karaya çıkış izinleri için daha önce adam başına 150 dolar almış olan muhaceret müdürü Başkan kararnamesinin iptali için denizcilik şirketine 250.000 dolar önerdi. Başkanın arabuluculuğunu yapan bir kişiye göre Yahudiler 1.000.000 dolara karaya indirilebilirlerdi. Sonunda Küba hükümetinin Yahudi başına 500 dolarlık kefalet düzenlemesine karar verildi. Ülkeye giren bütün resmi muhacirlerin ödemek zorunda oldukları meblağ olması dolayısıyla fiyatın belli bir mantığı vardı. Böylece, daha önce gidiş-dönüş biletlerinin parasını ödemiş olan, ayakbaşı izni satın almış bulunan, sonunda adam başına 10 marka indirgenen 907 yolcunun değeri 453.500 dolara ulaşmış oldu.

Transatlantiğin makineleri çalışmaya başlayınca, bir

grup kadın geminin merdivenine hücum etti, fakat Küba polisi tarafından tabancalarla geri püskürtüldüler. Havana'da kaldığı altı gün boyunca *St Louis* turistik bir ilgi odağı olmuştu ve limandan ayrılışını seyretmeye aşağı yukarı 100.000 kişi gelmişti. Hamburg'taki amirleri kaptana yolcuları kabul edecek herhangi bir limana gidebileceğini söylemişlerdi. Kaptan önce, Havana'ya geri çağrılacağı umuduyla giderek büyüyen daireler çizerek açıkta oyalandı; daha sonra Miami'ye doğru kuzeye yöneldi. Transatlantik Amerikan sahillerine vardığında bir sahil muhafaza filikası tarafından karşılandı, ama bu karşılamamanın anlamı olumsuzdu: filika oraya *St Louis*'nin Amerikan kara sularına girmesini engellemek için gelmişti. Amerikan Dışişleri çoktan kararını vermişti: eğer Küba Yahudileri kabul etmezse, ABD'ye gelmelerine de izin verilmeyecekti. Paranın burada hükmü pek fazla değildi: yüksek işsizlik oranı ve esaslı bir yabancı düşmanlığı yeterli gerekçeleriydi kararın.

Dominik Cumhuriyeti adam başına 500 dolar karşılığında Yahudileri kabul edebileceğini bildirdi; bu Küba tarifesinin aynen uygulanasıydı. Venezuela, Ekvador, Şili, Kolombiya, Paraguay ve Arjantin'e sırayla başvuruldu; dünyanın utancını tek başlarına kaldırmayı hepsi de reddetti. Miami'deki muhaceret müfettişi, *St Louis*'nin hiçbir Amerikan limanına yanaşmasına izin verilmeyeceğini açıkladı.

Tüm Amerika kıtasına girmesi yasaklanan transatlantik kuzeye doğru yollandı. Gemidekiler yolun giderek doğuya yöneleceğinin ve sonunda ister istemez Avrupa'ya döneceklerinin farkındaydılar. 4 Haziran Pazar günü yeni bir haber alındı. Küba Başkanı Yahudilerin eskiden bir ceza kolonisi olan Pines adasında inmelerine galiba izin verecekti. Kaptan gemiyi döndürdü ve yeniden güneye doğru yöneldi. Yolcular bagajlarını güverteye çıkardılar. O gece, yemekte, yeniden bayram havası yaşandı.

Ertesi sabah Pines adasına üç saatlik mesafede seyredir-

lerken gemiye bir telgraf geldi: karaya inme izni henüz doğrulanmamıştı. Bütün kriz boyunca ileri gelen Amerikalılara müdahale etmeleri için telgraflar gönderen yolcu komitesinin aklına temas kurabilecekleri başka kimse gelmiyordu. Birisi isim benzerliğinin belki de davalarına sempati ile bakılmasını sağlayacağını düşünerek Missouri'nin St Louis kenti belediye başkanına başvurulmasını önerdi. Ona da bir telgraf gönderildi.

Küba Başkanı Yahudilerin her biri için 500 dolarlık garanti, ayrıca Pines adasında transit süresince iâşe ve ibateleri için ek garanti istemişti. Amerikalı avukat (Küba hükümetinin ifadesine göre) toplam 443.000 dolar önermiş, fakat buna iki ayrı gemideki 150 Yahudinin de dahil olması koşulunu öne sürmüştü. Küba hükümeti bu öneriyi kabul edilemez bulmuş ve kendi önerisini geri çekmişti. Birleşik Komisyonun avukatı bunun üzerine Küba hükümetinin ilk önerisini aynen kabul ettiğini bildirmişti. Küba hükümeti ise bu önerinin zaten geçmişte kaldığını, yeniden canlandırılmayacağını teessüfleriyle birlikte iletmışti. *St Louis* tekrar döndü ve kuzeye doğru yollandı.

Gemi Avrupa'ya dönüş yolculuğuna başlarken İngiliz ve Fransız hükümetleriyle gayrı resmi olarak temas kurularak Yahudileri kabul edip edemeyecekleri araştırılmıştı. İngiltere mevcut sorunu daha geniş olarak Avrupa genel muhacir durumu çerçevesinde incelemeyi tercih ettikleri, fakat Yahudilerin Almanya'ya döndükten sonra İngiltere'ye girebilmele-ri konusunu yeniden inceleyebilecekleri yanıtını verdi.

Honduras Başkanından, bir Amerikalı yardımseverden, hatta Panama Kanal Bölgesindeki bir karantina merkezinden doğrulanmayan ya da uygulanması olanaksız bazı öneriler geldi; gemi yoluna devam ediyordu. Yolcu komitesi, denizyolları şirketi bedava telgraf kolaylığını kaldırdığı için daha kısa yazılmış mesajlar gönderdi Avrupa'nın bütün siyasi ve dini liderlerine. O sırada yapılan bir öneri de Yahudiler arasın-

daki iyi yüzücülerin belli aralıklarla denize atlayıp *St Louis*'yi durup geri dönmeye zorlamasıydı. Bu, geminin Avrupa'ya doğru yol almasını yavaşlatacak ve görüşmeler için zaman kazanmayı sağlayacaktı. Öneri kabul edilmedi.

Alman radyosu, bir gemi dolusu Yahudiyi hiçbir ülke kabul etmediği için Anavatanın onları geri almaya ve beslemeye mecbur olduğunu açıkladı. Onların nerelerde besleneceklerini tahmin etmek zor değildi. Dahası, eğer *St Louis* soysuzlardan ve suçlulardan oluşan yükünü Hamburg'a geri getirmek zorunda kalırsa, dünyanın Yahudiler konusundaki endişesinin ikiyüzlülükten ibaret olduğu anlaşılacaktı. Partal Yahudileri kimse istemiyordu, dolayısıyla Anavatanın bu pis parazitlere göstereceği muameleyi eleştirmeye kimsenin hakkı olmazdı.

Bazı genç Yahudilerin gemiyi kaçırma teşebbüsleri o sıraya rastlar. Gençler köprüyü işgal ettiler, fakat kaptan onları bu fıkirden caydırmayı başardı. Kendi açısından kaptan Beachy Head yakınlarında gemide yangın çıkartmayı planlıyordu, böylece kazazedeleri kurtaran ülke onları kabul etmeye mecbur kalacaktı. Bu umutsuz plan neredeyse deneniyordu. Nihayet, yolcuların çoğu umutlarını kaybetmiş ve gemi Avrupa'ya yaklaşırken, Belçika hükümeti 200 Yahudiyi kabul edebileceğini duyurdu. Daha sonraki günlerde Hollanda 194, İngiltere 350, Fransa da 250 Yahudiyi alacağını bildirdi.

St. Louis 10.000 millik bir yolculuktan sonra, ilk ayrıldığı limandan 300 mil uzaklıktaki Anvers rıhtımına yanaştı. İlgili dört ülkenin yardım görevlileri Yahudilerin dağıtımını kararlaştırmak üzere biraraya gelmişlerdi. Yolcuların çoğunun ilerde ABD'ye girme hakkı vardı ve o yüzden Amerikan kota listesinde onlara birer numara verilmişti. Yardım görevlilerinin düşük numaralı yolcuları kapmak için yarıştıkları görüldü, çünkü düşük numara alanlar transit olarak kaldıkları ülkeden önce çıkacak olanlardı.

Anvers'de Nazi yanlısı bir gençlik örgütü üzerinde "Biz

de Yahudilere yardım etmek istiyoruz. Bürolarımıza uğrarlar, her birine bedava olarak birer çivi ve ip verilecektir" ya da bildiriler dağıttı. Yolcular karaya çıktılar. Belçika tarafından kabul edilenler kapıları kilitli, pencereleri çivilenmiş bir tene bindirildiler; bu önlemlerin onların güvenliği için gerektiği kendilerine söylendi. Hollanda tarafından kabul edilenler çevresi dikenli tellerle ve gardiyan köpeklerle çevrili bir kampa götürüldüler.

21 Haziran Çarşamba günü *St Louis*'nin İngiliz kontroline Southampton limanına yanaştı. Tam tamına kırk gün kış gecedir denizlerde dolaştıklarını düşünüyorlardı.

1 Eylül günü İkinci Dünya Savaşı başladı ve *St Louis*'nin yolcuları bütün Avrupa Yahudilerinin kaderini paylaştılar. Şansları tahsis edildikleri ülkeye göre yükseldi ya da azaldı. Ne kadarının sağ kaldığı tahminleri ise değişik.

8

Nehir Yukarı

4

5

6

7

8

9

10

Kartpostal
Cengel Vasıtasıyla

Sevgilim –

Bir kartlık vaktim var – yarım saate kadar hareket ediyorum – son gecemizi Johnny Walker ile geçirdik şimdi ise yerli ateş suyu ya da hiçbir şey– telefonda söylediğimi unutma ve saçlarını çok kısa kesme. Seni seviyorum – Senin sirk akrobata-tın.

Mektup 1

Canım sevgilim –

Kontrol paneli St Cristopher ya da onun yerine buralarda ne kullanıyorlarsa onunla örtülü bir otobüste 24 saatlik yolculuğum şu anda sona erdi. Eğer şoför daha güçlü bir büyü yapsaydı daha iyi olacaktı – eski Hristiyanlığın onun sürme yeteneği üzerinde hiç etkisi olmadı. Her keskin dönemeçte içinin dışına çıkacağını düşünmezsen, manzara harika. Büyü-k ağaçlar, dağlar –buna benzer şeyler– kartpostallar aldım. Ekip şu anda çok heyecanlı – arkada az kalsın ceset olacaktım türünden bir şakaya daha tahammülüm yok. Yine de böyle bir işte bu normal. Daha önce böyle bir iş yaptığımdan değil, ama çok eğlenceli olmalı. Beriberi hastalığına tutulmam için batırılan bütün o iğnelerden sonra öyle olmaya da mecbur.

Seni tanıyan insanlardan uzaklaşmak da ayrı bir ferahlık. Biliyorsun, sakal ve gözlükle bile Caracas’da suratımı çıkarıverdiler. Havaalanında, elbette, ama bu normal. Hayır, komik. Beni hangi filmde görmüşlerdi, tahmin et. O senaryosunu Pinter’in yazdığı, Altın Palmiye de alan endişe numarasında değil. Hayır, o siktirici Hal Palotodos için yaptığım bok-

tan Amerikan sabun köpüğünde. Burada HÂLÂ oynuyor. Sokakta çocuklar geliyor ve "Hey, Mister Rick, nasılsın?" diyorlar. Ne dersin? Buradaki yoksulluk ise başka bir şey. Yine de Hindistan'dan sonra beni hiçbir şey şaşırtmıyor. Söyle bakalım saçın konusunda ne yaptın? Umarım gittiğime kızıp intikam için saçma bir şey yapmamışsındır. Siz kızları bilirim, nasıl olacağını görmek için kısa kestireceğinizi söylersiniz, sonra kuafördeki Pedro'nun şimdilik uzatmanıza izin vermediğini ileri sürersiniz, sonra iyi görünmeniz gereken bir düğün ya da ona benzer bir şeye ip gibi saçlarla gidemeyeceğinizi savunursunuz ve sonunda bir daha uzatmazsınız ve ben eğer her hafta sözünü etmezsem kısa saçlarına alıştığımı sanırsın, eğer her hafta sözünü edersem, bu kez de başının etini yediğimi düşünürsün, onun için bu konuyu açmam ve kısa saçları kabul etmek zorunda kalırım. Nedenin sakalım olduğunu söylemek haksızlık olur, çünkü sakal benim suçum değil, oraya gittiğimizde cengelin hangi yüzyılında olacağımız belli olana kadar traş etmediler ve *biliyorum* sakalı biraz erken bıraktım, ama ben böyleyim işte, bir role mümkün olduğu kadar erken girmeyi severim. Dirk ne diyor, biliyor musun? O ayakkabılardan başlarmış. Ayakkabılar tam role göre olunca karakterin öbür özelliklerinin ne olacağını bilirmiş. Bense surattan başlarım. Sabahları ilk gördüğün şey bu olduğu için özür dileirim, ama kaç kişi bir Cizvit ile uyuduğunu söyleyebilir? Hem de çok yaşlı bir Cizvit ile. Hava çok sıcak. Herhalde çamaşır sorunları olacak. Hâlâ o mide haplarını alıyorum. Senaryo hakkında Vic ile konuştum, ama o bana boş vermemi söyledi, ama bunu hep söylerler değil mi? Sana telefonda söylediklerimi ona da söyledim ve papazlar gişe şampiyonları olmadığına göre bu role biraz daha insanlık katılamaz mı dedim, ama Vic bunu daha ileride tartışırız dedi. Matt ile iyi geçiniyoruz, belli ki çalışmaya başlayınca aramızda bir rekabet doğacak, ama sandığımın yarısı kadar bile paranoyak değilmiş, insanın sırtına vuran bir tip, ne de olsa Amerikalı. Ona Vanessa öykü-

mü anlattım, o da bana kendisinininkini anlattı, ikimiz de öyküleri daha önce duymuştuk. Kentte son gecemizde içmekten felç olduk ve restoranda Zorba dansı oynadık. Matt tabak kırmaya kalkıştı ama burada adet olmadığını söylediler ve bizi kapı dışarı ettiler. Tabakların parasını da ödettiler.

Postanelere burada ne diyorlar, biliyor musun? İletişim. Muhtemelen, ertesi günün dağıtımı için dizlerinin üzerinde yalvarman gerekebilir. Kilometrelerdir bir postane görmüş değiliz. Bu mektubu cengel'e girmeden postalayıp postalayamayacağımı Tanrı bilir. Belki de elinde çatal bir değnek taşıyan ve o yöne doğru giden dost bir yerliye rastlarız, ben ona perde tebessümlerimden biriyle gülerim ve mektubu eline veriririm. (Şaka.) Benim içine tasalanma. Seni seviyorum.

- Charlie

Mektup 2

Sevgilimi -

Fotoğrafalbümünde daireyi neredeyse tutuşturacak partinin resimlerini ararsan, birinin eksik olduğunu göreceksin. Üzülme -bende. O sincap suratını takındığın resim. Burasını seller götürdü- birkaç gün önce feci yağmur yağdı -ama geceleri son olarak öpülmeyi hâlâ istiyor insan. Bundan sonra biraz hırpalanabiliriz, çünkü son otelimizi bir süre önce geride bıraktık. Şimdi artık izci yaşamı, kulübeler ve çadırlar. İhtiyacım olan uykuyu umarım uyuyabilirim. Birkaç saat uykudan sonra güneşin altında çalışmak çok zor. Şimdi artık iyicene cengel'in içindeyiz. Her zamanki şeyler - şu tarihte şu kadar insan ve bagajla geleceğini ve onun seni öteki yere götüreceğini planlarsın ve geldiğinde bir de bakarsın ki durumların değiştiği numarası çeker, elli değil on beş dediğini, zaten fiyatların yükseldiğini falan, istediğini kopartıncaya kadar anlatır. Tanrım, böyle şeyler olunca yüksek sesle Çalışmak İstiyorum

diye haykırıasım gelir. Bir keresinde işler her zamankinden daha fazla allak bullak olunca yaptım da, bir eşkıyanın bizi söğüşlemeye çalıştığı yere gittim, onunla hemen hemen sakal sakala geldim ve suratına Ben Çalışmak İstiyorum, Tanrı Aşkına Bırak Çalışayım diye bağırdım, ama Vic bunun hiçbir faydası olmadığını söyledi.

Daha sonra, Matt bir nehre işerken, heriflerden biri geldi ve bunun iyi bir fikir olmadığını söyledi. Anlaşılan bir tür minik balık varmış, ısı onu cezbedermiş ve sen işerken sidiğinden çüküne tırmanırmış. Önce pek olacak bir şey gibi gelmedi, ama somonu anımsamak gerekli herhalde. O da doğruca kamışına doğru yüzer ve içine girince yüzgeçlerini yanlamasına açar ve oradan kıpırdamaz. En azından maçanın papazını bulmuş olursun. Herifler balığı çıkaramazsın, orada sanki bir şemsiye açılmıştır ve hepsini hastanede kestirmen gerekir diyorlar. Matt adama inansın mı inanmasını mı bilmiyordu ama tehlikeyi göze alabilir miydi? Her neyse, artık kimse nehre işemiyor.

Daha sonra. Akşam üzeri nehir yukarı gidiyoruz. Güneş o kocaman ağaçların ardında inmeye başlıyor, derken balıkçıl ya da benzeri bir kuş sürüsü içimizden birinin dediği gibi pembe deniz uçakları gibi havalandı. İkinci asistan birden yerinden fırladı ve bağırdı. Bu cennet, bu anasını sattığım cennet. Gerçekte biraz hüzünlüyüm, sevgilim. Bunu sana yüklediğim için bağışla, adil değil, çünkü mektup eline geçtiğinde neşemi bulmuş olabilirim. Şu Tanrının cezası Matt canımı sıkıyor. Amma bencil biri. Sanki ondan başka kimse film çevirmemiş, ekipte herkesle ahbaplık ediyor, sırf kendisi kamera karşısına geçince işleri kolaylaştırsınlar da onu beş yıl daha genç gösterebilirler, benim de burnumu parlak çeksinler diye. Doğrusunu istersen Vic bu işi kıvıracak kadar güçlü değil. Bana sorarsan köle gibi adam çalıştıran o eski tip stüdyo patronuna gerek var, Vic gibi hassas bir yeni mezunken Antoni-

oni'nin bulutları hoşuna gittiği için film işine giren, gerçek öykü meraklısı bir yeni dalga yönetmenine değil. Soruyorum sana, kırkımız birden öleli bin yıl olmuş bir çift Cizvit papazının gerçeğine erişmek için çalışmamız gerektiği öyküsünü yutup cengel'de çırpınıyoruz. Bu ekibe nasıl yansıyor bilmiyorum ama Vic onlara da bir kuram sunmuştur herhalde. Biz yürüyerek gidiyoruz, havadan taşınan teçhizat olabileceği kadar boktan. Randevumuza ulaşana kadar radyo-telefonu kullanmamıza izin vermiyor. Odaklayıcının kız arkadaşı doğum yapıyor ve adam bir haber almak için Caracas'a telefon etmek istedi ama Vic bırakmadı.

Hava boktan. Çok sıcak. Domuz gibi, *comme un porco*, terliyoruz. Hâlâ senaryo hakkında kuşkularım var. Herhalde benim rolümün bazı yerlerini yeniden yazmam gerekecek. Hatırlıyor musun Provence'daki köyde gördüğümüz çinko kulübeleri? Onlar gibi kulübelerin önünde müşteri bekleyen bir çamaşırcı kabilesine rastlamazsak çamaşırlarımızın yıkanması olanaksız. Bu sabah bir değiş tokuş dükkanında tenekeden yapılmış bir Coca Cola tabelası gördüm. Sana soruyorum, her yerden yüzlerce kilometre uzakta Cola temsilcilerinin senden evvel oraya gelmiş ve manzaranın içine Coca Cola sıçmış olmalarına ne dersin? Ya da Matt'ın bir arkadaşı adamın kendini evinde hissetmesi için oraya koymuştur. Özür dileirim.

Sevgiler Charlie

Mektup 3

Merhaba güzelim!

Son mektubumun sonundaki sızlanmalar için özür dileirim. Her şey şimdi daha iyi. Örneğin hepimiz yeniden nehre işemeye başladık. Adını Balık Yakamozu koyduğumuz ada-

ma, balıkların çışten yukarı tırmandığını nereden biliyorsun diye sorduk, o da şişko bir kaşifin onlara anlattığını söyledi, bu da bize olabilir gibi geldi. Ama sonra biraz daha soruşturduk ve adam ölümcül hatasını işledi. Bize şişko kaşifin nehirde güven içinde işeyebilmek için özel don diktirdiğini, önünden bir delik açıp oraya bir çay süzgeci taktığını anlattı. Allah aşkına uydurma şeyler anlatacaksan, bari öykün sade olsun. Bu birinci kural değil midir? Kremaya asla çok yumurta kırma. Bunun üzerine hepimiz adamla dalga geçtik ve hepimiz önümüzü açıp canımız istese de istemese de nehre işedik. Bunu yapmayan tek kişi Balık Yakamozu oldu. Yalancı çıkmak istemiyor ve öyküsünün gerçek olduğunda ısrar ediyordu.

Tasavvur edebileceğin gibi bu bizi biraz neşelendirdi, ama biziasıl keyiflendiren Kızılderililerle temas kurmamız oldu. Eğer burada yolda rastladığımız haydutları düşünecek olursak (burayı bulmak istiyorsan okul atlasına bak, Mocapra yakınında) Kızılderililer neden sözlerinde dursunlar? Matt sonradan her şeyin yarı yarıya akıntıya kürek çekmekten ibaret olduğunu düşündüğünü söyledi, ben de aynen öyle dedim. Ama işte karşımızdaydılar, dört Kızılderili, tam olacaklarını söyledikleri yerde, nehrin dönemecindeki açıklıkta, doğanın yarattığı kadar çıplak, dimdik duruyorlardı. Bu onların uzun boylu görünmelerine yetmemişti ama bize korkusuzca bakıyorlardı. Tuhaf bir şekilde gözlerinde merak da yoktu. Bu çok garipti. Sizi dürtecekler sanırdınız. Ama orada, sanki garip olan kendileri değil de bizmişiz gibi öylece duruyorlardı. Düşünecek olursan doğrusu buydu. Bizim yüklerimizi açmamızı seyrettiler ve biz işimize başladık. Hiçbir şeyi taşımaya kalkışmamaları bizi biraz şaşırttı, ama onlar *sherpa* değillerdi. Kabile ve aradığımız nehir iki günlük yoldaydı. Onların izlediği yolu göremiyorduk – cengel’de şaşılasi bir yön bulma yetenekleri olmalıydı. Sana söylüyorum, meleşim, Shepherd’s Bush’dan Hammersmith’e yanında polis refakati olmadan yo-

lunu bulamayan sen burada kaybolurdun.* İki saat yürüdükten sonra geceyi geçirmek için durduk ve Kızılderililerin bizi beklerken nehirde avladıkları balıkları yedik. Çok yorgunum. Ne gündü ama. Öpüyorum.

* Şaka (ciddi değil)

Daha sonra. İyi ki spor salonunda o denli çalışmışım. Ekipten bazıları bir saat sonra oflayıp puflamaya başlıyorlar, ama buna şaşmamak gerekir, çünkü normal olarak yaptıkları tek egzersiz bacaklarını masanın altına sokup burunlarını yemlerine uzatmak. Evet, bir de kollarını kaldırıp bir şişe daha ısmarlamak. Ama gereği kadar sağlıklı olmamakla birlikte Matt, çevirdiği, göğsünü zeytinyağına buladıkları o açık hava filmlerinden ötürü öbürlerinden iyi. İkimiz ekibe zor onlar yaşattık. Sendika kuralları cengel'de sökmez falan dedik. Hiçbiri geride kalmak istemiyordu, doğal olarak. Öyküsünün canına okuduğumuzdan beri somurtan Balık Yakamozu, Kızılderililere Oturan Boğa ve Tonto gibi adlar takmamızı çok komik buldu, ama doğal olarak onlar anlamıyorlardı ve geri kalanlarımız onu susturduk. Pek de komik değildi. İnanılmaz derecede çevik, asla yorulmayan bu çıplaklar üflemeli bir sapanla ağaçtaki bir maymunu öldürdüler. Maymunu yemekte yedik, yani birkaçımız yedi, tikslenme huylular konserve biftek yediler. Ben maymundan yedim. Biraz dalağa benziyordu ama daha kırmızıydı. Biraz lifli ama çok lezzetliydi.

Salı. Posta sistemi Allah bilir nasıl işleyecek. Şimdilik mektupları Rojas'a veriyoruz. Rojas dördüncü asistan ve bir yerli, onu postacı tayin ettik. Bunun anlamı şu: mektupları böcekler, tahtakurtları, her ne hayvansa yemesin diye plastik bir torbaya dolduruyor. Helikoptere rastladığımızda mektupları çıkarıyor. Onun için bu mektubumu ne zaman alacağını Tanrı bilir.

Seni özlüyorum (Sirk akrobatı haykırışımla haykırırken yazmayı kesiyorum). Bugün kabilenin geri kalanıyla buluşmamız gerekiyordu ama olabileceğimiz kadar sağlam değiliz.

Eminim ekiptekilerden bazıları cengel'in içine kadar arabalarla gideceğimizi ve her birkaç kilometrede bir yiyecek kamyonlarıyla karşılaşacağımızı ve boyunlarında çiçek çelenkleri asılı kızların onlara hamburger ve patates kızartması servisi yapacaklarını düşünüyorlardı. Ses teknisyeni Şişko Dick bir Hawai gömleği getirmişti yanında.

Bir bakıma Vic'i takdir etmek gerekli. Yıllardır bütçe açısından en küçük ekibi kullanıyor. Ben ve Matt tehlikeli, zor sahnelerimizi kendimiz oynuyoruz (Dostumuz Norman bu maddeyle dolarları benim adıma söğüşledi). Filmin günlük çekimlerini izlemek de yok. Vic bizim konsantrasyonumuzu bozacağı gerekçesiyle ya da entel açıdan onun kadar şatafatlı bir nedenden dolayı helikopterlerin üç günde bir gelmesini sağladı. Laboratuvar raporu telefonda alınacak, günlük çekimler helikopterle gönderilecek. Ve stüdyo bunları kabul etti. Hayret, değil mi?

Hayret değil, senin de bildiğin gibi tatlım. Stüdyo Vic'in bir dahi olduğuna inanıyor ve sigortacılar şöhretli baş oyuncuların kanodan düşmeleri falan gibi tehlikelere karşı direnince, listeyi önlerine çekip endüstrinin kaybetmekten gocunmayacağı iki enayi buldular.* Ben zaman zaman kötü bir çocuk olmuş olabilirim ama benim cengel'de olursam işimi bırakmayacağımı hesapladılar, Matt ise huysuz, yani ona bir çuval dolusu beyaz toz vermezlerse pek çalışmaz, ama uyuşturucuyu bırakmış görünüyor, hem ormanda Tarzan gibi ağaçlarda sallanan pek fazla uyuşturucu satıcısına rastlanmıyor. Ve biz Vic'in koşullarını kabul ediyoruz, çünkü kabul etmemiz lazım ve kalbimizin derinlerinde belki biz de onun bir dahi olduğuna inanıyoruz.

* Şaka. Yani şaka gibi. Gerçek bir tehlike yok, eminim.

Acaba dün gece maymun yemem doğru muydu diye düşünüyorum. Bugün kendimi bir miktar ağırlaşmış hissediyorum ve Matt da sık sık çalı arkalarına gitmek zorunda kaldı.

Daha sonra. Çarşamba. Kabileye rastladık. Hayatımın

en büyük günü. Elbette, seni tanıdığım gün hariç, bebeğim. Bir tepeyi tırmanmış ve nehri görmüştük ki karşımızdaydılar. Kayıp nehir ve kayıp kabile yan yana – şaşılacak şey. Kısacık boyluydular ve onları tombul sayabilirdin ama her tarafları kastı ve çırılçıplaktılar. Kızlar da bayağı güzeldi (telaşlanma, meleşim – hepsi hastalıklıydı). Garip olan aralarında hiç yaşlı yoktu. Ya da onları arkada bir yerde bırakmışlardı. Şaşırtıcı. Ayrıca, benim sivrisinek ilacım kalmadı – en azından en güçlüsü kalmadı. Çok ısıyorlar. Vic takma kafanı diyor – Rahip Firmin’in yıllar önce haşarat kovucu ilacı olduğunu mu düşünüyordum? Ben gerçek başka dedim, acaba hayranlarım beni perdede yüzümde kocaman lekelerle görmek isterler mi acaba diye sordum. Vic sanatım uğruna acı çekmem gerektiğini söyledi. Vic’e cehenneme git dedim. Lanet olası gerçekçi.

Perşembe. Nehir kıyısında kamp kurduk. Aslında iki kamp kurduk; biri beyazlar için (çoğu kırmızı lekeli kahverengi), öbürü Kızılderililer için. Ben tek bir kamp kuralım dedim. Ekip elemanlarının bazıları, saatlerinin çalınacağından (Tasavvur edebiliyor musun?) korktukları için karşı çıktı, bazıları da kadınlara daha yakından bakabilmek için (Tasavvur edebiliyor musun?) bana katıldı. Vic aslen iki kamp olduğunu ve Kızılderilileri kendi atalarını oynamaya psikolojik olarak hazırlayacağı için, ki ben buna ayırimcılığa mazeret bulma dedim, iki kamp kurmanın iyi bir fikir olduğunu söyledi. Derken ortalık birden kızıştı ve sonunda rehberlerden biri Kızılderililere gönderildi ve onlardan bizimle kamp paylaşmaya niyetleri olmadığı yanıtı alındı. Ne komik, değil mi?

Helikopter geldi onun için mektubu kesiyorum.

Sevgiler Charlie

Sevgili Pips,

İlk randevu. Genny ve teçhizatın geri kalanı helikopterle geldi. Büyük heyecan (Hiç etkilenmeyen Kızılderililer hariç). Yiyecekler, sigaralar. Hiç sivrisinek ilacı getirmemişler, inatabiliyor musun? Başka bir şey – Vic gazete getirmelerine izin vermemiş. Bu beni çok kızdırdı. Yani, biz çocuk değiliz, öyle değil mi? *Independent* gazetesinin iki hafta önceki sayısını okumak oyunculuğumu bozabilir mi? Yoksa bozar mı? Vic'in mektuplara izin vermesine şaşıyorum. Charlie'ye hiç mektup yok. Biliyorum, fevkalade bir şey olmadıkça yazma demiştin ama öyle demek istememiştin. Tahmin edeceğini umut etmiştim.

Cuma. Bak, biliyorum, bu konuyu konuşmak istemiyorsun ama bu ayrılık bizim için çok yararlı olacak. Birçok yünden. Gerçekten. Ben çapkınlık için fazla yaşlandım. TV'NİN KÖTÜ ÇOCUĞU CHARLIE ÇAPKINLIK YAŞI GEÇTİ DİYOR. Seni seviyorum.

Pippa, aşkım, sanıyorum Kızılderililerin etkisi gerçekten (Sahi! Cumartesi). Onlar o denli açık ve doğrucu ki. Orada, çırlıçıplak, duruyorlar, demek istediklerini söylüyorlar, yapmak istediklerini yapıyorlar ve dünyanın en doğal şeyymişçesine sevişiyorlar* ve yaşamlarının sonuna gelince ölmeye yatıyorlar. Çok önemli bir şey. Ben de kalkıp aynısını yaptım demek istemiyorum, sadece bu insanlara büyük bir yakınlık duyuyorum demek istiyorum. Sanki buraya onların bana yaşam dersi vermeleri için gönderildim. Anlayabiliyor musun? Korkma, tatlım, burnuma bir kemik takılmış olarak dönmeyeceğim, ama kafamda bir kemik eksik olarak döneceğim. Şu Linda sorunu –biliyorum bu konuyu konuşmayacaktık– ama burada kendimi öyle boktan hissediyorum ki. Seni

incitıyor muyum? Gerçeği söylemeyerek? Burada, kayıp nehir ayaklarımın dibinde akarken ve İngilizcelerini bile bilmediğim kuşların adlarını öğrenirken, ikimizi düşünüp mutlu oluyorum.

* Kişisel deneyim değil. Charlie tertemiz.

Pazar. Uzaklığın yarattığı sihir değil ya da her neyse. *Burada* olmanın yarattığı bir duygu. Amerikalı astronotları, aya nasıl gittiklerini ve dünyaya bakıp onun uzakta küçük bir gezegen olduğunu gördükten sonra nasıl tamamen değiştiklerini anımsıyor musun? Bazılarının birden dine bağlandıklarını ya da kafayı üşüttüklerini anımsıyor gibiyim, ama esas olan geri döndüklerinde hepsinin değişmiş olmaları. Teknolojik gelecek yerine zamanın gerisine gitmem hariç, benim durumum da biraz öyle. Aslında zamanın gerisi demek istemiyorum. Bütün ekip Kızılderililerin radyoları olmadığı için çok ilkel oldukları düşünüyor. Bana göre radyoları olmadığı için çok ileri ve olgunlar. Bilmeden bana bir şey öğretiyorlar. Her şeyi çok daha yerli yerinde görebiliyorum. Tanrım, Linda konusunda ne denli üzgünüm.

Pazartesi. Uzun uzun hazırlandık, sonra yağmur yağdı. Kızlardan biri bana dil öğretiyor. Endişelenme, sincap, hastalıktan perişan olduğuna eminim. * Kendilerine ne ad verdiklerini, kabilenin adını öğrenmeye çalıştım. Bil bakalım; KABİLELERİNİN ADI YOK!!! dillerinin de adı yok. Ne tuhaf, değil mi? İnanılmayacak kadar olgun. Sanki milliyetçiliği pencereden atmışlar.

* Ekip öyle diyor. Biri seksten söz etse ya da Kızılderili kadınlardan birine baksa, başka biri hemen "hastalıktan perişanlar, eminim" diyor. Londra'da insana o denli komik gelmeyebilir.

Salı. Artık başladık ya herkes memnun. Herkes dayanışma içinde. O aptal boktan sendika kurallarının hiçbirini umursamıyoruz. Herkes *katkıda bulunuyor*. Bunun Kızılderililerin etkisi olduğundan eminim. İşlerin böyle yürümesi gerekli.

Pazar da çarşamba da senden ses çıkmadı. Rojas'ın yarın bir mektup getireceğini umut ediyorum. Ben ne söylemiş olursam olayım yazma demek istemedim. Bunu yine de göndereceğim.

Mektup 5

Sevgilim –

Papaz kıyafeti cengel'de seyahat etmek için icat edilmiş en rahatsız giysi olmalı. İnsanı domuz gibi, *comme un porco*, terletiyor. Acaba ihtiyar Rahip Firmin saygınlığını nasıl korurdu diye soruyorum kendime. Yine de o dini için benim sanatım için çektiğim kadar ıstırap çekti denebilir.

Pazar. Bil bakalım ne oldu? Ses teknisyeni Şişko Dick dün gece nehre işerken Kızılderililerden biri telaşla yanına yaklaşmış, elleriyle kollarıyla bir şeyler anlatmış, elleriyle yüzermiş gibi hareketler yapmış. Dick adamın ne demek istediğini anlamamış – gerçekte herif ona teklifte bulunuyor sanmış. Kızılderili kadınları göreceksin buna gülersin. Sonunda Kızılderili koşmuş rehberlerden Miguel'i getirmiş. Bir sürü hareket ve açıklamalardan sonra Dick fermuarını fiyakayla çekmiş. Tahmin et ne olmuş? Kızılderili meğer nehirde yaşayan ve – gerisini tahmin edebilirsin – küçük balığı anlatıyormuş. Bu kabilenin bir üyesinin Balık Yakamozu ile aynı gece İngiliz televizyonunu seyrediyor olması olanaksız. Balık'ın yerli dilini böylesine bir uçkağıt düzenleyecek oranda öğrenmesi de olanaksız. Demek ki bize hep doğru söylediğini kabul etmemiz gerek. Görecektin son gülen nasıl iyi güldü.

Pazartesi. İşte sana komik bir şey. Kızılderililer bizim ne yaptığımızı aşağı yukarı anlıyor gibi görünüyorlar –bir sahnenin yeniden çekilişinden memnun oluyorlar ve kameranın kocaman gözünün üzerlerinde olmasından gocunmuyorlar– ama rol yapma hakkında en ufak bir fikirleri yok. Kendi atala-

rını oynuyorlar ve birkaç Mickey Mouse armağını karşılığında bir sal inşa ediyorlar ve filme çekilmesi için bizi nehir yukarı götürüyorlar ama başka bir şey yapmıyorlar demek istiyorum. Vic onlara şöyle durun sıırığı şöyle tutun dediğinde kesinlikle onu dinlemiyorlar. Talimatları dinlemeyi kesinlikle reddediyorlar. Biz bir salı böyle yürütürüz ve beyaz adam bizi tuhaf makinesinin ardından izliyor diye başka türlü yapmıyoruz. Daha da inanılmaz bir başka şey, Matt'la Cizvit papazı kılığına girdiğimizde bizi gerçekten Cizvit papazı zannediyorlar! Bizim bir yere gittiğimizi yerimize bu kara cüppeli iki adamın çıkageldiğini düşünüyorlar! Rahip Firmin onlar için Charlie kadar gerçek bir kişi. Charlie'yi daha çok sevdiklerini iftiharla söyleyebilirim. Ama onları olan biten hakkında ikna etmek olanaksız. Ekip bunun aptallık olduğunu düşünüyor ama ben belki de bu inanılmaz derecede olgunluk işareti dir diyorum. Ekip, bunlar o denli ilkel bir uygarlık ki rol yapmayı henüz keşfedememişler diyor. Bense, gerçekte tam tersi onlar rol yapmayı çoktan geride bırakmış dünyadaki ilk uygarlık olabilirler diyorum. Sanki rol yapmaya artık gereksinimleri kalmadığı için onu unutmuşlar ve artık anlamaz olmuşlar. Ama ne düşünce!

Çarşamba. İşimiz hakkında daha çok şey söylemeliyim. İş fena gitmiyor. Senaryo benim hatırladığım gibi değil, zaten hiçbir zaman değildir, çünkü her zaman olduğu gibi değiştirmişler. Çalışma arkadaşı olarak Matt fena değil. Makyajcıya ona birkaç sivrisinek ısıırığı yapmasını söyledim ama Matt reddetti. Değişiklik olarak kendisinin güzel görünmesini istiyormuş. Ne tuhaf – çünkü kalbinin derinliğinde kendisinin çok yakışıklı olduğunu düşündüğü besbelli! Senin onun suratının biftek parçasından oyulmuş gibi durduğunu söylediğinden hiç söz etmeyeyim en iyisi.

Perşembe. Korkunç bir şey oldu. Çok korkunç. Kızılderililerden biri saldan düştü ve boğuldu. Sulara kapıldı. Adama kılı dalgalı suya bakakaldık ve Kızılderilinin su yüzüne çık-

masını bekledik ama görünmedi. Doğal olarak o gün işi tatil edeceğimizi söyledik. Bil bakalım ne oldu. Kızılderililer kabul etmediler. Ne iyi tiyatrocular bunlar!

Cuma. Dünkü kazayı düşünüp durdum. Bizler Kızılderililerden daha fazla üzüldük. Yani, adam birinin kocası, kardeşi falan olabilirdi, ama ağlayan falan olmadı. Gece için kamp kurduğumuzda bir tören düzenleyeceklerini sandım – bilmiyorum, bir bohça giysi ya da başka bir şey yakmak gibi. Öyle olmadı. Aynı neşeli kamp ateşi her zamanki gibi yandı. Acaba suya düşen adamı sevmiyorlar mıydı diye düşündüm, ama sevdikleri o kadar aşikârdı ki. Belki de bir şekilde yaşam ile ölüm arasında fark görmüyorlardı. Belki de bizim gibi "gitti" diye düşünmüyorlardı ya da en azından sonsuza dek gittiğine inanmıyorlardı. Belki de nehrin daha güzel bir yerine gitmişti. Bu fikrimi ne diyecek diye Matt'a söyledim, o da, "Hey, dostum, sende hipi kanı olduğunu bilmiyordum," diye yanıt verdi. Matt öyle maneviyata inanan çok bilmiş kimselerden değil. O yaşamı dik yürüyerek, açık konuşarak, kendi dediğine göre yanaklarını şişirerek ve ona kazık atanın gözüne tükürerek yaşayan bir insan. Kendi ifadesine göre yaşamının özeti bu. Ona göre Kızılderililer henüz video kamerasını keşfetmemiş sevimli çocuklar. Onun gibi bir adamın yağmurlu bir ormanda doktrin münakaşaları yapan bir Cizvit papazını oynaması çok tuhaf. Doğrusunu istersen, Matt karakterleri menajerleri tarafından belirlenen çok yetenekli Amerikan aktörlerinden biri. Ona altı ay filmleri bırakıp taşra kentlerinde tiyatro turnelerine çıkarak oynama ve seyirciyle canlı temas konusunu açtım, sanki ona aklımı yitirdiğimi haber vermişim gibi tepki gösterdi. Ne dersen de, bence oynamayı gerçekten öğrendiğin yer sahnedir. Matt suratını her yönde oynatabilir ve esir aldığı hayranlarının orada oturup donlarına işeyeceklerini bilerek gözlerini kırıştırabilir. Ama vücuduyla oynayabilir mi? Bana istersen tutucu de ama, Amerikalı aktörlerin çoğu şöyle bir kurularak yürür ve orada kalır. Bunların hepsini

Vic'e anlatmaya çalıştım ama Vic Matt'den de benden de memnun olduğunu ve ikimizin perdede uyum sağlayacağını söyledi. Bazen şu Vic beni DİNLESE diyorum. İşte posta, yani helikopter geliyor. Senden hâlâ bir şey yok.

-- sevgiler, Charlie

Mektup 6

Pippa, sevgilim --

Biliyorum bu konuyu konuşmamaya karar verdik ve ben bu mektubu aldığımda ne durumda olacağını bilmediğim için belki de haksızlık yapıyorum ama neden kent dışına taşınıp bir sürü çocuk yapmıyoruz? Yo, yo, nehre düşmüş falan değilim. Buranın bana ne denli iyi geldiğini tahmin edemezsin. Öğle yemeğinden sonra kahve içmeyi kaldırdım ve hemen hemen hiç sigara içmiyorum. Kızılderililer içmiyor, değil mi, diyorum kendi kendime. Kızılderililer büyük Philip Morris imparatorluğunu desteklemeye gerek görmüyorlar. İşler zorlaşınca, yönetmen eşsiz bir eşek gibi davrandığı zaman bizim bir sigara tellendirmemiz kabilinden, bazen küçük yeşil bir yaprak çiğniyorlar. O halde biz de niçin sigarayı azaltmayaalım? Şu Linda konusuna gelince. Biliyorum onun adını muhtemelen bir kez daha duymak istemiyorsun. Eğer öyleyse söz veriyorum, ama bütün mesele Londra ile ilgili değil mi? Aslında bizimle ilgili değil. O pis sokakları ve içki alemleriyle Londra. Bizim Londra'da yaşadığımız hayat hayat değil. Ayrıca büyük kentlerin insanların birbirlerine yalan söylemelerine neden olduğuna inanıyorum. Sence de bu mümkün mü? Buradaki Kızılderililer rol yapmayı bilmedikleri gibi yalan söylemeyi de bilmiyorlar. Hiç numara yapmıyorlar. Ben bunun ilkel olduğuna inanmıyorum, olgunluk olduğuna inanıyorum. Bunun nedeni de kentlerde değil cengel'de yaşamaları. Bütün günlerini doğanın ortasında geçiriyorlar ve doğa yalan söyle-

miyor. Matt'in söyleyeceği gibi doğa ne gerekirse onu yapıyor. Dimdik yürüyor ve iyi nişan alıyor. Bu bazen hoş olmaya bilir, ama yalan söylemiyor. Onun için kent dışının ve bebeklerin iyi olacağını düşünüyorum. Kent dışı dediğimde, karayolunun hemen yanında, oradaki içki dükkanından Avustralya Chardonney şarabı alan bizim gibi insanlarla dolu ve ancak banyoda Archers'ı dinlerken duyacağından başka kötü şive duymayacağın bir kasabayı kastetmiyorum. Gerçek kırsal bölge, Wales ya da Yorkshire gibi bir yer kastediyorum.

Pazar. Şu çocuk meselesi. Tuhaf bir biçimde Kızılderililerle ilgili. Daha önce söyledim, hepsi de harika derecede sağlıklı, fakat aralarında hiç yaşlı yok. Sonunda, Miguel benim zorumla onlarla konuştu ve anlaşıldı ki yaşlı kimse bulunmamasının nedeni hiçbirinin 35'ten fazla yaşamamasıymış. Demek benim onların harika derecede sağlıklı ve cengel için iyi reklam malzemesi olduklarını düşünmem yanlışmış. Gerçek şu ki sadece harika derecede sağlıklı olanlar o kadar yaşıyor-muş. Ne fosladım ama. Ama konu şu ki ben bu kabiledeliklerin çoğunun erişebileceğinden daha yaşlıyım ve bu da bende soğuk bir rüzgar etkisi yapıyor. Eğer kırsal bölgede yaşasaydık, her gece eve bitkin ve şefkat isteyerek gelip de ağlayan bir bebekle karşılaşan ben olmayacaktım. Eğer ben bu TV saçmalıkları yerine büyük roller alabilseydim film çekmeye giderdim ve evde olduğum zaman da gerçekten evde olur-dum. Anlıyor musun? Ona bir oyun parkı yapardım ve içinde bütün hayvanlarıyla o kocaman tahta Nuh'un Gemilerinden birini alırdım ve Kızılderililerin yüzyıllardır içinde çocuklarını taşıdıkları çantalardan bir tane edinirdim. Sonra senin ayağının altında dolaşmamak için ikimiz beraber kırlara çıkardık, ne dersin buna? Bu arada Gavin'e vurduğum için gerçekten üzülüyorum.

Pazartesi. Biraz canım sıkılıyor, sevgilim. Bir replik hakkında Vic'le anlamsız bir tartışma yaptım. Altı Tanrının cezası sözcük, ama Rahip Firman'ın o sözleri söylemeyeceğinden

emindim. Yani, ben altı haftadır o adamı yaşıyorum ve Vic kalkmış bana nasıl konuşacağını söylüyor. Sonunda sen düzelt dedi ve ben çekimi bir saat kadar geciktirdim, sonunda Vic ikna olmadığını söyledi. Ben ısrar edince denedik ve bil bakalım ne oldu? Allahın belası Matt de ikna olmamıştı. Ben de ona sen bir replikle bir kola ilanı arasındaki farkı bile göremezsin, zaten suratın biftekten yapılmış dedim, o da beni yumruklamakla tehdit etti. Allahın cezası aptal film.

Salı. Hâlâ köpürüyorum.

Çarşamba. Şaşılacak şey. Kızılderililerin rol yapmaktan bir şey anlamadıklarını söylemiştim. Son 2 gündür Firmin'le Antonio birbirlerine giderek daha fazla düşman oluyorlar (Charlie ile Matt'in bugünlerde birbirleri hakkında hissettiklerini hesaba katarsan bu rolü oynamak zor değil) ve Kızılderililer de havaya girdiler. Şu sal meselesini hayat memat meselesiymiş gibi almalarına bak – doğrusu haksız değiller, çünkü onların vaftiz edilmeye ve ruhlarını kurtarmaya hakları var mı yok mu onu tartışıyoruz. Bunu bir şekilde hissettiler, sanıyorum. Her neyse bugün Matt'in bana sanki kazaraymış gibi kürekle vurması sahnesini vardı. Kızılderililer elbette bilmiyorlar ama kürek en iyi suntadan yapılmıştı, ben gerektiği gibi yere yığıldım ve Matt kazara vuruyormuş gibi yapmaya başladı. Kızılderililerin eteklik giyen bu iki beyaz adam-aklını kaçırmış der gibisinden olan biteni seyretmesi gerekiyordu. Onlara böyle yapmaları söylenmişti. Ama öyle yapmadılar. Birçoğu bana doğru koştu, yüzümü okşamaya alnımı ıslatmaya ve ağlar gibi sesler çıkarmaya başladılar ve içlerinden üçü yüzlerinde korkunç ifadelerle Matt'e döndü. İnanılır gibi değil! Eğer Matt zekice bir hareketle üzerindeki cüppeyi sıyrıp Matt görünümüne geri dönerek onları yatıştırmasaydı ona zarar bile verebilirlerdi. Hayret bir şey! O pis papaz gitmiş yerine bildiğimiz Matt gelmişti. Sonra ben yavaş yavaş yerimde doğruldum ve hepsi de ölmediğim için mutlu mutlu güldüler. En iyi tarafı Vic çekime devam etti ve hiçbir şey kaçır-

madık. Vic bu parçayı da filme katabileceğini düşünüyor. Ben buna memnun oldum, çünkü Kızılderililerin bana ve Matt'e tepkisi hayranlarımızın tepkilerinin de işareti sayılır.

Perşembe. Vic dünkü itiş kakış hakkındaki laboratuvar raporunun pek olumlu olmadığını söyledi. Eminim kahrolası Matt onu buna zorlamıştır, çünkü kameranın onun donuna dolduracakmışçasına korktuğunu çektiğinden kuşkulandır. Ben bekleyelim bakalım basılınca nasıl görünecek dedim, Vic kabul etti ama ondan pek olumlu sinyaller almadım. Gerçekçilik böylece dibi buldu: gerçeği yakalıyorlar ama kullanmıyorlar.

Cuma. Senaryonun pek mükemmel olduğunu söyleyemem ve tüm film ucuza mal edilmeye çalışılıyor ama itiraf etmeliyim ki film bir şey HAKKINDA. Yani, büyük sorunlardan korkmuyor. Filmlerin çoğu hiçbir şey hakkında değil, giderek gördüğüme göre. "Cengel'de İki Rahip" (İhtiyar Balık Yakamozu zaman zaman Günbatımında Kızıl Yelkenler melodiyle şarkıyı söylüyor) – doğru, film her zaman ve her uygarlıkta insan yaşamında rastlanan türden çatışma hakkında. Boş vermişliğe karşılık disiplin. Yasanın lafzına bağlı kalmaya karşılık ruhunu uygulamaya çalışmak. Vasıtalar ve sonuçlar. Yanlış nedenle doğru davranmaya karşı doğru nedenle yanlış davranma. Kilise gibi büyük düşüncelerin bürokrasi yüzünden nasıl işe yaramaz hale geldiği hakkında. Hristiyanlığın nasıl bir barış dini olarak ortaya çıktığı, fakat öbür dinler gibi şiddette son bulduğu hakkında. Aynı şeyi komünizm ya da herhangi bir büyük düşünce için de söyleyebilirsiniz. Bence bu film Doğu Avrupa'da gerçekten yıkıcı bir etki yapar; sadece papazlar hakkında olduğu için değil. Ama orada gösterime girer mi, o da ayrı bir konu. Balığa söyledim, filmin, bulabilirlerse, sendikalar için de bir mesajı var, o da arayacağını söyledi. Pippa, sevgilim, çocuk meselesini düşün, olmaz mı?

Senin Charlie

Not: Bugün tuhaf bir şey oldu. Ciddi bir şey değil, ama beni Kızılderililer hakkında düşündürüyor.

Not: Neden bana yazmadığını anlayamıyorum.

Mektup 7

Sevgili Pippa –

Kahrolası cengel. Hiç vazgeçmiyor. Kahrolası sinek bulutları, sokan haşarat ve öten hayvanlar. İlk haftalar çok harka buluyorsun, bir şeyin seni sokması umurunda olmuyor, öbürlerini de durmadan sokuyorlar; onu koruyan NASA, ABD hükümeti malı sivrisinek kovucusu ve bifttek surattı ile Matt hariç. Amra hayvanlar durmadan dinlenmeden gelip seni sokuyor. Bir süre sonra şu cengel bir gün tatil olsa diyorsun. Hadi cengel, bırak, bugün Pazar diye bağirasın geliyor, cengel günde 24 saat bildiğini okurken. Bilmiyorum. Belki de cengel değil de bu film. Gerilimlerin arttığını hissediyorsun. Matt ile ben kamera önünde olduğu kadar kamera dışında da birbirimize sinirleniyoruz. Film, film dışı zamana hakim oluyor. Kızılderililer bile ben film dışında da Firmin miyim, Matt de Antonio mu pek emin görünmüyorlar. Sanki benim gerçekte Firmin olduğumu ve zaman zaman şu Charlie denen beyaz adam rolüne girdiğimi düşünüyorlar. Tam tepetaklak bir durum.

Pazar. Şu Kızılderililerle ilgili şey. Doğrusunu söylemek gerekirse, fark ettiğim zaman biraz biraz canım sıkılmıştı, ama şimdi onların açısından bakabiliyorum. Sana söylemiştim onların dilini öğreniyorum diye – öğretmenim gerçekten tatlı ve çırılçıplak ama söylediğim gibi telaşlanacak bir şey yok: Her şey bir yana, hastalık olduğundan eminim. Meydana çıktı ki bana öğrettiği sözcüklerin yarısından fazlasının anlamı yanlışmış, yani gerçek sözcükler ama doğru değiller. İlk öğrendiğim sözcük sık sık gördüğümüz beyaz leylek anlamına

gelen –yani kadının söylediğine göre– *thkarni* idi. Onun için biz ne zaman bir beyaz leylek görsek ben *thkarni* diye bağırıyordum, Kızılderililer de gülmekten kırılıyorlardı. Meğer –bunu Miguel’den değil çoğu zaman suskun olan ikinci rehberimizden öğrendim– *thkarni* tam olarak, anlarsın ya *onun* Kızılderilice adımıymış. Eğer dikkatli olmazsan nehirdeki küçük balıkların tırmandıkları şey. Aynı şey utanmaz küçük kızıdan öğrendiğim sözcüklerin yarısı için geçerliymiş. 60 kadar sözcük öğrendim ve bunların yarısı kalpmış – açık saçık sözcükler ya da apayrı şeylerin adları. Bunu keşfettiğim zaman çok ama çok canım sıkıldı ama şimdi bunun Kızılderililerin çok keskin mizah anlayışları olduğunu gösterdiğini düşünüyorum. Onun için onlara şakadan anladığımı göstermeye karar verdim ve bir daha koca leylek gördüğümüzde adını bilmiyormuş gibi yaptım ve benim kıza sordum. Büyük bir ciddiyetle *thkarni* dedi. Ben çok şaşırmış gibi başımı salladım ve hayır olamaz dedim, çünkü *thkarni* (yok dışarı çıkarmadım sadece elimle işaret ettim). O zaman oyununu anladığımı anladı ve gülmeye başladı, ben de gülmeye başladım kızmadığımı göstermek için.

Pazartesi. Sonuna yaklaşıyoruz. Geriye bir tek büyük sahne kaldı. Önce iki gün ara veriyoruz. Bence bu Vic’in budalaca bir kararı ama sanırım sendikalar zorluyor. Büyük sahneden önce akümülatörleri şarj etmenin iyi bir fikir olduğunu söylüyor. Bense deliği bulunca salla gitsin diye düşünüyorum. Üzülme, tatlım, onlarla böyle konuşmuyorum. Ama Matt’le böyle konuştuğum oluyor, ama Matt mankafa olduğu ve herkesin zaten böyle konuştuğunu sandığı için her zaman sinirlenmiyor, demek ki ben bunu kendimi eğlendirmek için yapıyorum. "Hey, Matt," diyorum, "hazır deliği bulmuşken sallayalım gitsin," ve o, On Emirdeki yaşlı peygamberlerden biri gibi başını sallıyor. Her neyse, plan bugün yarın tatil, sonra salın devrilme sahnesi için iki gün prova, sonra Cuma günü büyük gün. Belki de Vic haklıdır, hepimizin formumuzda

olmamız gerekli. Konu sadece doğru rol yapmak değil, konuyu her yönü ile işlemek. Örneğin bir şey olursa diye iplerle bağlanmamız gerekli. Korkma, sevgilim, tehlikeli bir şey yok. Nehrin çağlayanlı bir bölümünde bir miktar film çekeceğiz ama salın orada devrilmesi gerekirken orada devrilmeyecek. Ekipte suyu köpürtecek makineler var, nehrin dibine bağlanan ve gerçekmiş gibi görünen kayalar koydular. Onun için endişe edecek bir şey yok. Doğal olarak aramızda birkaç tartışma çıkmasına rağmen aslında ben o sahneyi merakla bekliyorum. Olan şu: iki papaz birden suya düşüyor, biri kafasını kayaya çarpıyor, öbürü onu kurtarıyor. Sorun şu: kim hangi rolü oynayacak? Yani, nehir yukarı giderlerken birbirlerinin gözünü oyarcasına mücadele eden iki papaz var, aralarında büyük bir doktrin anlaşmazlığı var, biri otoriter ve sertlik yanlısı (Ben), öbürü daha hoşgörülü ve Kızılderililere karşı yumuşak (Matt). Bana kalırsa sertlik yanlısı olan ve öbürünün boğulmasına izin vermesi beklenen papaz, Kızılderililer hakkındaki düşüncelerinin ve Orinoco'ya varır varmaz onları vaftizetme planının Tanrıya karşı küfür olduğunu düşünmesine rağmen ötekini kurtarırsa bu çok daha etkili olur. Ama hayır, *Matt*'in *beni* kurtarması gerekiyor. Vic tarihsel olarak bunun doğru olduğunu, Matt ise Kuzey Dakota'da Dudesville ya da şapkasını nerede asıyorsa orada okuduğu senaryoda öyle yazdığını ve o rolü oynayacağını söylüyor. "Matt Smeaton'u kimse *kurtaramaz*," dedi. Gerçekten bu sözleri söyledi, tasavvur edebiliyor musun? Ben de bir gün onu teleskide bir ayak parmağından tepetaklak asılı bulursam bunu hatırlayacağımı söyledim.

Salı. Bir tatil günü daha.

Daha sonra

Daha sonra

Daha sonra

– sevgiler Charlie

Mektup 8

Tanrım, Pippa. Tanrım. Son mektubumu bir türlü bitiremedim. Her günkü çekimlerden birkaç ilginç haber. Devam edemedim, olanlardan sonra. Ama ben iyiyim. Gerçekten iyiyim.

Daha sonra. Zavallı Matt. Allah kahretsin, iyi adamdı. İnsanı sinirlendirdiği doğru ama, böyle bir i te Assisili Aziz Francis bile insanı sinirlendirirdi. Bütün gününü diyalog kartlarını okumak yerine cengeldeki kahrolası ku ları seyretmekle geçirirdi. Affedersin, sevgilim. Kabalık ediyorum, farkındayım. Nasıl ifade edeceğimi bilememekten. Çok  zg n m. Zavallı Matt. Acaba haberi nasıl duyacaksın ve ne d  eneceksin, merak ediyorum.

Tanrım,  u siktirici Kızılderililer. Galiba ben  leceğim. Elimdeki t kenmezi zor tutuyorum. Domuz gibi, *comme un porco*, terliyorum. Tanrım seni ne çok seviyorum, Pippa, beni ayakta tutan tek şey bu.

C

Mektup.9

Senin sincap suratlı resmini çıkarıp öptüm.  nemli olan sen, ben ve  ocuk yapmak. Yapalım, Pippa. Annem de memnun olur, değil mi? Yakamoz'a çocukların var mı diye sordum, evet var ve onlar gözümün bebeği dedi. Ona sarıldım, kucakladım, öylesine. Dünyayı yürüten bu tür şeyler, değil mi?

Söyledikleri doğru. Cengele git ve insanların gerçek yüzünü g r. Vic bir sızlanıcı, bunu hep biliyordum. Ba  belası film için sızlanıp duruyor. Ona  z lme hiçbir şey yapamazsan anılarımı gazetelere satarsın dedim. Bundan pek ho lanmadı.

Bunu neden yaptılar? Neden yaptılar?

Sevgiler C

Not: Yazsaydın ne olurdu? Bana şimdi çok yardımcı olurdun.

Mektup 10

Ben olabilirdim. Pekâlâ ben olabilirdim. Buna kim karar veriyor? Hey, şu yukarıda gökteki, evde misin?

Bütün gün bunu düşündüm. Yakamoz'a çocukların var mı dedim, o da var ve hepsi de gözümün bebeği dedi, sonra herkesin gözleri önünde birbirimizi kucakladık. O andan bu yana bu ne demek oluyor diye düşünüyorum. Gözlerimin bebeği. Ne demek bu? Böyle şeyler söylersin ve herkes anlamı bilir ama yakından bakınca onları anlayamazsın. Film de öyle, bütün seyahat de öyle. Her şeyin tam olarak ne olduğunu bildiğini sanarak gidiyorsun ve birden durup bakıyorsun ve anlam veremiyorsun; belki de başlangıçta sana anlamı var gibi geldi, çünkü herkes varmış numarası yapıyordu. Bunun anlamı var mı? Yani Kızıldere'li ve nehrin dibine bağlanan yapma kayalar gibi. Onlara baktılar, baktılar ve baktıkça daha az anlam verdiler. Başta onların kaya olduğunu biliyorlardı, sonunda hiçbir şey bilemez oldular. Yüzlerinden anlıyordunuz.

Bunu şimdi Rojas'a vereceğim. Biraz önce önümden geçti ve bu bugün yazdığın üçüncü mektup, neden hepsini aynı zarfa koyup da pul parasından ekonomi yapmıyorsun dedi. Yerimden kalktım, biliyorsun küfürbazım, bir an için Rahip Firmin oldum ve "Buraya bak iletişim azizemiz, ben her gün canımın istediği kadar boktan mektup yazacağım ve sen de onları göndereceksin," dedim. Firmin boktan sözcüğünü elbette kullanmazdı ama ses tonu oradaydı. Ciddi ve yeryüzünde mükemmelden biraz noksan şeylere can sıkılan bir ses to-

nu. En iyisi gidip özür dileyeyim, yoksa herif mektuplarımı yırtıp atar.

--Sevgiler C

Mektup 11
Helikopteri beklerken

Pippa, sevgilim --

Buradan kurtulunca şunları yapacağım. Caracas'da doldurabilecekleri en büyük skoç viskiyi içeceğim. Caracas'da doldurabilecekleri en büyük banyoya gireceğim. Seninle telefonda en uzun konuşmayı yapacağım. Telefona yanıt veren sesini duyar gibi oluyorum. Sanki sigara almaya çıkmışım da eve geç dönmüşüm gibi oluyorum. Sonra İngiliz Büyükelçiliğine gideceğim, bir *Daily Telegraph* gazetesi alacağım, haftalar öncesinin nüshası olması umurumda değil ve normal olarak hiç okumadığım doğa notlarına bakacağım. Ben kırlangıçların kuluçkaya yattığını ya da şanslıysam bir porsuk görebileceğimin söylenmesini istiyorum. Durmadan sıradan şeyler olur. Kriket skorlarına bakacağım ve sırtında çizgili ceket, elinde pembe cin kadehiyle kent dışından gelmiş eski bir üyemişim gibi yapacağım. Belki yeni doğanlar sütununa da bakarım. Emma ile Nicholas'a bir kız, adı Suzie ve Alexander ile Bill'e kardeş. Hay Allah. Alexander ve Bill, demek oynamak için size bir Suzie geldi. Ona iyi davranmalısınız, onu bütün yaşamınızca kollamalısınız, o sizin küçük kızkardeşiniz, onu gözünüzün bebeği yapmalısınız. Tanrım ağlıyorum Pippa. gözlerimden yaşlar boşanıyor.

Sevgiler C

Pippa sevgilim inanmıyorum, yani kesinlikle inanmıyorum. Gülerek uygarlık dediğimiz şeye nihayet ulaşıyoruz, nihayet Atlantik ötesi görüşmeleri bile beceren bir telefona ulaşıyoruz, nihayet sıra bana geliyor, nihayet evi buluyorum ve sen evde yoksun. "Numara cevap yok, efendim." Yeniden dene. "Numara hâlâ cevap yok, efendim." Tekrar dene. "Okey, efendim. Numara hâlâ cevap yok, efendim." Neredesin? Başka birine telefon etmek istemiyorum. Annene telefon edip bakın bir sorunla karşılaştık ama Caracas'a döndük, Matt öldü, evet, haberlerde dinlemişsinizdir ama o konuda konuşmak istemiyorum demek istemiyorum. Yalnızca seninle konuşmak istiyorum, tatlım ve konuşmıyorum.

Tekrar denedim.

Tekrar denedim.

Pekâlâ, öyleyse bir şişe skoç alıyorum, elli papel, parasını stüdyo vermezse bir daha onlarla çalışmam. Bir de bir tomar ince otel kağıdından alıyorum. Öbürleri kente indiler. Ben buna dayanamazdım. Durmadan burada geçirdiğimiz son geceyi –aynı otel ve her şey– Matt'le nasıl ölesiye sarhoş olduğumuzu, sonunda Zorba dansı etmeye başladığımızı, bardan kovulduğumuzu, Matt'in beni göstererek garsonlara Hey Parkway Yarımadasından Bay Rick'i tanımadınız mı diye sordüğünü onların da tanımadıklarını ve bizden tabakların parasını aldıklarını anımsıyorum.

Tatil günlerimiz bitmiş, üç günlük işimiz kalmıştı. İlk gün nehrin akıntı olan noktasında prova yaptık, bayağı titreşerek, itiraf etmeliyim. Vic ile film ekibi kenardaydı, Matt ile ben salın üzerindeydik, bir düzine kadar Kızılderili küreklerle ve değneklerle salı götürüyorlardı. Güvenlik açısından sala uzun bir ip bağlanmış, sahilde bir ağacın çevresinde düğüm-

lenmişti. Kızılderililer kontrolü kaybederse ip salı durduracaktı. Mukavele gereği Matt'le ben de iplerle bağlanmıştık. Böylece sabahleyin sahneyi bir geçtik ve iyi oldu. Öğleden sonrayı da suları köpürten makine ile sığ sularda geçirdik. Bana kalırsa bir provaya daha gereksinmemiz yoktu ama Vic ısrar etti. Böylece ikinci sabah hepimiz nehre indik ama bu kez üzerimizde telsiz mikrofonlar da vardı. Vic daha sesli mi sessiz mi çekeceğine karar vermemişti. İp ağaca bağlandı, ekip nehrin kenarında yerini aldı, biz de kameranın önünde birkaç geçiş yaptık. Matt ile ben Kızılderililerin vaftiz konusunu öylesine tartışıyorduk ki, arkamızda seyircilerin görebildiği tehlikeyi fark etmiyorduk. Sonra ne olduğunu milyon kez düşündüm ama yanıtı bilmiyorum. Üçüncü kez aynı sahneyi tekrarlıyorduk ki, işaret verildi, tartışmaya başladık ve bir gariplik hissettik. Salın üzerinde bir düzine yerine ellerinde birer değneklerle arka tarafta duran sadece iki Kızılderili vardı. Matt'le biz kavgaya başladığımız için ve Vic sapına kadar profesyonel olduğu için işi herhalde normal akışına bıraktı ve bu kez de böyle deneyelim diye düşündü sandık. En azından ben öyle düşündüm. Sahnenin sonuna doğru Kızılderililerin yapmaları gerekeni (değnekleri dibe saplayıp salı durdurmak) yapmadıklarını fark ettik. Onlar salı yürütmeye devam ediyorlardı ve Matt, "Hey, arkadaşlar, durun," diye bağırdı ama umursamadılar ve Kızılderililerin bize nereye götürdüklerini fark ettim, kayaların olduğu, suların köpürdüğü noktaya gidiyorduk doğruca. İpin koptuğunu anladım birden. Bağırmaya başladık, ama suyun gürültüsünden ve onların dilini bilmediğimizden faydası olmadı, kendimizi suda bulduk. Sal devrilirken seni düşündüm, Pippa, emin ol. Sadece yüzünü gördüm ve bizi düşünmeye çalıştım. Sonra yüzmeye çabaladım, ama bir yandan akıntı bir yandan kahrolası cüppe – güm, sanki biri beni tekmelemiş gibi böğrümde bir acı hissettim ve tamam gidiyorum, herhalde kayaydı diye düşündüm ve kendimi bıraktım ve kendimden geçtim. Meğer beni saran ip bir an ge-

rilmiş. Kıyıda ağızımdan burnumdan sular boşalıp çamur kusar, ses teknisyeni sırtımı yumruklayıp elini boğazımdan aşağı sokarken kendime gelinceye kadar ne olduğunu anımsamıyorum. Benim ipim kopmamıştı, Matt'inki kopmuştu. Böyle olmuştu, şanslı olan bendim.

Tasavvur edebileceğin gibi herkes şok geçiriyordu. Ekip-ten bazıları kıyıda yürümeyi denediler – biliyorsun bazen insanlar nehrin aşağısında bir ağacın nehir üzerine sarkan dalına tutunmuş olarak bulunabilir. Ama yle değildi. Böyle şeyler sadece filmlerde oluyor. Matt gitmişti ve zaten ekip elemanları, cengelde patika matika olmadığından bulundukları yerden ancak 20-30 yarda yryebilmişlerdi kıyıda. Vic durmadan, "Neden sadece iki Kızılderili vardı?" diye soruyordu. "Neden sadece iki?" Etrafa bakındılar, fakat onların kıyıda yer almalarına yardımcı olan Kızılderililerden hiçbiri ortada yoktu. Bunun zerine kampa döndüler, orada tercüman Miguel'den başka kimse yoktu. Miguel Kızılderililerden biriyle uzun bir konuşmaya girmiş, bir de başını çevirmiş ki hiçbiri kalmamış.

Sonra ağacın çevresindeki ipin durumunu görmeye gittik, izi bile yoktu, tamamen yok olmuştu. İp ağaca o aılması olanaksız harika düğümlerden biriyle bağlanmış olduğu için bu tuhaftı. Çok kuşkulu. Sonra tekrar Miguel'le konuştuk, anlaşıldı ki Kızılderili onunla bu uzun konuşmayı bizim kazaya uğramamızdan çok önce başlatmış. Demek ki ne olacağını nden biliyorlarmış. Kampı arayınca gördük ki her şeyi – giysiler, yiyecek, teçhizat- hepsini götürmüşler. Giysileri neden almışlar acaba? Giymiyorlar ki.

Helikopterin gelmesi çok uzun sürdü, emin ol. Kızılderililer telsiz telefonları da almışlardı (bir vinçleri olsaydı herhalde ayaklı kamerayı da gtrrlerdiler) ve Caracas telefonlar bozuldu zannederek normal gününde gönderdi helikopteri. İki günlük bekleme iki kahrolası ay gibi geldi. Ben aşılara rağmen pis bir hastalığa tutuldum sanıyorum. Beni sudan çıka-

rıp karnımdaki suyu boşalttıkları zaman ilk söylediğim, "Hastalık kaptım, eminim," olmuş ve ekip sinir krizi halinde gümüş. Anımsamıyorum, ama Charlie'ye benziyor. Belki beriberi veya o aileden bir hastalığa tutuldum, öyleyse de papazı bulduk, diye düşündüm.

Bunu neden yaptılar? Dönüp dolaşıp buna geliyorum. Neden? Öbürlerinin çoğu ilkel oldukları için diye düşünüyor. "Biliyorsun beyaz değiller ve bir yerliye asla güvenme" türünden düşünceler. Bence öyle değil. Ben onların ilkel olduklarını hiçbir zaman düşünmedim ve her zaman doğruyu söylediklerini (bana dil öğretirken hariç) ve aramızdaki birçok beyazdan çok daha güvenilir olduklarını düşündüm. Aklıma ilk gelen biz onları bilmeden incittik, tanrılarına ya da başka bir şeylerine hakaret ettik oldu. Ama nasıl olduğunu bir türlü bulamadım.

Bana kahırsa, iki yüz yıl kadar önce olanlarla bir ilişkisi var ya da yok. Belki de sadece bir rastlantıdır. Salı devrilen ilk Kızılderililerin torunları da nehirde hemen hemen aynı yerde devrilen bir başka salı yüzdürüyorlardı. Belki de bu Kızılderililer Cizvit papazlarını nehir yukarı ancak bir noktaya kadar götürebiliyor ve içgüdüsel olarak birden kötüleşiyorlar ve onları suya atıyorlar. Pek akla yakın değil, değil mi? Ya da iki olay arasında bir ilişki var. Ben öyle düşünüyorum. Bana öyle geliyor ki, Kızılderililer, bizim Kızılderililer onca yıl önce Rahip Firmin ile Rahip Antonio'ya ne olduğunu biliyorlardı. Bu kadınların manyok kökü döverken ya da benzer bir şey yaparken anlatacakları türden bir öykü. O Cizvitler herhalde Kızılderili tarihinde önemli yer tutuyorlardı. Düşün o öykünün çağlar boyu anlatıldığını ve her anlatışta daha renkli ve abartılı olduğunu. Ve sonra biz çıkıyoruz ortaya, aralarında siyah eteklik giyen iki kişi bulunan bir sürü beyaz adam, nehirten yukarı Orinoco'ya salla gitmek isteyen. Evet, farklar var, bunların tek gözlü makinesi falan var. Ama temelde aynı şey ve biz onlara öykünün aynı şekilde salın devrilmesiyle son bu-

lacağını söylüyoruz. Yani, benzerini bulmak güç ama 2066 yılında Hastings’de yaşadığını düşün, bir gün sahile indiğinde yaklaşan kalyonlar görüyorsun ve bir sürü zincirli sivri miğferli adam çıkıp sana Hastings savaşı için geldiklerini, o nedenle gözünden vurmaları için Kral Harold’u çabucak getirmeni söylüyor ve rolünü oynaman için sana içi para dolu bir cüzdan gösteriyor. İlk başta bunu yapmayı kabul edebilirsin, öyle değil mi? Ondan sonra bunu yapmanı neden istediklerini düşünmeye koyulursun. Ve –bu sadece benim fikrim, Vic o kadar emin değil– onların (yani bizim) kendi kabileleri açısından çok önemli bir nedenle töreni yeniden canlandırmak için geri döndüklerini düşünürsün. Belki de Kızilderililer bunun bir katedralin ya da ona benzer bir şeyin 500. yılını kutlama türünden dinsel bir şey olduğunu düşünmüşlerdir.

Bir ihtimal daha var – Kızilderililer iki Cizvit papazı arasındaki tartışmayı izlemiş ve bizim sandığımızdan daha iyi anlamışlardı. Papazlar –yani Matt ile ben– Kızilderilileri vaftiz etme konusunu tartışıyorlardı ve salın devrildiği sırada tartışmayı ben kazanıyor gibi görünüyordum. Ben daha üst bir papazdım ve vaftize karşıydım, en azından Kızilderililer kendilerine gelip bazı pis geleneklerinden vazgeçinceye kadar. Belki de Kızilderililer bunu anladılar ve Rahip Firmin’i (beni) öldürmeye çalıştılar ki kurtulan Antonio onları vaftiz etsin. Ne dersin buna? Yalnız ilk seferinde Rahip Firmin kurtulmuş ve onlar da kaçışmışlardı, çünkü korkuyorlardı, ikinci sefer bir de baktılar ki Antonio’yu öldürmüşlerdi ve bu onlar için yanlış sonuçtu. Planları yanlış sonuç verdiği için kaçmışlardı.

Bu doğru mu? Bildiğim tek şey bu işin gazetelerde görüleceğinden çok daha karmaşık olduğu. Matt’in ölümü yüzünden Hollywood bir uçak gönderip Kızilderilileri bombalatırsa hiç şaşmam. Ya da filmi yeniden çevirirse. Matt’in rolünü kim üstlenir? Mesleki açıdan ne önemli bir fırsat değil mi?

Burada herhalde birkaç hafta kalacağız. Kahrolası stüd-

yo ve onun kahrolası avukatları. Anlaşılan filmde bir yol bulunup vazgeçilmesi gerekiyor ve bu da zaman alıyor.

Bunu İletişim Azizemize götürüp ekspres posta ile göndereceğim. Mektubu gerçek bir posta memuruna vermek bayağı bir değişiklik.

Bütün aşkımla, Charlie

Mektup 13

Tanrı aşkına bunu bana yapma, *asla* yapma. Ölümünden kurtulup Allah'ın belası cengel'den çıkalı iki gün oldu ve sen telefonu suratıma kapatıyorsun. Buraya bak, daha önce de izah ettiğim gibi, Linda da burada çalışıyordu, tamamen bir rastlantıydı. Biliyorum bir domuz gibi, *comme un porco*, davrandım bir süre, ama lütfen cengel'den gönderdiğim mektuplarımı oku, göreceksin artık değiştim. Linda ile aramda bir şey kalmadı, bunu sana hareketimden önce de söylemiştim. Hem kadının nerede çalışacağı konusunu ben denetleyemem, denetleyebilir miyim? Evet, Caracas'da olacağını biliyordum ve sana söylemedim. Evet, bu yanlıştı, ama söyleseydim daha iyi mi olacaktı? Hem sen nasıl oldu da bunu öğrendin? Bildiğim kadar burada değil ve bu da umurumda değil, Batı Hint Adalarında, Tanrı aşkına Pippa beş yılımızı heba etmeyelim.

– Senin Charlie

Not: Bunu acele posta ile gönderiyorum.

Not: Caracas berbat bir çöplük. En erken 4'üne kadar burada kalmaya mecburum.

Not: Seni seviyorum.

Telgraf

LÜTFEN CHARLIE'Yİ OTEL INTERCONTINENTAL'DEN ACELE ARA STOP SEVGİLER CHARLIE STOP

Telgraf

TANRI AŞKINA OTEL INTERCONTINENTAL'I ARA ACELE KONUŞMALIYIZ STOP SEVGİLER CHARLIE STOP

Telgraf

PERŞEMBE SİZİN SAATLE ÖĞLEYİN ARAYACAĞIM KONUŞACAK ÇOK ŞEY VAR STOP CHARLIE

Telgraf

LANET OLASI TELEFONA CEVAP VER YA DA BENİ ARA PIPPA STOP CHARLIE

Mektup 14

Sevgili Pippa -

Sadece senin bildiğin nedenlerle telgraflarıma yanıt vermediğinden hemen eve dönmeyeceğimi bildirmek için yazıyorum. Sadece başıma gelen ve seni hiç ilgilendirmediği anlaşılan korkunç olayları değil, ilişkimizin hangi noktada olduğunu da anlamak için zamana ve mesafeye gereksinimim var. Seni her şeye rağmen çok sevdiğimi söylememin bir anlamı olmadığı anlaşıyor, çünkü sadece senin bildiğin nedenlerden dolayı bu seni sinirlendiriyor ve sen bunu ne izah ediyorsun ne de üzerinde konuşuyorsun. Bu meselede kafam açıklığa kavuştuğunda yine arayacağım.

Charlie

Not: Bunu ekspres gönderiyorum.

Not: Eğer bütün bunlarla o böcek Gavin'in bir ilgısı varsa, onun kahrolası boynunu kırarım. Daha önce ona daha sert vurmalydım. Ve, eğer farkında değilsen, o bir kese kağıttan bile kendi başına çıkamaz. Yeteneksiz. No cojones.

Mektup 15

St Lucia

Herhangi bir boktan gün

Dinle sürtük, neden hayatımdan çıkıp gitmiyorsun, hadi çek git, DEFOL. Sen her zaman her şeyi bok ettin zaten, her şeyi bok etmek senin en büyük yeteneğin. Arkadaşlarım zaten senin için bir beladır, en son yapacağın şey onu evine almak olmalıdır demişlerdi de ben salak, onlara inanmadım. Tanrım benim bencil olduğumu düşünüyorsan aynaya bak bebeğim. Elbette sarhoşum başka nasıl seni kafamdan çıkarabilirim. Daha da içeceğim ve stinko paralytico olacağım. Lanet olası gerçek şaraptadır.

Charlie "Kıyamet Koparan"

Not: Bunu ekspres gönderiyorum.

Telgraf

PAZARTESİ LONDRA'YA DÖNÜYORUM STOP LÜTFEN
BEN GELMEDEN EŞYALARINLA BİRLİKTE DAİREYİ
BOŞALT STOP ANAHTARI BIRAK STOP BİTSİN BU İŞ
STOP

Parantez

Size biraz onu anlatayım. Gecenin, o perdelerden ışık sızmadığı, sokaktan gelen tek sesin evine dönen bir Romeo'nun iniltisinden ibaret olduğu, kuşların henüz işbaşı ötüşlerine başlamadığı orta bölümüydü. Yüzü benden öteye dönük yan yatıyor. Onu karanlıkta göremiyorum, ama nefes alışının göğsünü sessizce kabartışından vücudunun bir haritasını çizebilirim. Mutluyken saatlerce kıpırdamadan uyuyabilir. Ben onu gecenin bütün bulanık bölümlerinde seyrettim ve hiç kıpırdamadığına yemin edebilirim. Belki sadece hazım sistemi iyi işlediğindendir ama ben bunu mutluluk işareti olarak alıyorum.

Bizim gecelerimiz farklı. O, sanki ılık bir dalganın yumuşak geri çekilişine kendini bırakıyormuşçasına uykuya dalar ve sabaha kadar güven içinde yüzer. Ben ise dalgalarla boğuşarak ya güzel bir günü geride bırakmak istemediğimden ya da hâlâ kötü bir günün öfkesini üzerimden atamadığımdan adeta istemeyerek uykuya dalarım. İkimizin bilinçsiz saatlerinde birçok değişik akıntı yol alır. Ben sık sık zaman ve ölüm korkusuyla, yaklaşan boşluğun yarattığı panikle yatağımdan fırlarım; ayaklarım yerde, başım ellerimin arasında uyanırken faydasız (ve insanı düş kırıklığına uğratacak kadar anlamsız) bir biçimde "Hayır, hayır, hayır" diye bağırırım. O zaman o beni korkularımdan kurtarmak için okşar, pis bir nehirden havlayarak gelen bir köpeği çeşmenin altında yıkar gibi.

Arada sırada da onun uykusu bir çılgınlıkla bölünür, o zaman büyük bir koruma hissiyle ona dönme sırası bendedir. Ben cin gibi uyanırım, ve o, uykulu dudaklarıyla bana niçin bağırdığını anlatır. "Çok kocaman bir böcek," der, sanki daha küçüğü yüzünden beni rahatsız etmezmiş gibi; ya da, "Basmaklar kaygandı", ya da sadece, gereksiz söz noktasına varan kısıklıkta, "Kötü bir şey" demekle yetinir. Bu rutubetli yolu ve

bir avuç pisliği sisteminden dışarı attıktan sonra, içini çeker ve temiz bir uykuya dalar. Ben elimde hem karada hem denizde yaşayan kaygan bir hayvanı tutarak ve ıslak molozları bir avcumdan öbürüne aktararak korkmuş ve hayran, uyanık yatarım. (Daha önemli düşler gördüğümü iddia etmiyorum. Uyku korkuyu demokratikleştirir. Kayıp bir ayakkabı ya da kaçırılan bir trenin korkusu uykuda bir gerilla saldırısı ya da savaş kadar büyüktür.) Ona hayranlık duyarım, çünkü o hepimizin, her gece, durmadan, ölünceye dek yapması gereken uyuma işini benden çok daha iyi halletmiştir. O uykuyu yeni bir havaalanının korkutamadığı deneyimli bir seyyah gibi ele almaktadır. Bense günü geçmiş bir pasaportla, gıcırdayan tekerlekli bir bagaj arabasını yanlış yöndeki bagaj kayışına doğru sürerek gecenin karanlığında uyanık yatarım.

Her neyse.... O uyuyor, yüzü benden uzağa dönük, yan yatmış olarak. Her zamanki stratejiler ve yatakta şekilden şekilde girmeler bende rahavet yaratamamış olduğundan onun vücudunun yumuşak kıvrımlarına göre yerleşmeye karar veririm. Dönüp bacağımı onun kaslarını uykunun yumuşattığı baldırına dayarken ne yaptığımı hissederek, ve uyanmadan, sol eliyle uzanır, omuzlarındaki saçları başının üstüne doğru iter, bana çıplak ensesinde sokulacak yer açar. Bunu her yaptığında uykuda gösterilen bu nezaket içimi sevgi ile titretir. Gözlerime yaşlar dolar ve onu uyandırıp ne kadar sevdiğimi söylememek için kendimi zor tutarım. O anda, hiç farkında olmadan, ona olan duygularımın gizli bir manivelasına dokunmuştur. Ben gecenin bu minicik, fakat belirgin zevkinden ona hiç söz etmediğim için o bunu hiç bilmez. Ama galiba şimdi söylüyorum.

Bunu yaptığı zaman aslında uyanık olduğunu sanırsınız. Bilinçli bir nezaket, aşkın bilinç altında kökleri olduğunu az çok gösteren hoş bir hareket gibi gelebilir bu insana. Kuşku duymakta haklısınız: Kaprisleri politikacılarınkinden aşağı kalmayan aşıklara, ancak belli bir noktaya kadar hoşgörü gös-

termeliyiz. Yine de ek kanıt gösterebilirim. Saçları omuzlarına kadar iner. Ama birkaç yıl önce, yaz sıcaklarının aylarca süreceğini söylediklerinde, onları kestirmişti. Ensesi bütün gün öpülecek kadar çıplak kalmıştı. Ve karanlıkta, çarşafımızın altında yatarken ve ben Calabria'ya mahsus biçimde terlerken, gecenin orta bölümü daha kısa olmakla beraber yaşaması güçken, yanımdaki o gevşek S şekline doğru dönerdim, ve o tatlı bir mırıltı ile omuzlarına inen saçlarını ensesinden yukarı kaldırmaya çabalardı.

"Seni seviyorum," diye fısıldarım uyuyan enseye, "Seni seviyorum". Bütün roman yazarları sanatlarının yönlendirilmezse geliştiğini bilirler. Öğreticiliğe kapılacak olursa, yazar, iki dirhem bir çekirdek bir deniz kaptanının aletten alëte koşarak, konuşma borusundan aşağıya emirler yağdırarak fırtınayı gözlediğini tasavvur etmelidir. Ama aşağıda kimse yoktur; makine dairesi hiç kurulmamıştır ve dümen yüzyıllar önce parçalanmıştır. Kaptan, sadece kendini değil yolcuların bazılarını da inandıran bir davranış gösteriyordur; ama onların yüzen dünyalarının kurtulması ona değil, çılgın rüzgarlara ve korkunç dalgalara, buzdağlarına ve karşılarına aniden çıkan kayalıklara bağlıdır.

Yine de romancının, hayal mahsulü öyküsünün sinsî tuzaklarından çekinmesi normaldir. El Greco'nun Toledo'daki "Orgaz Kontunun Toprağa Verilmesi" tablosunun alt bölümünde bir dizi köşeli hatlı ve kırmalı yaka takmış ağıtçılar vardır. Hepsi de yapmacık bir kederle çeşitli yönlerde bakmaktadır. İçlerinden yalnız biri resimden dışarı dimdik bakmakta ve bizi kendine mutlaka baktıran mahzun ve alaycı – aynı zamanda pek de iyi bakışlı olmayan – gözüyle zaptetmektedir. Geleneğe göre bu figür El Greco'nun kendisidir. Bu resmi ben çizdim demektedir. Ben boyadım. Sorumlu benim, onun için size doğru döndüm.

Şairler düzyazı yazarlardan daha kolay aşktan söz ederler. Evvela, onlar o esnek "Ben"e sahiptirler. (Ben "Ben" dedi-

ğim zaman siz birkaç paragraf içinde Julian Barnes'ı mı, yoksa hayali bir kişiyi mi kastettiğimi bilmek istersiniz; bir şair ise ikisi arasında gidip gelebilir, üstelik de derin duyguları ve tarafsızlığı için alkışlanır.) Ayrıca, şairler kötü –bencil, aşağılık– aşkı güzel bir aşk şiiri haline getirebiliyorlar. Düzyazı yazarlarında bu hayran olunması ve aldatıcı değiştirme kabiliyeti yoktur. Biz sadece kötü aşkı, kötü aşk hakkında düzyazıya döndürebiliriz. Onun için şairler aşktan söz ettikleri zaman kıskançlık (ve biraz güvensizlik) hissederiz.

Ve onlar aşk şiirleri denen şeyleri yazarlar. Bunlar Büyük Aşklar Dünya Antolojisi ya da benzeri bir kitapta toplanır. Bir de aşk mektupları vardır; onlar da Altın Kalem Aşk Mektupları Hazinesi'nde toplanır (posta siparişiyle ısmarlanabilir). Ama aşk düzyazıları diye bir tarz yoktur. Kulağa tuhaf, hatta kendi kendini inkâr edici gelir bu. Aşk Düzyazıları: Bir Uğraşanın Elkitabı. Marangozluk bölümünde arayın.

Kanadalı yazar Mavis Gallant şöyle demiş:

"Bir çiftin ne olduğu elimizde kalan hemen hemen en gerçek sırdır. Bu sırrın sonuna erdiğimizde edebiyata – ve de aşka – gerek kalmayacaktır." Bunu ilk okuduğumda yanına, muhtemelen parlak fakat tehlikeli bir hareket olduğunu göstermek için satranç işareti "!"'i koymuştum. Ama bu görüş beni giderek ikna ediyor ve işaret "!"'e dönüşüyor.

"Bizden arta kalacak olan aşktır." "Bir Arundel Mezarı" şiirinin yazarı Philip Larkin'in biraz ihtiyatla vardığı sonuç bu. Mısra bizi şaşırtıyor, çünkü şairin çalışmalarının çoğu kaybolmuş büyükün suyu sıkılmış yün parçasıdır. Neşelenmeye hazırız, ama önce düzyazıvari surat asmalıyız ve bu şiirsel atamasyona sormalıyız, doğru mu bu? Bizden geriye kalacak olan sahiden aşk mı? Böyle düşünmek hoş olurdu. Aşkın ölümümüzden sonra pırıldamaya devam eden bir enerji kaynağı olduğuna inanmak teselli olurdu. İlk televizyonlar kapatıldıktan sonra ekranın ortasında bir ışık bırakır, bir florin büyüklüğündeki bu ışık giderek bir nokta haline gelirdi. Çocukken

her gece içimden devam etmesini isteyerek bu süreci seyredirdim (ve o ışık noktasını yeniyetmelere mahsus hüznle insan varlığının karânlık bir alemde önlenemez biçimde yok olup gitmesini temsil eden nokta gibi görürdüm). Aşkın, alet kapatıldıktan sonra bir süre daha pırıldaması mı gerekmektedir? Bana öyle gelmiyor. Birbirini seven bir çiftin geride kalmasını ölünce aşk da ölür. Bizden geriye bir şey kalacaksa bu muhtemelen aşktan başka bir şeydir. "Bir Arundel Mezarı"nı her okuyuşumda aklıma William Huskisson gelir. Huskisson zamanında tanınmış bir politikacı ve finansördü; ama biz bugün onu 15 Eylül 1830'da Liverpool-Manchester tren hattının açılışında tren altında kalıp ölen ilk kişi olduğu için anımsıyoruz (o buna dönüştü, bu oldu). Ve acaba William Huskisson aşık mıydı? Aşk sürdürdü mü? Bilmiyoruz. Ondan geriye kalan tek şey hayatının o son dikkatsizliği; ölüm onu ilerlemenin doğası hakkında öğretici bir kabartma olarak dondurdu.

"Seni seviyorum." Önce bu sözcükleri bir rafa kaldırmalıyız; dirseğimizle kırmak zorunda kalacağımız bir camın arkasındaki bir kutuya; bir bankaya koymalıyız. Onları bir tüp C vitamini hapı gibi ortalarda bırakmamalıyız. Bu sözler dilimize çok kolay gelirse, düşünmeden kullanabiliriz; dayanamayız. Söylemeyiz deriz ama söyleriz. Sarhoş oluruz ya da yalnızlık hissederez, ya da büyük ihtimalle, düpedüz umutlanarak, bir de bakarız o sözleri sarf etmişiz, kullanmışız, kirletmişiz. Kendimizi aşık olmuş ve uygun düşüp düşmeyeceğini sınamak için kullandık sanırız. Söylediklerimizi kulağımız duyan kadar ne düşündüğümüzü nasıl bilebiliriz? Bırak bunları; geçerli değil. Bunlar büyük sözlerdir; onları hak ettiğimizden emin olmalıyız. Onları bir kez daha duy: "Seni seviyorum." Özne, fiil, nesne. Özne seveninkendini ifade eden kısa bir sözcük. Fiil, anlamından kuşku duyulamayacak kadar açık ve dil endişe ile damaktan uzaklaşırken hissedileni ifade eden daha uzun bir sözcük. Nesne de özne gibi kısa ve dudakları öpmek için gibi uzatarak söylenen bir sözcük. "*I love you.*" Ne ciddi, ne ağırlıklı, ne yüklü geliyor kulağa.

Sanıyorum dünya dilleri arasında ses uyumu açısından gizli bir anlaşma var. Sanki toplanmışlar ve bu cümlelerin kazanılması gereken, ulaşılmak istenen, lâıyk olunacak olağanüstü bir şey tınısı vermesini kararlaştırmışlar. *Ich liebe dich*: bir geceyarısı, sigara sesli o fısıltı ve özne ile nesnenin mutlu kafiyesi. *Je t'aime*: değişik bir yöntem; önce özne ile nesne aradan çıkarılıyor ki o hayranlık ifade eden uzun ünlü harfin dibine kadar tadına varılsın. (Gramer de bir güven unsuru: nesne ikinci sıraya alınarak sevilenin birden başka biri olarak karşımıza çıkması engelleniyor.) *Yatebya lyubylu*: nesne yine teselli edici ikinci sırada, ama bu kez –özne ile nesnenin ses uyumu göstermesine rağmen– bir zorluk, aşılması gereken bir engel ima ediliyor. *Ti amo*: belki biraz fazlaca bir aperetif adına benziyor, ama özne ile fiil – eden ile edilen– aynı sözcükte birleştikinden yapısal güven dolu.

Bu amatör yaklaşımı bağışlayın. Projeyi memnuniyetle kendini insanların bilgi hazinesini artırmaya adanmış bir yardım kurumuna devredebilirim. Onlar bu ibareyi dünyanın bütün dillerinde incelemek, farklılıkların neler olduğunu saptamak, onları duyanların üzerinde ne etki yaptığını öğrenmek, hissedilen mutluluk derecesinin ibarenin zenginliği ile orantılı olarak değişip değişmediğini anlamak için bir araştırma komitesi kursunlar. Benden bir soru: acaba dillerinde *seni seviyorum* ibaresi bulunmayan kavimler var mıdır? Ya da hepsi ölmüşler midir?

Biz bu sözleri camının arkasındaki kutuda saklamalıyız. Onları kutudan çıkardığımızda çok dikkatli olmalıyız. Erkekler bir kadını yatağa atabilmek için "*Seni seviyorum*", kadınlar erkeği evliliğe zorlamak için "*Seni seviyorum*" diyebilirler; her ikisi de korkuyu yatıştırmak, kendilerini eyleme sözcüklerle ikna etmek, vaat edilen koşulların gerçekleştiğine kendilerini inandırmak, aşkın henüz bitmediği konusunda kendilerini aldatmak için aynı ibareyi kullanırlar. Bu tür kullanımlara karşı tedbirli olmalıyız. *Seni seviyorum* dünyaya açılmama-

lı, bozuk para ya da hisse senedi gibi kullanılmamalı, bize kâr getirmemelidir. Ama bu değerli cümle olmayan saçların yukarı kaldırıldığı çıplak bir boyuna fısıldanmak için saklanmalıdır.

Şu anda ondan uzağım; belki de tahmin ettiniz. Transatlantik telefon alaycı ve daha-önce-de-duydum türünden bir yansıma yapıyor. "Seni seviyorum"; ve o daha yanıt vermeden kendi metalik sesimin yanıtını duyuyorum: "Seni seviyorum." Bu beni tatmin etmiyor; yansıyan sözcükler herkes tarafından duyulur. Yeniden deniyorum; aynı sonuç. *Seni seviyorum, seni seviyorum* – bu sözler çılgın bir ay süresince liste başı olan, sonra saçları yağlı, sesleri özlem dolu bodur rock şarkıcılarının ön sırada oturan ve sallanan kızları baştan çıkarmak için kullandıkları cırtlak bir şarkı haline dönüşüyor. Baş gitar kıkırdarken ve bateristin dili açık, ıslak ağzından sarkarken *seni seviyorum, seni seviyorum*.

Aşk konusunda, aşk dilinde ve hareketlerinde tam doğruyu bilmeliyiz. Hayatımız buna bağlı ise, ölüme bakmayı öğrenmemiz kadar açıkça bakmalıyız aşka. Aşk okulda öğretilmeli mi? Birinci sömestr: arkadaşlık; ikinci sömestr: şefkat; üçüncü sömestr: ihtiras. Neden olmasın? Çocuklara yemek pişirmesini, araba tamirini ve gebe kalmadan nasıl birbirleriyle sevişeceklerini öğretiyorlar; ve biz, çocukların bu konuda bizden daha iyi olduğunu farz ediyoruz, ama eğer aşkı bilmiyorlarsa bunların onlara ne yararı olabilir? Bu konuda kendi başlarına bata çıka ilerlemelerini bekliyoruz. Ondan sonrasını Doğanın, bir uçaktaki otomatik pilot gibi, devreye girerek üzerine almasını bekliyoruz. Ve, anlamadığımız her şey için sorumlu tuttuğumuz Doğa, otomatiğe bağlandığı zaman o denli iyi işlemiyor. Evliliğe kaydedilen saf bakireler ışıksız sönürdükten sonra Doğanın tüm yanıtları bilmediğini keşfetmişlerdir. Saf bakirelere aşkın vaat edilen cennet, bir çiftin içinde Tufandan kurtulabileceği bir gemi olduğu söylenmiştir. İçinde bol vahşi hayvan bulunan; kaptanlığını, başınıza go-

fer ağacından yapılmış çomakla vuran ve her an sizi küpeşte-
den denize fırlatabilecek deli bir kır sakallının yaptığı bir ge-
mi.

Baştan başlayalım. Aşk insanı mutlu mu eder? Hayır. Aşk sevdiğiniz insana mutluluk verir mi? Hayır. Her şeye ka-
dir midir? Gerçekten hayır. Ben de bunlara inanıyordum, el-
bet. Kim inanmıyordu ki (ruhun alt katlarında hâlâ inananlar
yok mu)? Bütün kitaplarımızda, filmlerimizde var; aşk binler-
ce öykünün gün batımıdır. Eğer her şeyi çözümlemese, aşk
neye yarar? Bütün hayallerimizin gücünden şunu çıkarabili-
riz ki, aşk bir kez elde edildi mi, günlük acıyı hafifletir ve ko-
lay bir uyuşturucu etkisi yapar.

Bir çift birbirini sever, fakat mutlu değildir. Bundan ne
sonuç çıkarırız? Birinin öbürünü gerçekten sevmediğini mi,
yoka birbirlerini yeteri kadar sevmediklerini mi? Ben buna
gerçekten karşı çıkıyorum. Ben hayatımda iki kez sevdim (bu
da bana çok gibi geliyor), bir kez mutlu, bir kez mutsuz. Bana
aşkın ne olduğunu öğreten mutsuz aşk oldu – o zaman değil,
yıllar geçtikten sonra. Tarihler ve ayrıntılar – onları istediğin
gibi doldur. Ama aşkıttım ve uzun bir süre, yıllarca sevdim.
İlk önceleri şımarıkçasına mutluydum, kendimden başka hiç-
bir şeyin varolmadığı inancının keyfiyle hoyrattım; ama çoğu
zaman şaşılacak kadar, içim içimi kemirecek kadar mutsuz-
dum. Onu yeterince sevmedim mi? Sevdiğimi biliyorum –o-
nun için geleceğimin yarısından vazgeçmiştim. O beni yeterin-
ce sevmedi mi? Sevdiğini biliyorum –benim için geçmişinin
yarısından vazgeçmişti. Beraberce keşfettiğimiz denklemde
yanlış olan nedir diye kendimizi yiyerek yıllarca yan yana ya-
şadık. Karşılıklı sevgi mutluluk sonucu vermedi, ama biz ver-
di diye ısrar ettik.

Daha sonra aşk hakkında neye inandığıma karar ver-
dim. Biz aşkı aktif bir güç olarak düşünüyoruz. Benim aşkım
onu mutlu *ediyor*; onun aşkı beni mutlu *ediyor*; bunun neresi
yanlış olabilir? Oysa yanlış; böyle bir denklem yapay bir kav-

ramcı model akla getiriyor. Ona göre aşk her şeyi değiştiren, dolaşmış bir düğümü çözen, hokkabazın şapkasını mendillerle dolduran, havaya güvercinler uçuşturan bir peri değneğidir. Ama modelin kaynağı büyü değil, atom fizikidir. Benim sevgim onu mutlu etmiyor, edemiyor; benim sevgim sadece ondaki mutlu olma yeteneğini ortaya çıkarıyor. Ve böylece her şey daha bir anlaşılır oluyor. Nasıl olur da ben onu mutlu edemem, nasıl olur da o beni mutlu edemez? Basit: beklediğiniz atomik tepki oluşmuyor, atom zerrecelerini bombardıman etmek için kullandığınız ışın başka bir frekansta çalışıyor.

Ama aşk bir atom bombası değildir, onun için daha sade bir kıyaslama yapalım. Ben bunları Michigan'daki bir arkadaşımın evinde yazıyorum. Amerikan teknolojisinin yarattığı, mutluluk makinesi dışında her türlü alet ve edevatın bulunduğu tipik bir Amerikan evi. Arkadaşım dün beni Detroit havaalanından arabayla getirdi. Evin kapısına yaklaşırken torpido gözüne uzanıp uzaktan kumanda aletini çıkardı; usta bir dokunuş ve garaj kapıları yukarı doğru sarıldı. İşte benim önerdiğim model. Eve geliyorsun –ya da geldiğini sanıyorsun– garajın önünde her zamanki büyüğü kullanmayı deniyorsun. Hiçbir şey olmuyor. Önce şaşkın, sonra endişeli, en sonunda kızgın bir inanamazlıkla, arabanın motoru çalışırken kapının önünde duruyorsun; orada haftalarca, aylarca, yıllarca, kapıların açılmasını bekliyorsun. Ama yanlış arabadasın, yanlış kapı önündesin, yanlış evin dışındasın. Sorunlardan biri de şudur; yürek yürek biçiminde değildir.

"Birbirimizi sevmeli ya da ölmeliyiz," diye yazmış W. H. Auden, E.M. Forster'den şu deklarasyonu getirerek: "Bir kez 'birbirimizi sevmeliyiz ya da ölmeliyiz' diye yazdığı için, o bana onu izlememi emredebilir." Auden'in kendisi ise "Eylül 1, 1939" adlı eserindeki bu ünlü mısradan pek memnun değildir. "Kahrolası bir yalan!" diye yazdı sonradan. "İster istemez öleceğiz." O yüzden şiirinin yeni baskısında o mısraı daha

mantıklı bir hale getirdi: "Birbirimizi sevmeliyiz ve ölmeliyiz." Daha sonra da tamamen kaldırıp attı.

Bu "ya da"nın "ve"ye dönüştürülmesi olayı şiirde en ünlü düzeltmelerden biridir. Ben bu mısraya ilk rastladığımda, eleştirmen Auden'in şair Auden'i bu denli dürüst bir katıllıkla düzeltmesini alkışlamıştım. Eğer bir mısra kulağa doğru gibi geliyor, fakat gerçeği söylemiyorsa, o mısra atılmalıdır –böyle bir yaklaşım yazarlara mahsus kendini beğenmişlikten iz taşımaz. Şimdi ise o denli emin değilim. "*Birbirimizi sevmeliyiz ve ölmeliyiz*" Mantık taşıyor; ayrıca insanların durumu konusunda ilginç olduğu kadar, *Radio dinlemeliyiz ve ölmeliyiz* ya da *Buzdolabını eritmeliyiz ve ölmeliyiz* gibi çarpıcı da. Auden kendi deyişinden haklı olarak kuşku duydu; fakat *Birbirimizi sevmeliyiz ya da ölmeliyiz* mısrasının nasıl olsa öleceği için (ya da sevmeyenler hemen ölmedikleri için) gerçeği ifade etmediğini söylemek, dar ve unutkan bir görüş sergilemek demektir. *Ya da* mısrasını aynı derecede mantıklı ve daha ikna edici okuma yolları da var. İlki ve en göze batanı şu: birbirimizi sevmeliyiz, çünkü sevmezsek sonunda birbirimizi öldürmemiz olasılığı vardır. İkincisi: birbirimizi sevmeliyiz, çünkü sevmezsek, yaşamlarımızın yakıtı aşk olmazsa, ölsek de fark etmez. Bu kesinlikle "Kahrolası bir yalan" değil, en derin memnuniyeti aşktan başka şeylerden duyanlar boş hayatlar yaşıyor iddiasında bulunanlar, deniz dibini ödünç kabuklarla dolaşmaya çıkan yengeçlerdir.

Bu zor bir alan. İfadelerimiz tam olmalı ve duygusallaşmamalıyız. Eğer aşka güç, para, tarih ve ölüm gibi hilekâr ve kuvvetli kavramlarla karşı çıkacak olursak, o zaman kendi kendimizi kutlama ya da benzer züppece belirsizliklere geri çekilmemeliyiz. Aşkın düşmanları onun belirgin olmayan taleplerinden, o yüce tecrit politikası yeteneğinden yararlanırlar. Öyleyse nereden başlayalım? Aşk mutluluk yaratabilir ya da yaratamaz; sonunda yaratsa bile, aşkın ilk etkisi enerji vermesidir. İlk aşık olduğun zamanki kadar iyi konuştuğun, da-

ha az uyku ile yetindiğın, sekse o denli hevesle döndüğün oldu mu? Kanserlik çekenler pırıldamaya başlar, sağlıklılar ise tahammül edilmez olur. Ardından belkemiğınızı geren bir güven hissedersiniz. Hayatınızda ilk kez dimdik duruyormuşsunuz gibi gelir; bu duygu sürerken her şey yapabilirsiniz, dünyayla gürleşebilirsiniz. (Şu farkı gösterelim: aşk güveni artırır; oysa cinsel fetih sadece benliği geliştirir, galiba.) Aşk, ayrıca, insanın görüşünü berraklaştırır; gözbebeğinin önündeki cam sileceğidir. Hiç ilk kez aşık olduğunuz kadar berrak görebildiniz mi her şeyi?

Doğaya bakarsak, aşkın nerede işe karıştığını görebilir miyiz? Pek göremeyiz. Ömür boyu eşleşen bazı türler vardır (o uzun mesafeli göç sırasında yüzerken ve uçarken karşılıklına ihanet için ne fırsatlar çıkabileceğini tasavvur edin); fakat genelde güç kullanımı, tahakküm ve cinsel faydalanmadan başka bir şey görmeyiz. Feministler ve şovenistler doğayı başka türlü tanımlarlar. Feministler hayvanlar aleminde çıkar gözetmeyen davranışların örneklerini ararlar; erkeğin şurada burada insan topluluğunda "kadınca" olarak kabul edilen birtakım işler yaptığını görürler. Kral Penguen'i ele alın: penguenlerde yumurta üzerinde kuluçkaya yatan, yumurtayı ayaklarının üzerinde taşıyan ve onu aylarca Kutup soğğundan korumak için karnının alt tarafında saklayan erkektir. Öyle mi, diye yanıt verir şovenist, ya erkek ayıbalığına ne demeli? Ayıbalığı bütün gün sahilde yatar ve önüne çıkan her dişiyi becerir. Ne yazık ki, ayıbalığının davranışı erkek pengueninkinden daha standart gibi görünmektedir. Kendi cinsimi iyi bildiğimden, ikincisinin amacından kuşku duymaktayım. Erkek penguen yıllar boyu Kutuplarda yaşamak zorunda olduğuna göre dişiyi buz gibi sularda balık avlamaya gönderip evde oturup yumurtaya bakmanın daha akıllıca olduğunu hesaplamış, her şeyi kendi çıkarına göre düzenlemiş olabilir.

Öyleyse aşkın rolü ne? Aşk pek gerekli değil gibi, değil mi? Biz, kunduz gibi, aşk olmadan da baraj inşa edebiliriz.

Biz, arı gibi, aşk olmadan da karmaşık toplumlar yaratabiliriz. Biz, martı gibi, aşk olmadan da uzun mesafeler katedebiliriz. Biz, deve kuşu gibi, aşk olmadan da başımızı kuma gömebiliriz. Biz dodo gibi, aşk olmadan da tür olarak yok olabiliriz.

İrkin sürmesini sağlayan faydalı bir mutasyon mudur aşk? Ben bunu göremiyorum. Örneğin, savaşçıların yaşamlarını sürdürmeleri için, evlerindeki ocak başının mum ışığında ki anısını içlerinde duyunca daha güçlü savaşsınlar diye aşk yüreklerine baştan mı konmuştur? Pek öyle değil: dünya tarihine bize savaşta tayin edici faktörlerin, yuva özlemi çeken duygusal ruhların değil, yeni tip ok, kurnaz general, dolu mide ve yağma ihtimali olduğunu göstermektedir.

O halde aşk, yorgan dikmek gibi, barış zamanlarında ortaya çıkan bir lüks müdür? Hoş, karmaşık, fakat gereksiz bir şey midir? Kültürel olarak desteklenen ve başka bir şey olmak yerine aşk olan gelişigüzel bir gelişme midir? Ben baze öyle olduğunu düşünüyorum. Bir zamanlar Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzeybatısında bir Kızılderili kabilesi vardı (benim hayal ürünüm değil). Bunlar inanılmayacak kadar kolay bir yaşam sürdürüyorlardı. Tecrit edilmişlikleri onları düşmanlarından koruyordu ve işledikleri toprak sınırsız derecede verimliydi. Omuzlarının üzerinden pörsümüş bir tohumu atmaları, tohumun yeşerip onları ürün yağmuruna tutmasına yetiyordu. Sağlıklı ve memnundular ve kıran kırana savaşın tadını almamışlardı. Bunun sonucunda bol bol vakitleri vardı. Hiç kuşkusuz tembel toplumların uzmanlaştıkları şeyleri harika üretiyorlardı; hiç kuşkusuz örme sepetleri rokoko erotik becerileri daha jimnastikvari, uyuşturucu düşler görmek için kullandıkları ezilmiş yapraklar daha etkiliydi. Onların yaşamlarının bu yönlerini bilmiyoruz, fakat onların boş vakitlerinde yaptıkları başlıca şeyin ne olduğunu biliyoruz. Birbirlerinden çalmak. Bunu seviyorlardı ve kutladıkları buydu. Bir kusursuz gün daha Pasifik'ten yükselirken çadırlarında ayakları dolaşarak çıktıklarında bal kokan havayı koklar ve

bir gece önce ne işler becerdiklerini birbirlerine sorarlardı. Utangaç –ya da övünge – yanıt hırsızlık olurdu. İhtiyar Kızıl-suratın battaniyesi Küçük Bozkurt tarafından araklanmıştı. Deme yahu? Küçük Bozkurt bayağı geliyor. Ya sen ne yaptın? Ben mi? Ben sadece totem direğinin tepesinden kaşları yürüttüm. Olamaz, yine mi? Can sıkıcı.

Biz aşkı böyle mi düşünmeliyiz? Bizim aşkımız yaşamımızı sürdürmemizde, Kızılderililerin hırsızlığı kadar az işe yarmakta. Aşk yine de bize kişilik ve amaç kazandırır. Onların zevkli suçlarını ortadan kaldırın o Kızılderililer kendilerini tanımakta güçlük çekerler. Öyleyse bu işe yaramaz bir mutasyon mu? Irkımızın genişlemesi için bizim buna gereksinmemiz yok; doğrusu bu düzenli bir uygarlığa ters düşer. Cinsel arzu, aşk konusunda endişelenmesek, çok daha kolay olurdu. Evlilik daha dürüst olurdu –uzun süreli olmasa da– eğer aşk bizi dürtüklemese, geldiği zaman sevince boğulup, gidişinden korkmasak.

Dünya tarihine bakacak olursak, aşkın bu tarihe dahil edilmesi insana şaşırtıcı geliyor. Aşk bir ur, bir canavar, gündeme geç kalmış bir ek. Aşk bana harita okumanın normal kıstaslarına göre mevcut olmaması gereken yarım–evleri anımsatıyor. Geçen hafta şu Kuzey Amerika adresine gittim: YoungSokağı No: 2041 1/2'ye. 2041'in sahibi bir an gelip bahçesinden bir bölüm satmış ve üzerine bu yarım numaralı, yarım mevcut ev yapılmış olmalı... Yine de insanlar içinde rahat yaşıyorlar ve yuvamız diyorlar... Tertullian Hristiyan inancıyla ilgili olarak, imkansız olduğu için doğru olmalı demiştir. Belki aşk elzem olmadığı için gereklidir.

O benim dünyamın merkezi. Ermeniler Ağrı dağının dünyanın merkezi olduğuna inanırlar, oysa dağ üç büyük imparatorluk arasında bölünmüştür ve Ermeniler sonunda hiçbirine sahip olamamıştır, onun için bu benzetmeyi burada keşsiyorum. *Seni seviyorum*. Eve döndüm ve sözcüklerde alaycı bir yansıma yok. *Je t'aime. Ti amo* (sodala olsun). Ve eğer dili-

niz olmasaydı, yüceltici bir dile sahip olmasaydınız, ellerinizi, avuçlarınız size doğru, bileklerinizden çapraz tutardınız, sonra kalbinizin üzerine koyardınız (yani göğsünüzün ortasına), sonra ellerinizi ileriye doğru biraz açardınız ve aşkınızın kaynağına doğru çevirirdiniz. Bu, sözler kadar ifade ederdi duygularınızı. Ve mümkün olan bütün tatlı çeşitlemeleri tasavvur edin, parmakları öperek yaratacağınız incelikleri, avuçları birbirine yapıştırmayı ve yuvarlak çizgili uçları kişiliğinizi kanıtı olan parmakların oyunlarını tasavvur edin.

Ama avuçları birbirine yapıştırmak yanıltıcı olabilir. Yürek yürek biçiminde değildir, sorunlarımızdan biri budur. Yürek deyince iki yarımı, iki ayrı şeyi, bir bütün yapan bir şifre biçimindeki iki bölümlü bir şey tasavvur ederiz, değil mi? Bu kolay kırılabilir sembolün renginin yüz kızarıklığı gibi koyu pembe, aynı zamanda yaralıymış gibi kıpkırmızı olduğunu tasavvur ederiz. Bir tıp ders kitabı bizi kolay kolay düş kırıklığına uğratmaz, kitapta yüreğin haritası Londra metro sistemi gibi çizilmiştir. Aort, sağ ve sol akciğer arterleri ve damarlar. Sağ ve sol köprücük arterleri, sağ ve sol koroner arterleri, sağ ve sol karotis arterleri... tulumba gibi işleyen tüplerin çok zarf, amaçlı ve güvenli şebekesi.

İlişkin bilgiler:

–Yürek ceninde oluşan ilk organdır. Biz daha bir fasulye tanesi kadarken, yüreğimiz belirginleşmiştir, pompalama işini yürüterek;

– Çocukta yürek oransal olarak yetişkininkinden büyüktür: toplam vücut ağırlığının 300’de birine karşı 130’da biri kadar;

– Yaşam boyunca yüreğin büyüklüğü, biçimi ve duruşu çeşitli değişimlere tabidir;

– Ölümünden sonra yürek piramit biçimini alır.

Corrigans mağazasından aldığım öküz yüreği 2 pound 130 ons

ağırlığındaydı ve fiyatı 2 sterlin 42 peni idi. Piyasada bulunan en büyük hayvan örneği; aynı zamanda insana da uygulanabilir bir örnek. "Onda öküz yüreği vardı." İmparatorluk dönemi edebiyatından kalma, macera ve çocukluk deyimi. Albayın kızı baobap ağacının ardında saklanmaya çalışırken hedefi bulan tek kurşunla suaygırlarını öldüren sivri mihverli şövalyeler basit kimselerdi, ama şu öküz bize bir şey diyorsa, basit yürekli değillerdi. Organ kendisi ağır, tombalak, kanlı ve sınıksı bir yumruk gibi sertti. Okul kitabındaki demiryolu haritasının tersine, gerçek yürek kapalıydı ve sırlarını açığa vurmakta isteksizdi.

Öküz yüreğini radyolojist bir arkadaşımınla birlikte kestik. Arkadaşım, "Bu öküz zaten ölecekmiş," dedi. Eğer yürek onun hastalarından birinin olsaydı, cengelde uzun bıçağıyla dalları keserek ilerleyecek pek ömrü kalmamıştı demek. Bizim küçük yolculuğumuz ise Sabatier marka bir mutfak bıçağıyla yapılıyordu. Sol kulakçıktan ve sol karıncıktan kasların kalın ve yumuşak ağırlığına hayran olarak ilerledik. İpeksi Rivoli sokağı zarını okşadık, parmaklarımızı çıkış yaralarına daldırdık. Toplardamarlar yay gibi elastiki, arterler mürekkepbalığı gibi tıkdı. Ölüm sonrasının bir kan pıhtısı sol karıncıkta bir yudum viski gibi duruyordu. Bu sınıksı et içinde sık sık yolumuzu kaybettik. Yüreğin iki yarısı hayal ettiğim gibi kolayca birbirinden ayrılmıyordu, tersine denizde boğulan iki aşık gibi birbirine sınıksı sarılmıştı. Öbürünü bulduk sanarak aynı karıncığı iki kez kestik. Zekice düzenlenmiş kapakçık sistemine ve kapakçıkların çok açılmasını önleyen *chordae tendinae*'lere –paraşütün fazla açılmasını önleyen sağlam küçük bağlar– hayran kaldık.

Onunla işimiz bitince yüreği, pek iştah açmayan akşam yemeği olarak günün geri kalan bölümünde kirli bir gazete üzerinde bıraktık. Onunla ne pişirebileceğimi öğrenmek için yemek kitaplarına baktım. Haşlanmış pirinç ve limon dilimleriyle servis yapılan bir yürek dolması tarifi buldum ama bana

pek iştah açıcı gelmedi. O yemeği keşfeden Danimarkalıların ona verdikleri adı gerçekten hak etmiyordu. Danimarkalılar bu yemeğe İhtirashlı Aşk diyorlar.

Aşkın bu çelişkisini, İhtirashlı Aşkın (yemek tarifindeki gibi baş harfleri büyük yazıyorum) ilk birkaç haftasını ve ayını, zaman çelişkisini anımsıyor musunuz? Gurur ile endişenin içinde mücadele ettiği noktaya varmışçasına aşıksınız. Bir tarafınız zamanı yavaşlatmak ister: bunun için kendi kendinize ömrünüzün en güzel günleri olduğunu söylersiniz. Ben âşığım, bunun tadını çıkarmak, incelemek, onun çevresinde tembel tembel yatmak istiyorum: bugün sonsuza kadar sürsün diliyorum. Bu sizin şair tarafınız. Ama zamanın yavaşlamasını değil çabuk geçmesini isteyen düzyazı tarafınız da yok değildir. Düzyazı tarafınız kuşkucu bir avukat gibi bunun aşk olduğunu nereden biliyorsun diye fısıldar, daha sadece birkaç haftaya da birkaç ay oldu. Sen (ve o) en azından bir yıl aynı şeyleri hissetmeden bunun gerçek aşk olduğunu bilemezsin; muazam bir hata içinde olmadığını kanıtlamanın tek yolu budur. Ne denli zevkli olursa olsun, bu bölümü mümkün olduğu kadar kısa zamanda geçir, gerçekten aşık mısın değil misin ancak ondan sonra anlarsın.

Bir tepsi sıvı içinde bir resim belirginleşir. Daha önce sadece ışık geçirmez bir zarfa konmuş bembeyaz bir baskı kağıdıdır; ama şimdi bir işlevi, bir görüntüsü, bir kesinliği var. Fotoğrafı, o berrak, incinebilir anı saklamak, görüntüyü daha net ve en az birkaç yıl solmayacak kadar sağlam tutmak için, çabucak fıkser tepsisine kaydırırız. Ama ya fıkserin içine batırıldığı halde kimyasal madde iş görmezse? Bu süreç, içindeki bu aşk duygusu sabitleşmeyebilir. Bir resmin bütün yüz simsiyah oluncaya, yüceltmek istediğiniz an kayboluncaya kadar acımasızca develope edildiğini gördünüz mü?

Aşkın bu durumu normal mi, anormal mi? İstatistik bakımından elbette normal. Bir düğün fotoğrafında ilginç yüzler gelinle damadınki değil, onları çevreleyen davetlilerinkiler-

dir: gelinin küçük kız kardeşi (Muazzam şey bana da olacak mı?), damadın ağabeyi (Bu da beni terk eden kahpe gibi onu terk edecek mi?), gelinin annesi (Nasıl da eski günleri anımsatıyor), damadın babası (Eğer oğlan benim şimdi bildiklerimi bilseydi – ah, şimdi bildiklerimi o zaman bilseydim), papaz (Şu eski yeminler konuşkan olmayanların bile nasıl dilini çözüyor), yüzü asık delikanlı (Ne diye evleniyorlar sanki?) ve daha başkaları. Ortadaki çift gerçekten çok anormal bir durumda, ama bunu onlara söylemeyi deneyemezsiniz. Onların durumunu onlara her zamankinden normal gelir. Normal olan *bu*, derler birbirlerine; bundan önceki normal sandığımız zamanlar hiç de normal değilmiş.

Normallığe bu inanış, özlerinin aşk ile developpe edilip satıleştirildiğine ve artık çerçevelettirilip sonsuza dek duvara asılacağına bu güven, onlara insanın içine dokunan bir gurur verir. Bu kesin olarak anormaldir: gurur başka ne zaman insanın içine dokunur? Bakın burada. Fotoğrafa bir kez daha bakın: mutlu dış göstermelerin altındaki o andan duyulan ciddi memnuniyeti inceleyin. Duygulanmamazlık edebilir misiniz? Aşkları gürültülü çiftler (çünkü onlardan önce kimse sevmemiştir–en azından gereği gibi sevmemiştir) insanı sinirlendirebilir ama onlarla dalga geçilemez. Duygusal olarak burun kıvracağımız bir şey olsa da –göze batan yaş farkı, görünüş, eğitim, olduğundan başka görünme çabası gibi– çift o an için cilalı bir görüntüye sahiptir: kakhahaların tükürük kabarcıkları silinir. Daha yaşlı kadının kolundaki genç adam, züppenin koluna asılmış rüküş: hepsi de kendilerini çok normal hissederler. Ve bu bizi duygulandırmalı. Biz apaçık, o denli gürültülü biçimde aşık olmadığımız için *onlar* bize hoşgörülü davranacaklardır; yine de biz belli etmeden onlara hoşgörülü davranmalıyız.

Beni yanlış anlamayın. Ben bir tür aşka karşı başka tür bir aşk tavsiye etmiyorum. Çekingen mi atılgan mı aşkın daha iyi olup olmadığını, parasızların mı, zenginlerin mi daha

iyi sevdiklerini, heteroseksüel ya da homoseksüel aşkın mı daha seksi olduğunu, evlilik içi mi yoksa dışı mı aşkın daha güçlü olduğunu bilmiyorum. Didaktizme doğru yönelebilirim ama bu bir nasihat sütunu değil. Sizin aşık olup olmadığınızı bilemem. Sormak gereğini duyuyorsanız, muhtemelen değilsiniz, benim size vereceğim tek nasihat bu (ama bu bile yanlış olabilir). Size kimi, nasıl sevmeniz gerektiğini söyleyemem: okul kursları kimi nasıl sevmenizi değil, kimi nasıl sevmemenizi öğretir (yaratıcı yazı gibi – neyi nasıl yazmaları gerektiğini öğretemezsiniz de tek faydanız nerede yanlış yaptıklarını göstererek onlara zaman kazandırmaktır). Ama size neden sevmeniz gerektiğini söyleyebilirim. Çünkü buldozer gibi yıkmak için aşkın yarım evinde bekleyen dünya tarihi, aşk olmazsa gülünçtür. Dünya tarihi aşk olmazsa acımasızca kendi kendini önemser. Bizim gelişigüzel mutasyonumuz gereksiz olduğu için elzemdir. Aşk dünya tarihini değiştirmeyecek (Kleopatra'nın burnu hakkındaki saçmalara sadece duygusal-lar inanır), fakat çok daha önemli bir şey yapacaktır: bize tarihe karşı gelmeyi, tarihin övünge kibrini görmezlikten gelmeyi öğretecektir. Aşk, sizin koşullarınızı kabul etmiyorum, bağışlayın, beni etkilemiyorsunuz, hem nasıl öyle saçma bir üniforma giyiyorsunuz, der. Biz elbette dünyanın kişilik sorununa yardımcı olmak için aşık olmayız, ama bu aşkın en kesin etkilerinden biridir.

Aşk ve gerçek, yaşamsal ilişki budur: aşk ve gerçek. Siz gerçekleri hiç ilk aşık olduğunuz zamanki kadar çok söylemiş misinizdir? Dünyayı hiç o kadar berrak olarak gördünüz mü? Aşk bizim gerçeği görmemizi sağlar ve gerçeği söylemeyi görev bildirir. Yatağınızda yatarken, bu ibaredeki derin uyarıyı dinleyin. *Yatakta yatarken, gerçeği söyleriz*: bu biraz felsefeye giriş kitabından çelişkili bir ibare gibi geliyor. Ama ondan fazla (ve az) bir şey: ahlaki görevin bir tanımlaması. Gözlerini devirme, gurur okşayıcı bir inilti salıver, orgazm olmuş gibi yapıver. Gerçeği vücudunla söyle, şayet, özellikle şayet, gerçek

melodram gibi değilse. Yatak yakalanmadan yatabileceğin, gecenin karanlığında istediğin kadar bağırıp homurdanacağın ve ertesi gün "başarıyla" övünebileceğin tek ve başlıca yerdir. Seks (kendi yazdığımız senaryoyu ne denli beğenirsek beğenelim) rol yapmak değildir; seks gerçek hakkındadır. Karanlıkta nasıl seviştiğiniz, dünya tarihi görüşünüze hakim olur. Bu o denli basittir.

Tarih bizi korkutur; tarihlerin bizi zorlamasına izin veriz.

Bin dört yüz ve doksan iki
Kolomb mavi okyanusta ilerledi

Sonra? Herkes daha mı akıllandı? İnsanlar içinde eski işkenceleri yinelemek için geto inşasını durdurdular mı? Eski hataları ya da yeni hataları ya da eski hataların yeni biçimlerini işlemeyi bıraktılar mı? (Ve acaba tarih tekerrür ediyor mu, ilk kez trajedi olarak, ikinci kez komedi olarak. Yo, bu büyük, çok hesaplanmış bir süreç olurdu. Tarih sadece geçirir ve biz onun yüzyıllar önce yediği çiğ soğanlı sandviçin tadını yeniden hissederiz.)

Tarihler gerçeği söylemez. Onlar bize haykırır sadece: sol, sağ, sol, sağ, onları derhal duşa götür, sefil! Tarihler, دائما ilerlediğimizi, hep ileri gittiğimizi düşünmemizi isterler. Peki, 1492'den sonra ne oldu?

Bin dört yüz ve doksan üç
Kolomb mavi okyanusta geri geldi

Ben bu tür tarihlerden hoşlanırım. Biz 1492 yerine 1493'ü kutlayalım: keşif yılını değil dönüşü. 1493'te ne oldu? Beklenen zafer, elbette, kraliyet iltifatı, Kolomb armasına eklerin tescili. Ama şu da vardı. Hareketten önce Yeni Dünyayı ilk gö-

recek olana 10.000 İspanyol altını verileceği vaat edilmişti. Bu ödülü sıradan bir denizci kazanmıştı, ama sefer dönüşünde Kolomb parayı kendi almak istedi (güvercin hâlâ kuzgunu dirsek darbeleriyle tarihten atmaya çalışıyor). Denizcinin ise Fas'a gidip orada dininden döndüğü söylenir. O 1493 ilginç bir yıldır.

Tarih olan biten değildir. Tarih tarihçilerin bize anlattıklarıdır. Bir model, bir plan, bir hareket, genişleme, demokrasinin ilerlemesi; bir kilim örme, olaylar akımı, karmaşık, ilişkili, açıklanan fikir, bir anlatım. Önceleri krallar ve baş piskoposlarla sahnenin gerisinde kutsal tamir sesleri, sonra fikirlerin yürüyüşü ve kitlesel hareketler, sonra daha büyük şeyler ifade eden yerel küçük olaylar, ama durmadan ilişkiler, ilerleme, anlam, bu şundan, şu da bundan oldular. Ve bizler, tarih okuyanlar, tarihin elinden çekmiş olanlar, modeli, bize ilerde yol gösterecek umutlu sonuçlara varmak için inceler dururuz. Boyası deve kılı fırça yerine badanacının rulosu tarafından uygulanmış çok medyalı bir kolaja benzediği halde, tarihten, katılanları kolaylıkla yeniden hayattaymış gibi tasavvur edebildiğimiz sohbet konuları ya da galeride asılı bir dizi tabloymuş gibi bir türlü ayıramayız.

Dünya tarihi mi? Sadece karanlıkta yansıyan sesler; birkaç yüzyıl yandıktan sonra sönen resimler; öyküler, bazen birbirine karışan eski öyküler; garip ilişkiler, saygısız bağlar. Burada, şimdiki zamanın hastane yatağında (bugünlerde çarşaf- lar ne kadar da temiz) yatıyoruz ve günlük haberler serumla kolumuza damla damla akıtılıyor. Bandajlarımızın altında güvensiz duygularla bazen üzülerken bazen çırpınarak –biz gönüllü hasta mıyız?– öyküler uydururuz. Bilmediğimiz ya da kabul edemediğimiz gerçekleri örtbas etmek için öyküler uydururuz; birkaç gerçeği alır onlar çevresinde yeni bir öykü yaratırız. Duyduğumuz panik ve acıyı ancak uydurmakla hafifletiriz; buna tarih deriz.

Tarih lehinde söylenecek tek bir şey var. Tarih bir şeyler

bulmamız açısından çok yararlıdır. Biz onları örtbas etmeye çalışırız, ama tarih peşimizi bırakmaz. Onun vakti vardır, vakit ve bilim. İlk düşüncelerimizin üzerini ne denli şiddetle çizersek çizelim, tarih bir yolunu bulup onları okur. Biz kurbanlarımızı (boğazlanan prensler, ışınlanan rengineyiği) gizlice gömeriz, ama tarih onlara ne yaptığımızı keşfeder. *Titanic*'i mürekkep karanlığındaki derinliklerde kaybettik, bize sonsuza dek kaybetmişiz geldi, ama onu buldular ve su yüzüne çıkardılar. *Medusa*'nın enkazını Mauretania açıklarında bir süre önce buldular. Hazine umudu yoktu, bunu biliyorlardı; yüz yetmiş beş yıl sonra buldukları, kalyonun omurgasından birkaç bakır çivi ve bir çift top oldu. Ama yine de gidip buldular.

Aşk başka ne yapabilir? Aşkı satıyorsak, onun uygar faziletin başlangıç noktası olduğuna işaret etmeliyiz. Bir kimseyi, hayal gücü sahibi sempati olmadan, dünyayı başka bir açıdan görmeye başlamadan, sevmeyiz. Sevme yeteneğinin olmadan iyi bir aşık, iyi bir sanatçı ya da iyi bir politikacı olamazsın (belki idare edersin ama, ben bunu demek istemiyorum). Bana büyük aşıklar arasından bir zalim gösterin. Bununla kadını iyi becerenleri kastetmiyorum; hepimiz gücün bir afrodizyak ya da oto-afrodizyak) olduğunu biliyoruz. Bizim demokratik kahramanımız Kennedy bile araba şasilerine boya püskürtten sıradan işçi gibi servis veriyordu kadınlara.

Püritanizmin bu ölmekte olan son bin yılının bu son günlerinde cinsel gerçeklik ve güç kullanma arasındaki ilişki konusunda bitmez tükenmez bir tartışma sürüyor. Bir cumhurbaşkanı pantolonunu kışında tutamıyorsa, bizi yönetme hakkını kaybeder mi? Eğer bir devlet memuru karısını aldatırsa, bu vatandaşları da aldatır anlamına mı gelir? Ben kendi hesabıma, el değmemiş bir bekar ya da pantolonunun önü kapalı bir koca yerine, karısını aldatan biri ya da cinsel serseri tarafından yönetilmeyi yeğlerim. Suçluların belli bir suç dalında uzmanlaşmaları gibi, sahtekâr politikacılar sahtekârlıkta uzmanlaşırlar: cinsel reziller kadın becermekten, rüşvet alanlar

rüşvetten vazgeçemezler. Bu durumda kendini kanıtlamış kadının düşkünlerini seçmek onları politika hayatından uzaklaştırmaktan daha anlamlı olacaktır. Onları bağışlayalım demiyorum – tersine onların kabahatlerinin ateşini söndürmemeliyiz. Bu yararlı duyguyu canlı tutarak onların günahlarını erotik alemlerine hapsederiz ve karşılığında yönetimlerinde faziyet sağlarız. Bu benim teorim, her halükarda.

Politikacıların çoğunun erkek olduğu İngiltere’de Muhafazakâr Partide adayların eşlerini sorguya çekmek gibi bir gelenek vardır. Bir eşin yerel üyeler tarafından normallik konusunda sorguya çekilmesi elbette aşağılayıcı bir olaydır. (Kadının akli başında mı? Güvenilir bir kişi mi? Doğru renkte mi? Görüşleri sağlıklı mı? Mahalle karısı mı? Resimlerde iyi görünür mü? Onu üye dolaşmaya gönderebilir miyiz?) Bu eşlere sorarlar ve onlar görev bilerek, kocalarını destekleyici can sıkıcılıklarıyla, birbirleriyle yarışır; onlara birçok soru sorarlar ve onlar nükleer silahlara ortak bağlılıkları ve ailelerin kutsallığı üzerine ciddi ciddi yemin ederler. Ama onlara en önemli soruyu sormazlar: kocanız sizi seviyor mu? Bu soru sadece pratik (Evliliğiniz skandallardan uzak mı?) ya da duygusal mı diye yanlış anlaşılmamalıdır; adayın başka insanları temsil etmeye uygun olup olmadığını anlamak için gerekli bir soruşturmadır. Onun yaratıcı sempatisinin bir sınavıdır.

Aşk konusunda kesin olmalıyız. Belki de tasvirler istiyorsunuzdur. Bacakları nasıl, göğüsleri, dudakları nasıl, saç ne renk? (Bağışlayın.) Aşk hakkında kesin olmak, yüreğe, nabza, aşkın kesinliklerine, gücüne – ve kusurlarına bakmak demektir. Ölümünden sonra yürek piramit biçimini alır (bu da dünyanın harikalarından biri olmuştur hep); ama yaşarken bile yürek hiçbir zaman yürek biçiminde değildir. Yüreği beyin yanına koyun ve farkı görün. Beyin derli topludur, parçalara bölünmüştür ve yüreğin ikiye bölünmüş olduğunu tasavvur ettiğimiz gibi ikiye bölünmüştür. Beyinle başa çıkabilirsin, düşünürsün, beyin alıcı bir organdır, anlayışı davet eden

bir organdır. Beyin makul görünür. Bütün o kıvrımlar, buruşuklar, koridorlar ve ceplerle elbette karmaşıktır; mercan kayasına benzer, acaba kimseye belli etmeden devamlı hareket halinde olan ve kimse fark etmeden durmadan kendine ekler mi yapıyor diye düşünürsünüz. Beynin kendi gizleri vardır, ama gizleri irdeleyenler, labirentler inşa edenler ve cerrahlar biraraya gelince o gizleri çözmek mutlaka mümkün olacaktır. Dedğim gibi, beyinle iş görebilirsiniz, aklı başında görünüyor. Oysa yürek, insan yüreği, korkarım lanet olası bir pislik gibi görünür.

Aşk anti-mekanik ve anti-materyalisttir: onun için kötü aşk yine de iyi aşktır. Bizi mutsuz yapabilir, ama mekaniğin ve maddenin işi ele almasına gerek olmadığında ısrar eder. Din ya saçma bir biçimde gündelik ya da tamamen çıldırmış ya da -ruhanilikle yardım paralarını birbirine karıştırarak- sadece işini bilir hale geldi. Sanat, dinin çöküşünden güven kazanarak, dünya üstünlüğünü duyurmuştu (ve sanat sürer, sürer, ölümü bile atlatır). Bu duyuruyu duymak herkese nasip olmaz ya da nasip olduğu zaman ne esin kaynağıdır ne de hoş karşılanır. Bu yüzden dinin ve sanatın aşka boyun eğmeleri gereklidir. Aşk bize insanlığımızı ve mistisizmimizi verir. Bizde bizden fazla bir şey vardır.

Materyalistler aşka saldırırlar; doğal olarak, her şeye saldırırlar. Aşk eninde sonunda bir fenomendir derler. Yüreğin bu bağlantısı, görüşün bu berraklığı, bu enerji artımı, bu ruhsal güven, bu doruğa çıkan heyecan, bu uygar fazilet, bu fısıldanan *seni seviyorum* hep eşlerin birinden gelen ve öbürü tarafından bilinçsizce koklanan pek güçlü olmayan bir kokudan kaynaklanmaktadır. Bizler, kalem darbelerini duyunca kafasını içinde bulunduğu kutunun duvarlarına vuran böceğin daha üstün bir örneğiyiz. Buna inanıyor muyuz? Bir an için inanalım, çünkü aşkın zaferi böylece daha büyür. Bir keman neden yapılmıştır? Tahta parçalarından ve koyun bağırsağı parçalarından. Yapısı müziği küçültür ve adileştirir mi? Aksine, müziği daha da yüceltir.

Ve aşk sizi mutlu yapar da demiyorum, bunu hiç söylemiyorum. Ben aşkın insanı mutsuz yaptığına daha çok inanıyorum; ya cinsel uyumsuzluktan dolayı derhal, ya da tahta kurdunun yıllarca kemirmesinden sonra piskoposun koltuğunun çökmesi gibi çok sonra. Buna inanabilirsiniz ve yine de aşk tek umudumuzdur diye ısrar edebilirsiniz.

Aşk bizi yaya bıraksa da, bizi yaya bırakmasına rağmen, bizi yaya bıraktığı için tek umudumuzdur. Sarih ifadeden uzaklaşıyor muyum? Aradığım doğru bir kıyaslama. Aşk ve gerçek, evet, bu en baş ilişki. Nesnel gerçeği hiçbir zaman elde edemeyeceğimizi, bir olay olduğunda bunu birçok kişisel gerçeğe göre değerlendireceğimizi ve tarihe, "gerçekte" olanın yerine Tanrının gözüyle görünen biçimini sokacağımızı hepimiz biliyoruz. Tanrı gözü versiyonu uydurmadır – sevimli ve olanaksız bir uydurmadır, İsa'nın duygularının bütün safhalarının aynı anda resmin birçok yerinde birden gösterildiği Ortaçağ tabloları gibi. Fakat bunu bilmemize rağmen, objektif gerçeğin elde edilebileceğine inanmalıyız; ya da yüzde 99 elde edilebilir olduğuna inanmalıyız, ya da buna inanamıyorsa, yüzde 43 objektif gerçeğin yüzde 41 objektif gerçekten daha iyi olduğuna inanmalıyız. Böyle yapmalıyız, çünkü yapmazsak mahvoluruz, aldatıcı göreceliğe düşeriz, bir yalancının anlattıklarına öbür yalancının ki kadar değer veririz, bütün bunların karmaşıklığı karşısında ellerimizi havaya kaldırırız, zafer kazananın ganimetlere olduğu kadar gerçeğe de hakkı olduğunu kabul ederiz. (Kimin gerçeğini yeğleriz, zafer kazananını mı kurbanını mı? Gurur ve merhamet utanç ve korkudan daha büyük aldatıcılar mıdır?)

Aşk için de böyle. Ona inanmalıyız, yoksa mahvoluruz. Onu elde elde edemeyebiliriz ya da elde ederiz de o bizi mutsuz eder, yine de ona inanmalıyız. İnanmazsak, dünya tarihine ve başkasının gerçeğine teslim olmaktan başka bir şey yapamayız.

Bozulacaktır bu aşk; büyük bir ihtimalle bozulacaktır.

Öküz etinden bir parçaya benzeyen o şekilsiz organ, hilekâr ve kapalıdır. Bizim evren için modelimiz termodinamik bir sistemde elde edilemez enerji miktarıdır, bu da gündelik düzeyde her şey bombok olarak tercüme edilebilir. Ama aşk bizi hüsrana uğrattığı zaman, yine de ona inanmaya devam etmeliyiz. Her şeyin bombok olacağı ve aşkın bizi hüsrana uğratacağı bütün moleküllerde yazılı mıdır? Belki de yazılıdır. Yine de aşka, özgür iradeye ve objektif gerçeğe inandığımız kadar inanmalıyız. Aşk bizi hüsrana uğrattığı zaman, kabahat dünya tarihindedir. Dünya tarihi işimize karışmasaydı, mutlu olabilirdik ve mutluluğumuzu sürdürebilirdik. Aşkımız gitti ve kabahat dünya tarihinin.

Ama bu daha olmadı. Belki de hiç olmaz. Geceleri dünyaya karşı çıkabiliriz. Evet, bu doğru, yapılabilir, tarihi umursamayabiliriz. Heyecanla dönüp tekme savuruyorum. O kımıldıyor ve yeraltından ve sualtından bir iç çekişi duyuluyor. Onu uyandırma. Şu anda muazzam bir gerçek gibi görünüyor, sabahleyin onu rahatsız etmeye değmez gelse bile insana. O daha yumuşak daha küçük bir nefesle içini çekiyor. Ben karanlıkta yanımda uzanan vücudun haritasını hissediyorum. Yan dönüyorum, onun zikzakına paralel zikzak yapıyorum ve uykunun gelmesini bekliyorum.

9

Ararat Projesi

Güzel bir öğleden sonra ve siz Kuzey Carolina'nın Dış Bayır mahallesinden araba sürerek geçiyorsunuz – Florida Keys için Atlantik sahilinde ciddi bir prova yapar gibi. Point Harbour'dan Anderson'a Currituck Sound'ı geçip 158 no'lu yol üzerinde güneye sapıp az sonra Kitty Hawk'a varıyorsunuz. Kum tepeliklerini geçince Wright Kardeşler Milli Anıtına geliyorsunuz; ama orayı başka sefere bırakabilirsiniz, zaten Anıt da Kitty Hawk'dan anımsanacak şey değil. Hayır, anımsanacak şey, yolun sağ yanında, Batı yanında, yüksek burnu okyanusa çevrilmiş bir Nuh'un gemisi. Yanları ahşap latalı, kahverengine boyalı gemi bir ambar kadar büyük. Geçerken gülümseyerek başınızı çevirince, onun bir kilise olduğunu fark edersiniz. Normal olarak geminin adının, belki de kayıtlı olduğu limanın yazılı olması gereken yerde geminin işlevi yazılmıştır: İBADET MERKEZİ. Carolina'larda her tür dinsel aşırılıklarla karşılaşacağınız konusunda uyarılmış olduğunuzdan, bu gözünüze, kendine göre hoş, aşırı dinci rokokoya bir örnek olarak görünür, ama hayır, durmazsınız.

Aynı gün akşamın geç saatlerinde Hatteras'dan Ocreacoke adasına yedi feribotuyla geçersiniz. Universal Pictures stüdyosundan kiralanmış gibi pırıldayan ve Samanyolu'nun tepetaklak asılı durduğu gök altında karanlık sularda ilerlerken hava serindir, biraz üşürsünüz. Kocaman projektörü yirmi yarda önündeki suları yaran feribot da endişeli gibidir; omuzlarını silkerek kırmızı, yeşil ve beyaz işaret ışıklarının arasından rotasını gürültüyle ama inançsız bir biçimde izlemektedir. Ancak şimdi, güverteye çıkıp nefesiniz buz kestiği şu anda, Nuh'un gemisi taklidi kiliseyi düşünürsünüz. O yapma Nuh'un gemisi besbelli ki oraya bir amaç için dikilmiştir ve siz neşeli bir şekilde ayağınızı gaz pedalından kaldırmak yerine durup düşünseydiniz, anlamını hissedebilirdiniz. İnşa-

nın ilk kez havada uçmayı denediği yere gelmiştiniz; ve orada daha öncesine ait çok daha yaşamsal bir olay, insanın ilk kez denize açılışı, size anımsatılmıştı.

Spike Tiggler'i 1943'de, kısa pantolonu bırakalı ancak birkaç yıl olmuşken, babası Kitty Hawk'a götürmüştü. Spike Tiggler'i anımsıyor musunuz? Yahu, Spike Tiggler'i *herkes* anımsar. Ayın üzerinde futbol topuyla şut çeken adam. Allahın cezası futbol topunu ayda bir tekmede fırlatan adam. Doğru. NFL'nin tarihindeki en uzun pas, volkanik ellerde son bulan dört yüz elli yardalık bir pas. Sayı! Tiggler "Sayı" diye bağırdı ve ses biz dünya üzerindekiilere geri döndü. Boynu tutulmuş dünya en azından birkaç yaz mevsiminde onu, topu kapsüle sokan adamı (Bunu nasıl yapmıştı?) Sayı Tiggler diye bildi. Anımsıyor musunuz, bunu neden yaptın diye sorduklarında yüzü nasıl öyle ciddi, "Hep Redskins takımına geçmek istemişimdir. Umarım, adamlar seyrediyordu," demişti. Adamlar onu seyrediyorlardı, basın toplantısını da seyrettiler ve Sayı Tiggler'in futbol topunu satın almak istediklerini ve bize bugün bile iyi fiyat görünen bir para önerdiklerini Tiggler'e bildirdiler. Ama Spike topu kül rengi kraterde bırakmıştı ve Mars'a da Venüs'ten geri gelen olmazsa orada kalacaktı.

Kuzey Carolina'da benzin istasyonunun kâra benzer bir şey elde etmek için aynı zamanda içki dükkanı vazifesi gördüğü tek bankalı Wadesville'de sokağa asılan pankartta da Sayı Tiggler yazıyordu. WADESVILLE KAHRAMAN OĞLU SAYI TIGGLER'E HOŞ GELDİN DER. 1971'in o sıcak sabahı sinema yıldızlarının tepesi açık limuzininde yoldan geçerken bütün halk sokağa dökülmüştü. Yirmi yıl kadar önce Spike'ın bazı cüretkâr davranışlarına göz yuman ve birkaç haftasını endişe içinde geçiren, Spike Apollo Projesi için seçilinceye kadar onun hakkında hiçbir iyi söz söylemeyen Mary-Beth bile gelmişti ve çevresindekiilere kendisi ile Spike'ın bir zamanlar, işte, canım, yakın olduklarını anımsatıyordu – daha önce de onların hafızasını birkaç kez tazelemişti. O zamanlar bile

onun çok ileri gideceğini bilmisti. Kentin sivri dilli genç kadınlarından biri Mary-Beth'e seninle ne kadar ileri gitti diye sormuş, Mary-Beth, resimli bir boyama kitabındaki Meryem Ana gibi ruhani bir tebessümle gülmüştü – öyle de olsa böyle de olsa kendi statüsünün yükseleceğini biliyordu.

O arada, Sayı Tiggler ana caddenin sonuna varmış, arka kapıdan getirdiğiniz takdirde kaniş köpeğinizin tüylerini bile traş edecek olan Traş Zevki adlı berberin yanından geri dönmüştü. O sırada hoparlörden "Ben sadece taşralı bir çocuğum/Her zaman sevgisini ve neşesini tattım eve dönmenin..." şarkısı yükseliyordu. Spike Tiggler üç kez bir yandan, üç kez de öbür yandan karşılanmıştı. Üstü açık araba yavaş hareket ediyordu, çünkü ilk zafer geçişinden sonra Spike, onu herkesin görebilmesi için arka koltuğun üst kenarına oturmuştu ve limuzin benzin istasyonu içi dükkanının önünden her geçişinde dükkanın sahibi Buck Weinhart, yıllar önce ikisi kasabanın altını üstüne getirirlerken Spike'ın "Ya arabanı sür ya da sütünü sağ" diye bağırmasının anısına, "Ya arabanı sür ya da sütünü sağ," diye bağırды. Buck Weinhart altı kez, "Hey, Spike ya arabanı sür ya da sütünü sağ," diye haykırdı ve siyah saçlı tıknaz Spike, başını sevgili-eski-dostum anlamında eğerek ona elini salladı. Daha sonra, Spike'ın eskiden fevkalade bulduğu ama şimdi cenaze evine benzettiği Wadesville Lokantasında hep beraber yemek yediler. Eve dönen ve astronot stili saç kesimiyle ve onu Başkan Eisenhower'e rakip aday gibi gösteren kentli takım elbisesiyle öncekileri yabancı gibi görünen kahraman, ne denli uzağa gidersen git doğduğun yeri hiç unutmayacağın konusunda dinleyenlerin güzel ve vakur diye nitelendirdikleri bir konuşma yaptı ve hatta içlerinden biri hazırlıksız olarak ona yanıt konuşmasında, en çok gurur duydukları oğullarının başarısı karşısında Wadesville'in adının Moonsville olarak değiştirilmesini önerdi. Bu fikir birkaç hafta rağbet gördü, fakat sonra, kısmen yaşlı Jessie Wade'in, yüzyılın başlarında buralardaki topraklar-

da iyi balkabağı yetiştirileceğine karar veren seyyah Ruben Wade'in hayatta kalan tek torun çocuğunun, karşı çıkması yüzünden ölüp gitti. Balkabakları yanıltmıştı ama bu kent kurucusunun gururunu kırmak için bir neden olamazdı.

Spike Tiggler Wadesville'de hiç 1971'in o gününde olduğu kadar sevilmemişti. Onun serseri olduğunu düşünen ve savaşın, genç Spike'ı kentin yarısıyla savaşacağına doğruya, Japonlarla savaşmaya göndermeden bitmesine üzülen tek kişi Mary-Beth'in annesi değildi. Hiroşima bombası atıldığı zaman on beş yaşındaydı. Mary-Beth'in annesi bu olayı sırf yerel nedenlerden dolayı lanetlemişti; ama zamanı gelince Spike'ın da kendi savaşı oldu, Yalu Nehri'ne uçtu F-86'larla. Yirmi sekiz sorti yaptı ve iki MIG-15 düşürdü. Wadesville'de bayram yapmak için yeterli bir neden ama Spike eve o zaman ya da bir süre sonra dönmedi. 1975'te Moondust [Aytozu] Lokantasında (bu ad değişikliğine Jessie Wade bile karşı çıkmamıştı) yardım isterken söylediği gibi bir insanın yaşamı, aslında her yaşamın kendisi, kaçışlar ve dönüşlerle biçimlenir. Kaçışlar ve dönüşler, kaçışlar ve dönüşler, Albermale körfezinde, Pasquotank nehrinden yukarı Elizabeth City'ye gelen met-cezir dalgaları gibi. Hepimiz bir dalga üzerinde gideriz ve başka bir dalga üzerinde döneriz. Dinleyicilerin bir bölümü hayatlarında Wadesville dışına çıkmamışlardı, onun için bir fikir belirtmeleri beklenemezdi ve Jeff Clayton sondan bir önceki yıl Fayetteville'den geçerek Pinehurst'teki Dünya Golf Şöhretleri Salonunu ziyaret etmek için Fort Bragg'e gittiğini, oradan da Alma'dan bira istihkakını almak için eve zamanında döndüğünü, bu geziyi hiç de Pasquotank nehrindeki met-cezir dalgalarına benzetemediğini açıkladı, ama Jeff Clayton ne bilirdi ki; ve herkes Spike'a inanmaya eğilim gösterdi, çünkü Spike dünyaya açılmakla kalmamış, yaşlı Jessie Wade'in o unutulmaz deyişiyle, dünyanın dışına da çıkmıştı.

Spike Tiggler yaşamındaki kaçış-dönüş devresinin dışıya oturma sesini babası onu Nuh'un Gemisi biçimindeki iba-

det^o merkezi inşa edilmeden çok daha önce ilk kez Kitty Hawk'a götürdüğü gün işitmişti. O sıralarda ortada yamyassı bir nehir yatağı ile tepesinde yamyassı bir gök, karşıda ıssız bir yol ve uzaktan görünen bir kamyonun belli belirsiz pırlıltısı, bir miktar yassı kum tepesi ve yumuşak dalgalı deniz vardı. Başka gençler dudak boyası ve kaynaşan kasabanın caz müziğini çekici bulurken, Spike için Kitty Hawk'da çekici olan karanın, denizin ve göğün insanı sakinleştiren sadeliği idi. En azından para toplama yemeklerinden birinde duygularını böyle anlatmıştı ve Mary-Beth olsun Buck Weinhardt olsun onun böyle konuştuğunu daha önce hiç duymadıkları halde dinleyicileri ona inanmışlardı.

Spike Tiggler'in doğduğu kasaba Demokratların kalesi olduğu kadar ondan daha güçlü olarak Babtist'lerin kalesiydi. Kitty Hawk'a gelişinden sonraki ilk Pazar günü Spike, Kutsal Su Kilisesinin dışındaki Wright Kardeşler Anıtı önünde saygısızlığa varan bir heyecan göstermiş, yaşlı Jessie Wade de on üç yaşındaki çocuğa "Tanrı bizim uçmamızı isteseydi bize kanatlar verirdi" demişti. Genç Spike buna, nezaketin gerektirdiğinden fazla bir aceleyle, yaşlı terbiyecisinin kiliseye kadar iki yüz yardayı içinde katettiği yeni parlatılmış Packard arabayı işaret ederek, "Tanrı bizim araba sürmemizi istedi öyleyse," diye karşılık vermişti; bunun üzerine Spike'ın babası ona, o gün kutsal Pazar olmasaydı, Tanrının pekâlâ Spike'ın kafasına bir şaplak yemesini isteyebileceğini anımsatmıştı. Spike'ın 1943'le ilgili konuşmasından Wadesville'li-lerin aklında kalan karadan, denizden ve gökten çok bu karşılıklı söyleşi olmuştu.

Birkaç yıl geçti ve Hiroşima'ya bomba Mary-Beth'in annesinin istediğinden daha erken düştü ve Spike, Tanrı ona tekerlekler vermediyse de babasının ona arada bir tekerleklerini ödünç vereceğini keşfetti. Sıcak gecelerde o ve Buck Weinhardt arka yollardan birinde yavaş yavaş ilerleyen bir otomobil bulup kendi radyatör ızgaralarını öndeki arabanın tampo-

nuna değdirecek kadar yaklaşma oyununu oynarlardı. Sonra yavaşça ayrılıp arabanın yanından geçerlerken, "Ya arabayı sür ya da süt sağ," diye birlikte bağırırıldı. Aynı arabada ve yine o sıralarda Spike gözleri umutla parlayarak Mary-Beth'e, "Tanrı kullanmamızı istemiyor olsaydı, neden vücudu muza böyle bir şey koymuş olsun," diye sormuş, Mary-Beth genç Spike'tan daha fazla kilisenin sözünü dinleyen bir kız olduğundan ve Spike'ın kızı kandırma tarzı dünyanın en ikna edici tarzı olmadığından, bu soru amaca varmasını birkaç hafta geciktirmişti. Ama birkaç hafta sonra, Spike kendini arabanın arka koltuğunda, "Sensiz yaşayabileceğimi sanmıyorum, Mary-Beth," diye fısıldarken bulmuş ve bu yaklaşım sorunu özmüşü.

Spike bu olaydan kısa bir süre sonra Wadesville'den ayrıldı ve kasabanın onun hakkında duyduğu tek şey onun Kore'de F-86 Sabre uçağı ile uçtuğu ve komünist MİG'lerin Ya-lu nehrini geçmelerini önlediği oldu. Onu oraya götüren, hepsi de mantıksal olarak birbirine bağlı olmayan anlar ve duygular silsilesiydi; ve eğer Spike yaşamını bir çizgi romana indirgemeye çalışsaydı, ki bazen öyle yapardı, önce kendini Kitty Hawk'da kum tepeciklerinin orada dikilip denize bakarken ve birden Mary-Beth'in göğsünü, itiraz görmeden ve içinden "Tanrı bunun için beni öldürmez, yapamaz bunu," diye düşünerek sıkarken, sonra akşama doğru Buck Weinhart ile araba sürerken ve yıldızların çıkmasını beklerken görüntülemek isterdi. İşin içinde makine sevgisi de vardı elbette, vatanseverlik de ve ma-vi üniformasıyla pek sevimli görüldüğü konusunda güçlü bir duygu, ama bir bakıma önceki şeyleri daha canlı olarak anımsıyordu. 1975'de ilk para toplama teşebbüsünde anlatmak istediği buydu: her şeyin başladığı yere geri dönmek. Hiç kuşkusuz akıllılık ederek, bu genel duyguyu belirli anılara indirgememişti, yoksa en azından Mary-Beth'den hiçbir katkı alamazdı.

Spike Wadesville'i terk ederken babasının arabası ve öf-

keli Mary-Beth ile birlikte inancını da geride bırakmıştı. Deniz Kuvvetleri formlarında dinini Babtist olarak bildirmişti ama Tanrının emirleri ya da kutsanmış inayet, ya da kurtarıl-mak, pilot arkadaşlarından birinin, Allah kahretsin, cennette çiftlik satın aldığı kötü günlerde bile aklına getirmemişti. Evet, arkadaşını kaybetmişti ama, Tanrıyı radyo ile uyandır-maya gerek görmemişti. Spike bir havacıydı, bir bilim ada-mıydı, bir mühendisti. Üsteki subaylara itaat ettiği gibi, Tan-rının varlığını formlara yazarken kabul ederdi, ama en çok kendi, gerçek Spike Tiggler olduğu an, ödünç bir arabadan boş bir gökte gürleyen bir savaşçıya yükselen çocuk olduğu an, yukarıya tırmanıp Yalu nehrinin güneyinde berrak gökte gümüş kanatlarını dengelediği andı. O an kendi kaderine ha-kim olduğu ve en yalnız olduğu andı. Yaşam buydu ve sizi ya-ya bırakacak tek kişi kendinizdir. Teğmen Spike Tiggler'in kışına girecek kadar ona yaklaşan talihsiz MİG'lere uyarı ola-rak F-86'sının burnuna, "Arabayı sür ya da süt sağ" yazmıştı.

Kore savaşından sonra Maryland'deki Patuxa Nehri De-niz Kuvvetleri Deneme Pilotluğu Okuluna transfer olmuştu. Ruslar ilk Sputniklerini uzaya fırlattıkları ve Mercury Projesi başlatıldığı zaman, içindeki bir ses ve dışarıdaki başka pilot-lar ilk uçuşlarda bir şempanze kullanacaklarını söylediği hal-de -ve gerçekten lanet olasıca bir şempanzeyi kullandılar-Spike gönüllü yazıldı. Yaptığı iş bir roketle binmekti; siz üye-rinden teller fışkıran bir kargo, bilim adamlarının inceleyece-ği bir et yığımıydınız. Bir tarafı seçilen ilk yedi arasında olma-dığına pek üzülmeydi, ama bir tarafı düş kırıklığına uğradı; bir dahaki sefer yine gönüllü yazıldı ve bu kez kabul edildi. Ha-ber *Fayetteville Observer*'in baş sayfasında bir resimle birlik-te yer aldı, bu da Mary-Beth'in onu bağışlamasına ve ona yaz-masına neden oldu; ama yeni karısının bir kıskançlık devre-sinden geçtiğini gören Spike Wadesville'deki kız arkadaşını unutmuş gibi yaptı ve Mary-Beth'in mektubu yanıtsız kaldı. 1974'ün yazında Spike Tiggler ayın üzerinde durdu ve futbol

topuyla dört yüz elli yardalık bir pas attı. Sayı! Bu hiçbir belli görevin verilmediği ve ayın üzerine inen iki arkadaşın neyi merak ediyorlarsa onu yapmaları için ayrılan otuz dakikalık sürede oldu. Spike da bir futbol topunu ince atmosferde ne denli uzağa atabileceğini merak ederdi ve şimdi öğrenmişti. Sayı! Spike hoplayarak gidip topu getireceğini söylediğinde Görev Kontrol'daki ses ve arkadaşı Bud Stomovicz'in sesi anlayışlıydı. Ölü manzarada üzerinden tüpler çıkan bir tavşan gibi hoplamaya başladı. Ay Spike'a oldukça eğri büğrü ve hırpalanmış gibi göründü, ayağa kaldırdığı ve yavaş hareketle yeniden yere inen toz, kirli bir plajdaki kumlara benziyordu. Hemen hemen gözden uzak olan Ay Modülü minnacık ve tehlikeli görünüyordu; pili bitmeye yüz tutmuş oyuncak bir örümcek gibi. Spike görev esnasında pek özel şeyler düşünmezdi –aslında çalışma programı içebakışı cesaretlendirmeyecek kadar sıkıydı– ama o anda kendisinin, Bud'ın ve o sırada kumanda modülünün üzerinde hâlâ daireler çizmekte olan Mike'ın insan cinsinden o an için olabilecekleri denli uzakta olduklarını düşündü. Dün dünyanın yükseldiğini seyretmişlerdi ve yaptıkları bütün şakalara rağmen sizi tepetaklak eden görüntü ürkütücüydü. Şimdi, burada, her şeyin kenarını hissediyordu. On yarda daha yürürse, dünyanın kanat ucundan düşebilir ve çizimleri yukarıda miğferi aşağıda döne döne uzayın derinliklerine gidebilirdi. Böyle bir şeyin bilimsel olarak olanaksız olduğunu bile bile, Spike öyle hissetmişti.

Tam o anda bir ses ona, "Nuh'un Gemisini bul," dedi.

"Anlamadım," dedi konuşanın Bud olduğunu sanarak.

"Ben bir şey söylemedim." Bu kez konuşan Bud'ın sesiydi. Spike sesi tanıdı, zaten her zamanki gibi kulaklıklarından gelmişti. Yüksek ve samimi öbür ses ona doğrudan gelmiş, çevresini sarmış, içine girmiş, yanına ulaşmıştı.

Dönüşte Ay Modülüne birkaç düzine yarda kalmıştı ki,

ses emri yineledi: "Nuh'un Gemisini bul." Spike ay üzerinde havalanarak hoplamaya devam etti; bir yandan da bu kimin şakası diye düşünüyordu. Ama kimse onun başlığının içine bir teyp yerleştirmiş olamazdı; yer yoktu, koysalar dikkatini çekerd, üstelik buna izin vermezlerdi. Böyle bir numara ile insanı deli etmek bile mümkündü; gerçi bazı astronot arkadaşlarının mizah anlayışı biraz çarpıktı ama onlarda mizah, kavun dilimine delik açmak, deliğe hardal doldurmak ve deliği kapamaktan öteye gitmezdi. Hiçbiri bu denli karmaşık bir şaka yapamazdı.

"Onu Türkiye'de Ararat dağında bulabilirsin," diye devam etti ses. "Bul onu, Spike."

Spike'ın fiziksel reaksiyonlarını izleyen elektrotlar vardı ve aşağıdakilerin görevin bu bölümünü incelerken bütün işnelerin yerlerinden fırladığını göreceklarını tahmin etti. Eğer öyleyse, Spike pekâlâ konuyu kapatacak bir öykü uydurabilirdi. O anda, ne işittiğini ve işittiğinin ne anlama geldiğini düşünmekten başka bir şey istemiyordu. Onun için Ay Modülüne döndüklerinde geniş alıcının bir hata yaptığı hakkında bir espri yaptı ve normal bir astronot oldu. Yani deneme pilotu şempanzeye, şempanze milli kahramana, milli kahraman olmayacak rolleri başaran aktöre, aktör müstakbel kongre üyesine, eğer üye olamayacaksa düzinelerle şirketin süs bitkisi gibi yönetim kurulu üyesine dönüşecekti. O aya ayak basan ilk kişi değildi, ama onun az bulunurluluğunu bozacak kadar çok kişi de olmayacaktı, bu da şöhret için bir nedendi. Spike Tiggler işini bilirdi, Betty daha da çok bilirdi; evlilikleri bu yüzden kaç kez kurtulmuştu. Kendisine eş diye uzun boylu, atletik, güzel vücutlu, balaylarında *Yemek Pişirme Zevki* kitabını okuyacak ve üsse dönmesi gecikince korkularını içinde saklayacak bir kız aldığını sanmıştı, oysa karısı doların çoğalma olanaklarını ondan daha iyi biliyordu. "Sen uçmana bak, düşünmeyi bana bırak," derdi ara sıra. Bu biraz şakaya benzi-

yordu ya da ikisi de bu bir şakaymış gibi yapıyorlardı. Böylece Spike görevine döndü, iş programını tamamladı ve kimsenin herhangi bir şeyin değiştiğini ya da her şeyin değiştiğini anlamasına olanak tanımadı.

Denize inmelerinden sonra Beyaz Saray'dan selam, sonra tıbbi muayene, debriefing, Betty'ye ilk telefon ve Betty'ye yine ilk gece... ve şöhret. Hiç güvenmediği kentler, kendine beğenmiş Washington, hiçbir şeye inanmayan New York, deli San Francisco'da Spike Tiggler büyüktü; Kuzey Carolina'da ise muazzamdı. Teleks şeritleri kafasından aşağıya mükemmeliyetçi gibi boşaltıldı; sağ eli tebrik yorgunluğunu öğrenenleri onu öpüyorlar, ona soruyorlar, elleriyle dokunuyorlar, arkasına vuruyorlar, yumrukluyorlardı. Küçük çocuklar ellerini ceplerine daldırıp hiç çekinmeden ay tozu istiyorlardı. Her şeyden öte, herkes onunla olmak, yanında birkaç dakika kalmak, bıraktığı nefesi solumak, uzaydan gelen, aslında komünizmeyle gelen adamın nasıl bir kişi olduğunu anlamak istiyordu. Kıtanın bir başından öbürüne iltifatlara boğulduktan birkaç ay sonra Kuzey Carolina mevzuatı, kendi çocuklarını iftihar ederek, biraz da mili bir varlık olmasından dolayı kibirli bir kançlık duyarak, onun için yapılmış bir madalyayı özel bir törenle vereceklerini bildirdi. Tören için yassı bir göğün altında yassı bir arazide kurulu Kitty Hawk'dan daha uygun bir yer bulunamayacağı konusunda herkes aynı fikirdeydi.

O öğleden sonra uygun sözler söylendi, ama Spike yarısını bile algılayamadı; Betty şapkasıyla tamamlanan ve onu harika gösterdiğine inanmasını sağlayacak ve gerçekten de harika gösteren yeni bir kıyafet giydiği halde ihtiyacı olan güven hissedemedi. Bir tarafında Kitty Hawk, öbür tarafında Apollo kapsülü bulunan büyük altın bir madalyayı boynuna asanlar; Spike'ın eli düzinelerce kez hırpalandı; ve bütün bu zaman zarfında kibarca tebessüm ederken ve başını hafif ya eğmişken yoldaki o anı, ona söyleneni düşünüyordu.

Valinin limuzininin arkasında gidişi gurur verici oldu.

kadar samimiydi ve Betty o denli güzel görünüyordu ki, bunu ona söylemek istedi, fakat Vali ve karısının önünde utandı. Yerçekimi, ay üzerinde hoplama, dünyanın yükselmesi, Allah aşkına tuvalete gitmeniz gerektiğinde ne yapıyordunuz hakkında her zamanki konuşma sürerken, birden, Kitty Hawk'a yaklaştıkları sırada kenarda Nuh'un Gemisini gördü. İki ucu yüksek, yanları panjurlu, kocaman, ahşap, kumsalla çekilmiş bir gemi. Vali Spike'ın yüz seksen derece dönen başını sevecenlikle izledi ve sorulmayan soruyu yanıtladı. "Bir tür kilise," dedi. "Bunu inşa edeli çok olmadı. Belki de içinde bir sürü hayvan vardır." Ve güldü, Betty de dikkatlice ona katıldı.

Spike birdenbire, "Tanrıya inanıyor musunuz?" diye sordu.

"Onsuz Kuzey Carolina'ya vali olamazdım," diye geldi yanıt.

Spike kolaylıkla ihtiyaçları olmayan bir şey anlamına alınacak bir ifadeyle, "Hayır. *Tanrı*'ya inanıyor musunuz?" diye yineledi.

Betty yavaşça, "Sevgilim," dedi.

Valinin karısı beyaz eldivenli eliyle eteğinin pilisini düzelterek, "Sanırım neredeyse geldik," dedi.

O gece oteldeki odalarında Betty önce uzlaşmacı davranı. Ne denli garip olursa olsun streten olmalı diye düşündü. *Ben* de olsam kürsüye çıkıp beşinci kez nasıl olduğunu ve ne denli gurur duyduğumu anlatmak istemezdim; gurur duymuş olsam ve beşinci kez anlatmak istesem bile. Bu yüzden kocasına biraz şefkat gösterdi, kendini yorgun hissedip hissetmediğini sordu ve ona neden bir kez bile, *lanet olası gün boyunca*, bir kez bile kıyafetinden söz etmediğine dair bir mazeret söyletmeye çalıştı, üstelik mimozanın gerçekten onun rengi olup olmadığı konusunda tereddüdü varken, ona yakışıp yakışmadığından emin değilken. Ama sonuç alamadı, bu yüzden her şey açığa çıkmadan uyku tutturamayan Betty ona bir

içki isteyip istemediğini ve neden törenden önce komiklik yapmaya kalktığını sordu ve eyalet valilerine Tanrıya inanıp inanmadıklarını sormaya başlarsa üzerinde anlaştıkları geleceklerini berbat edeceklerini anlattı. Allahaşkına kendini kim sanıyordu?

"Yaşamım değişti," dedi Spike.

"Bana bir şey mi söylemek istiyorsun?" Betty normal olarak kuşkucu bir insandı ve şöhretli bir adamın onu tanımayan kadınlardan, Mary-Beth'lerden ve muhtemel Mary-Beth'lerden ne çok mektup aldığını görmezlik edemezdi.

"Evet," diye yanıtladı Spike. "Başladığın yere geliyorsun. Ben ayı görmek için 240.000 mil yol gittim – ve görmeye değer olanın dünya olduğunu fark ettim."

"Senin bir içkiye *ihtiyacın var*." Betty soğutuculu barın yarı yolunda durdu, ama kocası konuşmamış, hareket etmemiş ya da herhangi bir davranış göstermemişti. "Allah kahretsin. *Benim* bir içkiye ihtiyacım var." Yüzünde ekşi bir ifadeyle kocasının yanına oturdu ve bekledi.

"Ben çocukken babam beni Kitty Hawk'a götürdü. On iki, on üç yaşımıydım. Bu beni havacı yaptı. O günden sonra yapmak istediğim tek şey uçmaktı."

"Biliyorum, tatlım." Kocasının elini tuttu.

"Deniz Kuvvetlerine katıldım. İyi bir pilottum. Sonra Pax nehrine transfer oldum. Mercury Projesine gönüllü yazıldım. Önce kabul edilmedim ama ısrar ettim ve sonunda kabul edildim. Beni Apollo Projesine yazdılar. Bütün eğitimleri aldım. Aya ayak bastım..."

"Biliyorum, tatlım."

"... ve orada... *orada*," ona ilk kez söyleyeceği şey için hazırlamak amacıyla karısının elini sıktı, "Tanrı bana Nuh'un Gemisini bulmamı söyledi."

"Öyle mi?"

"Tam futbol topunu atmıştım. Tam topu attım ve bul-

dum ve bir tekmede küçük kraterin içine attım, o sırada acaba kamera beni alıyor mu ve bunu fark ederlerse faul mü yapmış sayılacağım diye düşünürken, Tanrı benimle konuştu. 'Nuh'un Gemisini bul' dedi." Karısına baktı." Sanki Tanrı bana koskoca adam aya geliyorsun ve bütün yapmak istediğin bir topa vurmak. Artık bu çocukça şeyleri bırakmanın zamanı geldi diyordu."

"Tanrı olduğundan emin misin, tatlım?"

Spike soruya boş verdi. "Kimseye söylemedim. Hayal görmediğimden eminim. Ne duyduğumu biliyorum, ama kimseye söylemedim. Belki çok emin değilim, belki unutmak istiyorum. Ve ne oluyor? Kitty Hawk'a, her şeyin yıllarca önce başladığı yere geri döndüğüm gün, o gün, Allahın cezası gemiyi görüyorum. *Ne dediğimi unutma* – bu onun mesajı, öyle değil mi? Yüksek sesli ve açık. Anlamı şu: *Git madalyanı al, ama ne dediğimi unutma.*"

Betty'nin viskisinden bir yudum aldı. "Peki, ne yapacaksın, Spike?" Normal olarak onun geleceğini konuştukları zaman Betty *sen* yerine *biz* derdi; bu kez Spike kendi başına kalmıştı.

"Henüz bilmiyorum. Henüz bilmiyorum."

Betty'nin danıştığı NASA psikiyatrisi başını sallayıp duruyordu, sanki kalemını yere fırlatıp Spike'ın birkaç tahtasının noksan olduğunu, bir tahtakurusundan daha deli olduğunu söylemesi için ona çok daha müthiş bir şey söylenmesi gerekliymiş gibi. Psikiyatri başını salladı ve arkadaşlarıyla birlikte birkaç *uyum sağlama sorunu* beklediklerini, çünkü aya gidip oradan dünyaya bakan bir insanın kafasının üstünde durup çevreyi tepetaklak gören ilk insan gibi olacağını, bunun da insanın *davranış biçimini* etkileyeceğini, uçuş stresi ve her görev çevresinde yoğunlaşan muazzam reklamın etkisiyle *gerçeğin birkaç yer değiştirmesinin* şaşılacak bir yanı olmadığını, ne var ki bunların etkisinin ciddi ya da uzun süreli olduğuna inanmak için bir neden bulunmadığını söyledi.

"Benim sorumu yanıtlamıyorsunuz."

"Sizin sorunuz neydi?" Psikiyatr Betty'nin soru sorduğu-
nun farkında değildi.

"Kocam –hangi teknik terimi kullandığınızı bilmiyorum,
doktor– kocam oynattı mı?"

Baş bir süre daha sallandı –bu kez dikey yönde değil, ya-
tay yönde– ve *algılama uyumsuzluğu* örnekleri verildi, Spi-
ke'in dosyaları –hepsinin üzerinde de *Babtist* yazıyordu– ince-
lendi ve Betty'ye eğer Spike ayın üzerindeyken Tanrının ken-
disiyle konuştuğunu söylemeseydi psikiyatr bunu daha şaşırt-
tıcı bulacakmış gibi geldi ve "Acaba Spike hayal mi görüyor-
du?" diye sorduğunda doktorun yanıtı, "Siz ne dersiniz?" ol-
du. Bu da Betty'ye konuşmayı ilerletmeyen bir tutum olarak
göründü, hatta kocasından kuşkulananmakla asıl kaçık olanın
Betty'nin kendisi olduğu ima ediliyordu sanki. Doktorla ko-
nuşmasının sonucunda Betty kocasına yardım etmek yerine
ona ihanet etmiş gibi bir duyguyla oradan ayrıldı; bu görüş-
menin bir diğer sonucu da şu oldu: Üç ay sonra Spike uzay
programından ayrılmak istediğinde, konu abartılmadığı süre-
ce buna pek ciddi bir biçimde karşı çıkan olmadı, çünkü psiki-
yatrin raporu Spike'ın *birkaç tahtasının noksan* olduğunu,
bir tahtakurusu kadar deli, elli karatlık bir kaçık olduğunu,
yakından inceledikten sonra belki de ayın yeşil peynirden ya-
pıldığına inandığını ortaya çıkarmıştı. Medyada genel tanıtım-
da bir masa başı işine transfer edildi, sonra Deniz Kuvvetleri
onu yeniden eğitime transfer etti, fakat kül içinde bir yıl hop-
ladıktan sonra Spike Tiggler yeniden sivil oldu ve Betty kay-
mak treninin lüks vagonundan düşünce ne olur diye düşün-
meye başladı.

Betty'ye en az acı verecek şeyin *Yemek Pişirme Zevki* ki-
tabını kapatıp erkenden boşanmaya gitmek mi olacağını dü-
şündüren şey Spike'ın Wadesville'de Ay Tozu Lokantasını ilk
para toplama toplantısı için seçmiş olduğunu bildirmesi oldu.
Spike nerdeyse bir yıldır, bir gün sokağa çıkıp İncil almak dı-

şında hiçbir şey yapmamıştı. Sonraları geceleri ortadan yok olmaya başladı. Betty onu arka bahçede Kutsal Kitap dizlerinin üzerinde açık, gözleri yıldızlara dikilmiş bulmaya başladı. Arkadaşları bayıltacak kadar aşırı sempati gösteriyorlardı: *Yukarıdan* geri dönüp yaşamın günlük cefasına uyum sağlamak zor olmalıydı. Betty Sayı Tiggler'in ününün tanka gaz eklemekten birkaç yıl daha süreceğini ve dolayısıyla desteğe güvenilebileceğini açıkça görüyordu –çünkü ünün ardından tırlatmak pek Amerikanvari bir iş değildi ama kesin olarak yurtseverlikti– öyle de olsa Betty kendini aldatılmış hissediyordu. Yıllar boyu Spike'ın kariyeri için doğru olanı yapmış, doğru dürüst bir yuva sahibi olmadan ülkenin orasına burasına sürüklenmiş ve sonunda kazanacağı ödülü beklemişti... ve ödül geldiği zaman, dolarlar o kocaman yuvarlak makineden aşağı sel gibi aktığında, Spike ne yapmıştı? Şapkasını çıkarıp dökülen dolarları toplamak yerine, arka bahçeye çıkıp yıldızlara bakmıştı. Kocamı tanıtayım, şu dizlerinin üzerinde İncil'le oturan yırtık pantolonlu ve gözlerinde acayip bakış olan adam. Hayır, ona saldıran olmamıştı, o sadece kaymak treninin lüks vagonundan aşağı atlamıştı.

Betty Spike'a Ay Tozu'ndaki ilk toplantısında ne giymesini yeğlediğini sorarken sesinde alaycı bir tavır vardı; ve Spike Kitty Hawk'ta madalya alacağı zaman satın aldığı mimoza sarısı kıyafeti her zaman çok beğendiğini söyleyince, içinde, Yüce Tanrıya ait olmadığı kesin bir sesin *boşan* diye fısıldadığını duydu. Ama garip olan, Spike samimiydi ve iki kez, bir kez yola çıkarlarken, ikinci kez anayoldan saptıklarında Betty'ye nedenli güzel görüldüğünü söyledi. Görmezlikten gelemeyeceği yeni bir gelişmeydi bu. Bugünlerde ne demek istiyorsa onu söylüyor, başka da bir şey söylemiyordu. Eğlenmeyi, şakayı, elinde futbol topuyla kraterin yanında gösterdiği cüreti (düşünecek olursan, aslında yaptığı aptalca bir şeydi ve zillerin çalacağını daha önceden belirtmesi gereken bir işaretti) terk etmişti. Spike ciddileşmiş ve can sıkıcı olmuştu. Hâlâ onu sevdi-

ğini söylüyor ve Betty buna inanıyordu. Ama bir kıza bu kadarı yeter mi diye soruyordu kendine. Ne var ki Spike cilasını yitirmişti. Eğer bu, yaptığı çocuksu şeyleri bir kenara bırakmaksa, Betty çocuksu şeylerin kendileri için çok anlamı olduğunu düşünüyordu.

1975 yılının o Nisan gecesinde Spike ilk kez para toplama işine başladığı zaman Ay Tozu Lokantası dopdoluydu. Hemen hemen bütün kasaba ve iki gazeteci, bir foto muhabiri oradaydı. Betty korkunç şeyler beklemişti. "YERE İNEN ASTRONOT: TANRI BENİMLE KONUŞTU" ve "WADESVILLE'Lİ HAVACININ BİRKAÇ TAHTASI EKSİK" gibi başlıklar yazacaklarını tasavvur etmişti. Yerel papaz onun içinde büyüdüğü cemaate geri dönüşünü kutlama konuşması yaparken Betty kocasının yanında sinir içinde oturdu. Herkes alkışladı, Spike yavaşça onun elini tuttu ve ayağa kalkıp konuşmaya başlayıncaya kadar bırakmadı.

"Geri dönmek güzel," dedi ve tanıdıklarını merhaba anlamına gelen bir biçimde başıyla selamlayarak çevresine baktı. "Biliyor musunuz, birkaç gün önce, arka bahçemde oturmuş yıldızlara bakıyor ve çocukluğumda, onca yıl önce Wadesville'de, nasıl biri olduğumu düşünüyordum. O zamanlar on beş, on altı yaşlarımda olmalıydım ve sanıyorum yaramazdım ve yaşlı Jessie Wade, nur içinde yatsın, sanırım çoğunuz Jessie'yi anımsıyorsunuz, bana, 'Genç adam, sen böyle bağırarak, haykırarak koşmaya devam edersen, bir gün havalanıp uçacaksın,' demişti – sanıyorum Jessie'nin bildiği bir şey vardı çünkü yıllar sonra dediği çıktı, yazık ki o kehanetinin çıktığını göremedi, toprağı bol olsun."

Betty bundan daha fazla şaşırıamazdı. Numara yapıyordu. Onlara bal gibi numara yapıyordu. Daha önce hiçbir zaman Wadesville'den iyi söz etmemişti; yaşlı Jessie hakkındaki öyküyü de hiç duymamıştı Betty; şimdi de kalkmış hepsini anımsıyormuşçasına eski kasabasındakilere rol kesiyordu. Onlara çocukluğu hakkında, sonra astronot olması hakkında

–onlar zaten bunu dinlemeye gelmişlerdi– bir sürü öykü anlattı, hepsindeki mesaj da eğer Wadesville’liler olmasaydı Spike’ın Fayetteville’den bir adım öteye gidemeyeceği idi, evet onu gerçekten ayın üzerine çıkaranlar *bu kasabalılardı*, Görev Kontrolde kulaklarından teller fişkıranlar değil. Betty’yi şaşırtan bir başka şey, konuşmasının bu bölümünü onun artık kaybettğini sandığı alay ve şaka ile yapmış olmasıydı. Derken her insanın yaşamının, Pasquotank nehrindeki sular gibi bir kaçış ve dönüş, kaçış ve dönüş süreci olduğu (o sırada Jeff Clayton, Pinehurst’de Dünya Golf Şöhret Evine giderken öyle olmadığını düşündü) ve insanın nasıl da başlangıcı olan şeylere ve yerlere geri döndüğü bölümüne geldi. O da Wadesville’den yıllarca önce ayrılmıştı ve şimdi geri dönmüştü; çocukluğunda düzenli olarak Kutsal Su Kilisesine devam ettiği halde, sonra Tanrının yolundan çıkmış, fakat şimdi ona geri dönmüştü – bu haberi, Betty için beklenmedik olmasa da.

Ve böylece akşamın ciddi bölümüne, toplantının anlamına gelindi. (Ve Betty nefesini tuttu, onun *kaçık* olduğunu düşünerek. Bakalım işin bu kısmını nasıl halledecekti, Tanrının ona futbol topunu kraterde bırakmasını, onun yerine gidip Gemi’yi bulmasını söylediğinden bahsedecek miydi?) Ama Spike’ı bir kere daha hafife almıştı Betty. Spike Tanrıdan gelen ilahi emirlerden bir kez bile söz etmedi. İnancını anlattı defalarca, insanın geldiği yer, doğduğu yer meselelerine döndü yeni baştan, sonra uzay programında üstesinden gelmek zorunda kaldığı güçlüklerle değindi; böylece, sonunda nihayet, arka bahçede oturup yıldızları seyrederken bu konuları nasıl düşündüğünü anlatmaya başladığında, aradan geçen bunca yıldan sonra artık doğup büyüdüğü yeri aramasının zamanının geldiğine nasıl karar verdiğini, sonra Türkiye ile İran sınırı arasındaki Ağrı Dağı’nın zirvesinde olduğu herkesçe bilinen Nuh’un Gemisi’nden geriye neler kaldığını bulabilmek için bir keşif gezisi yapmayı planladığını anlattığında söy-

lediklerinin hepsi belli bir mantık içine oturmuştu. Ararat, gerçekten de NASA için cesaret isteyen yeni bir proje olarak görülebilirdi; hatta dinleyiciler NASA'nın biraz bencil, biraz maddiyatçı ve dar görüşlü olduğu sonucuna bile varabilirlerdi, öyle ya başka bu kadar proje varken, vergi mükelleflerine çok daha fazla şevk verebilecek, üstelik sahip oldukları son derece ileri teknolojinin çok daha fazla işe yarayacağı bunca başka proje varken NASA sadece uzay uçuşları üzerinde yoğunlaşıyordu.

Spike salonda yükselen uğultu arasında yerine otururken Betty, numara yaptı, muazzam bir numara yaptı diye düşündü. Paranın adını bile ağzına almamıştı, bir iki düşüncesini aktarırken varlıklarıyla kendisini onurlandırmalarını istemişti onlardan yalnızca. Şayet doğru düşündüğü sonucuna varırlarsa derhal paçaları sıvayacak, kendisine yardım edebilecek insanlar aramaya başlayacaktı. İşte benim Spike'ım bu diye düşündü Betty, bu Spike onun evlendiği Spike'dan oldukça farklı da olsa.

Spike'la elele *Fayetteville Observer* fotoğrafçısının karşısında poz verirlerken ona, "Bayan Tigglers kocanızın projesini nasıl buluyorsunuz?" diye sordular.

Spike'a yeni bir gelin gibi gülümseyerek, "Yüzde yüz arkasındayım," diye yanıt verdi. *Observer* bu sözü haber yaptı, hatta gazeteci, Bayan Tigglers'in hardal rengi kıyafeti ve aynı renk şapkasıyla ("*Hardal mı?*" diye bağırdı Betty, "*Sanırım bonfilesinin yanında mimoza yiyor bu adam*") ne denli çarpıcı görüldüğünü bile yazmıştı. O gece evlerine döndüklerinde Spike, ona bir yıldan bu yana görmediği kadar heyecanlı görünüyordu ve İnciliyle arka bahçeye gömülmesi söz konusu değildi; hayır, karısını içinde çoktandır uyumaktan başka bir şey yapmadıkları yatak odasına soktu alelacele; ve olanlar için hazırlıklı olmamasına rağmen Betty memnun kaldı, banyo hakkında kendi özel şifreleriyle bir şeyler mırıldandı, ama Spike şimdi onunla uğraşamayacaklarını söyledi ve Betty bu güçlü erkek imajını pek sevdi.

O gece daha sonra Spike, "Seni seviyorum," dedi.

Fayetteville Observer gazetesinde birkaç paragraflık bir haber *Greensboro News and Record*'da bir magazin habere, oradan da bir köşe yazısına yol açtı. Ondan sonra sessizlik oldu, ama Spike güvenini kaybetmedi ve çocukluğunda yaktığı, bir süre hiçbir şey olmayacakmış gibi duran sonra birden alev alev coşan ateşleri anımsadı; ve gerçekten haklı çıktı, çünkü birdenbire *Washington Post* ve *New York Times* gazetelerinin baş sayfalarında parladı. Ondan sonra TV'ciler geldi, onu yeni bir gazeteciler grubu, onu da yabancı TV'ler ve yabancı gazeteciler izledi. Bütün bu zaman zarfında Betty ve Spike, Ararat Projesini harekete geçirmek için çok çalıştılar (yeniden bir takım oluşturmışlardı, başlangıçtaki gibi). Muhabirlere, ister komşu bir cemaatten gelen elli dolar olsun, ister tanınmış bir mağazadan ipler ve çadırlar olsun, en son katkılarını ve destekleri gösteren günlük listeler dağıtıyorlardı. Az sonra Betty ile Spike'ın ön bahçesinde tahtadan bir kampanya termometresi yükseldi; her pazartesi Spike elinde boya fırçasıyla termometredeki cıva sütununu yükseltiyordu.

Betty ile Spike'ın bu sırada bu kritik zamanı bir roketin atılışına benzetmelerine şaşmamak gerekir: geriye sayma heyecan vericiydi, ateşleme anı yürek kabartıcıydı, ama o ağır gümüş tüp kalçalarının üzerinde harekete geçip omuzlarıyla yol açarak göklere doğru yükselmedikçe, herkesin gözü önünde utanç verici bir falso yaşanabileceğini bilirsiniz. Betty ne istemiş olursa olsun, artık kocasını yüzde yüz desteklemeye karar verdikten sonra böyle bir şey olmasını istemiyordu. Betty pek öyle dindar bir tabiata sahip değildi, kalbinin derinliklerinde Spike'ın ayın üstünde geçirdiği deneyime ne anlam vereceğini bilemiyordu, ama olanakları görünce tanıyabilecek yetenekteydi. Bir yıl süren İncil incelemesi ve arkadaşlarının o kahredici ilgilerinden sonra Spike Tiggler'ın yeniden haberlerde yer alması fena bir şey değildi. Apollo Projesinden sonra Ararat Projesi – bundan daha mantıklı bir ilerleme olabilir

miydi, hem de aynı baş harflerle? Ve hiç kimse, hiçbir gazete Spike'ın birkaç tahtasının eksik olduğunu, bir tahtakurusundan daha çılgın olduğunu ima etmemiştir.

Spike her şeyi pek güzel idare ediyordu; ve bir kere olsun Tanrının Başkan Kennedy aracılığıyla bu işi başlattığından söz etmedi. Bu da Betty'nin projede biraz kaçıkça bir şey sezse geri çekilecek insanları ikna etmesini kolaylaştırıyordu. Kuzey Carolina Valisi bile Spike'ın onun imanının gerçekliği konusundaki kaba davranışını bağışlamış ve iyi kalplilikle Charlotte'da tabağı 100 dolara bir para toplama yemeğine başkanlık etmeyi kabul etmişti. Betty bu tür toplantılara, arkadaşlarının demode değilse bile gereksiz bulunduğu bir biçimde düzenli olarak mimoza renginde giysiler giyiyordu; ama Spike bunun kendisine uğur getiren bir renk olduğunu söylüyordu. Gazetecilerle konuşurken Spike bazen onlardan karısının, hardal renginde olduğuna dikkat ettiklerinden emin olduğu giysisinden söz etmelerini rica ediyordu. Bazı gazeteciler, ya tembel ya da renk körü olduklarından, bu ricayı yerine getiriyorlar, Spike da gazeteleri okurken için için gülüyordu.

Ayrıca birçok TV programında konuk oluyordu. Reklam arasından sonra takım elbiseli bir satıcı Tanrı aşkının bir kasırganın ortasındaki hareketsiz noktaya benzediğini ve bugünkü konuklarından birinin buna tanıklık edeceğini, ve bunun, bir kasırğa içinde hareketsiz durulamayacağına göre, Hristiyanlığın insanı durmadan ileriye götüren bir inanç olduğunu kanıtlayacak birine, ikinci konuğumuza sıra geldiğini söylerken, Betty içinde bir korku duyuyordu. Zamanında kasırgadan bile hızlı seyahat etmiş olan Spike Tiggler, Tanrı inandırсын, artık kasırganın ortasındaki hareketsiz noktayı, o kusursuz dinginliği arıyordu. Ve saçını yine astronot stili kestiren ve lacivert takım elbise giyen Spike soruları nezaketle yanıtlıyor, Tanrının *tam burada*, miğferinin içinde, kulağına fısıldadığından asla söz etmiyordu – oysa satıcı bayılırdı söz et-

se. Öylesine sade, öylesine gerçek, öylesine iyi etki yapıyordu ki, Ağrı Dağı Projesi için çekler, Betty Tiggler adına, yağıyor ve doğal olarak ona da bundan bir pay düşüyordu.

Bir komite kurdular: eyalette saygı gören, en azından tanınan, bazılarına göre köktendinci ama sağduyu sahiplerinin para vermesini engelleyecek kadar solda olmayan vaiz Lance Gibson; kolej basketbol yıldızı, jeolog, skuba-dalıcısı ve sefere bilimsel saygıdeğerlik kazandıracak Dr. Jimmy Fulgood ve başkan, koordinatör ve veznedar olarak Betty kendisi. Vali matbu kağıtlarda koruyucu olarak isminin kullanılmasına izin verdi; tüm Ararat Projesinin geriye saymasında tek pürüz, projenin bir yardım kurumu olarak tanınmasını sağlayamamalarıydı.

Bazı kitap okumuş gazeteciler Spike'a Nuh'un Gemisini Ararat dağının tepesinde bulacağından nasıl emin olabildiğini sormayı seviyorlardı. Kuran geminin, yüzlerce kilometre ötede Irak sınırı yakınlarındaki Cudi dağında karaya oturduğunu yazmıyor muydu? Yahudi geleneği daha farklı değil miydi, geminin İsrail'in kuzeyinde bir yerde olduğunu söylerken. Bu noktada Spike sevimlilik gazına basar ve herkesin fikrine saygısı olduğunu, İsrailli astronotlar gemiyi İsrail'de aramak isterlerse buna diyeceği olmayacağını, aynı biçimde Kuran'a inanan astronot Irak sınırında arama yapacaksa onca mahzuru olmadığını söyleyerek yanıt verirdi. Kuşkucu muhabirler Spike'ın sade bir kimse olduğunu ama saf olmadığını düşünerek yanından ayrılırlardı.

Sık sık sorulan bir başka soru, Nuh'un Gemisi –kuramsal yerinin bulunacağını farz etsek bile– geçen binlerce yıl içinde çürümemiş ya da tahtakurtları tarafından kemirilmemiş midir sorusuydu. Spike, özellikle çürümemiş ve tahtakurtları tarafından yenmemiş olduğunu, eğer gemiden geriye bir şey kalmamış olsaydı Tanrının ona onu bulması için emir vermeyeceğini söyleyip de kendini ele vermezdi. Yanıt yerine kendisine soru soranı İnciline bakmaya davet eder, soru so-

ran yanında İncil getirmediği için bunu yapamaz, o zaman bakabilseydi İncilin Nuh'un Gemisinin son derece sert olan ve bu yüzden çürümeye de, tahtakurtları tarafından kemirilmeye de dayanaklı olan gofer ağacından yapıldığını açıkladığını söylerdi; sonra Spike yüzyıllar boyu mucize olarak bozulmadan saklanan şeylerden –buzların arasında bulunan ve üzerlerindeki et mahalle kasabınızdan alacağınız bonfile kadar taze olan mamutlar gibi– örnekler verir ve sözünü, eğer Yüce Tanrı'nın isteği üzerine bir şey yüzyıllar boyu mucize kabilinden saklanabiliyorsa, Nuh'un Gemisi buna iyi bir aday değil mi diye sorarak bitirirdi.

Vaiz Lance Gibson, Nuh'un Gemisinin yeri hakkında şimdilerde ne düşündüklerini saptamak için Babtist üniversitelerdeki kilise tarihçilerine danıştı; bu arada Jimmy Fulgodd Tufan sırasında rüzgarların ve su cereyanlarının muhtemel durumlarını inceledi. İkisi oturup bulgularını biraraya getirdiklerinde dağın güneydoğusunda zirveden birkaç kilometre aşağıda bir alanı geminin yeri olarak seçtiler. Spike aramaya oradan başlamayı kabul etti, ama zirveden başlayıp örümcek ağı gibi daireler çizerek inmek suretiyle her yeri sistemli bir biçimde taramayı öngören planı hakkında ne düşündüklerini sordu. Jimmy bu fikrin ardındaki düşünce tarzını beğendi, ama dağcılık açısından bunu kabul edemeyeceğini söyledi, Spike da buna katıldı. Jimmy'nin karşı önerisi Spike'ın NASA'daki iyi ilişkilerini kullanarak dağın keşif resimlerini sağlaması oldu. Resimleri büyütüp Nuh'un Gemisine benzer bir şeyin bulunup bulunmadığını anlayabilirlerdi. Spike bunun mantıklı bir yaklaşım olduğunu kabul etti, ama içinden acaba Tanrı onların kestirme yollar bulmalarını gerçekten istiyor olabilir mi diye düşündü. Projenin tüm vizyonu bir tür Hristiyan haccı değil miydi ve eski hacılar zor yollardan gitmezler miydi? Gerçi çadırlar, ipler, çizmeler, kol saatleri söz konusu olduğunda her şeyin en iyisi olsun istiyordu ama oraya çıktıklarında modern teknolojiden başka bir şeyin onlara rehberlik etmesi gerektiğini düşünüyordu.

Vaiz Gibson'un kilise faaliyetleri onu Türkiye'ye gitmekten alıkoymuştu, ama dualarında Yüce Tanrı'ya iki komite üyesi arkadaşının uzak bir ülkede Tanrı'nın işini görmeye gittiklerini anımsatarak manevi destek sağlıyordu. Betty arkadaş kalacak, medyanın mutlaka yakından izlemesi sonunda sorulacak soruları yanıtlayacaktı. Sefere çıkan grup -Spike ve Jimmy- 1977 yılının Temmuz ayında hareket edeceklerdi. Ne kadar kalacakları konusunda tahminde bulunmak istemediler. Vaiz Gibson karnına kurşun yemek istemiyorsan Tanrı'yı zora sokmaya kalkışmazsın dedi.

İyi dilek sahipleri, cemaatler ve kazadan kurtulma teçhizatı satan mağazalar çeşitli malzemeler armağan etmişlerdi; yola çıkış öncesine kadar gelmeyi sürdüren paketleri açarken Betty projenin bazı çevrelerde nasıl algılandığını merak etti. Bazı armağanlar Hristiyanlığa pek uygun düşmüyordu. Tiggler'in sefer odasına bir göz atınca Spike ile Jimmy'nin çıplak mülteciler ve sanki Türkiye'nin doğusunu yok etmek için gönderilen kiralananmış katiller olduğunu sanırdınız.

Arkalarında pek çok eski giysi, bazı otomatik silahlar, dört bayıltıcı bomba, boğazlama ipi ve bir dindarın gönderdiği intihar hapları bıraktılar. Onların yükü, hafif tip kamp teçhizatı, vitamin hapları, yeni zum mercekleri olan bir Japon fotoğraf makinesi, kredi kartları, Amerikan Ekspres seyahat çekleri, koşu ayakkabıları, bir şişe Amerikan viskisi, sıcak tutan çoraplar ve iç çamaşırı, düzenli dışarı çıkmalarını sağlamak için kepek ekmeği, diyareye karşı haplar, bir enfra-ruj gece lambası, su temizleme hapları, dondurulmuş ve konserve gıda maddeleri, şans için bir at nalı, el fenerleri, takma diş tutturucusu, elektrikli traş makineleri için yedek pil, gofer tahtasını kesecek ya da bir saldırganın karnını deşecek kadar keskin kamalar, sivrisinek savıcı, güneş kremi ve bir İncil'den ibaretti. Jimmy gizlice yüklerini incelediğinde sönük bir futbol topu ile onu şişirmek için bir pompa buldu; onları anlayışlı bir gülümseme ile yeniden yerlerine koydu. Spike eşyala-

rı gizlice incelediğinde bir kutu prezervatif buldu ve fırlatıp attı ve Jimmy'ye bundan hiç söz etmedi. Komite Doğu Türkiye'de rastladıkları köylülere iyi niyet işareti olarak neler götürmeleri gerektiğini tartıştı. Betty Spike'ı ay üzerinde gösteren renkli posta kartlarını önerdi, ama Spike kişisel zevkleri için değil, Tanrı'nın emrini yerine getirmek için seyahate çıktıklarından, bunun istenilen etkiyi yaratmayacağını hissetti. Epey düşündükten sonra yanlarına Başkan Jimmy Carter'ın yemin töreni ve güzel karısı Rosalynn için çıkartılan yaka iğnelerinden iki yüz tane aldılar. Vaiz Gibson'un bir arkadaşı iğneleri onlara ucuza bırakmış ve onlardan kurtulduğuna memnun olmuştu.

Ankara'ya uçtular ve Büyükelçinin şereflerine verdiği yemeğe katılmak için frak kiraladılar. Konuklardan çoğunun astronotluk konusunu konuşmak istemeleri ve Ararat Projesi konusunda soru sormaya kesin olarak hevesli olmamaları Spike'ı düş kırıklığına uğrattı. Spike yemek sonrası konuşmasında ek para için çağrıda bulunduğu zaman ise hiç etkilenmemiş göründüler ve cimri davrandılar.

Bir jip ya da Land Rover kiralamak amacıyla Betty'nin Kiliselerarası Seyahat acentası aracılığıyla Erzurum'a gönderdiği mesaj belli ki yerine ulaşmamıştı, onun için sefer büyük bir Mercedes ile başladı. Önce doğuda Horasan'a sonra da doğu-güneydoğu yönünde Doğubeyazıt'a gittiler. Aynı zamanda biraz soluk yeşil biraz soluk kahverengi olan çevre derli topluydu. Taze kayısı yediler ve çocuklara Başkanın gülümseyen resimlerini dağıttılar, bir bölümü memnun görüldü, başka bir bölümü dolar istemeyi sürdürdü, dolar yokluğunda tükenmez kaleme razı oldular. Her taraf asker doluydu, bu da Spike'ı bölgenin stratejik önemi üzerinde düşünmeye sevk etti. Jimmy yüz yıl kadar önce Ararat dağının ya da yerel kişilerin ısrarla söyledikleri ismiyle Ağrı dağının üç büyük imparatorluğun –Rusya, İran ve Türkiye– buluşma noktası olduğunu ve üçünü yüce dağın ayırdığını ilk kez öğrendi.

"Sovyetlerin dağın bir parçasına sahip olmaları bana doğru gelmiyor," dedi Jimmy.

Spike, "Sanırım onlar o zaman Sovyetler değillerdi. Bizim gibi Hristiyanlar ve onlara Ruslar denirdi," dedi.

"Belki de Sovyetler olduklarında Yüce Tanrı dağın onlardaki dilimini ellerinden almıştır."

Sınırların ne zaman değiştiğini tam olarak anımsayamayan Spike, "Belki," diye yanıtladı.

"Herhalde kendi kutsal dağının kâfirlerin eline düşmesini istememiştir."

Biraz sinirlenen Spike, "Ne demek istediğini anlıyorum, ama Türklere de pek Hristiyan denemez," dedi.

"Onlar Sovyetler kadar kâfir değil." Jimmy teorisinden ilk itirazda vazgeçecek değildi.

"Tamam."

Doğubeyazıt'ta kuzeye giden yolda Spike Jimmy'ye arabayı durdurması için bağırdı. Arabadan indiler ve Spike küçük bir ırmağa işaret etti. Yavaş yavaş, fakat hiç kuşkusuz yukarı doğru akıyordu.

Spike Tiggler, "Tanrı büyüktür," dedi ve dua için dizlerinin üzerine çöktü. Jimmy başını birkaç derece eğdi ama ayakta durmaya devam etti. Birkaç dakika sonra Spike Mercedes'e gitti ve iki plastik su şişesi alarak ırmağın suyuyla doldurdu.

Tekraryola düzülürlerken Spike, "Burası mucizeler ülkesi," dedi.

Jeolog ve skuba dalcısı Jimmy Fulgood, birkaç kilometre gittikten sonra bir ırmağın yukarı doğru akmasının bilimsel olarak imkansız olduğunu açıklamaya çalıştı. Hepsi dağın daha yukarısındaki suyun belli bir ağırlığı olmasına ve basıncına ve yukarı doğru aktığı bölümün aşağı doğru inişin çok küçük bir parçasını oluşturmaya bağlıydı. Bu şaşılacak durum daha önce de biliniyordu. Arabayı sürmekte olan Spike, başı-

nı olabildiği kadar neşeyle sallıyordu. "Eminim öyle açıklayabilirsin," dedi sonunda. "Ama önemli olan şu ki, suyu yukarı doğru akıtan ilk başta kimdir? Ararat'a giden yoldan geçerken görmemizi sağlayacak şekilde onu oraya kim koydu? Yüce Tanrı, işte o." Başını memnun memnun sallayarak, "Burası mucizeler ülkesi," dedi.

Jimmy her zaman Spike'ın iyimser tipte bir adam olduğunu düşünmüştü, ama burada, Türkiye'de, açıkça coşkulu bir adam olup çıkmıştı. Ne sivrisinekler ne de talihsizlikler onu rahatsız ediyordu; verdiği bahşişler gerçek bir Hristiyanaya yakışır eli bolluğu gösteriyordu; ve bir adeti vardı, yolda ne zaman bir ineğin yanından geçseler, arabanın penceresini indiriyor ve ineğin sahibine ya da kırlara doğru bağıriyordu: "Arabayı sür ya da sütünü sağ, inek!". Bu bazen insanın sinirine dokunuyordu, ama Jimmy Ararat Projesinden iyi para alıyordu ve bu neşeli tavırlara, huysuzluklara nasıl dayanacaktıysa, öyle dayanıyordu.

Yol bitip de karşılarında Küçük ve Büyük Ağrı'yı görene kadar sürmeye devam ettiler.

Spike, "Sanki karıkoca," dedi.

"Nasıl, yani?"

"Erkek ve kız kardeş, Ademle Havva. Büyük olan ve yanındaki derli toplu güzel küçük. Görüyor musun? *Erkek ve kadın, onları O yarattı.*"

"Bu dağı yaratırken Tanrı'nın bunu düşündüğünden emin misin?"

"Tanrı'nın aklında hep bir şey vardır. Her zaman." Jimmy Fulgood karşısındaki ikiz tepeye baktı ve Betty Tigglar'ın Spike'dan birkaç santim daha uzun olduğu düşüncesini kendine sakladı.

Kendilerini Tanrı'nın onlara verdiği ikişer ayağa teslim etmeden önce teçhizatı aralarında bölüştüler. Tanrı'nın dağında içki içmenin doğru olmayacağını düşünerek viskiyi arabanın arka bagajında bıraktılar; Jimmy Carter iğnelerine de

artık gereksinimleri kalmamıştı. Seyahat çeklerini, uğurlu at nalını ve İncil'i aldılar. Teçhizatı taşırken Jimmy, Spike'ı sönük futbol topunu sırt çantasına koyarken yakaladı. Sonra önde içi içine sığmayan astronot arkada generalin peşindeki küçük rütbeli subay gibi yürüyen uzun boylu eski basketbol yıldızı, dağın güney yamaçlarına doğru yola çıktılar. Jimmy'nin jeoloji merakı zaman zaman durup kayaları incelemesine neden oluyordu; fakat Spike durmadan yola devam etmelerini söylüyordu.

Dağda yalnızdılar ve bu yalnızlığı çok heyecan verici buldular. Daha alçaklarda kertenkelelere, daha yukarılarda dağ keçilerine rastladılar. Kartallarla şahinlerin erişemediği, görülebilen tek hareketin bir tilkinin fırlaması olduğu yüksekliklere tırmandılar. Soğuk gecelerde, gaz lambalarının çıplak ve tıslayan ışığında Jimmy seferin günlüğünü yazıyor, Spike ise İncilini okuyordu.

İncelemelere, Kilise ile bilim arasındaki o pek sıcak olmayan anlaşma alanı olan güneydoğu yamacında başladılar. Kayaların arasındaki çatlakları inceliyor ve çorak mağaraların içine bakıyorlardı. Jimmy olduğu gibi kalan Nuh'un Gemisinin tamamını mı –o takdirde gözden kaçması mümkün değildi– yoksa belirgin bir parçasını: belki merdivenini ya da hâlâ katranla kaplı birkaç tahtasını mı bulacaklarından emin değildi.

İlk gözden geçirme hiçbir şey göstermedi; bu da onları ne şaşırttı ne de telaşlandırdı. Kar sınırını geçtiler ve zirveye doğru yollandılar. Tırmanışlarının sonuna doğru, gök yavaş yavaş renk değiştirmeye başladı; zirveye yaklaştırdıklarında renk parlak yeşil olmuştu. Burası mucize doluydu. Spike diz çöküp dua etti, Jimmy de kısa bir süre ona katıldı. Hemen ayaklarının dibinde, ikincil bir zirveye doğru inen kar kaplı tatlı bir yamaç vardı. Tam Nuh'un Gemisinin yaslanıp duracağı bir yer. Ama araştırmaları hiçbir sonuç vermedi.

Dağın kuzey yanı derin bir çatlakla bölünmüştü. Spike,

bin kadem kadar aşağıda uçurumun bittiği yeri işaret ederek burada bir zamanlar bir manastır bulunduğunu söyledi. Sahici keşişler falan. Sonra, 1840'da korkunç bir deprem dağı bir köpeğin bir fareyi salladığı gibi sallamıştı, ve küçük kilise ve daha aşağıdaki adının başında A harfi olan küçük köy yıkılmıştı. Anlaşıldığına göre herkes ölmüştü, diye anlattı Spike. Zaten ölmeselelerdi daha sonra kesin olarak öleceklerdi. Şu çatlağı görüyor musun? Depremden birkaç gün sonra biriken karlar ve sular o çatlaktan aşağı akmıştı. Karların ve suların önünde hiçbir şey duramazdı. Sanki Tanrı'nın intikamıydı. Manastırı ve küçük köyü dünya yüzünden silmişti. Öyküyü dinlerken Jimmy Fulgood başını ciddi ciddi sallıyordu. Bütün bunlar Sovyetler dağın bu dilimine sahipken olmuş diyor-du kendi kendine. Doğru, o zamanlar Rustular ve Hristiyan-dılar, ama her şey gösteriyordu ki, Tanrı Sovyetlere onlar Sovyet olmadan önce içerlemişti.

Üç hafta boyunca Nuh'un Gemisini aradılar. Jimmy acaba gemi dağı çevreleyen buzdan kornişin içinde mi saklı diye düşünüyordu; ve Spike bunun olabileceğini, fakat olsaydı Tanrı'nın mutlaka bunu bir yol bulup belirteceğini savunuyordu. Tanrı onları dağa gönderip sonra da gönderilme nedenlerini onlardan gizlemezdi; Tanrı'nın böyle huyları yoktu. Jimmy bu konuda Spike'ın söylediklerini kabul etti. Gözleriyle, dürbünlerle ve enfra-ruj gece lambalarıyla aradılar. Spike bir işaret bekliyordu. İşaret gelince onu tanıyabileceğinden emin miydi? Belki de rüzgar onları ne yöne savurursa orada aramalıydılar gemiyi. Rüzgarın estiği yönde aradılar gemiyi. Hiçbir şey bulamadılar.

Her gün güneş aşağıdaki ovayı ısıtıp ılık hava yükselmeye başlayınca, dağın tepesinde buluttan bir hale oluşuyor, onların daha alçaktaki yamaçları görmelerini engelliyordu. Üç haftanın sonunda inip Mercedes'in arka bagajından bir miktar daha malzeme aldılar. En yakın köye gittiler. Spike oradan Betty'ye "Haber olmaması iyi haberdur" diye bir kart gön-

derdi. Kart Betty'ye olabileceğinden daha az anlaşılır geldi. Sonra dağa geri döndüler ve üç hafta daha aradılar. Bu sırada dolunay vardı ve Spike her gece, şimdiki seferin orada ay tozlarının arasında nasıl başladığını anımsayarak ona bakıyordu. Bir gece Jimmy dirseğinin dibinde durdu ve krema gibi duran iniş çıkışlı küreye bakıp sinirli bir gülüşle, "Gerçekten yoğurt tatlısına benziyor," dedi. "Oraya gidince daha çok kirli bir plaj kumuna benziyor," diye yanıt verdi Spike. Yukarı bakmaya devam etti, bir işaret bekliyordu. Hiçbir işaret gelmedi.

Dağa üçüncü kez gelişlerinde –bu yıl için sonuncusu olmasına karar vermişlerdi– Spike bir keşifte bulundu. Zirvenin birkaç bin kadem altındaydılar ve çok tehlikeli bir çakıl taşı yığınına tam geçmişlerdi ki yan yana iki mağaraya rastladılar. Sanki Tanrı kayalara iki parmağını batırmıştı. Eski astronot, Jimmy'nin zorla tahammül ettiği o iflah olmaz iyimserliği ile neşe içinde iki mağaranın birincisinde gözden kayboldu; önce sessizlik vardı, sonra yankılanan bir uluma duyuldu. Uluma hemen hiç soluk almadan yavaşlayıp sporcu naralarına dönüşüncüye kadar Jimmy'nin aklına aylar –hatta o iğrenç kardanadam– geldi.

Jimmy Spike Tiggler'i mağaranın ortasında diz çökmüş dua ederken buldu. Önünde bir insan iskeleti yatıyordu. Jimmy Spike'ın yanına çöktü. Dizlerinin üzerindeyken bile eski basketbol yıldızının boyu Spike'ınkinden uzundu. Spike el fenerini söndürdü, Jimmy de öyle yaptı. Soğuk karanlıkta birkaç dakika tam sessizlik hakim oldu. Sonunda Spike, "Nuh'u bulduk," diye mırıldandı.

Jimmy yanıt vermedi. Bir süre sonra el fenerlerini yeniden yaktılar ve iki ışık huzmesi önlerindeki iskeleti saygıyla inceledi. İskeletin ayakları mağaranın ağzına doğru uzanmıştı ve ikisine de noksansız gibi göründü. Kemiklerin aralarından sarkan bazıları beyaz bazıları grimsi kumaş parçaları vardı.

"Tanrıya şükürler olsun," dedi Spike Tiggler.

Çadırlarını yamacın biraz aşağısına kurdular ve öbür mağarayı araştırdılar. Spike içinden Nuh'un karısını, belki de geminin seyri sefer defterini bulmayı umut ediyordu ama başka hiçbir şey bulamadılar. Daha sonra, akşam geceye dönüşürken, çadırın içinde basınç altındaki havanın çıkardığı bir tıslama sesi duyuldu ve Spike Tiggler futbol topunu Büyük Ararat'ın kayalarından öteye Jimmy Fulgood'un tereddütlü kollarının arasına şutladı. Top Jimmy Fulgood'un basketbol oynamaya alışık ellerinin arasına defalarca geldi. Onun topu Spike'a geri gönderişleri pek kusursuz değildi, ama Spike bundan yüksünmüyordu. Hava soğuyuncaya ve ikisini ay ışığından başka bir şey aydınlatmaz oluncaya kadar tekrar tekrar şut çekti. Karanlıkta bile Spike'ın gözleri hata yapmıyordu; Jimmy topun kendisine gece uçuşundaki bir yarasaninki kadar hatasız geldiğini görüyordu. Bir an, "Hey, Spike, şu enfra-ruj aleti kullanmıyorsun, değil mi?" diye bağırdı ve belli belirsiz görünen oyun arkadaşından bir gülme duyuldu.

Yemeklerini yedikten sonra Spike el fenerini aldı ve adını Nuh'un Mezarı koyduğu yere gitti. Jimmy, ya nezaketinden ya da batıl itikatten, geride çadırda kaldı. Bir saat kadar sonra Spike iskeletin pozisyonunun, ölmekte olan Nuh'un mağaranın ağzından ayı –Spike Tiggler'in yakınlarda yüzeyinde durduğu aynı ayı– seyretmesine izin verdiğini bildirdi. Çadırın fermuarını gece için kapatırken yine, "Tanrıya şükürler olsun," dedi.

Bir süre sonra ikisinin de uyuyamadığı anlaşıldı. Jimmy hafifçe öksürdü. "Spike," dedi ihtiyatlı bir sesle, "Bana... Bana öyle geliyor ki... bir sorunla karşı karşıyayız."

"Sorunla mı karşı karşıyayız? Biz bir *mucize* ile karşı karşıyayız."

"Elbette mucize, ama bir sorunumuz da var."

"Bu nasıl bir sorun bana anlat, Jimmy." Spike'ın ses tonu alaycı, hoşgörülü ve tepeden bakarcaydı; kolunun gücünden emin bir savunma oyuncusununkine benziyordu.

Jimmy neye inanacağından pek emin olmadığı için sözcükleri özenle seçerek konuştu. "Diyelim ki yüksek sesle düşünüyorum Spike ve şu an için olumsuz bakıyorum."

"Tamam." Spike'ın haletiruhiyesini hiçbir şey bozamazdı. Şiddetli heyecan ve kurtuluş hissi karışımı ona uzaydan denize inişlerini anımsatıyordu.

"Biz Nuh'un Gemisini arıyoruz, değil mi? Sana Gemiyi bulacağımız *söylenmişti*, öyle değil mi?"

"Elbette. Bulacağız. Bulmaya mecburuz. Ama belki başka gelişinizde."

Jimmy ısrar etti: "Ama biz Nuh'un Gemisini arıyorduk. Bize... sana... gemiyi bulmamız *söylenmişti*."

"Biz gümüşe nişan almışken altın bulduk."

"Tamam. Sadece aklıma geldi... Nuh gemisi karaya oturduktan sonra başka bir yere gitmemiş miydi? Yani, birkaç yüzyıl daha yaşamıştı, İncil'e göre?"

"Doğru. Üç yüz elli yıl. Doğru. Zirvedeyken sana söyledim köy. Arghuri. Nuh ilk oraya yerleşmişti. Asmalarını oraya dikmişti. İlk çiftliği orada kurmuştu. Evini yeniden inşa etmişti."

"Orası *Nuh*'un köyü müydü?"

"Elbette." Sonra şaka yollu, "Sovyet mıntıkasında," diye ekledi."

Jimmy'nin kafası iyice bulanmıştı. "Demek Tanrı Nuh'un köyünün, çiftliğinin bir depremde yerle bir olmasına razı oldu, öyle mi?" diye sordu.

"Bir Hikmeti olmalı. Her zaman vardır. Her neyse önemli olan o değil. Önemli olan, Nuh oraya yerleşti. Belki oradan başka yere gitti ya da gitmedi. Ama gömülmek için Ararat'a geri dönmesinden daha akla yakın ne olabilir? Zamanın üzerindeki ağırlığını hissedince? Belki de Gemiden iner inmez o mağarayı bellemişti. Ve onu kurtardığı için Tanrıya duyduğu şükran ve itaatın bir işareti olarak ölme saati geldiği zaman

ihtiyar kemiklerini buraya sürüklemişti. Cengeldeki filler gibi."

"Spike, mağaradaki kemikler – nasıl söylesem... biraz fazla... nasıl söylesem... sağlam kalmamış mı? Ben sadece şeytanın avukatlığını yapıyorum, anlıyorsun, değil mi?"

"Rahat ol, Jimmy, pek güzel anlatıyorsun."

"Ama gerçekten çok iyi durumdalar."

"Jimmy, biz burada mucizelerden, tanrısal işaretlerden söz ediyoruz. Elbette, iyi durumda olacaklar, öyle değil mi? Nuh gerçekten çok özel bir kişiydi. Öldüğü zaman kaç yaşındaydı? Dokuz yüz elli. Tanrı'nın sevgili kullarından biriydi. Şimdi, eğer onun onu bin yıla yakın süre taşıyacak kemikleri vardysa, onların standart hızla çürüyeceklerini düşünemezsin, değil mi?"

"Ne demek istediğini anlıyorum, Spike."

"Kafana takılan başka bir şey var mı?" Jimmy'nin kuşku-larından memnun oluyor gibiydi. Kendisine atılan bütün top-ları yakalayabileceğinden emindi.

"Şimdi tam olarak ne yapacağız?"

"Dünyaya ilan edeceğiz. Yapacağımız bu. Ve dünya sevi-necek. Ve bu buluşun sonucu olarak birçok insan dinimize ka-tılacak. Ve bu dağ yamacına yeniden bir kilise kurulacak, Nuh'un mezarının üzerinde. Belki de Nuh'un Gemisi biçimin-de. Ya da bir Apollo uzay gemisi biçiminde. Bu daha uygun olurdu, daireyi tamamlardı."

"Tepkileri seninle birlikte karşılayacağım, Spike. Ama sana bir şey söylemeliyim. Sen ve ben inanç insanlarıyız."

"Hem de bilim adamları," dedi astronot jeologa.

"Tamam. İnanç insanları olarak tabii ki inancımızı gerek-siz iftiralarından korumalıyız."

"Elbette."

"Belki, haberi açıklamadan önce, *bilim* adamları olarak, inanç insanları olarak bulduğumuz şeyi kontrol etmeliyiz."

"Yani?"

"Yani, Nuh'un üzerindeki giysi parçalarını laboratuvar testlerinden geçirene dek koca ağızlarımızı kapalı tutmalıyız."

Spike, dünya yüzündeki herkesin aydan dönen astronotlar için olduğu gibi ellerini birleştirmeyebileceğini düşününce, çadırın öbür yarısında bir sessizlik oldu. Nihayet, "Sanırım, doğru düşünüyorsun, Jimmy. Beni de acaba giysilerle ilgili bir sorunumuz olabilir mi diye düşünmeye ikna ettin."

"Ne demek istiyorsun?"

Şimdi de kuşkulu adamı oynama sırası Spike'a gelmişti.

"Ben sadece varsayımları dile getiriyorum. Nuh'un çıplaklığı hakkındaki öyküyü anımsıyor musun? Oğullarının onu nasıl örttüğünü? Nuh'un kemiklerinin özel bir şeyler olduğunu varsayabiliriz, ama bu acaba giysileri de özeldi anlamına mı gelir?" Sustu, sonra devam etti. "Kuşkuculara fırsat verecek değiliz. Ya Nuh buraya cenaze giysileriyle bırakıldıysa ve birkaç yüzyıl sonra giysiler toz ve küle dönüştüyse? Sonra bir hacı geliyor –belki kâfir kabileler arasından salimen geri dönemeyen bir hacı– ve cesedi buluyor. Nuh'un çıplaklığına yeniden rastlamış gibi. Ve hacı Nuh'a *kendi* giysilerini veriyor –bu da nasıl olup da haberi dünyaya duyurmak için sınırları aşmadığını açıklıyor. Ama bizi de tarih belirleyici testlerde ciddi bir hata sorunu ile karşı karşıya bırakıyor."

Jimmy "Haklısın," dedi. Sonra, sanki ikisi de öbürünün bir sonraki mantıki adımı atmasını bekliyormuş gibi uzun bir sessizlik oldu. Sonunda Jimmy, "Acaba yasal durum nedir?" diye sordu.

Spike pek cesaret kırıcı olmayan bir ses çıkardı.

"Acaba Nuh'un kemikleri kime ait?" Sonra çabucak ekledi. "Tanrıdan başka?"

"Mahkemelerden karar çıkartmak yıllar sürebilir. Avukatları bilirsin."

Yaşamı boyunca hiçbir mahkemede bulunmamış olan Jimmy, "Bilirim," dedi. "Tanrının bizim yasal yollardan geçmemizi isteyeceğini sanmıyorum. Sezar'a yalvarmak ya da onun gibi bir şey."

Spike başını salladı ve Tanrının dağında yapayalnız oldukları halde sesini alçalttı. "O adamlara fazla bir şey gerekmez, değil mi?"

"Hayır. Hayır. Gerekmez, sanırım." Jimmy bir deniz kuvvetleri helikopterinin gelip her şeyi havadan taşıyacağı hakkındaki kısa düşünden vazgeçti.

Daha fazla tartışmadan eski astronot ve skuba-dalıcısı jeolog ellerinde iki titreyen el feneri ile mağaraya döndüler ve Nuh'un iskeletinden hangi kemikleri Doğu Türkiye'den çıkaracaklarını saptamaya çalıştılar. Dinsel duygular, fayda ve açgözlülük, hepsi birden sessizce oradaydı. Sonunda sol elden bir küçük kemik ve yerinden oynayıp sağ kürek kemiğinin üzerine yuvarlanmış bir boyun vertebra kemiğini aldılar. Jimmy parmağı, Spike ise boyun kemiğini aldı; ülkelerine birlikte dönmelerinin delilik olacağına karar verdiler.

Spike Atlanta üzerinden dönecekti, fakat medya peşini bırakmadı. Hayır, şu anda bir şey söyleyecek durumda değildi. Evet Ararat Projesi çok iyi başlamıştı. Hayır. Hayır. Hiçbir sorunla karşılaşmamışlardı. Dr. Fulgood ayrı uçakla geliyordu, çünkü İstanbul'da tamamlaması gereken birkaç işlem vardı. Ne gibi şeyler mi? Evet. Evet, zamanı gelince bir basın toplantısı düzenleyeceklerdi ve evet, Spike Tiggler o zaman onlara belirgin ve iyi haberler verebilecekti. Mimoza rengi giysinizle kendinizi nasıl hissediyorsunuz, Bayan Tiggler? "Oo, ben yüzde yüz kocamın arkasındayım ve döndüğüne çok seviniyorum."

Vaiz Gibson, bir miktar tereddüt ve epey duadan sonra Nuh'un iskeletinden iki kemiğin bilimsel analize tabi tutulmasını kabul etti. Vertebra ile parmak kemiğini onları Yunanistan'da bulduğunu söyleyecek güvenilir bir aracı ile Was-

hington'a gönderdiler. Betty Spike'ın kendini yeniden kaymak treninin lüks vagonuna atıp atamayacağını beklemeye başladı.

Washington gönderilen kemiklerin, yirmi yıl fazlası ve eksiğiyle, yüz elli yıllık olduğunu bildirdi. Bir de boyun kemiğinin kesinlikle bir kadına ait olduğunu kendiliklerinden eklediler.

Saat yedi feribotu Cape Hatteras'dan Ocracoke Adasına giderken karanlık suların üzerinden huzursuz bir sis yükseliyordu. Vapurun projektörü ilerdeki suları yarıyordu. Vapurun her gece, sanki ilk sefermiş gibi, yolunu bulması gerekiyordu. Beyaz, yeşil ve kırmızı işaret ışıkları vapuru sinirli rotasında ilerletiyorlardı. Güverteye çıkıyordunuz, soğuğa karşı omuzlarınızı kaldırıyordunuz ve ayın çıkıp çıkmayacağına dair en ufak bir işaret göremiyordunuz. Omuzlarınızı tekrar silkip dumanlı kamaraya dönüyordunuz.

Yüz mil batıda, Ay Tozu Lokantasında, Spike Tiggler içinde yukarı doğru akan bir ırmağın suyu bulunan bir şişeyi havada tutarak, ikinci Ararat Projesinin başlayacağını açıklıyordu.

10

Düş

Düşümde uykudan uyandığımı gördüm. Bu düşlerin en eskisidir ve ben bu düşü gördüm. Düşümde uykudan uyandığımı gördüm.

Kendi yatağımdaydım. Bu biraz şaşırtıcıydı, ama bir an düşündükten sonra bunun mantıklı olduğunu anladım. Başka kimin yatağında uyanabilirdim? Çevreme bakındım ve Allah, Allah dedim. İtiraf ediyorum pek parlak bir tepki değildi bu. Ama yine de büyük olaylar karşısında hiç doğru sözcükleri bulup söylediğimiz olur mu?

Kapı vuruldu ve içeri aynı anda yan yan ve arka arka yürüyen bir kadın girdi. Bunun acayip görünmesi gerekliydi, ama öyle görünmedi; hayır, bana çok rahat ve şık geldi. Ellerinde bir tepsi taşıyordu, onun için içeri öyle girmişti. Dönünce bir tür üniforma giydiğini gördüm. Bir hemşire mi? Hayır. Daha çok adını hiç duymadığınız bir havayolunun hostesine benziyordu. Sanki buna alışık değilmiş, ya da bunu beklemiyormuş gibi, ya da her ikisi birden, hafif bir gülümseme ile, "Oda servisi," dedi.

"Oda servisi mi?" diye tekrarladım. Benim geldiğim yerde böyle bir şey ancak filmlerde olur. Yatağımda oturdum ve bir de baktım ki çırlıçıplağım. Pijamalarımı nereye gitmişti? Bu bir değişiklikti. Değişik olan bir şey daha, ben yatakta oturunca kadının beni belime kadar çıplak göreceğini fark etmemdi, bilmem anlatabiliyor muyum? Ama hiç sıkılma duymadım. Bu iyiydi.

"Giysileriniz dolapta," dedi. "Acele etmeyin. Bütün gününüz var. Ve," diye ekledi gerçek bir gülümseme ile, "yarınızdadır."

Tepsime baktım. Size o kahvaltıyı anlatmama izin verin. Bu hilafsız hayatımın kahvaltısıydı. Başlangıç olarak yarım kesilmiş greyfrut. Bir greyfrutun neye benzediğini biliyorsu-

nuz: bir çatalla ya da başka bir şeyle tutmadıkça gömleğinize nasıl suyunu fışkırttığını ve ellerinizden kaydığını; etinin o donuk zara nasıl yapıştığını ve yarım çekirdek yapışmış olarak nasıl birden koptuğunu, tadının nasıl acımsı olduğunu fakat üzerine şeker yığmaktan nasıl kaçındığınızı biliyorsunuz. Bir greyfruit böyledir, doğru değil mi? Şimdi size *bu* greyfruitu anlatayım. Evvela eti sarı değil pembeydi ve her dilim o yapışkan zarından özenle ayrılmıştı. Meyvenin kendisi bir çatal ya da maşa ile altından tabağa tutturulmuştu ve benim onü yerinde tutmama, hatta dokunmama hiç gerek yoktu. Şeker arandım, ama alışkanlıktan. Tadı iki bölümde geliyordu ağza – bir tür uyandırıcı ekşilik sonra onu çabucak izleyen bir tatlılık; ve her biri kurbağa cenini büyüklüğündeki baloncukların ağızımda ayrı ayrı patlaması. Sizden ne saklayayım düşlerimin greyfruitu böyleydi.

Bir imparator gibi, içi boşaltılmış yarım greyfruitu bir yana itip armalı bir tabağı örten gümüş kapağı kaldırdım. Altında ne bulacağımı elbette biliyordum. Kenarları ve kıkırdakları temizlenmiş, yağları ateş gibi pırıldayan üç dilim kızarmış domuz pastırması. Pişerken üzerine yağ gereği gibi kaşık kaşık dökülmüş olduğundan sarısı sütlü gibi görünen, beyazının dış kenarları altın telkari işi gibi sahanda yayılan iki yağda pişmiş yumurta. Ancak ne olmadığını anlatarak tarif edebileceğim kızarmış domates. Sap, çekirdek, damarlı et ve kırmızı sudan oluşmuş civık bir şey yerine, sert, dilimlenebilir, her tarafı aynı ölçüde pişmiş ve tadı –evet, anımsadığım tek şey bu– domates tadında bir şey. Sosise gelince: Fransız kopyası bir zara doldurulmuş yarı ılık at eti değil; koyu kırmızı ve özlü... bir... sosis, işte, onu tarif edecek tek sözcük bu. Bundan önceki yaşamımda zevkle yediğimi sandığım bütün öbür sosisler sadece bunun gibi olmaya çabalıyorlarmış meğer; sanki denemeye giriyorlar ve rolü alamıyorlardı. Yarım ay biçiminde gümüş kapaklı bir yan tabak vardı; kapağı kaldırdım; evet, domuz pastırması kenarları ayrı olarak kızartılmış, tadılmayı bekliyordu.

Kızarmış ekmek ve marmelat – onları tasavvur edebilir ve nasıl olduklarını kendiniz hayal edebilirsiniz. Ama size çaydanlığı da anlatmalıyım. Çay, tabiatıyla gerçek çaydı, bir race'nın özel adamları tarafından toplanmışçasına çeşnili. Çaydanlığa gelince... Bir kez, yıllar önce, bir turla Paris'e tatile gitmiştim. Öbür yolculardan ayrılıp zenginlerin yaşadığı yerlerde dolaştım. Yani, alışveriş ettikleri ve yemek yedikleri yerlerde. Köşedeki bir kafenin önünden geçtim. Öyle pek harika görünmüyordu ve bir an için orada oturmayı düşündüm. Ama oturmadım, çünkü bir masada çayını içen bir adam gördüm. Çayını fincanına boşaltırken, bana lüksün son haddi gibi görünen bir alet gördüm; çaydanlığın burnuna üç ince gümüş zincirle asılı bir süzgeç. Adam çaydanlığı boşaltma açısına yükseltince, süzgeç öne doğru geliyor ve çay yapraklarını yakalıyordu. Adamın boş eliyle bir süzgeci tutmak derdinden nasıl kurtarılabilceği konusuna sarf edilen ciddi düşünceye inanmadım. Oradan biraz kendimden memnun uzaklaştım. Şimdi kahvaltı tepsimde şık Paris kafelerinin sembolü olan bir çaydanlık duruyordu. Burnuna üç gümüş zincirle bir süzgeç takılıydı. Bunun anlamını görebiliyordum.

Kahvaltıdan sonra, tepsiyi komodinın üzerine bıraktım ve dolaba gittim. Hepsi oradaydı, en sevdiğim giysilerim. İnsanların hakkında ne değişik, elden düşme mi aldın, yirmi yıl sonra yeniden moda olabilir demelerine rağmen hâlâ beğendiğim spor ceket. Kıçı tamir kabul etmez hale geldiği için karımın attığı fitilli kadife pantolonum; ama biri onu tamir etmesini becermişti ve pantolon yeni gibiydi – ama henüz sevmeye başlamayacağınız kadar yeni değil. Kadife askılara sırayla asılmış gömleklerim bana kollarını uzatıyorlardı, neden olmasın, ömürlerinde bu denli şımartılmamışlardı. Ölümlerine üzüldüğüm ayakkabılarım; delikleri yok olmuş çoraplarım; dükkan vitrinlerinde gördüğüm kravatlar. Gıpta edeceğiniz bir giysi koleksiyonu değil, ama konu bu değildi. Kendime güvenim geri gelmişti. Yeniden kendim olacaktım. Kendimden fazlasını olacaktım.

Yatağın yanında daha önce fark etmediğim ucu püsküllü bir zil kordonu vardı. Kordonu çektim, sonra utandım ve yeniden çarşafların altına girdim. Hemşire-hostes içeri girince, karnıma bir şaplak atarak, "Biliyor musunuz, hepsini bir kez daha yiyebilirim," dedim.

"Buna şaşırmadım," dedi. "Bunu söylemenizi bekliyordum."

Bütün gün kalkmadım. Kahvaltıda kahvaltı ettim. Öğlen ve akşam yemeklerinde de. Bu bana iyi bir sistem gibi geldi. Öğle yemeği sorununu yarın düşünecektim. Hayır, yarın hiçbir şey düşünmeyecektim. En azından, yarın öğle yemeğini düşünmeyecektim. Yarın hiçbir şeyi dert etmeyecektim. Kahvaltı-öğle yemeğim ve kahvaltı-akşam yemeğim arasında (Şu süzgeç sistemini bayağı beğenmişim, çayınızı boşaltırken boş elinizle bir kruasan yiyebiliyorsunuz) uzun bir uyku çektim. Sonra duş aldım. Banyo da yapabiliyordum, ama ben banyoda onlarca yıl kalabiliyorum, onun için duş almayı yeğledim. Adımın baş harfleri altın iplikle göğüs cebinin üzerine işlenmiş kapitone bir robdöşambr buldum. Bana tıpatıp uydu, ama o altın harfler bana benim kıçımdan çok yükseklerden osuruyormuşum duygusu verdi. Ben buraya bir sinema yıldızı gibi caka satmaya gelmemiştim. Ben altın kıvrımlara bakarken, onlar gözlerimin önünden silindi. Gözlerimi kırpıttım, hepsi yok oldu. Robdöşambr normal bir ceple daha rahat olmuştu.

Ertesi gün uyandım – ve kahvaltı ettim. Kahvaltı bir gün önceki kadar iyiydi.

Brigitta tepsiyi almaya geldiğinde, "Alışverişe mi çıkacaksınız," diye mırıldandı.

"Elbette." Tam da aklımda olanı söylemişti.

"Alışverişe çıkmak mı istersiniz ya da olduğunuz yerde mi alışveriş etmek istersiniz?"

"Çıkmak isterim," dedim aradaki farkı pek anlamadan.

"Tamam."

Karımın erkek kardeşi bir kez Florida'da geçirdiği on günden sonra dönmüş ve "Öldüğüm zaman cennete gitmek istemiyorum. Amerika'da alışverişe çıkmak istiyorum," demişti. O ikinci sabah ne demek istediğini anlamaya başladım.

Süpermarkete vardığımızda Brigitta yürümek mi arabayla gitmek mi istediğimi sordu. Arabayla gidelim, eğlenceli olabilir dedim. Bu yanıtı da bekliyordu. Düşünecek olursak kadının işinin bazı yönleri çok sıkıcı olabilir – yani muhtemelen hepimiz aynı tepkileri gösteriyoruzdur. Her neyse, arabaya bindik. Alışveriş arabaları vızır vızır dolaşan ve elektrikli bir göz sayesinde birbirleriyle asla arpışmayan motorize tel trolleylerdi. Tam kafa kafaya arpışacağınızı sandığınız anda bir de bakıyordunuz üzerinize gelen arabanın yanında dolaşıyorsunuz. Eğlenceli oluyor, çarpışmaya çalışmak.

Sistemi kolay öğrenebiliyorsunuz. Elinizdeki plastik kartı satın almak istediğiniz malların yanındaki deliğe sokuyorsunuz ve istediğiniz miktarı tuşlara basarak belirtiyorsunuz. Bir iki saniye sonra kartınız geri geliyor. Sonra da mallar otomatik olarak teslim ediyor ve hesabınıza yazılıyor.

Alışveriş arabamda çok iyi vakit geçirdim. Eskiden, daha önceki günlerde, alışveriş ederken, küçük çocukların tekerlekli sepetlere bindirilip kafesteymişler gibi anne babaları tarafından oraya buraya çekildiğini anımsadım; onlara imrenirdim; ama artık imrenmiyordum. Allahım, o sabah neler aldım! Neredeyse o pembe greyfrutun içini temizledim. En azından bana öyle geldi. Kahvaltılar aldım, öğle yemekleri aldım, akşam yemekleri aldım, kuşluklar aldım, akşam çayları aldım, aperitif mezeleri aldım, gece yarısı ziyafetleri aldım. Adını bilmediğim meyveler, ömrümde görmediğim sebzeler, tanıdık hayvanların garip yerlerinden etler, tanımadığım hayvanların bilmediğim etlerini aldım. Avustralya bölümünde timsah kuyruğu bonfilesi, su aygırı filetosu, *kanguru bifteği* buldum, hepsini aldım. Ağız tadı meraklılarının dolabını talan ettim, üzeri vişne parçalarıyla süslü dondurulmuş istakoz suflesi aldım, böyle bir şeyi nasıl almamazlık edebilirdim?

İçkilere gelince... Kendini kaybetmenin bu denli çok çeşidi bulunduğunu rüyamda bile görmemiştim. Ben genellikle, alkollü bira içen bir adamım, ama peşin hükümlü görünmek istemedim ve epeyce kasa şampanya ve kokteyller aldım. Şişelerin üzerlerindeki etiketler çok yardımcı oldu: cinsiyet, ağırlık, vücut yağı gibi faktörleri hesaba katarak, şişenin içindekinin sizi ne denli sarhoş edeceğinin ayrıntıları veriliyordu. Karmaşık etiketli bir berrak alkol markası vardı. Adı Stinko-Paralytiko idi (Yugoslavya'da yapılmış) ve etikette, "Bu şişe sizi yaşamınız boyunca olmadığınız kadar sarhoş edecektir," yazıyordu. Bu içkiden bir kasayı eve götürmem gerekiyordu, değil mi?

Çok iyi iş başarmıştım o sabah. Belki de en verimli iş yaptığım sabahtı. Bana küçümseyerek bakmaya da kalkmayın. Siz de aynısını yapardınız. Diyelim ki alışverişe çıkmadınız, ne yapacaktınız o zaman? Ünlü kişilerle mi tanışacaktınız? Seks mi yapacaktınız? Ya da golf mü oynayacaktınız? Öyle sonsuza dek ihtimaller yok. Unutulmaması gereken nokta, burası ve orası hakkında unutulmaması gereken nokta bu. Eğer ben önce alışverişe gittimse, bu benim türümden insanların yapacağı ilk şey olduğundan. Siz önce ünlü insanlarla tanışsaydınız ya da seks yapsaydınız ya da golf oynasaydınız ben sizi küçümsemezdim. Hem ben sırası gelince onları da yaptım. Dediğim gibi o kadar da farklı değiliz birbirimizden.

Eve döndüğümüzde... tam olarak yorgun değildim... burada yorulunmuyor... ama doymuştum bir nevi. O alışveriş arabaları eğlenceliydi; bir daha zahmet edip yürüyeceğimi sanmıyordum – düşünecek olursak, markette yürüyen hiç kimse görmemiştim. Derken öğle yemeği zamanı geldi. Brigitta kahvaltı ile görüldü. Sonra biraz kestirdim. Düş göreceğimi sandım, çünkü ben ne zaman öğleden sonra uyusam düş görürüm. Görmedim ve neden görmediğime şaşıtım.

Brigitta beni çay ve seçtiğim bisküvilerle uyandırdı. Bunlar özellikle benim gibi insanlar için yapılmış kuşüzümlü bis-

küvilerdi. Sizin bu konudaki tavrınızı bilmiyorum, ama ben kuşüzümlü bisküvilere yeterince kuşüzümü konmamasından yakınmayla geçirdim ömrümü. Anlaşılan siz kuşüzümlü bisküvilere *çok* kuşüzümü konmasından yana değilsiniz, çünkü o zaman elinizde bisküvi yerine bir avuç kuşüzümü olurdu diye düşünürsünüz, ama ben bisküvinin içine konan malzemenin pekâlâ ayarlanabileceği kanısındayım. Doğal olarak kuşüzümleri lehine, mesela yarı yarıya. (Ve bu bisküvilerin adı da Yarım Yarım'dı. Ben onlardan üç bin paket aldım.

Düşünceli Brigitta'nın tepsiye koyduğu gazeteyi açtım ve neredeyse çayımı döküyordum. Hayır, döktüm – ama artık bu tür şeylere üzülmüyorsunuz. Manşet haberdi. Öyle olması da gerekirdi. Leicester City FA Kupasını kazanmıştı. Şakası yok, Leicester City FA Kupasını bal gibi kazanmıştı. Buna inanamazdınız, değil mi? Belki de inanırdınız, eğer futbol hakkında hiçbir şey bilmeseydiniz. Ama ben futbolu biraz bilirim ve bütün yaşamım boyunca Leicester City'yi tuttum, ama buna inanamazdım, mesele bu. Beni yanlış anlamayın. Takımımı küçümsemek istemiyorum. İyi takımdır, bazen çok iyi takımdır, ama önemli maçları kazandığı hiç görülmemiştir. Sayabildiğin kadar İkinci Lig şampiyonlukları vardır, evet, ama Birinci Ligde hiçbir şey kazanamamıştır. Belki birkaç kez şampiyonluğa yaklaşmışlardır, ama Kupa?... Şu bir gerçek ki, inkâr edilemez bir gerçek ki, Leicester City'yi tuttuğum bütün o yıllar (ve ondan önceki bütün yıllarda da) asla FA Kupasını kazanamadılar. Savaştan sonra finallere eriştikleri doğrudur, ama ödülü alamadıkları da doğrudur. 1949, 1961, 1963, 1969 Leicester City'nin kara yıllarıydı, o yıllardaki yenilgiler şanssızlık sonucuydu, bir keresinde... Tamam, sizin futbola o denli meraklı olmadığınızı görüyorum. Leicester City'nin daha önce fındık fıstık kabili maçlar dışında oyun kazanmadığını ve şimdi kulübün tarihinde ilk kez FA Kupasını kazandığını kavradığınız müddetçe önemi yok. Gazeteye göre maç şahane olmuş: City uzatmada dört kez arkadan yetişip

maçı 5-4 kazanmış. Ne performans! Ne yetenek karışımı ve ne gerçek karakter! Çocuklarla gurur duydum. Brigitta bana yarın videosunu getirir oyunun, eminim getirir. O arada, akşam yemeği yerine yediğim kahvaltıyla şampanya içtim.

Gazeteler harikaydı. Bir bakıma en iyi anımsadığım gazetelerdi. Daha önce sözünü etmiş olabileceğim gibi, Leicester FA Kupasını kazanmıştı. Kansere çare bulunmuştu. Partim, partimin fikirlerinin doğru olduğuna herkes inanıncaya ve muhalefetin çoğunluğu gelip bize katılıncaya kadar seçim üstüne seçim kazanmıştı. Cinsel tacizciler pişman olmuş ve hapislerden çıkarılmışlar ve lekesiz yaşamlar sürmeye başlamışlardı. Uçak pilotları uçakları havada çarpışmalardan kurtarmayı öğrenmişlerdi. İngiliz milli takımı teknik direktörü bütün Leicester takımını *blok halinde* Dünya Kupası maçlarında İngiltere'yi temsil etmesi için seçmiş ve takım (finalde Brezilya'yı unutulmaz bir biçimde 4-1 yenerek) Jules Rimet kupası ile geri dönmüştü. Gazete okurken harfler elinizi boyamıyor ve haberler aklınızdan çıkmıyordu. Çocuklar yeniden masum yaratıklar olmuştu; erkekler ve kadınlar birbirlerine iyi davranıyorlardı; kimsenin dişini doldurtması gerekmiyordu; ve kadınların çorapları hiç kaçırmıyordu.

O ilk hafta başka ne yaptım? Söylediğim gibi golf oynadım, seks yaptım ve ünlü kişilerle tanıştım ve kendimi bir kez olsun kötü hissetmedim. Golf ile başlayayım. Ben hiçbir zaman pek iyi bir golf oyuncusu değildim, ama otları hindistancevizi saçları gibi birbirine yapışmış ve sökülen çim karelerinin yerlerine yenileri hiç dikilmeyen, deliklerin çokluğundan sizin yerden söktüğünüz karenin nereden geldiğinin zaten anlaşılmadığı belediye alanlarında sopa sallamayı severdim. Yine de, ünlü golf alanlarını televizyonda görmüştüm ve düşlerimin golfunu oynamayı çok istiyordum. Sopam ilk topa vurup da topun birkaç yüz kadem ilerlediğini görünce, cennetin yedinci katında olduğumu anladım. Sopalarım elime göre son derece dengeli ağırlıktaydı ve izlenecek yollar öylesine es-

nek otlarla kaplıydı ki topları garsonun elindeki içki tepsisi gibi havada tutuyordu ve top toplayıcı (o güne kadar hiç top toplayıcı olmamıştı ve bu top toplayıcı bana, ben Arnold Palmer'mişim gibi davranıyordu) bir sürü faydalı nasihatle bulunuyordu ama ukala değildi. Golf alanının her şeyi tamam gibi görünüyordu; ırmaklar, göller ve eski köprüler, İskoçya'daki gibi bazı yerlerde deniz girintileri, çiçek açan taflanlar, Augusta'dan açelyeler, kayın ağaçları, çamlar, eğreltiotları, katır tırnakları. Güç bir alandı, ama insana fırsatlar tanıyordu. O güneşli sabah 67, yani gereğinden beş eksik ve belediye alanında yaptığım en yüksek sayıdan yirmi fazla yaptım.

Başarımdan o denli memnundum ki, dönünce Brigitta'ya benimle seks yapar mı diye sordum. Elbette, bayılırlım, dedi, beni çok çekici bulduğunu söyledi ve şimdiye kadar vücudumun sadece üst yarısını gördüğünü, ama gördüklerinden alt yarısının da fena olmayacağını tahmin ettiğini ekledi. Ama bazı ufak pürüzler vardı; örneğin Brigitta başka birine derinden aşık ve iş kurallarına göre müstahdem yeni gelenlerle seks yaparsa işinden atılırdı, üstelik hafif bir kalp rahatsızlığı vardı ve fazladan gerginlik tehlikeli olabilirdi, ama bir iki dakika izin verirsem hemen seksi iç çamaşırları giyecekti. Bunun üzerine ben bir süre kendimle, yapmak üzere olduğum şeyin eğrisini doğrusunu tartıştım ve kadın buram buram parfüm kokarak ve göğsünün yarığı görünerek geri geldiğinde, denge gereği bizim bu işe girişmememizin daha doğru olacağını düşündüğümü söyledim. Bayağı düş kırıklığına uğradı ve bacaklarını üst üste attı. Görüntü muhteşemdi, ama ben caymadım. Ancak daha sonra, ertesi sabah *beni* reddedenin o olduğunu anladım. Daha önce hiç böylesine kibarca reddedilmemiştim. Burada kötü şeyleri bile iyi gösteriyorlar.

O gece mersinbalığı ve cipsle büyük boy bir şampanya içtim (burada insan kendini geceden kalma hissetmiyor) ve o iki katlı çimenlikte topumu üst düzeyde tutabilmek için on altıncı delikte sopamla başardığım o kurnazca arkavuruşun anı-

ısıyla uykuya dalarken, yatak örtülerinin kaldırıldığını hissettim. Önce Brigitta sandım ve kalbinin rahatsızlığı, işini kaybetme tehlikesi ve başka birine aşık olması yüzünden kendimi kötü hissettim, ama kolumu ona dolayıp "Brigitta" diye fısıldadığım zaman, bir fısıltı yanıt verdi: "Hayır, Brigitta değil." Aksan farklıydı, kısık ve yabancı bir ses, başka şeyler de bana, birçok bakımdan çekici bir kadın olmasına rağmen, kollarımın arasındakinin Brigitta olmadığını fark ettirdi. Ondan sonra –sonra ile kısa bir süre kastetmiyorum– olanları, şey, tarif etmek güç. Size, golfte 67 deliği tamamlamıştım, bu da gerektiğinden beş eksik, fakat bundan önceki en iyi oyunumdan yirmi atış fazlaydı diye anlatmıştım ya, işte o gece olanlar bu başarıyla kıyaslanabilirdi. Anlıyorsunuz herhalde, bu bölümde sevgili karımı eleştirmek istemiyorum; sadece yıllar sonra, çocuklar, yorgunluk filan, birbirinizi aşağı doğru çekmeyi engelleyemiyorsunuz. Hâlâ güzel, ama siz sadece gerekeni yapıyorsunuz, değil mi? Benim bilmediğim şeydu: eğer bir çift birbirini aşağı çekebiliyorsa, başka bir çift birbirini yukarı da çekebilir. Hayret! Bunu yapabileceğimi, herhangi birinin bunu yapabileceğini bilmiyordum! O gece her birimiz insiyaklarımızla öbürünün ne istediğini biliyorduk. Ben daha önce böyle bir şeye rastlamamıştım. Anlıyorsunuz değil mi, sevgili karımı eleştirmek istediğimden değil.

Uyandığım zaman kendimi yorgun hissedeceğimi sandım, ama hissettiğim, alışverişten sonra duyduğum doymuşluğun aynıydı. Olanları düşümde mi görmüştüm? Hayır: yastığımda her şeyin gerçek olduğunu kanıtlayan iki uzun kıvılsaç teli vardı. Saçların rengi de ziyaretçimin kesinlikle Brigitta olmadığını kanıtlıyordu.

Kahvaltımı getirdiği zaman biraz arsız bir gülüşle, "İyi uyudunuz mu?" diye sordu.

Belki biraz ukalaca, çünkü bildiğini tahmin ediyordum, "Baştan sona iyi bir gündü," dedim. "Sizin kalbinizin rahatsız olduğunu duymam dışında," diye ekledim çabucacık. "Üzüldüğümü söylemeliyim."

"Oo, idare ederim. Makine daha birkaç bin yıl beni götürür."

Alışverişe gittik (orada kalarak alışveriş yapmayı isteyecek kadar tembelleşmemiştim), gazete okudum, öğle yemeği yedim, golf oynadım, şu Dickens videolarından biriyle biraz okumaya çalıştım, mersinbalığı ve cips yedim, ışığı söndürdüm ve çok geçmeden seks yaptım. Bu, gün geçirmek için iyi bir yoldu, hemen hemen kusursuz bir yol, bana öyle geliyordu, ve golfte yine 67 delik yapmıştım. On sekizinci delikte fundalığa girmeseydim –sanırım kendimden çok emindim– kartıma 66, hatta 65 yazabilirdim.

Ve yaşam böyle sürdü, dedikleri gibi. Aylarca, kesinlikle – belki de daha uzun; bir süre sonra gazetedeki tarihlere bakmaz oluyorsun; Brigitta ile seks yapmamanın iyi bir karar olduğunu fark ettim. İyi arkadaş olmuştuk.

Bir gün ona, "Karım gelince ne olacak?" diye sordum. O sıralarda karım benimle değildi.

"Senin bunu dert edeceğini biliyordum."

"Yok, *ona* üzülmüyorum," dedim, gece ziyaretçimi kastederek, çünkü her şey bir işadınının yabancı ülkede seyahatine benziyor sanırım, öyle değil mi? "Yani, genel olarak."

"Genel olarak bir şey yok. Sana bağlı. Ve ona."

"Acaba o bunu dert edecek mi?" Bu kez kesinlikle gece ziyaretçimi kastediyordum.

"Haberî olacak mı?"

Bir kez daha genel konuşarak, "Sanırım sorunlar çıkacak," dedim.

"Burası sorunların çözümlendiği yerdir," dedi yanıt olarak.

"Öyle diyorsan." Her şeyin benim umut ettiğim gibi sonuçlanacağına güvenmeye başlamıştım.

Örneğin, bu düşü her zaman görmüştüm. Tam olarak düş demek istemiyorum, çok istediğim bir şey demek istiyorum.

rum. Yargılandığımı düşlemek. Yok, doğru gelmiyor kulağa, sanki başımın giyotinle kesilmesini ya da kırbaçlanmayı ya da benzeri bir şeyi istiyormuşum gibi anlaşıyor. Öyle değil. *Yargılanmak* istiyordum, anlıyor musunuz? Hepimizin istediği bu, değil mi? Ben bir tür sonuç çıkarma, bir tür yaşamımı gözden geçirme istiyordum. Bu olmuyor, mahkeme önüne çıkmadıkça ya da bir ruh doktoru tarafından muayene edilmedikçe, ki bunların ikisi de başıma gelmedi, canı ya da deli olmadığım için. Hayır, ben normal bir insanım ve birçok normal insanın istediğinden başka bir şey istemiyorum. Ben yaşamımın gözden geçirilmesini istiyorum. Anlıyor musunuz?

Yukarıdakinden daha iyi açıklayabileceğimden emin olmadığım halde, bunu dostum Brigitta'ya açıklamaya başladım, fakat o hemen anladı. Bunun herkes tarafından istenen bir şey olduğunu ve ayarlamamanın zor olmadığını söyledi. Birkaç gün sonra gittim. Manevi destek için benimle gelmesini istedim, o da kabul etti.

Başlangıçta tam beklediğim gibiydi. Tepesindeki taş bir sürü Latince ve Yunanca sözcükler oyulmuş sütunlu eski güzel bir bina. Üniformalı uşakları görünce yeni bir giysi için ısrar ettiğime memnun oldum. İçeride, çok büyük bir merdiven, şu ikiye bölünüp her biri ters yönde daire çizen sonra yukarıda yeniden birleşen türden bir merdiven. Her taraf mermerle kaplıydı, pirinç aksam yeni cilalanmıştı ve içine tahta kurtlarının asla giremeyeceği maun lambriler duvarları kaplıyordu.

Oda çok büyük değildi, ama bunun önemi yoktu. Daha önemli olan, insana resmi fakat uzaklaştırıcı olmayan düzgün bir etki yapıyor olmasıydı. Şurada burada biraz eskimiş görünümlü kadifelerle, hatta neredeyse sıcak bir oda, ama burada ciddi şeyler olmuştu, bu belliydi. Ve bana bakan çok sempatik yaşlı bir beyefendiydi. Biraz babama benziyordu – hayır, daha çok amca gibi diyebilirim. Bir tür dostça gözler, yüzünüze dosdoğru bakıyor; ve görebiliyorsunuz saçmalığa taham-

mületmeyecek olduğunu. Benim bütün evrakımı okumuş, öyle dedi. Ve oradaydılar, dirseğinin dibinde, yaşamımın öyküsü, yaptığım, düşündüğüm, söylediğim ve hissettiğim her şey, bütün lanet olası öyküm, iyi yanlarıyla, kötü yanlarıyla. Tasavvur edebileceğiniz gibi bayağı bir yığın oluşturunuyordu. Ona hitap etmeye iznim var mıydı bilmiyorum ama ne olursa olsun deyip hitap ettim. Çok çabuk okuyorsunuz, hiç kuşkusuz dedim. Bu konuda epey deneyimi olduğunu söyledi ve buna birlikte gülüştük. Sonra saatine bir göz attı –hayır, bunu gayet kibarca yaptı– ve bana hakkımdaki hükmü öğrenmek isteyip istemediğimi sordu. Baktım omuzlarımı dikleştiriyor, ellerimi, başparmaklarımı pantolon dikişi hizasında aşağı doğru olarak yumruk yapıyorum. Sonra başımı salladım ve "Evet, efendim" dedim ve size söylemekten çekinmiyorum biraz sinirliydim.

Bana okey olduğumu söyledi. Hayır, şaka etmiyorum, tam böyle söyledi: "Sen okeysin." Ben devam etmesi için bekledim ama o gözlerini indirdi ve elinin bir başka dosyaya gittiğini gördüm. Sonra gözlerini kaldırdı, gülümsedi ve, "Hayır, gerçekten, okeysin." Başımı yeniden salladım; bu kez gerçekten işine dönüyordu onun için döndüm ve çıktım. Dışarı çıkınca Brigitta'ya itiraf ettim biraz düş kırıklığına uğradığımı, o da bana çoğu gibi dedi ve bunu üstüme alınmamamı söyledi, ben de öyle yaptım.

İşte o sıralarda ünlü kişilerle tanışmaya başladım. Önceleri biraz çekingendim ve sadece sinema yıldızları ve hayran olduğum sporcularla tanışmak istedim. Örneğin, Steve McQueen, Judy Garland, John Wayne, Maureen O'Sullivan, Humphrey Bogart, Gene Tierney (Gene Tierney'e oldum olası bayılırım) ve Bing Crosby. Münih hava kazasından Duncan Edwards ve Man Utd'ın bütün oyuncularını ile tanıştım. Leicester City'nin daha eski günlerinden, adlarını bilmeyeceğiniz bir sürü oyuncuyla da tanıştım.

Bir süre sonra fark ettim ki canım kimi isterse onunla ta-

nışabilirim. John F. Kennedy ve Charlie Chaplin, Marilyn Monroe, Başkan Eisenhower, Papa XXIII. John, Winston Churchill, Rommel, Stalin, Mao Zedung, Roosevelt, General de Gaulle, Lindbergh, Shakespeare, Buddy Holly, Patsy Cline, Karl Marx, John Lennon ve Kraliçe Victoria ile de tanıştım. Çoğu iyi insandı ve hepsi de oldukça doğaldı, muazzam havalı tepeden bakan cinsten değil. Gerçek insanlar gibiydiler. Hz. İsa ile de tanışmak istedim, ama bunun olabileceğinden emin değillerdi, ben de ısrar etmedim. Nuh'la da tanıştım, ama aramızda dil sorunu çıkması beni şaşırtmadı. Bazı kimselere sadece uzaktan bakmak istedim. Örneğin Hitler. İşte o elini sıkmak istemeyeceğim bir adamdı, ama öyle bir düzenleme yaptılar ki, ben bitkilerin ardına saklandım ve o, iğrenç üniforması sırtında, önümden geçti.

Tahmin edin sonra ne oldu. Başladım endişelenmeye. Çok gülünç şeyler için endişeleniyordum. Örneğin, sağlığıma. Belki Brigitta'nın bana kalbindeki rahatsızlıktan söz etmesindendir, birdenbire sağlığımın bozulduğu düşüncesine kapılmam. Kim buna inanırdı? Yediklerime özen göstermeye başladım ve rejim yanlısı oldum; kürek çekme ve bisiklet makineleri aldım, ağırlık kaldırmaya başladım, tuzdan ve şekerden, hayvani yağlardan ve kremalı pastalardan uzak durdum. Yarım-Yarım tüketimini de kısıp günde bir pakete indirdim. Arada bir dökülen saçlarım, süpermarkette araba kullanmam (Acaba trolleyler güvenli miydi?), seks yeteneğim ve banka hesabım için endişeleniyordum. Bankam bile yokken neden banka hesabım için endişeleniyordum? Kartımın süpermarkette geçmeyeceği evhamına kapılıyor, bana neden bu denli büyük kredi açtılar diye üzülüyordum. Bunu hak etmek için ne yapmıştım?

Çoğu zaman iyiydim, alışverişe gidiyor, golf oynuyor, seks yapıyor ve ünlü kişilerle tanışıyordum. Ama sık sık ya 18 deliklik turu tamamlayamazsam diye düşünüyordum. Ya Yarım-Yarım'larımı almaya param yetmezse, diyordum. Bu

düşüncelerimi Brigitta'ya itiraf ettim. O da benim başka elle-
re bırakılmam zamanının geldiğini düşündü. Onun işi tamam-
lanmıştı, söylediğine göre. Hüzünlendim ve ona karşı minne-
timi göstermek için ona ne alabileceğimi sordum. Gereksini-
mi olan her şeyinin olduğunu söyledi. Bir şiir yazmaya çalış-
tım, çünkü Brigitta "tatlı" sözcüğü ile kafiye tutuyordu, ama
ondan sonra "onu yemek" ile "derli topludur" sözcüklerini bu-
labildim kafiye olarak, o yüzden vazgeçtim şiirden, hem de
ona muhtemelen daha önce bu tür şiirler armağan edilmiştir
diye düşündüm.

Ondan sonra bana bakacak olan Margaret'ti. Margaret
Brigitta'dan daha ciddi görünüyordu, şık giyiniyordu, saçları-
nın her teli yerli yerindeydi, Yılın İşkadını Yarışmalarında fi-
nale kalacak tiplerdendi. Ondan biraz korkuyordum – ona ke-
sinlikle Brigitta'ya yaptığım gibi seks öneremezdim, hem de
benim yaşam tarzımı onaylamayacağından korkuyordum.
Ama öyle yapmadı, elbette. Hayır, sadece şimdiye kadar bu-
radaki zorunlulukları artık öğrenmiş olacağımı tahmin ettiği-
ni ve pratik yardımdan fazlasına gereksinimim olduğu zaman
orada hazır olacağını söyledi.

İlk karşılaşmamızda, "Söyle bana," dedim, "sağlığım için
endişelenmem aptallık, değil mi?"

"Tamamen gereksiz."

"Para için endişelenmek de aptallık, değil mi?"

"Tamamen gereksiz."

Ses tonu, bakmaya zahmet edersem, endişelenecek baş-
ka şeyler bulacağımı ima ediyordu; ben de bu konuyu ilerlet-
medim. Önümde çok zaman vardı. Zaman, noksanlığını asla
duymayacağım bir şeydi.

Ben belki dünyanın en hızlı düşüneni değilim ve bundan
önceki yaşamımda sadece yapmam gereken ya da yapmayı is-
tediğim şeyleri yapar, hiçbirini üzerinde fazla durmazdım. Bu
da normal, değil mi? Ama bir insana yeterli zaman ver, görür-
sün düşünceleriyle bir yerlere vardığını ve büyük soruların

bazılarını sormaya başladığını. Örneğin, burayı kimler yönetiyordu ve ben neden onların bu denli azını görüyordum? Bura ya bir tür giriş sınavı olacağını ya da en azından devamlı not vereceklerini tasavvur ediyordum; ama açık söylemek gerekirse, şu yaşlı herifin beni düş kırıcı bir biçimde yargılayıp benim okey olduğumu söylemesinden gayrı, kimse benimle ilgilenmemişti. Her gün çıkıp golf oyunumu iyileştirmeme izin verdiler. Her şeyi varsaymaya da iznim var mıydı? Benden birşey mi bekliyorlardı?

Bir de şu Hitler meselesi vardı. Sen bir bitkinin ardında bekliyorsun ve adam önünden gerçek boyunda geçiyor, iğrenç bir üniforma içinde tıknaz bir vücut ve yüzünde yapay bir gülümseme ile. Tamam, onu görmüştüm ve merakımı gidermiştim, ama kendime sormak zorundaydım, o burada ne arıyordu? O da herkes gibi kahvaltı ısmarlıyor muydu? Kendi giysilerini giymesine izin verildiğini görüyordum. Bu onun da golf oynayıp seks yapabileceğini mi gösteriyordu? Burası nasıl işliyordu?

Bir de ben vardım, sağlığım, param ve süpermarkette arabayla dolaşmam hakkında endişelenen. Artık bunların kendileri bana endişe vermiyordu; beni endişelendiren endişe duyuyor olmamdı. Bütün bunlar ne demek oluyordu? Bütün bunlar Brigitta'nın öne sürdüğü gibi sıradan bir uyum sağlama sorununun ötesinde bir şey miydi?

Sanırım bazı açıklamalar için Margaret'e müracaat etmemin nedeni golf oldu. Hiç kuşku yok ki, o güzelim küçük numaraları ve akıl çelici çekicilikleriyle bol çimenli golf alanında aylardır, yıllardır oynayarak (Kaç kez kısa on birincide topu suya batırdım!) oyunumda sonsuz ilerleme kaydettim. Bir gün her zamanki top toplayıcım Severiano'ya aynı şeyi söyledim: "Oyunumda sonsuz ilerleme kaydettim." O da tasdik etti ve bir süre sonra, akşam yemeği ile seks arasında söylediklerim üzerinde düşünmeye başladım. Önce 67 ile başlamıştım ve sayılarım giderek inmeye başlamıştı. Bir süre önce bo-

yuna 57'ye atıyordum ve şimdi, bulutsuz gökler altında, yavaş yavaş 50'ye yaklaşıyordum. 350 yardalık atışı hiç zahmet-siz yapabiliyordum, atışım değişmişti ve toplar deliklere mık-natısla çekiliyorlarmış gibi giriyorlardı. Hedef sayım 40'lara iniyor –anahtar bir psikolojik an– 36'lık baraja yaklaşıyordu, yani delik başına iki vuruş düşüyordu ve ortalama 20'ye doğru ilerliyordu. *Oyunumda sonsuz ilerleme kaydettim*, diye düşündüm ve *sonsuz* sözcüğünü kendi kendime tekrar ettim. Ama bu elbette mümkün değildi, çünkü ilerlememin bir sonu olacaktı doğal olarak. Severiano'ya birkaç içki ısmarlayacaktım, sonra mersinbalığı, cips ve içki ve seks ile kutlayacaktım – ya sonra? Burada herhangi bir kimse bir golf alanını on yedi vuruşta tamamlamış mıydı?

Margaret püsküllü kordonun çekilişine sarışın Brigitta gibi yanıt vermedi, aslında, videofonla görüşme talebinde bulunmanız gerekiyordu.

"Golf için endişeleniyorum," diye başladım.

"Bu benim uzmanlık alanım değil."

"Hayır. Ama durum şu: buraya geldiğimde 67 atıyordum şimdi ellilere düştüm.

"Bu bana sorun gibi görünmedi."

"Giderek daha da iyisini yapacağım."

"Kutlarım."

"Ve bir gün bütün alanı 18 atışta bitireceğim."

"Bu idealiniz takdire şayan." Sanki benimle dalga geçiyordu.

"Ama o zaman ne yapacağım?"

Durdu. "Her seferinde on sekiz atışta bitirmeye gayret et."

"Ama iş öyle değil."

"Neden olmasın?"

"Öyle değil işte."

"Eminim başka golf alanları da vardır..."

"Aynı sorun." Sanırım sözünü kabaca kesmiştim.

"O zaman başka bir spora başlayabilirsin sanırım. O spordan bıkınca da yeniden golfe dönersin."

"Ama sorun aynı. Alanı 18 atışta tamamlarım. Golf benim için bitmiş olur."

"Daha bir sürü spor dalı var."

"Onlar da biter."

"Sen her sabah kahvaltı olarak ne yiyorsun?" Yanıtımı işitince başını sallamasından daha önceden bildiğini anladım. "Görüyor musun? Her sabah aynı şeyleri yiyorsun. Kahvaltıdan bıkmıyorsun."

"Hayır."

"O zaman golfü de kahvaltı gibi düşün. Belki de her gün 18 atış yapmaktan bıkmazsın."

"Belki," dedim inanmayarak. "Bana sen hiç golf oynamamışsın gibi geliyor. Hem zaten bu başka bir konu."

"Ne başka konu?"

"Bıkmak. İnsan burada bıkmıyor."

"Bu bir yakınma mı?"

"Bilmiyorum."

"Bıkkınlık düzenlenebilir."

"Elbette," dedim. "Ama bahse girerim hoş bir bıkkınlık olur. İnsana ölmeyi düşündüren o can sıkıcı bıkkınlık türünden değil."

"Saçmaladığının farkında mısın?" Margaret sert ve sabırsız konuşmuştu. "Ne istiyordun? Ne bekliyordun?"

Ben kendi kendime başımı salladım ve tartışmaya son verdik. Yaşamım sürdü. Gülümsememe neden olan bir söz daha. Yaşamım sürüyordu ve golfte sonsuz ilerleme kaydediyordum. Birçok başka şey de yaptım:

- Bir sürü geziye katıldım;
- kano kullanmayı, dağa tırmanmayı ve balonla uçmayı öğrendim;

- bir sürü tehlikeye atıldım ve kurtuldum;
- cengeli keşfe çıktım;
- bir davayı izledim (hükme katılmadım);
- bir ressam olmaya (korktuğum kadar fena değildim) ve cerrah olmaya çalıştım;
- tabiatıyla aşık oldum, birçok kez;
- yeryüzündeki son (ve de ilk) insanmışım gibi yaptım.

Bunlardan hiçbirini buraya geldiğimden bu yana yaptıklarımı engellemedi. Giderek artan sayıda kadınla, bazen aynı zamanda, seks yaptım; daha nadide ve garip yiyecekler yedim; anımsama yeteneğimin sınırları içinde ünlü ne kadar insan varsa hepsiyle tanıştım. Örneğin bütün futbolcular. Önce ünlülerle başladım, sonra beğendiğim fakat pek ünlü olmayanlar, sonra vasat olanlar, daha sonra adlarını anımsadığımı fakat nasıl kimseler olduklarını ya da nasıl oynadıklarını anımsamadıklarımıyla tanıştım; en sonunda hiç tanımadıklarımı, hiç beğenmediğim pis, sıkıcı, kötü olanları istedim. Ama onlarla tanışmaktan hoşlanmadım -topu kovalamazken de kovalarkenki gibi pis, sıkıcı, kötüydüler- yine de futbolcular bit-sin istemedim. Ne var ki futbolcular bitti. Yeniden Margaret'i görmek istedim.

"Bütün futbolcularla tanıştım," dedim.

"Korkarım ben futbol hakkında da fazla bir şey bilmiyorum."

Ve yakınan bir ses tonuyla, "Hiç düş de görmüyorum," dedim.

"Görsen ne işine yarardı?" diye yanıt verdi. "Ne işine yarardı?"

Benim ne denli ciddi olduğumu görünce beni bir anlamda sınıadığını hissettim. Acaba bu alelade bir uyum sorunu muydu?

"Sanırım bana bir açıklama borçlusunuz," dedim, biraz ukala bir tavırla, itiraf etmeliyim.

"Ne istersen sor." Bürosundaki koltuğunda arkasına yaslandı.

"Bakın, bana her şeyi doğru söylemenizi istiyorum."

"Çok şayanı takdir bir istek." Biraz öyle ağdalı konuşurdu.

En iyisi baştan başlayayım diye düşündüm. "Bakın, burası Cennet, değil mi?"

"A, evet."

"Pazar günleri ne oluyor?"

"Ne demek istediğini anlamıyorum?"

"Anladığıma göre," dedim, "Pazar günleri, çünkü burada günleri izlemek kolay değil, alışverişe çıkıyorum, yemek yiyorum, seks yapıyorum, golf oynuyorum ve kendimi fena hissetmiyorum."

"Mükemmel... değil mi?"

"Nankör görünmek istemiyorum," dedim sözcükleri seçerek, "Ama Tanrı nerede?"

"Tanrı. Tanrıyı mı istiyorsun? İstedığın bu mu?"

"Bu benim istememe mi bağlı?"

"Tamamen buna bağlı. Tanrıyı istiyor musun?"

"Böyle olacağını düşünmemiştim. Bir Tanrı ya vardır ya da yoktur diye düşünüyordum. Durumun ne olduğunu saptayacaktım. Bunun herhangi bir biçimde bana bağlı olacağını düşünmemiştim."

"Elbette sana bağlı."

"Ya!"

"Cennet bugünlerde demokratik," dedi ve ekledi, "ya da en azından, öyle olmasını istiyorsan öyle."

"Demokratik demekle ne demek istiyorsun?"

"Artık Cenneti insanlara dayatmıyoruz," dedi. "Biz insanların gereksinmelerini dinliyoruz. İsterlerse, sahip olabilirler; istemezlerse, olmazlar. Ayrıca, istedikleri gibi bir Cennete sahip olurlar."

"Genel olarak ne tür bir Cennet istiyorlar?"

"Yaşamın sürdüğü bir Cennet, gördüğümüz kadarıyla. Ama daha iyi yaşamın... söylemeye gerek yok."

"Seks, golf, alışveriş, ünlü kişilerle tanışma ve kendini fena hissetmeme, yani?" diye sordum biraz kendimi savunarak.

"Değişiyor. Ama dürüst olmak gerekirse, pek de fazla değişmiyor."

"Eski günler gibi değil demek ki?"

"Ah, eski günler." Gülümsedi. "Doğal olarak benden önce, ama, evet, Cennet düşleri eskiden çok daha fazlasını isterdi:"

"Ya Cehennem?" diye sordum.

"Nesini soruyorsun?"

"Cehennem var mı?"

"A, hayır," diye yanıtladı. "Bu gerekli bir propagandaydı."

"Acaba var mı diye düşündüm. Çünkü Hitler'e rastladım."

"Çok kimse ona rastlar. O bir tür... turistik görüntü aslında. Onu nasıl buldun?"

Kesin bir tavırla, "Aslında onunla *tanışmadım*" dedim. "O benim elini sıkmak isteyeceğim bir kişi değil. Bitkilerin ardından geçip gidişini seyrettim."

"A, evet. Birçok insan böylesini yeğler."

"Ben de öyle düşündüm. Hitler buradaysa ayrıca bir Cehennem olamaz."

"Mantıklı bir sonuç."

"Sadece ilginç olduğu için soruyorum, o burada bütün gün ne yapıyor?" Ben onun her öğleden sonra 1936 Berlin Olimpiyatlarına gittiğini, Jesse Owens yere düşerken Almanların her şeyi kazandığını seyrettiğini, sonra da gidip lahana turşusu yediğini, Wagner dinlediğini ve saf Âri kanından bir sarışınla al takke ver külah olduğunu düşünüyordum.

"Sanırım biz burada insanların mahremiyetlerin açıklamıyoruz."

"Tahmin ederim." Doğruydu, düşüncecek olursanız ben de benim neler yaptığımı herkesin bilmesini istemezdim.

"Demek Cehennem diye bir şey yok?"

"Aslında bizim Cehennem *dediğimiz* bir şey var. Ama daha ziyade bir korku parkı gibidir. Hani iskeletlerin fırladığı ve sizi korkuttuğu, dalların yüzünüze çarptığı, koku bombaları, falan gibi şeyler. Sizi güzelce korkutmak için."

"Güzelce korkutmak," dedim, "çirkince korkutmanın tersi olmalı."

"Aynen. Bugünlerde insanların istediğinin bu olduğunu anladık."

"Eski günlerdeki Cennet hakkında bir şeyler biliyor musun?"

"Ne? Eski Cennet mi? Evet, eski Cennet hakkında bildiklerimiz var. Eski kayıtlarda mevcut."

"Eski Cennete ne oldu?"

"Bir nevi kapandı. İnsanlar onu artık istemez oldu. İnsanların artık ona gereksinimi kalmadı."

"Ama ben bazı insanlar tanıdım, kiliseye giderler, çocuklarını vaftiz ettirirler ve hiç kötü söz söylemezlerdi. Onlar ne oldu?"

"Onlar da buraya geliyor. Onlara hizmet veriyoruz. Sizin seks yapmanız ve golf oynamanız gibi, onlar da dua edip şükrediyorlar. İyi vakit geçiriyor gibi görünüyorlar, istedikleri şeyi elde ettikleri için. Onlar için güzel kiliseler inşa ettik."

"Tanrı onlar için var mı?" diye sordum.

"Elbette."

"Ama benim için yok."

"Öyle anlaşılıyor. Cennet'ten istediklerin değişmedikçe. Ben bu konuyu kendim çözemem. Seni başkasına gönderebilirim."

"Şimdilik muhtemelen düşünecek yeterli şeyim oldu."

"Güzel. Gelecek sefere."

O gece iyi uyuyamadım. Hepsi elinden geleni yaptığı halde aklım sekste değildi. Hazımsızlık mı çekiyordum? Mersin-balığını çiğnemedi mi yutmuştum? Hoppala! Yine sağlığım hakkında endişeleniyordum.

Ertesi sabah golf alanında 67 vuruş yaptım. Top toplayıcı Severiano, sanki ben dünyanın en iyi oyununu oynamışım, sanki o benim daha önce 20 yaptığımı görmemiş gibi tepki gösterdi. Daha sonra arabayla yön sora sora gözle görünür yegane kötü havalı bölgeye gittim. Tahmin ettiğim gibi Cehennem muazzam düş kırıklığı yarattı; araba park yerindeki kasırga belki de en iyi bölümüydü. İşsiz aktörler, başka işsiz aktörleri uzun çatallarla dürtüyor ve üzerinde "Kaynar Yağ" yazan kocaman fiçılara düşürüyordu. Plastik gaga takmış hayvanlar köpükten yapılmış cesetleri gagahyordu. Hitler'i bir kolu saçları örgülü bir Alman kızının beline dolanmış Hayalet Trende gidiyor gördüm. Yarasalar, gıcırdayan tabut kapakları ve çürümüş döşeme tahtaları kokusu vardı. İnsanlar bunu mu istiyorlardı?

Ertesi hafta Margaret'e, "Bana Eski Cennet'i anlat," dedim.

"İnsanların anlattıklarına çok benziyordu. Yani, Cennet'in ilkesi şudur: Ne istersen, ne beklersen, onu elde edersin. Bilmiyorum bazı insanlar farklı olduğunu düşünürler, ne hak ediyorsan onu elde edeceğini düşünürler, ama gerçek öyle değil. Bizim onlara gerçeği anlatmamız gerekiyor."

"Sinirleniyorlar mı?"

"Çoğu sinirlenmiyor. İnsanlar hak ettikleri yerine istediklerini elde etmeyi yeğliyorlar. Ama bazıları başkalarının yeterince kötü muamele görmemesine kızıyor. Onların Cennet'ten kısmen bekledikleri başkalarının Cehennem'e gitmesi. Pek Hristiyanca değil."

"Ya vücutları... ayrılıyor muydu? Cennet'teki yaşam ruh-lar yaşamı mıydı?"

"Gerçekten öyleydi. Öyle istiyorlardı. En azından bazı dö-nemlerde. Vücutla ruhun ayrılması konusunda yüzyıllardan bu yana epey gidip gelmeler oldu. Şu sırada, örneğin, kendi vücudunuzun ve kişiliğinizin korunması üzerinde duruluyor. Bu da öbürlerigibi bir dönemden ibaret olabilir."

"Neden gülümsüyorsun?" diye sordum. Biraz şaşırmış-tım. Margaret'in orada, Brigitta gibi, sadece bilgi vermek için bulunduğunu sanıyordum. Oysa kadının kendi fikirleri vardı ve bunlara açıkça ifade ediyordu.

"Bazen insanların kendi vücutlarına o denli yapışmaları insana tuhaf geliyor. Gerçi bazen hafif ameliyatlar istedikleri oluyor. Sanki kendileriyle kendilerinin mükemmel imajı ara-sında duran başka bir burun ya da bir avuç silikonmuş gibi."

"Eski Cennet'e ne oldu?"

"Yeni Cennet inşa edildikten sonra bir süre daha devam etti. Ama oraya talep giderek azaldı. İnsanlar yeni Cennet'i daha çok beğeniyorlardı. Bu da pek şaşılacak bir şey değildi. Biz burada her şeye derinlemesine bakarız."

"Ya Eski Cennet sakinlerine ne oldu?"

Margaret omuzlarını silkti, oldukça gönül rahathğıyla, bütün tahminleri en ufak noktasına kadar doğru çıkan bir şir-ket planlamacısı gibi. "Birer birer ölüp tükendiler."

"O denli basit mi? Yani siz onların Cennet'ini kapattınız, onlar da öldüler, öyle mi?"

"Yo, hiç öyle değil, tamamen tersi. Öyle olmadı. Yasal ola-rak Eski Cennet sakinleri istedikleri sürece bir Eski Cennet olurdu."

"Eski Cennet sakinlerinden arta kalan var mı?"

"Sanırım birkaç kalan var."

"Onlardan biriyle tanışabilir miyim?"

"Korkarım ziyaretçi kabul etmiyorlar. Bir zamanlar eder-

lerdi. Ama Yeni Cennetliler sanki acayip bir şey seyretmeye gitmişler gibi davrandılar, elleriyle gösterip budalaca sorular sordular. Bunun üzerine Eski Cennetliler onların ziyaretlerini kabul etmez oldular. Eski Cennetlilerden başka kimseyle konuşmaz oldular. Sonra da ölmeye başladılar. Artık pek azı kaldı. Hepsinin etiketi var, tabiatıyla."

"Onlar vücutlarından ayrılmışlar mı?"

"Bazıları ayrılmış, bazıları ayrılmamış. Tarikatlarına bağlı. Vücutlarından ayrılmış olanlar Yeni Cennetlileri görmezlikten gelmekte güçlük çekmiyorlar."

Bana mantıklı geldi. Aslında, ana sorun dışında, her şey mantıklıydı. "Bazıları ölüp gittiler demekle ne demek istiyorsun?"

"Herkesin isterse ölüp gitme seçeneği vardır."

"Bunu bilmiyordum."

"Hayır. Elbette birkaç sürpriz olacak. Bütün bunları önceden bilebilmeyi mi isterdin gerçekten?"

"Nasıl öldüler? Kendilerini mi öldürdüler? Siz mi öldürdünüz onları?"

Aklıma gelenin kabalığı Maragret'te şok etkisi yapmıştı. "Tanrım, hayır," dedi. "Söylediğim gibi burası artık demokratik bir yer. Ölüp gitmek istersen, ölüp gidebilirsin. Yeter ki yeterince uzun bir süre isteyesin, o zaman istediğin olur. Ölüm bir kaza ya da kasvetli bir kader değildir, birinci kez olduğu gibi. Fark etmişsinizdir herhalde biz burada özgür iradeyi destekliyoruz."

İşittiklerimin hepsini anladığımdan emin değildim. Gidip düşünmeliydim. "Söyle bana, dedim, benim şu golf ve endişelenme konusundaki sorunlarım. Başkaları da aynı tepkileri mi gösteriyor?"

"A, elbette. Birçok kez, örneğin, kötü hava ya da bir şeylerin bozuk gitmesini isteyenlerle karşılaşırız. Ters giden şeyleri özlerler. Bazıları da acı duymak ister."

"Acı duymak mı?"

"Kesinlikle. Sen geçen gün kendini yorgun hissetmediğinden yakınıyor –ve senin kendi sözlerinle– ölmek istediğini söylüyordun. Ben bunun ilginç bir deyim olduğunu düşündüm. İnsanlar acı duymak ister, bu o denli olağanüstü bir şey değil. Ameliyat geçirmek isteyenler bile oldu. Estetik değil, gerçek ameliyat."

"Onları ameliyat ediyor musunuz?"

"Eğer çok ısrar ederlerse. Biz onlara ameliyat olmak isteyenlerin başka bir şeyin işareti olduğunu anlatmaya çalışırız. Normal olarak bizi dinlerler."

"Hangi oranda kişi ölüp gitme seçeneğini seçer?"

Bana dikkatle baktı, bakışları bana sakın olmamı söylüyordu. "Yüzde yüzü, elbette, dedi. Eski zamana göre hesaplanan binlerce yıldan bu yana. Evet, eninde sonunda herkes bu seçeneği seçer."

"Demek birinci kez olduğu gibi. Sonunda hep ölüm var."

"Evet, ama buradaki yaşamın kalitesinin daha iyi olduğunu unutmamalısın. İnsanlar ölmeye yaşamdan bıktıkları anda karar verirler, daha önce değil. İkinci kez daha tatmin edicidir, çünkü insan kendi iradesiyle ölür." Bir an sustu, sonra ekledi. "Söylediğim gibi biz insanların istedikleri hizmeti veriyoruz."

Onu suçlamıyordum. Ben o tür adamlardan değilim. Bütün istediğim sistemin nasıl çalıştığını öğrenmekti. "Demek ki... sonsuza dek Tanrıya tapınmak için buraya gelen insanlar bile... birkaç yıl sonra, yüzlerce yıl sonra, binlerce yıl sonra, havlu atıyor?"

"Kesinlikle. Söylediğim gibi çevremizde hâlâ birkaç Eski Cennetli var, ama sayıları durmadan azalıyor."

"Ölümü en erken kim talep ediyor?"

"Sanırım *talep etmek* yanlış sözcük. Bu insanın istediği bir şey. Burada hata yapılmaz. Eğer çok istiyorsan, ölürsün, bu en geçerli ilkemizdir.

"Yani?"

"Yani. Korkarım –senin sorunu yanıtlamak için söylüyorum– ölümü en erken isteyenler biraz sana benzeyen kişiler. Sonsuza dek seks, bira, uyuşturucu, hızlı arabalar, o tür şeyler isteyen kişiler. Önceleri şanslarına inanamazlar, birkaç yüzyıl sonra da şanssızlıklarına inanamazlar. Onlar o tip insanlardır, fark ederler. Kendilerinden başka bir şey olamazlar. Binlerce yıl kendileri olurlar. Onlar ölüp gitmeyi en erken isteyenlerdir."

Kendimden emin bir tavırla, "Ben uyuşturucu kullanmam," dedim. Biraz canım sıkılmıştı. "Hem benim sadece yedi arabam var. Buraya göre pek fazla değil, değil mi? Ben onları hızlı da sürmem."

"Hayır. Hayır. Ben sadece tatmin olmanın genel kategorilerinden söz ediyorum, anlıyor musun?"

"Kim en uzun dayanıyor?"

"Eski Cennetlilerin bazıları çok inatçı müşterilerdi. İbadet onları çağlar boyu idare etti. Bugünlerde ise en uzun kalanlar avukatlar. Eski davalarının üzerinden gitmeye bayılırlar ve ondan sonra da başkalarının davalarını gözden geçirirler. Bu ise sonsuza dek zaman gerektirir. Mecazi anlamda konuşursak," diye ekledi çabuk çabuk. "Okumuş kimseler de uzun zaman dayanabiliyorlar. Onlar oturup ne kadar kitap varsa okumayı seviyorlar. Sonra da onları tartışıyorlar. Bu tartışmaların bazıları," Margaret gözlerini göklere kaldırdı, "binlerce yıl sürüyor. Kitaplar hakkında tartışmak nedense onların genç kalmalarını sağlıyor."

"Ya kitapları yazan kişiler?"

"Onlar kitapları tartışanların yarısı kadar dayanamıyor. Ressam ve besteciler de aynı. Onlar en iyi eserlerini ne zaman verdiklerini bir şekilde biliyorlar ve ondan sonra uzaklaşıp yok oluyorlar."

Buna canım sıkılacak diye düşündüm, ama sıkılmadım. "Buna canımın sıkılması gerekmez mi?"

"Elbette hayır. Sen buraya iyi vakit geçirmeye geldin. İstedğin her şeyi elde ettin."

"Evet, sanırım öyle. Belki de bir an gelecek ölmek isteyeceğim fikrine alışamıyorum."

Kesin ama dostça bir ifadeyle, "Zamana bırak," dedi, "zamana bırak."

"Pekâlâ, son bir soru" –kalemleriyle oynadığını, onları bir sıraya dizdiğini görüyordum– "Siz tam olarak kimsiniz?"

"Bizler mi? A, biz sana çok benziyoruz. Hatta biz sen olabiliriz. Belki de biz seniz."

"Eğer izin verirsen yeniden geleceğim," dedim.

Sonraki birkaç yüzyıl boyunca –belki de daha uzundur, ama ben eski zamanla hesaplamayı bırakmıştım– golf üzerinde ciddi olarak durdum. Bir süre sonra her seferinde 18 vuruşta alanı bitiriyordum ve top toplayıcımın hayreti alışılmış bir şey olmuştu. Golften vazgeçtim, tenise başladım. Kısa bir zaman sonra Ünlüler Salonundan bütün büyükleri diledikleri her zeminde, taş, kil, çim, tahta, beton, halı kaplı bütün kortlarda yenmiştim. Tenisten vazgeçtim. Kupa Finallerinde Leicester City ile oynadım ve kupa kazandım (benim üçüncü golüm, 12 yarıdan müthiş bir şut, maçın kaderini tayin etti). Rocky Marciano'yu Madison Square Garden ringinde yere çaktım (son bir iki rauntta onu biraz oyalamıştım), maraton rekorunu 28 dakikaya indirdim, dünya cirit atma birinciliğini kazandım; Lord'da bir günlük uluslararası maçta Avustralya'ya karşı 750 sayı almam bir süre kırılmayacak bir rekor oluşturdu. Bir süre Olimpiyat altın madalyalarını bozuk para gibi taşıdım. Sporu bıraktım.

Ciddi olarak alışverişe çıkmaya başladım. Nuh'un Geminde suları aşan yaratıklardan daha çok yaratık yedim. Yeryüzündeki bütün biraları ve ekstrasını içtim, bir şarap uzmanı oldum ve en iyi yılların şaraplarını içtim, kısa zamanda bittiler. Yığınlarla ünlü insanla tanıştım. Giderek artan sayıda partnerlerle giderek artan çeşitlerde seks yaptım, ama ne o

kadar fazla partner ne o kadar fazla seks çeşidi var. O arada yanlış anlamayın, yakınmıyorum. Her dakikasının zevkini çıkardım. Bütün söylediklerimi yaparken ne yaptığımı biliyordum. Bir kaçış yolu arıyordum.

Zevkleri birleştirmeyi düşündüm ve ünlü kişilerle seks yaptım (hayır, size anlatmayacağım – benden özel yaşantılarına saygı göstermemi istediler). Hatta okumaya bile başladım. Margaret'in ne söylediğini anımsayarak, aynı kitapları okumuş olan kişilerle birkaç yüzyıl kitapları tartıştım. Ama bu bana oldukça kuru bir yaşam tarzı olarak göründü, en azından gerçek yaşamla kıyaslandığında ve uzatmaya değmez buldum. Kilisede şarkı söyleyen ve dua eden insanlara katılmayı bile denedim, ama bu bana göre değildi. Onlara katıldım, çünkü Margaret'le sonuncusu olacağını bildiğim konuşmamızdan önce her şeyi denemiş olmak istiyordum. Margaret birkaç bin yıl önce görüldüğü gibi görünüyordu; ama ben de öyle.

"Aklıma bir şey geldi," dedim. O kadar uzun zaman sonra bir şey bulacağın muhakkak, değil mi? "Dinle, eğer Cennet'te ne istersen onu elde ediyorsan, neden sonsuzluktan bıkmayacak biri olmak istemeyesin?" Biraz kendimden hoşnut arkama yaslandım. Margaret başını beni cesaretlendirircesine sallayınca şaşırdım.

"Denemek istiyorsan hoş geldin... Sana gerekli transferi sağlayabilirim.

"Ama ...?" dedim, bir *ama* olacağından emin olarak.

"Transferi sağlarım," diye yineledi, "bu bir formaliteden ibaret."

"Bana önce *ama*'yı anlat." Terbiyesizlik etmek istemiyordum. Öte yandan birkaç bin yılı zamandan tasarruf edebilir miydim diye kendimi yiyerek geçirmek istemiyordum.

"Bunu deneyenler oldu," dedi Margaret apaçık sempatik bir tonla, sanki beni incitmek istemiyormuş gibi.

"Sorun ne? Ama ne?"

"Mantıksal bir güçlük var gibi görünüyor. Sen sen olmak-tan çıkmadıkça başka bir kimse olamazsın. Buna kimse dayana-mamaz. Yani, biz bu sonuca vardık," diye ekledi, sanki bu so-runu çözecek ilk kişi ben olabilirmişim gibi yarı imada bulu-narak. "Birisi, senin gibi spora meraklı birisi, spor için koşan biriyken devamlı bir hareket makinesine dönüştüğünü söyle-di. Bir süre sonra yeniden sadece koşmak istiyorsun. Bu sana anlamlı geliyor mu?"

Başımı salladım. "Ve bunu deneyen herkes geri transfer mi istedi" diye sordum.

"Evet."

"Ve sonra hepsi de ölüp gitmeyi mi seçtiler?"

"Evet. Hem de hiç gecikmeden. Onlardan birkaçı hâlâ buralarda olabilir. Onlara nasıl olduğunu sormak istersen bu-
raya çağırabilirim."

"Sana inanıyorum. Bu fikrimde bir aksaklık olduğunu hissetmiştim zaten."

"Üzgünüm."

"Hayır. Lütfen özür dileme." Bana yapılan muameleden yakınmam mümkün değildi. Herkes başından beri bana dü-rüst davranmıştı. Derin bir nefes aldım. "Bana öyle geliyor ki," diye sürdürdüm, "Cennet çok iyi bir fikir, hatta kusursuz bir fikir diyebilirsin. Bizim böyle olmamıza karşın."

"Biz varılan sonuçları etkilemek istemeyiz," dedi. "Yine de senin görüş açını kavrayabiliyorum."

"Öyleyse bütün bunlar neden? Neden bir Cennet var? Neden Cennet düşlerimiz var?" Margaret pek yanıt vermek istiyor gibi görünmüyordu, belki de bir profesyonel gibi dav-ranıyordu; ama ısrar ettim. "Hadi, bana biraz fikir ver."

"Belki de bunlara gereksiniminiz var da ondan. Çünkü düş olmadan yaşayamıyorsunuz. Bu utanılacak bir şey değil. Bana çok normal geliyor. Ama sanırım Cennet'in ne olduğunu daha önceden bilseydiniz, Cennet'i istemeyebilirdiniz."

"Ah, ondan emin değilim." Hepsi çok zevkliydi: alışveriş, golf, seks, ünlülerle tanışma, kendini kötü hissetmeme, ölmemiş olmak.

"Ne istersen her zaman elde etmek bir süre sonra ne istersen her zaman elde edememeye yakın bir şey oluyor."

Ertesi gün, eski günleri yad etmek için golf oynadım. Hiç paslanmamıştım, on sekiz deliği on sekiz vuruşta bitirdim. Yeteneğimi kaybetmemiştim. Sonra öğle yemeği yerine kahvaltı ve akşam yemeği yerine kahvaltı yedim. Sonra videoda Leicester City'nin kupa finalinde 5-4'lük zaferini seyrettim, ama aynı şey değildi, çünkü sonucu baştan biliyordum. Şefkatle beni görmeye uğrayan Brigitta ile bir fincan sıcak çikolata içtim, sonra seks yaptım, ama sadece tek bir kadınla. Daha sonra, ertesi gün kararımı vermeye başlayacağımı bilerek yat-tım.

Düşümde uykudan uyandığımı gördüm. Bu düşlerin en eskisi ve ben bu düşü gördüm.

Nuh'un Gemisine kaçak binen bir yolcu bize seyahatin öyküsünü anlatır. Resmi versiyonundan çok farklı, şaşırtıcı, insan neslinin daha sonra nasıl geliştiğini anlatan bir öyküdür bu...

Julian Barnes'ın cüretkar dünya tarihi böyle başlar. Basit, ilgi çekici ve birbirinden kopuk gibi gözükken öykülerle devam eder. Ama öyküler giderek birbiriyle düğümlenir, imajlar ısrarla yinelenir, temalar derinleşir. Bu alelade bir tarih değildir, bir meydan okuma ve okuyucunun hayal gücünün keyfidir.

